

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

**ОПИС ОРГАНІЗАЦІЇ
МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ
УКРАЇНИ В ХОДІ ВІДБИТТЯ ПОВНОМАСШТАБНОЇ
РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ
в період з 24.02.2022 року до 08.07.2023 року
(500 днів війни)**

За загальною редакцією начальника Головного управління
морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України
генерал-майора В. КЛОЧКОВА

Частина друга

КИЇВ – 2023

УДК 355/359: 36
О 61

Рекомендовано до друку науковою радою Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України (протокол №8 від 28серпня 2023 року).

Рецензент:

Стасюк В.В., доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, професор кафедри морально-психологічного забезпечення військ (сил) Національного університету оборони України

Авторський колектив: полковник Яцентюк В.М., полковник Чекалов В.В., полковник Мамедов Р.Ч., полковник Рудік С.М., полковник Калініченко Я.В., полковник Мороз В.М., полковник Романишин А.М.

О 61Опис організації морально-психологічного забезпечення ведення бойових дій Збройними Силами України в ході відбиття повномасштабної російської агресії в період з 24.02.2022 року до 08.07.2023 року(500 днів війни)/ За редакцією генерал-майора В. Ключкова.— К.: НДЦ ГП ЗС України, 2023. – 261 с.

Матеріали опису допоможуть командирам (начальникам), фахівцям структур морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України отримати інформацію щодо досвіду організації і проведення заходів морально-психологічного забезпечення ведення бойових дій в ході відбиття повномасштабної російської агресії.

Вони отримають знання з досвіду практичної організації і проведення заходів морально-психологічного забезпечення бойової діяльності військ.

Призначений для командирів, офіцерів структур морально-психологічного забезпечення, науково-педагогічних працівників та курсантів вищих військових навчальних закладів.

УДК 355/359: 36

В описі використані фотоматеріали з мережі Інтернет.

**Науково-дослідний центр
 гуманітарних проблем
 Збройних Сил України, 2023**

ЗМІСТ

Вступ.....	11
Розділ 1 ПЕРША СТРАТЕГІЧНА ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ (24 лютого – квітень 2022 року).....	13
1.1. Повномасштабне російське вторгнення в Україну: склад угруповання військ рф на кордоні України станом на 22.02.2022 року.....	13
1.2. Система воєнно-політичної роботи у збройних силах російської федерації	17
1.2.1. Організація воєнно-політичної роботи у збройних силах російської федерації.....	26
1.2.2. Проблеми організації воєнно-політичної роботи в ході «спеціальної воєнної операції».....	33
1.3. Організація заходів морально-психологічного забезпечення дій Збройних Сил України.....	36
1.3.1. Стан моральної готовності та психологічної стійкості особового складу Збройних Сил України.....	36
1.3.2. Система управління силами і засобами морально- психологічного забезпечення.....	43
1.4. Інформаційно-пропагандистське забезпечення застосування Збройних Сил України.....	48
1.4.1. Організація інформаційно-пропагандистського забезпечення	48
1.4.2. Внутрішньо-комунікаційна робота з особовим складом.....	51
1.4.3. Організація інформаційного супроводу військ та контрпропагандистська робота.....	53
1.4.4. Забезпечення військ (сил) друкованими періодичними виданнями.....	56
1.4.5. Національно-патріотична та культурологічна робота.....	58
1.5. Психологічне забезпечення.....	65
1.5.1. Психогенні втрати.....	65
1.5.2. Надання психологічної допомоги особовому складу.....	68
1.5.3. Робота позаштатних груп контролю бойового стресу.....	70
1.6. Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей.....	72
1.6.1. Організація соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей.....	72
1.6.2. Соціальна робота з членами сімей полонених, поранених, загиблих та безвісти зниклих військовослужбовців.....	74
1.6.3. Питання евакуації родин військовослужбовців.....	77
Розділ 2 ДРУГА СТРАТЕГІЧНА ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ (травень – серпень 2022 року).....	83
2.1. Хід бойових дій у травні – серпні 2022 року.....	83

2.2.	Удосконалення системи морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.....	89
2.2.1.	Організація першочергових заходів морально-психологічного забезпечення військ (сил).....	89
2.2.2.	Вплив негативних та позитивних чинників на моральну готовність і психологічну стійкість особового складу Збройних Сил України.....	91
2.3.	Інформаційно-пропагандистське забезпечення.....	94
2.4.	Психологічне забезпечення.....	102
2.4.1.	Організація професійно-психологічного відбору.....	102
2.4.2.	Впровадження системи психологічної підготовки.....	103
2.5.	Проведення соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей.....	107
Розділ 3 СТРАТЕГІЧНА НАСТУПАЛЬНА ОПЕРАЦІЯ		
	(вересень – грудень 2022 року).....	109
3.1.	Хід бойових дій у вересні – грудні 2022 року.....	109
3.2.	Удосконалення структури морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.....	115
3.2.1.	Посилення практичної складової системи морально-психологічного забезпечення.....	115
3.2.2.	Заходи щодо покращення моральної готовності та психологічної стійкості особового складу.....	117
3.3.	Інформаційно-пропагандистське забезпечення.....	120
3.3.1.	Внутрішньо-комунікаційна робота та інформаційний супровід військ (сил).....	120
3.3.2.	Заходи підвищення мотивації військовослужбовців.....	124
3.3.3.	Забезпечення технічними засобами пропаганди.....	126
3.4.	Психологічне забезпечення.....	128
3.4.1.	Посилення практичної складової психологічного забезпечення на тактичному рівні.....	128
3.4.2.	Покращення укомплектованості посад офіцерів-психологів.....	129
3.4.3.	Удосконалення професійно-психологічного відбору.....	130
3.4.4.	Заходи психологічного відновлення та реабілітації військовослужбовців.....	131
3.5.	Соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей.....	133
3.5.1.	Нові виклики системі соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей.....	133
3.5.2.	Становлення системи соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей.....	134
Розділ 4 ТРЕТЯ СТРАТЕГІЧНА ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ		
	(січень – травень 2023 року).....	141
4.1.	Хід бойових дій у січні – травні 2023 року.....	141

4.2.	Організація морально-психологічного забезпечення у першому півріччі 2023 року.....	146
4.2.1.	Психологічне забезпечення.....	146
4.2.2.	Інформаційний супровід військ.....	156
4.2.3.	Соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей.....	159
Розділ 5	РЕІНТЕГРАЦІЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ПЕРЕБУВАВ У ПОЛОНІ.....	166
5.1.	Організація процесу реінтеграції особового складу Збройних Сил України, який перебував у полоні.....	166
5.2.	Мета та завдання процесу реінтеграції.....	168
5.2.1.	Функції та завдання системи реінтеграції.....	170
5.2.2.	Функції, завдання та склад групи реінтеграції.....	172
5.2.3.	Терміни та етапи проведення заходів реінтеграції.....	174
5.2.4.	Особливості організації процесу реінтеграції у Збройних Силах України.....	176
Розділ 6	ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ, БЕЗПОСЕРЕДНЬО ПІДПОРЯДКОВАНИХ ГОЛОВНОМУ УПРАВЛІННЮ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	179
6.1.	Центр морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.....	179
6.1.1.	Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій.....	179
6.1.2.	Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій ідеологічної і моральної підтримки особового складу військових частин (підрозділів) «Альфа».....	181
6.1.3.	Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій оперативної психологічної допомоги (підтримки) особовому складу «Чарлі».....	182
6.1.4.	Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій забезпечення культурологічних потреб військовослужбовців «Браво».....	186
6.1.5.	Інформаційна робота у військах (силах).....	189
6.1.6.	Участь у підготовці особового складу центрів морально-психологічної підтримки.....	195
6.1.7.	Робота щодо створення Служби військового капеланства Збройних Сил України.....	196
6.1.8.	Проблемні питання в організації роботи високомобільних груп внутрішніх комунікацій.....	197
6.2.	Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України.....	198
Розділ 7	УКРАЇНСЬКИЙ КОНТРНАСТУП ПОЧИНАЄТЬСЯ (червень 2023 року –).....	219

Підсумки діяльності системи морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України, інших складових Сил оборони в ході збройної агресії російської федерації проти України протягом 2022 - першої половини 2023 років.....	221
Післямова.....	224
Додатки	225
Короткі відомості про авторів	259

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

А	– армія
АА	– армійська авіація
аемдб	– аеромобільний десантний батальйон
АТО	– антитерористична операція
АУВ	– автоматизація управління військами
АТО	– Антитерористична операція
ББМ	– бойова броньована машина
БМ	– бойова машина
БМП	– бойова машина піхоти
БпАК	– безпілотний авіаційний комплекс
БПЛА	– безпілотний літальний апарат
БТГр	– батальйонна тактична група
БТР	– бронетранспортер
бТрО	– батальйон територіальної оборони
ВВНЗ	– вищий військовий навчальний заклад
ВГВК	– високомобільна група внутрішніх комунікацій
ВЛК	– військово-лікарська комісія
ВМС	– Військово-Морські Сили
ВМФ	– військово-морський флот
ВО	– військовий округ
ВОС	– військово-облікова спеціальність
ВУП	– вогневе ураження противника
ВФ	– військове формування
ГШ	– Генеральний штаб
ДМС	– Державна міграційна служба
ДКНС	– Державний комітет з надзвичайного стану
«ДНР»	– «Донецька народна республіка»
ДПС	– Державна прикордонна служба
ДРГ	– диверсійно-розвідувальна група
ДРС	– диверсійно-розвідувальні сили
ДФС	– Державна фіскальна служба
ДШВ	– Десантно-штурмові війська
ЄС	– Європейський Союз
ЗКП	– запасний командний пункт
ЗМІ	– засоби масової інформації
ЗС	– Збройні Сили
ЗС України	– Збройні Сили України
ЗРВ	– зенітні ракетні війська
ЗРК	– зенітно-ракетний комплекс
ІВФ	– інші військові формування
ІССО	– інші складові Сил оборони
ІПЗ	– інформаційно-пропагандистське забезпечення

КМУ	– Кабінет Міністрів України
КОС	– Командування об'єднаних сил
КСВ	– командування Сухопутних військ
КСТрО	– Командування Сил Територіальної оборони
КПРС	– Комуністична партія Радянського Союзу
ЛБМ	– легкоброньована машина
«ЛНР»	– «Луганська народна республіка»
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МЗС	– Міністерство закордонних справ
МІП	– Міністерство інформаційної політики
МКК	– Міжвідомча координаційна комісія
МКЧХ	– Міжнародний Комітет Червоного Хреста
МО	– Міністерство оборони
МП	– Морська піхота
МПЗ	– морально-психологічне забезпечення
МПП	– морально-психологічна підготовка
МПС	– морально-психологічний стан
МТЗ	– матеріально-технічне забезпечення
НГ	– Національна гвардія
НЗФ	– не передбачені законом збройні формування
НПС	– нервово-психічна стійкість
оаебр	– окрема аеромобільна бригада
ОБСЄ	– Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОВТ	– озброєння та військова техніка
огпбр	– окрема гірсько-піхотна бригада
омбр	– окрема механізована бригада
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
ООС	– Операція об'єднаних сил
ООШ	– Об'єднаний оперативний штаб
ОР-1	– Оперативний резерв 1-ї черги
ОР	– операційний район
ОСУВ	– оперативно-стратегічне угруповання військ
отбр	– окрема танкова бригада
ОТУ	– оперативно-тактичне угруповання
ОУВ	– оперативне угруповання військ
ОШУ	– оперативний штаб управління
ОВУ	– органи військового управління
ПЗРК	– переносний зенітно-ракетний комплекс
ПсЗ	– психологічне забезпечення
ППО	– протиповітряна оборона
ППВ	– професійно-психологічний відбір
ПрО	– правоохоронні органи
ПС	– Повітряні Сили
ПТКР	– протитанкова керована ракета

ПТРК	– протитанковий ракетний комплекс
ПТСР	– посттравматичний стресовий розлад
ПУ	– пункт управління
РВіА	– ракетні війська і артилерія
РВК	– розвідувально-вогневий комплекс
РЕБ	– радіоелектронна боротьба
РНБО	– Рада національної безпеки і оборони
РОВ(с)	– російські окупаційні війська (сили)
РОС	– робота з особовим складом
РПГ	– ручний протитанковий гранатомет
РСЗВ	– реактивна система залпового вогню
РТВ	– радіотехнічні війська
рф	– російська федерація
ркр	– ракетний крейсер
РХБЗ	– радіаційний, хімічний, біологічний захист
РХБР	– радіаційна, хімічна, біологічна розвідка
СБУ	– Служба безпеки України
СВ	– Сухопутні війська
СПО	– суспільно-політична обстановка
СЗР	– Служба зовнішньої розвідки
СММ	– Спеціальна моніторингова місія
СНД	– Співдружність Незалежних Держав
ССО	– Сили спеціальних операцій
ТЦК та СП	– територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
ТЗП	– технічні засоби пропаганди
ТОТ	– тимчасово окуповані території
ТрО	– територіальна оборона
ФПЗ	– фельд'єгерсько-поштовий зв'язок
ФСБ	– федеральна служба безпеки
ЧФ	– Чорноморський флот
фр	– фрегат
MAS	– MoralAssuranceSupport підтримка моральної впевненості

Війна в Україні показала те, що військові знали століттями, – моральний дух важливіший за будь-яку дорогу систему озброєння чи військову доктрину.

Війну, як відомо, ведуть люди, а не зброя. Найкраща технологія в світі марна без сили волі, щоб використовувати її. Дух формує нашу волю, а воля визначає наші дії. Все це разом забезпечить перемогу у війні.

Серед найбільш важливих проблем, які вирішуються командирами(начальниками) усіх рівнів, виділяється морально-психологічне забезпечення. Введене в бойові статuti, настанови та засади застосування ЗС України як самостійний вид, морально-психологічне забезпечення органічно вписується в загальну систему всебічного забезпечення застосування підрозділів ЗС України.

Морально-психологічне забезпечення – це один з видів всебічного забезпечення, який довів свою спроможність адаптуватися до умов війни, якісно і кількісно досягати позитивних результатів, розвиватися і бути гнучким до змін обстановки. Головним його результатом є стабільно високий морально-психологічний стан особового складу військових частин.

Події 500 днів повномасштабної війни виразно показали виняткову актуальність та необхідність глибокого осмислення проблем морально-психологічного забезпечення застосування військ (сил).

Сформувати і максимально реалізувати моральні та психологічні можливості особового складу Збройних Сил, захистити його від негативного інформаційно-психологічного впливу противника в бойовій обстановці, мобілізувати особовий склад на вирішення бойових завдань може лише скоординована система морально-психологічного забезпечення, яка дозволяє здійснити вплив на психіку окремого воїна і морально-психологічний стан військових підрозділів.

Упродовж зазначеного періоду структури МПЗ пройшли складний шлях трансформації й розвитку, але, які б складні не були періоди їх функціонування, офіцери структур МПЗ під час виконання бойових завдань віддавали максимум своїх сил та енергії, проявляли креативність, використовували нові підходи в роботі щодо якісного виконання свого головного завдання - формування, підтримання та відновлення такого морально-психологічного стану особового складу ЗС України, який би дозволив виконувати завдання за призначенням. І з цим завданням вони впоралися.

Владислав КЛОЧКОВ
генерал-майор, начальник Головного управління
морально-психологічного забезпечення ЗС України

Основа нашої стійкості – люди. Звичайні люди. Звичайні Герої. Серед нас. З нами в строю. Усім, хто служить у лавах Збройних Сил та інших складових Сил оборони України, – повага і глибока вдячність. Усім, хто допомагає, підтримує, вірить – доземний уклін. Усім полеглим за свободу – Вічна Пам'ять і шана. Україна вистійть і переможе.

Валерій ЗАЛУЖНИЙ
генерал, Головнокомандувач
Збройних Сил України

ВСТУП

Досвід бойових дій щодо відбиття повномасштабної агресії російської федерації проти України яскраво демонструє, що ефективність застосування військ визначається не тільки формами та методами бойової підготовки особового складу, але й психологічними чинниками бойової діяльності, прогнозуванням поведінки бійця під час їх виконання, формуванням у період підготовки і підтримання належного морально-психологічного стану безпосередньо в бою, забезпеченням вчасного відновлення нормального функціонування психіки воїнів після впливу на неї надінтенсивного стресу.

Бойові дії переконливо підтверджують, що їх хід і результат значною мірою залежать від морально-психологічного чинника – специфічного вияву суспільної свідомості, що виражає ступінь моральної готовності й психологічної стійкості військовослужбовців і населення нашої держави переносити випробування війни й домагатися перемоги над агресором.

Ми вважаємо, що усвідомлення надзвичайної важливості, розуміння та всебічні знання структури, організації, управління, форм і методів здійснення морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бою (бойових дій) із урахуванням досвіду 500 днів відбиття повномасштабної російської агресії, є однією з найважливіших ділянок роботи командирів і заступників командирів з МПЗ (по РОС), особливо в ході війни за самобутнє існування Українського народу. Тому й постало питання описати досвід практичної діяльності відповідних структур, які на всіх етапах війни робили й роблять усе можливе для формування в особового складу якостей, необхідних для захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України.

Агресія, розв'язана росією проти України, висуває нові сучасні вимоги до бойової підготовки та застосування військ, морально-психологічного забезпечення, професійної підготовки офіцерських кадрів, їх теоретичної і методичної майстерності. Перед офіцерами всіх ланок військового управління постає складна проблема: мобілізувати зусилля військовослужбовців усіх категорій на ефективне виконання бойових завдань.

Російські військові мали намір взяти Київ протягом трьох днів, але не змогли досягти жодної із поставлених цілей в Україні. Кров, піт, сльози, незламність духу та сучасне західне озброєння. За 500 днів народилася нова українська армія – одна з найсильніших у світі.

За 500 днів – з 4-ї ранку 24 лютого 2022 року – Україна змінилася кардинально, вона вистояла і не розсипалась, провалила російські плани, довела усьому цивілізованому світові, що ми – воістину дозріла нація, згуртована і мужня, з сильною волею до супротиву та перемоги, а не якесь там «failedstate», неспроможна держава, як нас дехто називав і представляв.

Українські сили закріпили та утримали ініціативу, проводять контрнаступальні операції вздовж більшої частини лінії фронту, проте російські сили майже повністю зосереджені на спробах утримати окуповані ними українські землі. За допомогою Заходу Україна забезпечила свою незалежність, але стоїть перед критичним завданням звільнення стратегічно важливої території, яка все ще знаходиться під контролем росії.

Морально-психологічне забезпечення – це один із основних видів всебічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил). Воно складається з комплексу соціально-політичних, міжнародно-правових, організаційних, військово-соціальних, гуманітарно-освітніх і соціально-психологічних заходів, спрямованих на формування морально-психологічного стану військовослужбовців.

Досвід російсько-української війни однозначно довів необхідність існування єдиної для застосування збройних сил системи морально-психологічного впливу на особовий склад та населення країни. МПЗ у Силах оборони України, поряд з іншими видами забезпеченням, є об'єктивною необхідністю і чинником підтримання боєготовності та боєздатності підрозділів. І як будь-яке об'єктивне явище вимагає постійного вдосконалення. Вивчення та впровадження досвіду організації МПЗ застосування ЗС України здійснюється для виявлення закономірностей і тенденцій розвитку системи МПЗ та вироблення рекомендацій щодо її удосконалення.

За 500 днів Сили оборони України провели низку успішних операцій: змусили росіян втікати з півночі, звільнили о. Зміїний, Харківську область та правобережжя Херсонщини. А ще – потопили флагмана Чорноморського флоту, допомогли зацвісти «бавовні» в окупованому Криму, били по Керченському мосту, аеродромах і складах боєприпасів далеко в глибині ворога... Все це для рф стало шоком, холодним душем на розжарену голову: катюзі – по заслугі!

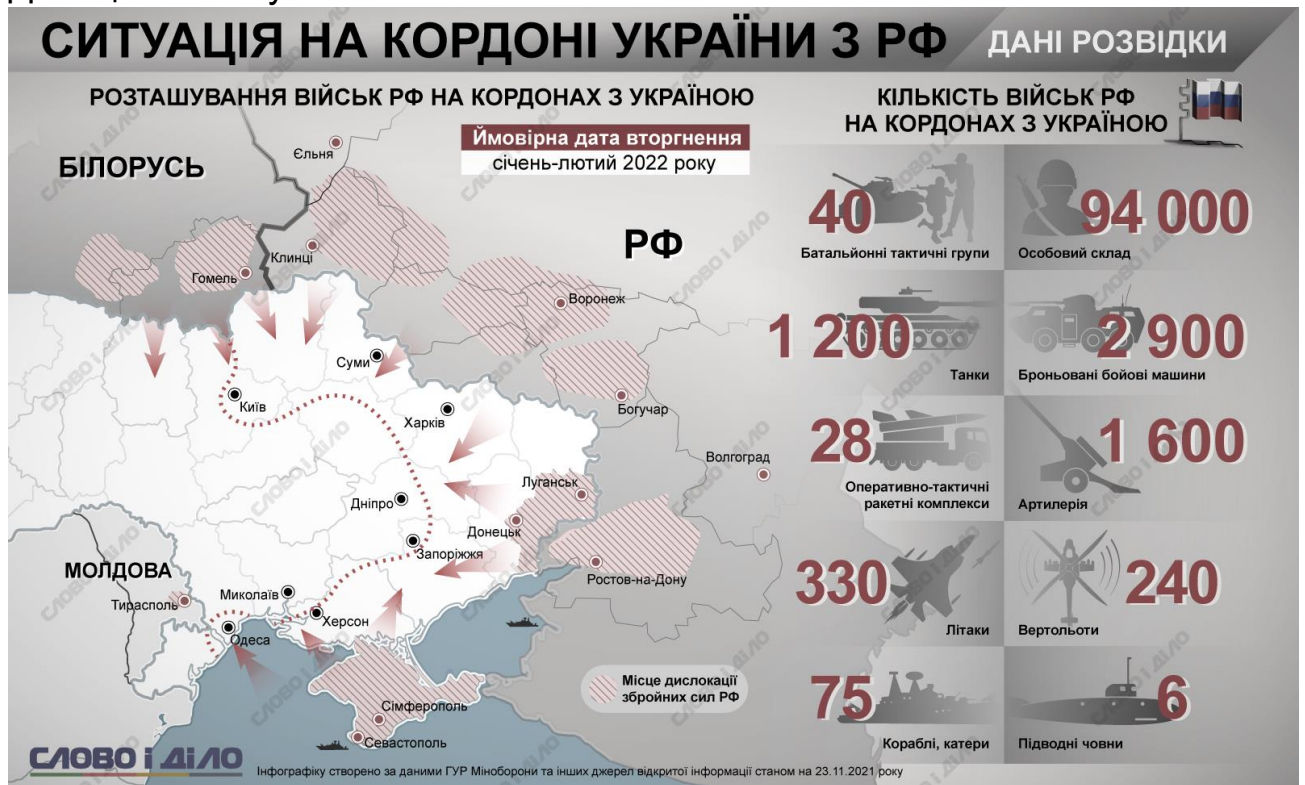
500 днів війни... У представленому описі вперше здійснена спроба проаналізувати досвід морально-психологічного забезпечення ЗС України в ході відбиття повномасштабної російської агресії.

РОЗДІЛ 1.

ПЕРША СТРАТЕГІЧНА ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ (24 лютого – квітень 2022 року)

1.1.ПОВНОМАСШТАБНЕ РОСІЙСЬКЕ ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ: СКЛАД УГРУПУВАННЯ ВІЙСЬК РФ НА КОРДОНІ УКРАЇНИ СТАНОМ НА 22.02.2022 РОКУ

Повномасштабна російська агресія проти України почалася після тривалого нарощування російських військ з листопада 2021 року вздовж кордону України з росією і білоруссю та визнання органами влади росії 21 лютого 2022 року терористичних утворень на території України – так званих «ДНР» та «ЛНР»– як державних утворень. Неодноразово різні ЗМІ, західні та українські політики розцінювали накопичення російських військ біля кордонів з Україною з листопада 2021 року як підготовку росії до війни з Україною. Офіційні представники росії у своїх заявах всіляко заперечували, що росія планує чи має намір напасти на Україну. Практично одночасно збройні сили російської федерації почали неприховане перекидання додаткових військ на окуповані території Донецької та Луганської областей.

Станом на 24 лютого 2022 року рф завершила розгортання угруповання військ та системи оперативного і логістичного забезпечення на Західному та Південно-Західному стратегічних напрямках поблизу кордонів України. Противником було створено п'ять угруповань військ (сил) на визначених напрямках, які були залучені до ведення наступальної операції.

У напрямку на Поліський ОР – угруповання військ Східного ВО, посилене частинами та підрозділами ПДВ силами до 23 БТГр зі складу з'єднань, військових частин і підрозділів 5, 35, 36 А, берегових військ ТОФ Східного ВО та ПДВ ЗС РФ.

На території республіки білорусь – 16 БТГр, 10 ТГр.

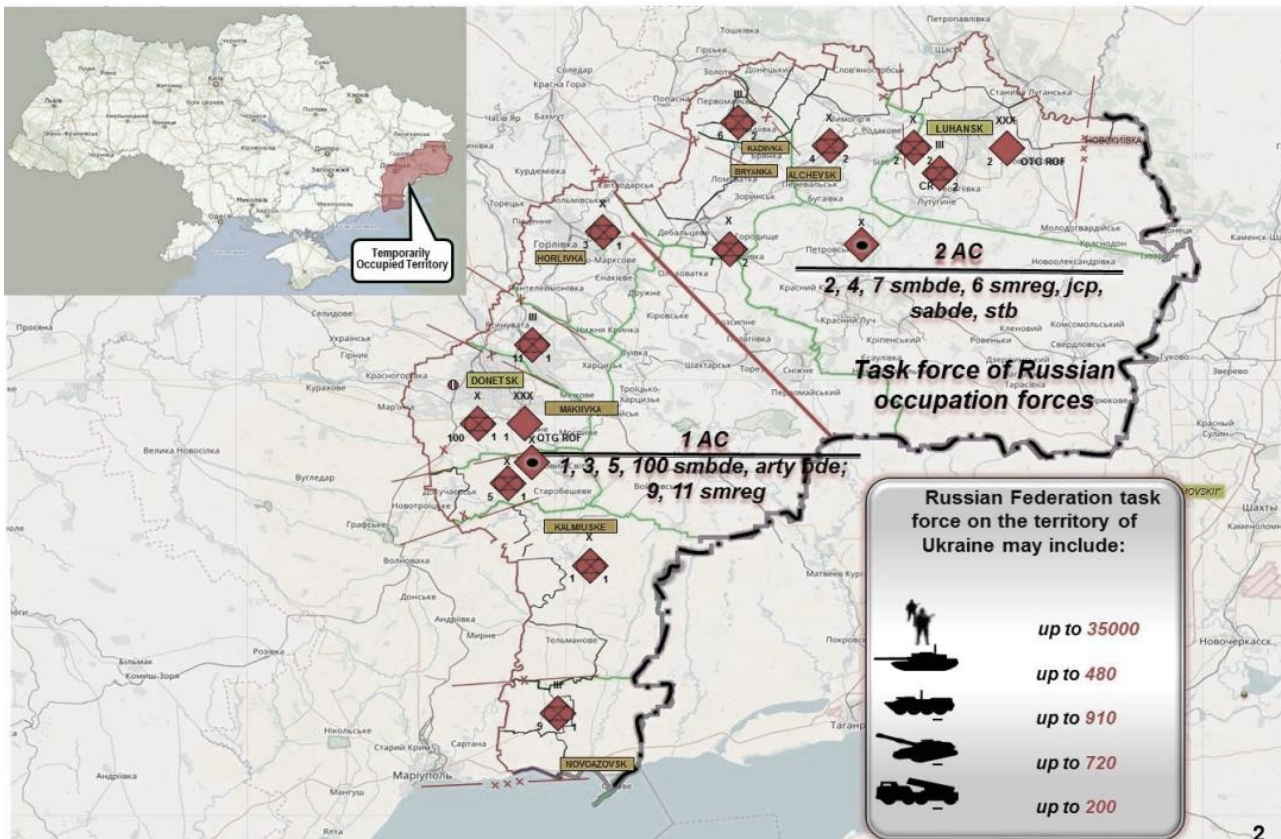
На території рф – 7 БТГр: Східний ВО – чотири БТГр зі складу 69 обрп 35 А; 114 мсп, 394 мсп та 218 тп 127 мсд 5 А; ПДВ – три БТГр зі складу 11 одшбр; 31 одшбр; 83 одшбр.

Угруповання нараховувало: особового складу – до 14,1 тис. осіб, ОТРК – 12, танків – 160; ББМ – 807, артсистем – 210, РСЗВ – 68 од.

На Західному стратегічному напрямку угруповання військ (сил) створене за рахунок з'єднань, військових частин і підрозділів Західного, Центрального, Східного військових округів, ПКС і ПДВ. Угруповання включало до 41 БТГр (понад 39,5 тис. осіб, ОТРК – 38, танків – 869; ББМ – 1764, артсистем – 454, РСЗВ – 226 од.) за визначеними напрямками.

У напрямку на Сіверський ОР – угруповання військ ЦВО силами до шістнадцяти БТГр та п'ятнадцяти ТГр зі складу з'єднань, військових частин і підрозділів 2, 41 А та 90тд Центрального ВО. Угруповання нараховувало: 16,5 тис. осіб, ОТРК – 20, танків – 348; ББМ– 959, артсистем – 237, РСЗВ – 114 од.

У напрямку на Слобожанський ОР – угруповання військ ЗВО силами до двадцяти п'яти БТГр зі складу з'єднань, військових частин і підрозділів 6, 20А, 1 ТА Західного ВО та ПФ. Угруповання нараховувало: до 23 тис. осіб, ОТРК – 18, танків – 521; ББМ– 805, артилерійських систем – 217, РСЗВ – 112 од.

На Південно-Західному стратегічному напрямку угруповання військ (сил) створене за рахунок з'єднань, військових частин і підрозділів Південного, Центрального ВО, БВ ЧФ, ПКС і ПДВ. Угруповання військ (сил) включало до сорока трьох БТГр (до 83,7 тис. осіб, ОТРК – 16, танків – 966; ББМ – до 2970, артсистем – до 1290, РСЗВ – 407 од.) за визначеними напрямками.

У напрямку на Донецький ОР – угруповання РОВ силами до сімнадцяти БТГр зі складу з'єднань, військових частин і підрозділів 8А Південного ВО з можливим посиленням зі складу з'єднань 2 А ЦВО.

До того ж на ТОТ Донецької та Луганської обл. діяли 1 та 2 АК загальною чисельністю понад 35 тис. осіб.

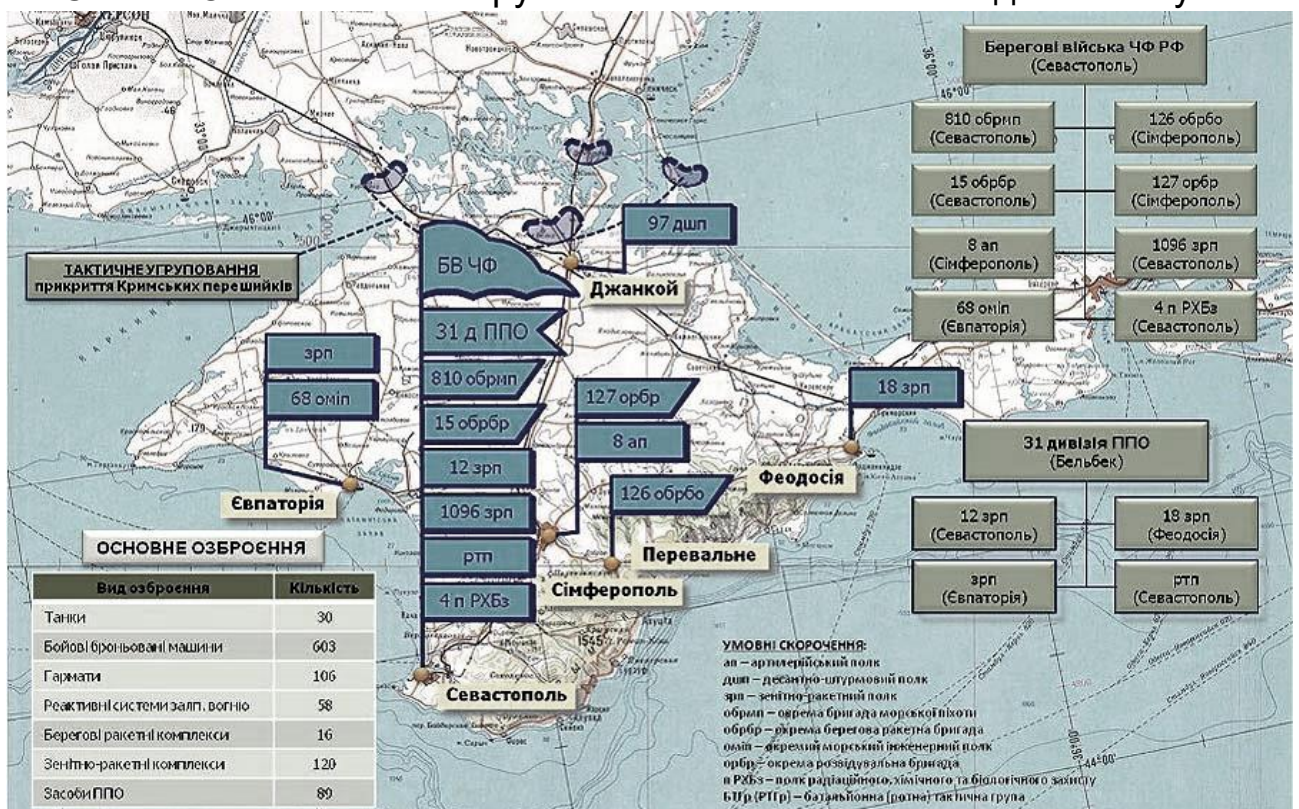
Угруповання нараховувало: до 58,2 тис. осіб, ОТРК – 16, танків – 794; ББМ – 1654, артилерійських систем – 950, РСЗВ – 264 од.

У напрямку на Таврійський ОР (Кримський ОР) та Азовську ОЗ – угруповання Південного ВО у Кримському ОР та ПДВ силами до двадцяти шести БТГр зі складу з'єднань, військових частин і підрозділів 8 А, 22 АК, 58 А Південного ВО, БВ ЧФ, КФл та 7 дшд (г) ПДВ.

Угруповання нараховувало: до 25,5 тис. осіб, танків – 172; ББМ – 1311, артилерійських систем – 337, РСЗВ – 143 од.

Загальна чисельність наземних угруповань військ (сил) уздовж державного кордону України та на ТОТ АР Крим включала сто сім БТГр та нараховувала понад 138,5 тис. військовослужбовців, ПУ ОТРК – 66, танків – до 2000; ББМ – понад 5570, артилерійських систем – до 1950, РСЗВ – до 700 од.

У готовності до застосування перебувала авіація зі складу об'єднань ВПС і ППО військових округів. Всього в готовності до застосування

противник утримував до 430 літаків ОТА та до 380 вертольотів (без урахування ВПС і військ ППО ЗС РБ).

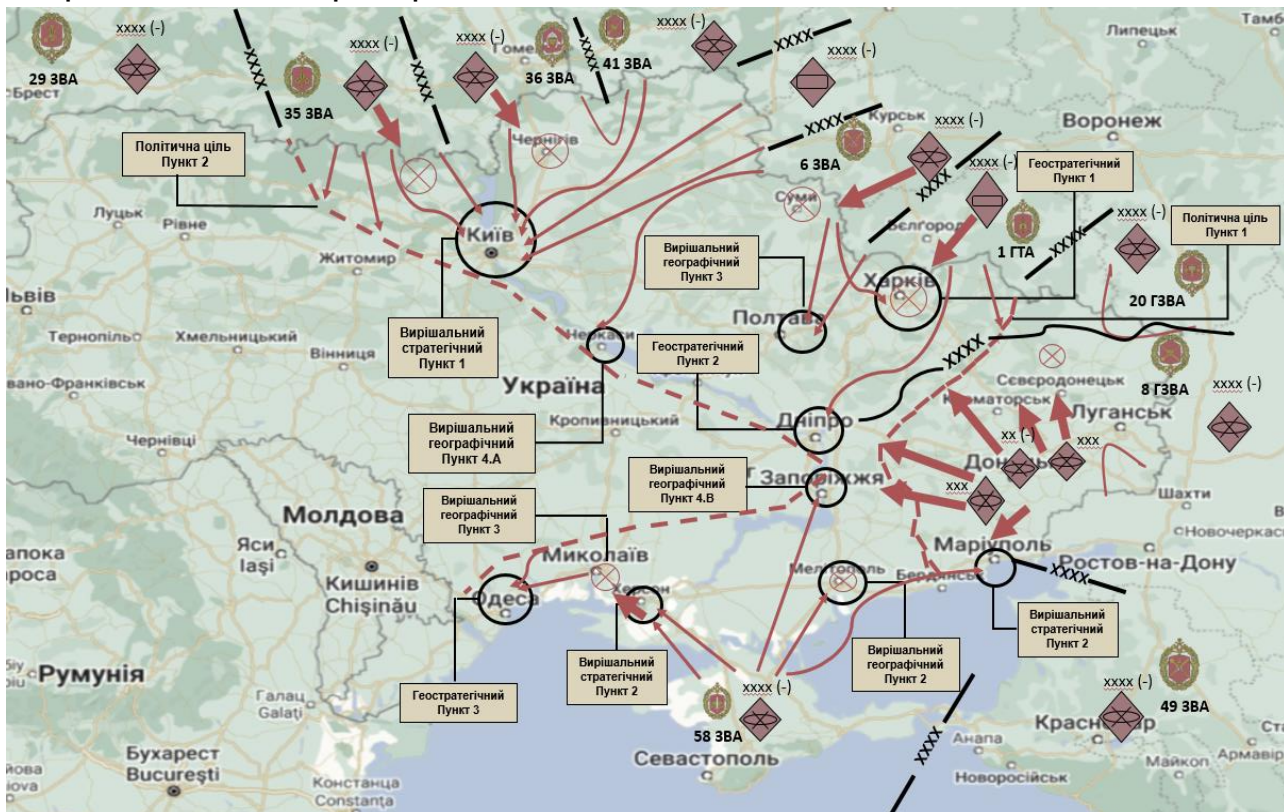
До бойового складу Чорноморського флоту входило:

підводних човнів – 6 (з КРМБ);

кораблів – 41, з них бойових – 37 (ркр – 1, фр – 3 /з КРМБ/, ск – 2, ркпп – 2, вдк – 7 /з них 2 перебували у ремонті/; мрк – 4 /з КРМБ/, мпк – 6, пк – 3, тц – 9); катерів – 152, з них бойових – 32 (рка – 5, дка – 3, пдка – 24);

суден забезпечення – 127.

Отже, у другій половині лютого 2022 року на кордонах з Україною було створене ударне угруповання для проведення повномасштабного вторгнення на її територію.

Близько четвертої години за київським часом 24 лютого 2022 року президент російської федерації путін оголосив про «спеціальну воєнну операцію» задля, нібито, «демілітаризації та денацифікації України». Вже за кілька хвилин почалися ракетні удари по всій території України, у тому числі й по Києву. Російські війська вдерлися до України поблизу Харкова, Херсона, Чернігова, Сум, увійшовши з росії, білорусі й тимчасово окупованого росією Криму. Разом з росією війну проти України фактично веде й білорусь: із прикордонних районів завдають ракетних ударів по території України, здійснюють вильоти бойової авіації для завдання ракетно-бомбових ударів по території України, відбувається передислокація війська та його забезпечення.

Завдяки спротиву української армії та сил самооборони вже в перші дні агресії російська армія зазнала значних втрат у живій силі та техніці. У своїй новітній історії, за оцінками українських та міжнародних експертів, росія в жодній війні ще не зазнавала навіть приблизно таких великих втрат за такий короткий час. За визнанням західної розвідки, росія зустріла сильніший, ніж очікувала, опір, що зумовило матеріально-технічні проблеми для її військ, нестачу пального, боєприпасів і продовольства, підрив бойового духу нападників. Швидке об'єднання країн світу для допомоги Україні, як і запровадження потужних санкцій проти росії, стало несподіваним ударом для країни-агресора.

З першого дня вторгнення росія порушує правила ведення війни і

масово чинить воєнні злочини. Крім того, російська влада веде активну інформаційну війну та застосовує шовіністичну пропаганду. В цьому їй активно допомагають органи військово-політичної роботи російської армії.

1.2. СИСТЕМА ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОЇ РОБОТИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Формування системи воєнно-політичної роботи в збройних силах російської федерації проводилося протягом 2018 – 2021 років у три етапи:

I етап (з 01.08.2018 до 01.10.2018) – сформоване головне воєнно-політичне управління зс рф (далі – ГВПУ) на чолі із заступником міністра оборони рф – начальником головного воєнно-політичного управління зс рф.

Головне воєнно-політичне управління збройних сил російської федерації – центральний військово-політичний орган управління, який здійснює воєнно-політичну роботу в збройних силах російської федерації.

Головне воєнно-політичне управління було засноване 30 липня 2018 року указом президента російської федерації путіна. Перші повідомлення про створення управління з'явилися у ЗМІ у лютому того ж року з посиланням на «джерела в Міноборони», які висловлювали припущення, що воно може бути організоване на базі Головного управління по роботі з особовим складом, наступника Головного військово-політичного управління Збройних сил СРСР, розформованого ще в 1991 році після путчу ДКНС у рамках ліквідації політичних органів КПРС у Збройних силах.

За деякими даними, ідею відтворення політуправління просував особисто міністр оборони Сергій Шойгу, і саме в такий спосіб було відзначено святкування сторіччя радянського політуправління, бо «випадкових збігів не буває».

У пресі появу управління з такими завданнями розцінили, як «повернення до старих порядків», друге пришествя політруків і комісарів, які займалися за минулих часів політичною пропагандою та роз'ясненням політичного курсу уряду.

До складу ГВПУ увійшли 7 управлінь (воєнно-політичної роботи; воєнно-політичної пропаганди та агітації; психологічної роботи; військово-соціальної роботи; культурно-дозвільної роботи; військово-патріотичної роботи та взаємодії з громадськими організаціями; взаємодії з релігійними об'єднаннями), 2 напрями (військової дисципліни і профілактики правопорушень; військово-наукової підготовки та розподілу кадрів).

У червні 2020 року управління психологічної роботи (психологічна служба зс рф) виведене зі складу ГВПУ та на його базі створений Департамент психологічної роботи мо рф. Також в ГВПУ в 2020 році створене управління по роботі з віруючими військовослужбовцями.

II етап (до 01.12.2018) – сформовано структуру воєнно-політичної роботи на усіх рівнях: від ГВПУ до військової частини і підрозділу;

До складу посадових осіб воєнно-політичної роботи та воєнно-політичних органів входять:

заступник міністра оборони рф – начальник головного воєнно-політичного управління зс рф та підпорядковані йому центральні органи військового управління, відділ (секретаріат заступника міністра оборони рф), інші органи військового управління, військові частини та організації;

заступники головнокомандувачів видами зс, командувачів військ військових округів, північним флотом, родами військ зс, об'єднаннями з воєнно-політичної роботи;

помічники керівників центральних органів військового управління з воєнно-політичної роботи;

воєнно-політичні управління головного командування повітряно-космічних сил, військових округів та північного флоту (склад управління – відділ організації воєнно-політичної роботи; відділення: інформаційно-пропагандистської роботи, військово-соціальної роботи, по роботі з віруючими військовослужбовцями, соціологічне; центр психологічної роботи);

воєнно-політичні відділи головних командувань сухопутних військ та ввмф, родів військ зс, об'єднань видів, родів військ зс та військово-навчальних закладів;

воєнно-політичні відділення з'єднань, навчальних центрів;

заступники командирів з'єднань, військових частин та підрозділів з воєнно-політичної роботи;

підпорядковані воєнно-політичним органам військові частини, організації та підрозділи (психологічної, військово-патріотичної роботи, культури та періодичного друку).

Посади заступників командирів з воєнно-політичної роботи введені у підрозділах зі штатною чисельністю особового складу 50 осіб і більше. У взводах та ротах (батареях) з чисельністю особового складу до 50 осіб введені позаштатні інструктори з воєнно-політичної роботи з числа військовослужбовців військової служби за контрактом.

III етап(до 01.03.2019) – організовано підготовку кадрів для воєнно-політичних органів у ВВНЗ від тактичного до стратегічного рівнів управління відповідно до нових федеральних державних освітніх

стандартів. Також передано в підпорядкування ГВПУ окремі структурні підрозділи міноборони, військові частини, ВВНЗ.

Підготовка офіцерів для органів воєнно-політичної роботи здійснюється у Військовому університеті імені князя О. Невського (головний навчальний заклад), Військовому навчально-науковому центрі ВМФ "Військово-морська академія імені адмірала М. Кузнецова", Військова академія ракетних військ стратегічного призначення ім. Петра Великого, Новосибірське вище військове командне училище, Ярославське вище військове училище ППО, Рязанське вище повітряно-десантне командне училище імені генерала армії В. Маргелова.

Курси підвищення кваліфікації для спеціалістів-психологів та начальників груп психологічної роботи проводяться на базі Військового університету та Військово-медичної академії ім. С. Кірова.

ГВПУ передані в підпорядкування: департамент психологічної роботи, департамент культури, управління по роботі зі зверненнями громадян мо рф; Військовий університет імені князя О. Невського; центр психологічного супроводження заходів мо рф (створений у вересні 2020 р. на базі центру психологічної роботи ГВПУ); центр соціологічного та психологічного моніторингу мо рф (створений у вересні 2020 р. на базі науково-дослідного соціологічного центру ГВПУ); військово-геральдична служба зс рф; центр військово-патріотичної роботи зс рф; науково-дослідний центр (соціологічний) зс рф; 49 центр технічних засобів; рекламно-інформаційне агентство «Армія росії» (ТРК «Звезда», газета

«Красная звезда», журнал «Воин России»); центральні військові заклади культури.

На сьогодні загальна кількість особового складу воєнно-політичних органів зс рф складає близько 12 тис. осіб, з них понад 90% у підрозділах та військових частинах тактичної ланки. Укомплектованість зазначених посад складає в межах 90%–95%.

Упродовж 2020-2021 років було сформовано правову базу діяльності воєнно-політичних органів, організації та проведення воєнно-політичної роботи у військах (силах) шляхом затвердження нових нормативно-правових актів та внесення відповідних змін у діючі законодавчі акти, військові статuti та інші керівні документи, зокрема, щодо покладання відповідальності за морально-політичний та психологічний стан військовослужбовців на відповідних командирів (начальників), затвердження обов'язків заступників командирів (начальників) з воєнно-політичної роботи тощо.

Серед основних функцій (задач) воєнно-політичних органів зс рф визначені:

забезпечення єдиного розуміння і підтримки особовим складом державної політики, рішень президента росії та міністра оборони рф;

організація воєнно-політичної роботи під час виконання військами (силами) завдань повсякденної та бойової (навчально-бойової) діяльності за будь-яких умов обстановки;

організація соціологічного супроводу заходів бойової (оперативної) підготовки, вивчення, оцінка та підтримання на належному рівні морально-політичного та психологічного стану особового складу;

підтримання високого рівня військової дисципліни і правопорядку у військах, реалізація заходів щодо згуртування військових колективів, попередження в них негативних соціальних процесів, в першу чергу, міжнаціонального і міжрелігійного характеру;

організація і проведення воєнно-політичної підготовки та воєнно-політичного інформування особового складу, заходів, спрямованих на профілактику екстремізму та ідеології тероризму, в т.ч. серед членів сімей військовослужбовців;

виконання завдань інформаційного протиборства, захисту особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу;

участь у реалізації державних програм патріотичного виховання громадян рф, їх підготовка до військової служби та військово-патріотичної роботи з населенням;

здійснення організаційної та методичної допомоги в діяльності всеросійського дитячо-юнацького військово-патріотичного громадського руху "ЮНАРМІЯ", інших об'єднаннях військово-патріотичного спрямування;

організація психологічної роботи у військах за визначеними напрямками;

моніторинг соціально-економічного стану військовослужбовців, участь у роботі зі зверненнями громадян;

організація роботи закладів культури у військах (силах), військових музеїв та бібліотек;

взаємодія з традиційними релігійними об'єднаннями рф, організація роботи з віруючими військовослужбовцями;

організація забезпечення технічними засобами воєнно-політичної роботи.

Готовність до діяльності сформованих воєнно-політичних органів зс рф перевірялася, як під час ведення бойових дій у Сирії, так і під час військових навчань у 2019–2021 роках (спільне командно-штабне тренування «Решительность–2020», стратегічні командно-штабні навчання «Кавказ–2020», «Запад–2021», спеціальні навчання з воєнно-політичної роботи «Сплоченность – 2019, 2020, 2021»).

У ході цих заходів відпрацьовано комплекс практичних дій воєнно-політичної роботи в різних умовах обстановки; уточнено систему організації психологічної роботи; проведено апробацію проєкту настанови з воєнно-політичної роботи; відпрацьовані алгоритми дій посадових осіб воєнно-політичних органів та питання комплексного використання прийомів психологічної підготовки різних категорій особового складу; випробувані перспективні зразки мобільних комплексів воєнно-політичної роботи «Апостол» і «Рупор».

На основі отриманого в ході навчань досвіду були уточнені та перепрацьовані окремі практичні задачі воєнно-політичних органів, а саме:

- проведення агітаційно-пропагандистських заходів у ході завоювання інформаційної переваги над противником;

- обов'язкове включення елементів психологічної підготовки в заняття з бойової підготовки;

- підвищення морально-політичного та психологічного стану військовослужбовців безпосередньо в бойових порядках;

застосування комплексних мобільних груп воєнно-політичної роботи в батальйонних тактичних групах;

ешелоноване надання спільно з медичною службою психологічної допомоги постраждалим військовослужбовцям;

боротьба з фальсифікацією історії.

Отже, виходячи з вищенаведеної інформації, можна зробити наступні висновки:

1. Передумовами відновлення у зс рф воєнно-політичних органів стало поглиблення інформаційно-психологічного протиборства між основними геополітичними гравцями; зростання ролі морально-політичної

єдності армії і суспільства; необхідність забезпечення безпосереднього впливу на пізнавальну, емоційну, поведінкову та мотиваційну сфери особистості, тотального контролю за проявами індивідуальної, групової та масової свідомості; маніпулювання національно-патріотичними почуттями; формування та закріплення єдиних пріоритетів духовного життя людини та суспільства з обов'язковим впровадженням у суспільну свідомість ідей «руського міра».

2. Створення потужної системи воєнно-політичної роботи у зс рф підтвердило курс путінського режиму на нарощування воєнного потенціалу росії, де одне з головних місць відводиться роботі з особовим складом та виховання лояльного населення.

3. Формування системи воєнно-політичної роботи зс рф, яке здійснювалося упродовж 2018-2021 років, у цілому було завершено до початку 2022 року.

Шойгу – рідкісний за своїми «талантами», навіть для нинішньої росії» «полководець» і міністр. Він, як ніхто інший, вміє будь-яку поразку перетворити на перемогу, принаймні на папері. А будь-яке повернення до ретроградних порядків презентувати путіну та суспільству як передову

військову реформу, життєво необхідну для розвитку й підвищення боєздатності російських збройних сил.

Цього разу Кужегетович ошчасливив російські збройні сили тим, що у них знову з'являться комісари. Повернулося Головне військово-політичне управління радянських часів.

Здавалося б, вчергове перейменували вже існуючу структуру, що з того? Насправді, зміна принципова. Співробітників Головного управління по роботі з особовим складом у військах сприймали насамперед як офіцерів-вихователів, офіцерів-психологів, які в першу чергу допомагають військовослужбовцям вирішити проблеми особистого характеру і проблеми взаємин всередині армійських колективів. На сьогодні основний наголос у діяльності нових замполітів зроблено на пропаганді й нагляді, а їхнє значення у системі управління збройними силами істотно підвищиться. Між іншим, начальник ГВПУ керує управлінням у ранзі заступника міністра оборони, якого керівники Головного управління із роботи з особовим складом не мали. Це вказує на те, що співробітники нового старого Управління мають ширші, ніж раніше, повноваження.

Насправді ідея запровадження нових політруків не зовсім безпечна, як може здатися на перший погляд. Адже тим самим розмивається принцип єдиноначальності в російських збройних силах. Нехай навіть офіцери нової структури і не наділені правами командирів-єдиноначальників, на відміну від комісарів періоду громадянської війни і аж до 1924 року, а також у травні 1937 року – серпні 1940 року і з липня 1941 року до 9 жовтня 1942 року. Все одно командири рот, батальйонів, полків і вище під час ухвалення рішень змушені мимоволі озиратися на своїх замполітів, наділених майже тими самим правами, що й вони самі. Те, що нові політруки наглядають за командирами, – і до ворожки не ходи!

Як показує досвід війни, псевдо реформа, яка проводилась Шойгу, не підвищила, а знизилу боєздатність російських військ. Шойгу за своїм радянським минулим – партапаратник, той самий комісар, і він цілком міг вірити, що новий ГЛАВПУР буде творити дива.

1.2.1. Організація воєнно-політичної роботи у зс російської федерації

Однією зі складових воєнно-політичної роботи у збройних силах російської федерації є психологічна робота, організація та структура якої протягом останніх 3–4 років зазнала змін з урахуванням практичного досвіду ведення бойових дій російською армією, використання у роботі психологів як російських, так й іноземних розробок.

Психологічна робота у зс рф організовується і проводиться задля формування в особового складу психологічної стійкості й готовності до виконання бойових (навчально-бойових) задач, підтримання психічного здоров'я відповідно до вимог нормативно- правових актів міноборони рф.

Основними напрямками психологічної роботи є:

- психологічна діагностика;
- психологічний супровід;
- психологічна допомога (індивідуальна і групова);
- психологічна реабілітація;
- психологічна профілактика;
- психологічна просвіта.

Зокрема, психологічна підготовка військовослужбовців проводиться під час занять з бойової підготовки. З цією метою облаштовуються спеціальні психологічні смуги та її елементи (у зс рф їх створено понад 75), використовуються вогняно-штурмові смуги (створено понад 100), «стежки розвідника», смуги перешкод, навчально-тренувальні комплекси флотів (флотилій).

Психологічна діагностика осіб, які прибули із зони ведення бойових дій, проводиться протягом 10 – 20 днів після прибуття.

Заходи психологічної допомоги та реабілітації проводяться за зверненнями командирів підрозділів і військових частин, само зверненнями військовослужбовців і членів їх сімей.

Для проведення заходів психологічної роботи облаштовуються:

в пунктах постійної дислокації – приміщення психологічної роботи;

в польових умовах – мобільні пункти психологічної роботи різних модифікацій, а також формуються мобільні групи психологічної роботи для оперативного вирішення завдань, що виникають.

МОБИЛЬНЫЙ ПУНКТ

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ
В СОСТАВЕ:

4
РАБОЧИХ МЕСТ

МОБИЛЬНЫЙ ПУНКТ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ (МП ПСР)

АВТОМОБИЛЬ КАМАЗ-6350-1344 С КУЗОВОМ-ВАННЫМ ПОСТОЯННОГО ОБЪЕМА КС350

МОБИЛЬНЫЙ ПУНКТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАБОТЫ (МП ОР)

НАЗНАЧЕНИЕ

- Проведение мероприятий социологического и психологического мониторинга;
- Психологическая подготовка военнослужащих;
- Восстановление боевой активности военнослужащих.

ВОЗМОЖНОСТИ

- Обработка, обобщение, документирование и передача информации по вопросам психологической работы в войсках;
- Оказание психологической помощи членам семей военнослужащих и гражданскому персоналу;
- Информационно-техническое взаимодействие с составными частями ПМИК ВПР в интересах военно-политической работы.

РУСБИТЕХ

-40°C — +40°C

ДО 34
ВОЕННОСЛУЖАЩИХ
ОДНОВРЕМЕННО

ВЫНОСНОЙ МОДУЛЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ (ВМ П)

ВЫСТРОИТЕЛЬНОЕ ПНЕВМОКАРКАСНОЕ СООРУЖЕНИЕ ВВПС-2УМ/2-П/2

КОМПЛЕКТ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННЫХ СРЕДСТВ

- СПУТНИКОВАЯ СВЯЗЬ
- ПРИЕМ И РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ИНТЕРНЕТА ПО ПРОВОДНЫМ КАНАЛАМ СВЯЗИ
- СВЯЗЬ С МП ПСР И ДРУГИМИ МП ПМИК

Під час проведення заходів психологічної роботи використовуються апаратні засоби, зокрема, автоматизоване робоче місце військового психолога (АРМ ВП), автоматизоване робоче місце спеціаліста професійного відбору «Отбор-В» (АРМ СПО), апаратно-програмний психодіагностичний комплекс «Мультипсихометр», прилад психофізіологічного тестування УПФТ-1/30 «Психофізіолог», апарат біоритмостимуляції «Ритм – Політ», психодіагностичний комплекс біологічного зворотного зв'язку БОС-ТЕСТ, комплект масажерів «Yamaguchi» тощо.

Психологи у військових частинах є цивільними фахівцями, до 90% з яких є особами жіночої статі. Військові посади психологів починаються з начальника групи психологічної роботи військової частини рівня полк-бригада, ШПК «старший лейтенант».

Основними завданнями психологічної служби зс рф є:

- 1) забезпечення недопущення до несення служби та навчання у ВВНЗ осіб з ознаками відхильної поведінки, та (або) непридатних до виконання завдань за призначенням;
- 2) забезпечення психологічної готовності особового складу зс до виконання завдань за призначенням;
- 3) забезпечення підтримки психологічного благополуччя та психічного здоров'я військовослужбовців, членів їх сімей, осіб цивільного персоналу зс, а також вихованців загальноосвітніх організацій;
- 4) проведення заходів соціологічного та психологічного моніторингу узс.

Разом з тим в організації діяльності психологічної служби зс рф спостерігається ряд негативних аспектів, зумовлених як тотальною корупцією, так і тяжінням до застарілих форм і методів роботи з особовим складом, гальмуванням впровадження передового досвіду психологічної роботи з особовим складом.

У зс рф більшість посад «рядових» психологів, укомплектованість яких складає не більше 50%–70%, є цивільними.

У грудні 2020 після публікації інформаційною агенцією «Медуза» журналістського розслідування розгорівся скандал щодо застосування в міноборони та інших силових структурах рф «найновішого» та

«найсучаснішого» автоматизованого робочого місця військового психолога АРМ ВП, яке виявилось радянською розробкою 1980-х років. При цьому вартість закупівлі кожного комплекту АРМ ВП була завищена у понад 3 рази і складала, в залежності від комплектації, від 183 тис. до 300 тис. рублів (від 2,5 тис. до 4 тис. доларів США).

20 ВОЕННОСЛУЖАЩИХ- ДИАГНОСТИКА ТЕСТИРОВАНИЕ

01. РАБОЧЕЕ МЕСТО ПСИХОЛОГА
02. ДЕЖУРНЫЙ ПСИХОЛОГ
03. СЕКТОР ДЛЯ ГРУППОВОЙ РАБОТЫ И ДИАГНОСТИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ
04. ТАМБУР ПЕРЕХОДА В АПЕ П
05. СЕКТОР ОЖИДАНИЯ
06. СЕКТОР ВОССТАНОВЛЕНИЯ БОЕВОЙ АКТИВНОСТИ

КОМПЛЕКТ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННЫХ СРЕДСТВ

14 ВОЕННОСЛУЖАЩИХ- ВОССТАНОВЛЕНИЕ

01. ПЛАНШЕТОВ
03. АРМ
ЦВЕТНОЙ МФУ А4
ЦВЕТНОЙ ПРИНТЕР А3

ПОВЫШЕНИЕ УСТОЙЧИВОСТИ К СТРЕССУ
КОНТРОЛЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО И АДАПТИВНО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ

ВЫНОСНОЙ МОДУЛЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ (ВМ П)

-40°C +40°C

ВЫСТРОВОЗВОДИМОЕ ПНЕВМОКАРКАСНОЕ СООРУЖЕНИЕ

НАЗНАЧЕНИЕ

- Проведение индивидуальной и групповой диагностики психо-физиологического состояния военнослужащих с использованием специально оборудованных мест;
- Психологическая подготовка военнослужащих, организуемая в ходе занятий по боевой подготовке и допуск к несению службы с оружием с использованием специально оборудованных мест;
- Проведение мероприятий по восстановлению боевой активности военнослужащих, оказание психологической помощи членам семей военнослужащих, гражданскому персоналу с использованием специально оборудованных мест;
- Анализ психологического состояния военнослужащих, гражданского персонала и выработка рекомендаций командирам подразделений по повышению эффективности выполнения задач по предназначению с использованием рабочих мест военных психологов.

ОЦЕНКА И ТРЕНИРОВКА ПСИХО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКОЙ СОВМЕСТИМОСТИ
ПОВЫШЕНИЕ УСТОЙЧИВОСТИ К СТРЕССУ

Незважаючи на певні зрушення в організації психологічної роботи, які спостерігаються в зс рф з 2019 року (формування департаменту психологічної роботи, розробка та впровадження перспективних зразків технічних засобів, опрацювання проекту нової редакції Концепції розвитку психологічної служби та нових вимог до фахівця-психолога, впровадження системи підвищення кваліфікації та додаткової професійної освіти психологів тощо), в цілому, система психологічної роботи з особовим складом залишається в значній мірі нерозвиненою та обмеженою, певним чином корумпованою, використовує застарілі в моральному плані розробки радянських часів, більшість новітніх розробок та нових зразків технічних засобів є мало бюджетними або закуплені в одиничних екземплярах, використовуються виключно під час великомасштабних та показових навчань.

Суттєва увага в практичній реалізації вимог керівних документів щодо організації та проведення психологічної роботи в зс рф приділяється психологічній діагностиці, підготовці та супроводу, за залишковим принципом – психологічній реабілітації та просвіті.

Більшість посад психологів у військових частинах є цивільними, при цьому їх некомплект сягає від 50 до 70%, що зумовлено переважно об'єктивними зовнішніми причинами (низька заробітна плата, нестерпні умови роботи, завищені вимоги, заохочення «показухи» в роботі тощо). Це негативно впливає як на результативність психологічної роботи, так і на сприйняття необхідності її проведення у військах, з одного боку керівництва (командування), з іншого - решти особового складу.

Заходи захисту особового складу збройних сил російської федерації від негативного інформаційно-психологічного впливу також організовують воєнно-політичні органи, які відповідно до функціоналу беруть участь в організації та виконанні заходів інформаційного протидію.

Захист військ (сил) від інформаційно-психологічного впливу противника (далі – захист від ІПВ) – це форма воєнно-політичної пропаганди та агітації, що проводиться в період повсякденної та бойової діяльності військ усіма органами військового управління та посадовими особами кораблів (частин) щодо запобігання, нейтралізації (ослаблення), блокування та усунення наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців. Вона проводиться для зниження небезпеки інформаційного та психологічного впливу противника на посадових осіб органів управління та особовий склад.

Захист від ІПВ включає в себе:

- протидію поширенню та сприйняттю особовим складом підривної інформації;

- виховання в особового складу пильності, несприйнятливості до ворожої ідеології;

- захист систем зв'язку, комунікацій та управління;

перекриття каналів проникнення противника в інформаційні мережі, ресурси та духовно-психологічну сферу підрозділів та військових частин; викриття та роз'яснення воїнам підступних задумів противника, цілей та завдань, способів та прийомів ведення ним інформаційно-психологічної боротьби;

припинення хибних чуток, панічних настроїв та профілактика різних фобій серед особового складу частин та підрозділів, які беруть участь у бойових діях.

Невирішеними проблемними питаннями захисту від ІПВ та підтримання належного рівня морально-психологічної стійкості особового складу зс рф протягом останніх років залишаються:

складність переведення свідомості особового складу на воєнний лад;

недооцінка масштабів та тривалості операцій і сил противника;

фрагментарність інформаційно-довідкового матеріалу про театр воєнних дій, історію та склад населення;

недооцінка значимості захисту особового складу від ІПВ.

Цьому сприяло домінуюче серед більшості особового складу, в т.ч. вищого військового керівництва, переконання у тому, що діям зс рф на території Чеченської республіки Ічкерія, Грузії, а тепер і України, не буде надано відчутного спротиву. Передбачалося, що перед силою бойової техніки переважаючою чисельністю залучених військ, збройні формування цих держав і державних утворень відмовляться від опору і складуть зброю. Формуванню такої думки сприяла відсутність у зс рф чітких та ясних уявлень про чисельність, озброєння, морально-психологічний стан збройних формувань ймовірного противника, змісту бойових завдань, що й відобразилося в подальшому на якості підготовки військ рф до бойових дій.

1.2.2. Проблеми організації воєнно-політичної роботи в ході «спеціальної воєнної операції»

Зважаючи на аналогії проблемних питань застосування зс рф під час першої російсько-чеченської та російсько-української війн, можна було припустити, що прорахунки, допущені на першому етапі російсько-української війни, органи військового управління рф будуть намагатися враховувати та за їх результатами корегувати форми і методи захисту особового складу зс рф від ІПВ.

Разом з тим, аналіз досвіду організації воєнно-політичної роботи в ході підготовки та проведення СВО свідчить, що військово-політичне керівництво зс рф належних висновків з попередніх воєнних кампаній не зробило, органи військового управління вчергове повторюють власні помилки.

У роботі посадових осіб військово-політичних органів відзначається ряд *системних недоліків та проблем*, які не дозволяють підвищити ефективність військово-політичної роботи у військах. До їх числа можна віднести:

недостатню особисту професійно-посадову підготовленість керівників військово-політичних органів об'єднань та оперативного складу пунктів управління військово-політичною роботою;

шаблонні підходи, формалізм під час організації заходів військово-політичної роботи у військах за її основними напрямками, ігнорування досвіду військово-політичної роботи в угрупованні військ (сил) у Сирійській Арабській Республіці (САР) та у «миротворчій операції» в Нагірному Карабаху;

форми і методи захисту від ІПВ на рівні підрозділу (військової частини) в цілому залишаються морально застарілими та спрощеними, підготовлених фахівців для практичної реалізації відповідних заходів в достатній кількості немає.

Це підтверджує і проміжний *аналіз організації військово-політичної роботи в ході підготовки та проведення СВО*, дозволяє виявити *найбільш характерні недоліки*, що значно вплинули на рівень морально-політичного та психологічного стану особового складу угруповань військ (сил):

1) в умовах швидкоплинного ухвалення рішення про проведення СВО заходи військово-політичної пропаганди та агітації з особовим складом щодо перебудови їх свідомості з мирного на воєнний лад не було

проведено, до кожного військовослужбовця не були доведені цілі операції, їх місце та роль у виконанні її завдань;

2) наявні дані оцінки соціально-політичної ситуації в Україні не повною мірою відповідали дійсності: «Місцеві жителі російськомовних областей замість квітів та короваїв, як передбачалося ними, зустріли тиллові колони їх військ громадянським опором»;

3) відомості про морально-психологічний стан особового складу ЗС України виявилися некоректними. Передбачувані очікування неготовності їх до збройного опору та масової здачі в полон не виправдалися;

4) особовий склад угруповань військ збройних сил росії в Україні, що бере участь у СВО, зазнав широкомасштабного інформаційно-психологічного впливу, розгорнутого за натовськими стандартами центрами психологічних операцій України;

5) забезпечення військ (сил) похідними технічними засобами воєнно-політичної роботи виявилось недостатнім. Наявні в угрупованнях військ в обмеженій кількості похідні технічні засоби не дозволили ефективно проводити заходи щодо підтримання високого морально-бойового духу військ (сил);

б) напрями воєнно-політичної роботи з особовим складом зс рф є незмінні вже багато десятиліть і підходи до їх впровадження (проведення) також.

Внаслідок цього, заходи воєнно-політичної роботи, зокрема й захисту від ІПВ, у зс рф на тактичному і частково оперативному рівнях є досить неефективними, про що свідчить розповсюдження серед військовослужбовців зс рф випадків дезертирства, само ушкодження для ухилення від участі в «спеціальній військовій операції», впровадження у військових частинах «дошок ганьби» тощо.

Крім того, як показав досвід ведення російсько-української війни, система МПЗ дій ЗС України виявилась більш ефективною, у порівнянні з воєнно-політичною роботою російських військ.

Наша система МПЗ виявилась більш гнучкою, здатною адаптуватися до швидких змін бойової обстановки. Про це яскраво свідчать результати бойових дій, в ході яких зс рф не змогли досягнути жодної з визначених цілей війни.

1.3. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

1.3.1. Стан моральної готовності та психологічної стійкості особового складу військ (сил)

Станом на 31.01.2022 року рівень сформованості морально-психологічного стану особового складу військ (сил) ЗС України оцінювався як **ЗАДОВІЛЬНИЙ**, такий що **СПРИЯЄ** виконанню завдань за призначенням.

У військах (силах) ЗС України резонансних осередків соціального напруження чи групових проявів невдоволеності, висловлювань протестного характеру не спостерігалось.

Основними чинниками, які **позитивно впливали на моральну готовність** особового складу до 24.02.2022 були:

призначення на ключові посади військового керівництва осіб, які мають значний бойовий досвід, а також мають високий рівень довіри та авторитету серед особового складу;

високий рівень довіри суспільства до ЗС України (74%);

проведення, в рамках оборонної реформи, заходів декомунізації з одночасним впровадженням національних бойових традицій;

створення Сил територіальної оборони, їх формування (доукомплектування) за територіальним принципом, а також всебічне сприяння їх становленню місцевих органів самоврядування (обласних, районних, міських адміністрацій);

підвищення якості заходів оперативної і бойової підготовки, спрямування їх на бойовий вишкіл;

БОЙОВА ПІДГОТОВКА ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО

Після анексії Криму у 2014 році НАТО започаткувало в Україні 4 тренувальні місії для підготовки українських військових:

- JMTG-U**
«Об'єднана багатонаціональна група з підготовки — Україна»
- UNIFIER**
тренувальна місія збройних сил Канади
- ORBITAL**
Операція збройних сил Великої Британії та Королівства Данії
- LMTG-U**
тренувальна місія збройних сил Литовської Республіки

i журнал Ukraine to NATO

вдосконалення системи медичного, речового та продовольчого забезпечення ЗС України.

Водночас мали місце чинники, які **негативно впливали на моральну готовність** особового складу:

грошове забезпечення військовослужбовців було менше середньої заробітної платні цивільного населення, з 2019 року грошове забезпечення військовослужбовців не підвищувалося;

зменшення з 2020 року розміру виплат військовослужбовцям для вирішення соціально-побутових проблем (більше ніж в 10 разів);

незадовільний стан забезпечення житлом військовослужбовців;

невідповідність рівня виплат за піднайом житла реальній вартості оренди житла в населених пунктах за місцем дислокації військових частин (нижча у 1,5-2 рази);

психологічна та фізична втома особового складу підрозділів, які тривалий час перебували в районах виконання завдань за призначенням (більше 8 місяців);

тривалий відрив військовослужбовців, які були залучені до виконання завдань за призначенням в районі проведення ООС, від сімей та неможливість оперативного вирішення соціально-побутових питань за місцем проживання (*8-11 місяців на рік*).

З початком широкомасштабного наступу збройних сил російської федерації на території України, чинники, які негативно впливали на моральну готовність та психологічну стійкість особового складу ЗС України, в основному, були нівельовані. ЗС України оперативно мобілізувались на відбиття наступу зс рф.

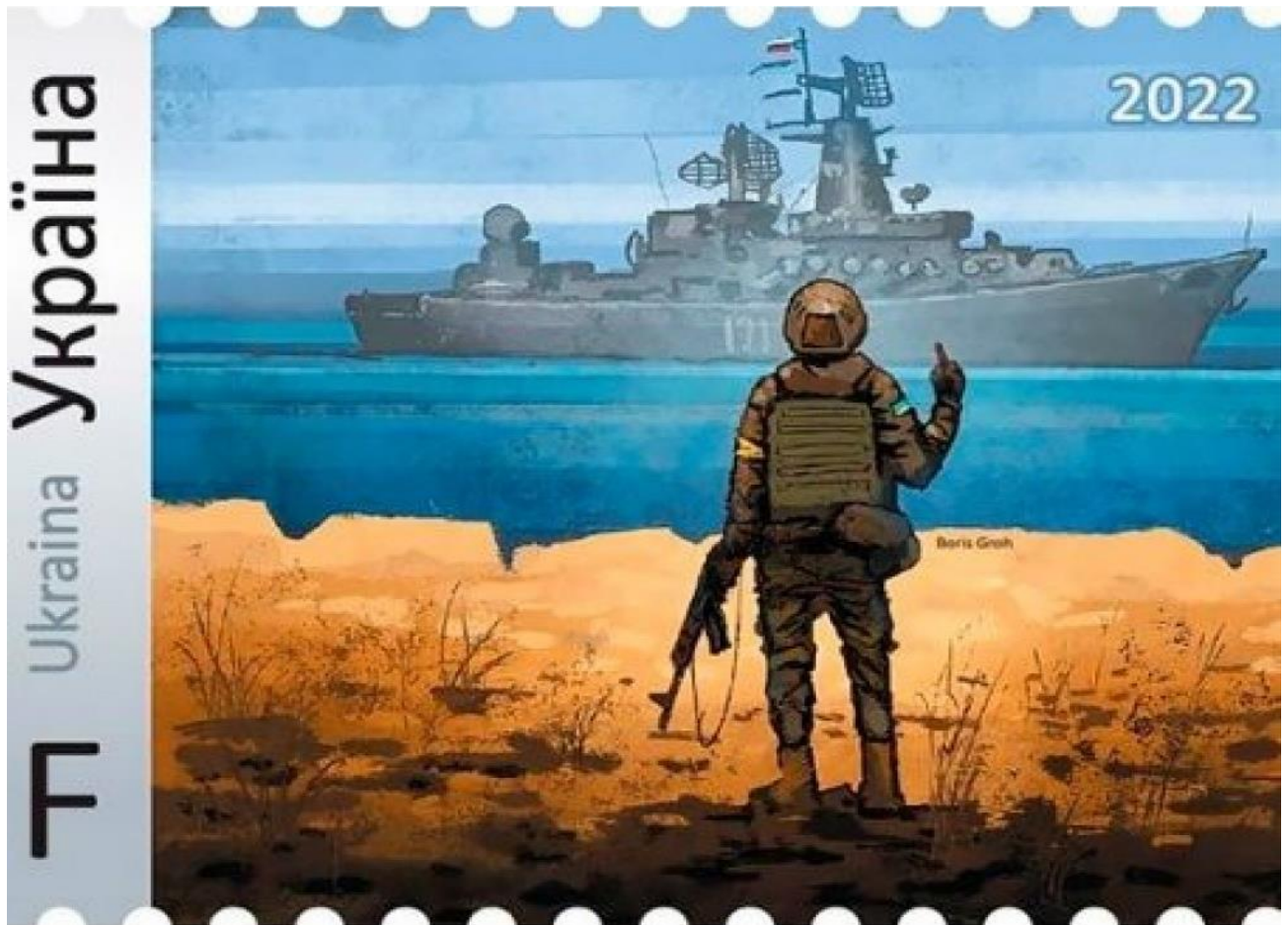
З 24.02.2022 року у всіх ТЦК та СП спостерігались черги патріотично налаштованих громадян (в т.ч. військовослужбовці ОР-1 та ОР-2), готових вступити до лав ЗС України. Було активізовано формування підрозділів Територіальної оборони та доукомплектування бойових військових частин.

25-26.02.2022 року в обласних (районних) центрах та територіальних громадах зорганізувались формування загонів самооборони з числа осіб, які не потрапили до лав ЗС України. Оперативно встановлювались блокпости та інженерні загородження для недопущення просування зс рф, активно проводилася робота щодо виявлення (знищення) диверсійно-розвідувальних груп ворога.

Масове знищення живої сили, озброєння, військової техніки, авіації ворога угрупованнями військ ЗС України ще більше активізувало народний супротив та, вже станом на 01.03 2022 року рівень довіри суспільства до ЗС України та впевненості у перемозі наших військ становив 95-98%.

Важливим елементом ідеологічного впливу на суспільство став вислів «**РУСКИЙ ВОЕННИЙ КОРАБЕЛЬ – ИДИ НАХ@Й!!!**», який був озвучений українськими військовослужбовцями на о. Зміїний 24.02.2022 року у відповідь на пропозицію командира ракетного крейсера «москва» добровільно здатись у полон. Цей вислів практично став гаслом російсько-української війни та додатковим каталізатором в єднанні українського народу та усього цивілізованого світу, а також активізації сил спротиву.

Основними чинниками, які **позитивно впливали на моральну готовність особового** складу ЗС України стали:

зростання до 95% рівня довіри до воєнно-політичного керівництва держави;

високий рівень вмотивованості та патріотизму особового складу, усвідомлення справедливого характеру збройної боротьби за свою державу, на своїй території, впевненість у невідворотній перемозі України;

єднання українського народу та його активний спротив військам рф, підтримка військ (сил) волонтерськими (громадськими) організаціями;

всебічна підтримка України країнами ЄС, США, Великої Британії та міжнародною спільнотою у визволенні українських територій;

підвищення на 30% грошового забезпечення військовослужбовців та запровадження додаткових виплат за участь у бойових діях (30 – 100 тис. грн.);

тактичні перемоги військових формувань Сил оборони України та територіальної оборони на різних напрямках бойового зіткнення;

витіснення підрозділів зс рф з території Київської та Чернігівської областей, частково з Сумської області, успішні бої за утримання м. Харків, героїчна оборона Маріуполя тощо;

системне та оперативне заохочення захисників України державними та відомчими нагородами;

формування іноземного легіону та його активна участь у знищенні ворога;

поширення панічних настроїв серед військовослужбовців країни-агресора через значні втрати живої сили та техніки, самовільне залишення військових частин, дезертирство, відмова від виконання бойових завдань та добровільна здача в полон, у тому числі внаслідок залистування районів зосередження живої сили ворога та успішного проведення психологічних операцій.

Водночас мали місце чинники, що **негативно впливали на моральну готовність та психологічну стійкість** особового складу, а саме:

доукомплектування військових частин військовозобов'язаними, які не мали первинної військової підготовки, «не обстріляні» та психологічно не готові до участі в інтенсивних бойових діях, завдяки зосередженню уваги ТЦК та СП на швидкості призову, зважаючи на умови обстановки та велику кількість бажаючих потрапити до лав захисників України, з втратою якості професійно-психологічного відбору, а іноді взагалі без його проведення. При цьому, значна кількість громадян, які мали досвід участі у бойових діях, залишилися поза їх увагою або призначені на посади не за прямими військово-обліковими спеціальностями, включаючи дефіцитні спеціальності;

направлення у військові частини особового складу, який практично не підготовлений до дій в бойових (екстремальних) умовах та не навчений військовій справі, що було викликано необхідністю їх оперативного доукомплектування;

значне збільшення чисельності ЗС України в короткі терміни призвело до дефіциту засобів індивідуального захисту (шоломи, бронежилети, аптечки тощо) та не здатності в короткі терміни організувати доукомплектування підрозділів необхідним речовим майном;

постачання до ЗС України зразків озброєння іноземного виробництва потребувало додаткового проведення занять з особовим складом, на які фактично не вистачало часу;

не ефективно проведення заходів колективної підготовки (бойового злагодження) призвело до виникнення недовіри підлеглих до безпосередніх командирів, невпевненості у правильності та доцільності їх рішень (наказів).

Вищезазначені чинники вплинули на прийняття рішень особовим складом щодо залишення позицій та невиконання наказів командирів в окремих підрозділах ЗС України.

Крім того, **негативно на моральну готовність та психологічну стійкість** особового складу протягом березня - квітня 2022 року вплинуло:

відсутність на початок війни налагодженої системи евакуації членів сімей військовослужбовців;

інтенсивність бойових дій (постійне вогневе ураження артилерією, системами залпового вогню та авіацією), психічна та фізична втома, відсутність можливості належної організації вирішення соціально-

побутових питань (відпочинок, миття, прання речей тощо) особового складу підрозділів у районах безпосереднього зіткнення з противником та тих, що перебували в оточенні;

висвітлення інформації щодо безчинств, масових вбивств цивільного населення (в тому числі жінок та дітей) окупаційними військами в н.п. Буча, Ірпінь, Гостомель, Ворзель, Бородянка. Водночас зазначений чинник став каталізатором для мобілізації особового складу ЗС України та ІССО на знищення окупаційних військ без жалю та співчуття;

часткова втрата зв'язку військовослужбовців з рідними та близькими;

примусове проведення заходів фільтрації та вивезення цивільного населення з окупованих територій Херсонської та Запорізької областей до рф;

тривалість процесу звільнення військовослужбовців ЗС України, які потрапили в полон;

загроза техногенної катастрофи світового масштабу на Чорнобильській та Запорізькій АЕС, у тому числі у зв'язку з можливим терактом (нанесенням ракетного або авіаудару) з боку окупаційних військ;

загроза можливого застосування рф хімічної зброї, інших видів зброї, які заборонені Женевськими конвенціями.

1.3.2. Система управління силами і засобами морально-психологічного забезпечення

МПЗ підготовки і застосування ЗС України – це вид всебічного забезпечення, підготовки і ведення бойових дій, що має на меті формування, підтримання та поновлення МПС особового складу військ (сил), необхідного для успішного виконання завдань за призначенням.

Налагодження дієвої системи морально-психологічного забезпечення, в цілому, дозволило виконати у 2014 – 2021 роках головне завдання – формування, підтримку та відновлення морально-психологічного стану особового складу, необхідного для якісного виконання завдань за призначенням у ході проведення, спочатку Антитерористичної операції, а згодом – операції Об'єднаних сил на території Луганської і Донецької областей (додаток 1).

Протягом зазначеного періоду структури МПЗ (по роботі з особовим складом) пройшли складний шлях трансформації і розвитку. Але, які б складні не були періоди їх функціонування, офіцери структур МПЗ в ОВУ та у військових частинах (підрозділах) власним прикладом під час виконання бойових завдань в ООС (АТО) заходів відновлення боєздатності, віддавали максимум своїх сил та енергії, проявляли креативність та використовували нові підходи в роботі щодо якісного виконання свого головного завдання: формування, підтримання та відновлення такого морально-психологічного стану особового складу ЗС України, який дозволив би виконувати завдання за призначенням. І з цим завданням вони справились (додаток 2).

З початком стратегічної наступальної операції зс рф 24.02.2022 року управління силами і засобами морально-психологічного забезпечення ЗС

України та інших складових сил оборони було організовано з розгорнутих підрозділів МПЗ у складі відповідних пунктів управління.

Станом на 9.00 24.02.2022 року особовий склад Головного управління МПЗ ЗС України відповідно до раніше визначеного розподілу зайняв місця для роботи на пункті управління Генерального штабу ЗС України та приступив до роботи (додаток 3).

В умовах різких змін обстановки, відсутності інформації в реальному часі про стан і положення своїх військ (сил), масованих ракетних та авіаційних ударів противника по ключовим об'єктам ЗС України, стрімкого наступу противника з різних напрямків, першочерговим завданням стало налагодження зв'язку зі структурними підрозділами МПЗ пунктів управління угруповань військ. Зважаючи на незаплановане, в стратегічному плануванні, застосування ЗС України, ІССО, створення нових угруповань військ (сил) у відповідь на повномасштабне вторгнення зс рф та неможливість замкнути управління всіх створених угруповань військ на КОС ЗС України, більша частина угруповань військ керувалась з ПУ ГШ ЗС України.

До того ж оперативні угруповання військ, які розгортались або були розгорнуті в районах, що не розголошувались, здебільшого були не забезпечені каналами відомчого та закритого зв'язку або їх тільки розгортали, чи ще знаходились на марші.

Враховуючи вищезазначені умови, а також: не стандартні умови управління, швидкоплинність подій, переміщення більшості пунктів управління, раніше визначений порядок організації взаємодії не дозволив у перші дні війни повноцінно функціонувати та отримувати об'єктивну інформацію для прийняття подальших рішень вищим керівництвом ЗС України.

Фактично, за перші три доби, від підпорядкованих структур МПЗ надійшло всього п'ять донесень з МПЗ. Інформація про стан справ та проблемні питання отримувались усіма можливими способами та засобами. Вимоги щодо першочергового входження у взаємодію після заняття робочих місць на пунктах управління підрозділами були виконані частково, залежно від об'єктивних та суб'єктивних причин. Відсутність зв'язку потребувала додаткового уточнення порядку взаємодії за засобами мобільного зв'язку. В разі створення нових угруповань, як правило, з ними був відсутній зв'язок з різних причин, керівники не намагались встановити його з підрозділом ПУ ГШ ЗС України.

У подальшому система управління силами і засобами МПЗ була налагоджена шляхом створення та уточнення схеми управління і входження у зв'язок з двадцятьма трьома підрозділами ОКП угруповань військ та налагоджено взаємодію з п'ятьма ПУ ІССО.

Донесення з МПЗ надсилались після нагадування та не за визначеною формою.

Кращі донесення, які повною мірою розкривали стан, заходи та ефективність МПЗ, надавались з командування Повітряних Сил, командування об'єднаних сил, гірше командування Військово-Морських Сил та командування сил Територіальної оборони ЗС України.

У ході управління силами і засобами МПЗ на першому етапі операції Сил оборони було направлено до військ чотири директиви Головнокомандувача ЗС України з МПЗ, двадцять вісім розпоряджень Генерального штабу ЗС України з МПЗ та отримано двісті шістдесят три донесення з МПЗ від підпорядкованих угруповань військ (сил).

У ході аналізу донесень з МПЗ було скореговано їх зміст щодо доповнення інформації про загальну обстановку, досвід організації МПЗ в ході ведення бойових дій, приклади героїзму (опис), результати роботи високомобільних груп внутрішніх комунікацій (коли, в яких бойових порядках або підрозділах, які заходи проведені, морально-психологічний стан особового складу підрозділів, в яких працювали, чинники негативного та позитивного впливу, проблемні питання та шляхи вирішення, психогенні втрати).

Зважаючи на «визначення рівня терміновості» відправки розпоряджень та донесень з МПЗ, термін отримання військами розпоряджень з МПЗ складав до 3 годин, а отримання донесень від військ від 3 до 5 годин.

Враховуючи швидкі зміни в обстановці, необхідність адекватного та оперативного реагування на виникаючі проблеми за напрямком МПЗ була створена група керівників підрозділів МПЗ у месенджері «СІГНАЛ» для швидкого орієнтування на виконання негайних завдань і реагування на виникаючі проблеми та загрози, без передачі інформації з обмеженим доступом.

Організація тризмінної роботи більшості структурних підрозділів МПЗ пунктів управління ускладнювалась:

недостатньою наявною чисельністю оперативного складу через додаткове залучення офіцерів МПЗ органів військового управління для роботи у військових частинах (підрозділах);

перерозподілом оперативного складу на ЗКП, які постійно переміщувались;

виконанням обов'язків у новостворених військових частинах, оскільки був відсутній досвідчений ресурс для доукомплектування.

Проведений аналіз системи управління силами і засобами МПЗ ЗС України на початковому етапі війни, ІССО показав ряд проблемних питань в організації МПЗ, пов'язаних з обмеженою кількістю особового складу структурних підрозділів МПЗ органів військового управління, а саме:

недостатня кількість оперативного складу структурних підрозділів МПЗ пунктів управління повітряних командувань Повітряних Сил, Сил підтримки, Військ зв'язку та кібербезпеки ЗС України не забезпечувала

їхню повноцінну тризмінну роботу в умовах довготривалого функціонування;

відсутність підрозділу МПЗ у структурі Головного командного центру ЗС України унеможливлювала управління силами і засобами МПЗ підпорядкованих військових частин;

відсутність у штаті структур МПЗ органів військового управління відділів (груп) планування (організації) МПЗ значно знижувала якість процесу планування та управління МПЗ операцій оперативних угруповань військ;

проблеми з комплектуванням офіцерами МПЗ основних та передових командних пунктів угруповань військ, які формувались за рахунок оперативних командувань;

призначення офіцерів МПЗ органів військового управління на посади заступників командирів з МПЗ нових сформованих бригад, у зв'язку з відсутністю бойового досвіду у мобілізованих офіцерів;

збільшення (в окремих випадках майже вдвічі) кількості військових частин (особового складу), підпорядкованих угрупованням військ, що потребує посилення зусиль в організації заходів МПЗ.

Для вирішення цих проблемних питань, підвищення ефективності організації заходів МПЗ військ (сил) та враховуючи пропозиції відповідних командувачів військ (сил), начальників органів військового управління ЗС України в квітні 2022 року були здійснені наступні організаційно-штатні заходи:

внесені зміни до організаційно-штатної структури оперативних командувань Сухопутних військ, командування морської піхоти Військово-Морських Сил, командування Сил логістики ЗС України щодо введення управлінь МПЗ замість відділів;

уведені відділи МПЗ замість груп МПЗ у повітряних командуваннях Повітряних Сил, командуванні Сил підтримки, Військ зв'язку та кібербезпеки ЗС України;

уведені групи МПЗ у флотилії Військово-Морських Сил, Головному командному центрі ЗС України.

У подальшому в Командуванні Сил спеціальних операцій також було введено управління МПЗ замість відділу.

Отже, бачимо, що існуюча на той момент система управління силами і засобами МПЗ, у складних умовах початкового періоду війни, набула нових спроможностей, функціонувала практично без суттєвих збоїв, доказала свою ефективність, показала гнучкість та оперативне реагування на виникаючі раптові проблеми та загрози щодо підтримання необхідного рівня моральної готовності та психологічної стійкості особового складу ЗС України, ІССО до виконання завдань за призначенням.

Крім того, з перших годин відбиття російської агресії, офіцери структур МПЗ демонстрували приклади мужності та особистим прикладом надихали особовий склад на героїчне виконання бойових завдань.

Наприклад, старший лейтенант МАРЧЕНКО Максим Віталійович, офіцер МПЗ військової частини А2120, протягом березня 2022 року в складі підрозділу в населеному пункті Ізюм Харківської області мужньо виконував бойові завдання, поставлені керівництвом. Під час наступу окупаційних військ через пішохідний міст у місті Ізюм, керуючи розвідувальною групою вступив у бій з переважаючими силами ворога, в ході якого особисто знищив 9 військовослужбовців окупаційних військ російської федерації.

29.03.2022 розвідувальна група зіткнулась з ворогом та знищила підрозділ 1084 Міжвидового центру підготовки та бойового застосування військ РЕБ та підрозділ спеціального призначення 16 бригади СпП ГРУ противника, який виступав в якості охорони, загальна кількість противника була близько 30-ти окупантів.

За мужність, проявлену при виконанні бойових завдань та високий професіоналізм, нагороджений орденом «Богдана Хмельницького» III ступеня.

Старший лейтенант КЛИМ Марк Олександрович, заступник командира самохідної артилерійської батареї з морально-психологічного забезпечення військової частини А0284, який за особисту мужність і героїзм, виявлені під час захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі нагороджений орденом «Богдана Хмельницького» III ступеня та Почесним нагрудним знаком Головнокомандувача ЗС України «Срібний хрест».

З першого дня повномасштабної війни, у зв'язку з відсутністю штатного командира гармати, керував діями самохідного артилерійського розрахунку. Виконував бойові завдання у районі н.п. Веселе та Козацьке Херсонської області, завдяки вмілим діям самохідного артилерійського розрахунку під його керівництвом, постійно наносилось вогневе ураження противнику,

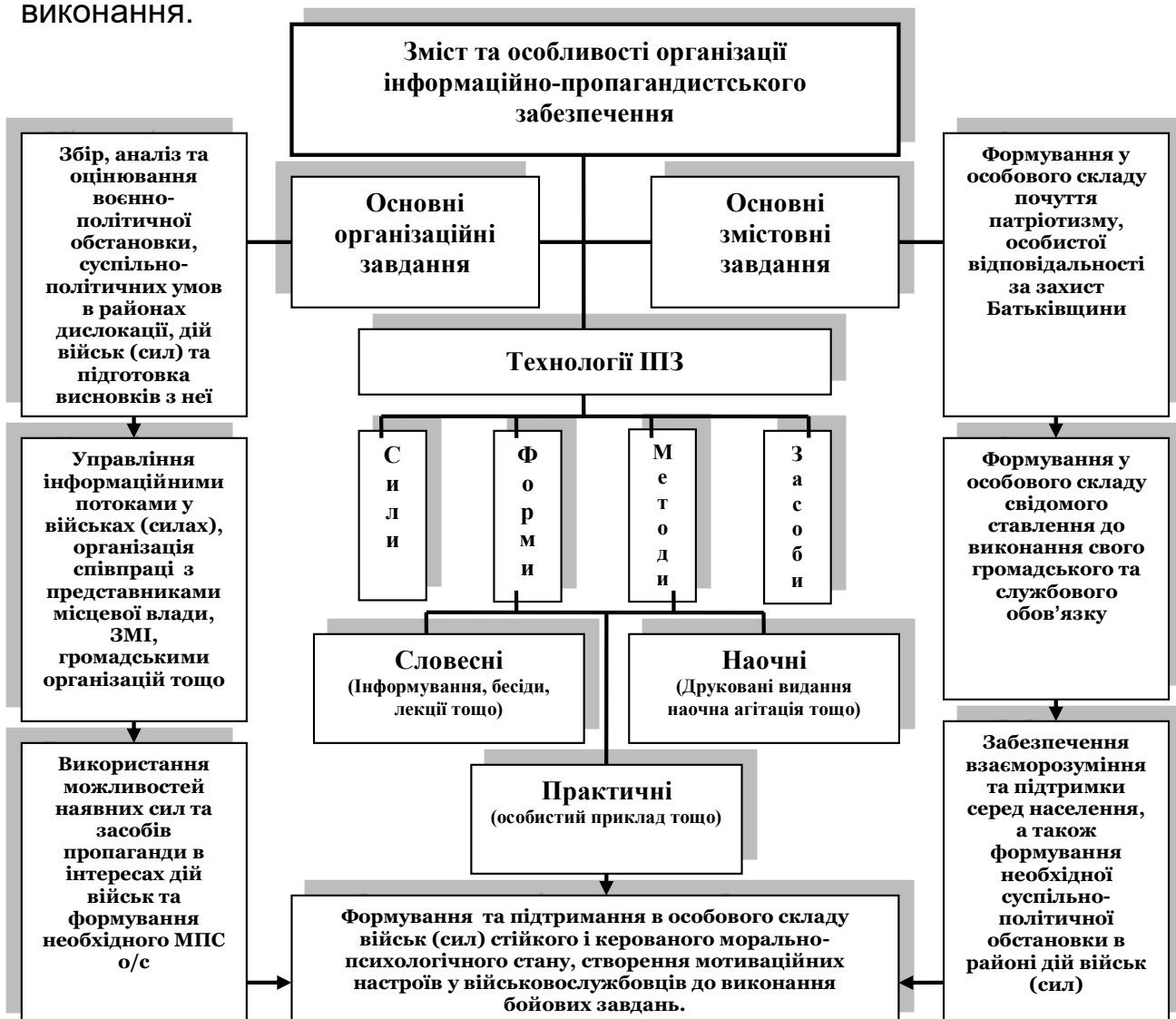
що унеможливило швидке просування його в глибину району виконання завдань бригади.

І таких прикладів можна наводити дуже багато. Офіцери структур МПЗ с честю виконують свій військовий обов'язок – захист Батьківщини.

1.4. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

1.4.1. Організація інформаційно-пропагандистського забезпечення

Інформаційно-пропагандистське забезпечення – це цілеспрямована діяльність органів військового управління, командувачів, командирів (начальників), посадових осіб структурних підрозділів МПЗ щодо інформаційного впливу на свідомість особового складу для зміцнення його МПС, формування і поширення ідейних переконань, національних цінностей, стійкої мотивації та готовності до збройного захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, адекватного розуміння військовослужбовцями воєнно-політичної та СПО, завдань, покладених на війська (сили), умов та особливостей їх виконання.

ІПЗ здійснюється за такими напрямками:

внутрішньо-комунікаційна робота;

військово-патріотична робота;

культурологічна робота;

забезпечення технічними засобами пропаганди.

Головними завдання з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення з початком широкомасштабної агресії російської федерації стали:

формування в особового складу Сил оборони свідомого розуміння державної політики у військовій сфері, виховання патріотизму, особистої відповідальності за захист України, вірності Конституції України, Військовій присязі, Бойовому Прапору, бойовим традиціям, сміливості і мужності, готовності до самопожертви в ім'я Батьківщини;

захист військовослужбовців від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Зазначену роботу було організовано відповідно до вимог Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення в ЗС України, затверджену наказом Генерального штабу ЗС України від 04.01.2017 року №4.

З урахуванням досвіду організації заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил) у період активної фази проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей у 2014 – 2015 роках основні зусилля внутрішньо-

комунікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил) були зосереджені на розв'язанні проблем, пов'язаних із:

доведенням інформаційних матеріалів патріотичного, контрпропагандистського та аналітичного (з оцінювання суспільно-політичної обстановки) змісту до військ (сил), які перебувають у районах виконання завдань за призначенням;

забезпеченням особового складу необхідною кількістю друкованих періодичних видань, у тому числі державних органів влади та оперативної доставки їх у райони виконання завдань за призначенням;

вдосконаленням забезпечення заходів інформаційно-роз'яснювальної роботи з особовим складом щодо офіційних, доступних до свідомого сприйняття та законодавчо-обґрунтованих, інформаційно-аналітичних матеріалів для організації патріотичної та мотиваційної роботи з особовим складом;

проведенням довгострокових широкомасштабних інформаційних компаній для популяризації ЗС України в суспільстві, пропаганди збройного захисту незалежності й територіальної цілісності України та забезпечення їх проведення, в першу чергу, в кризових районах з нестабільною суспільно-політичною обстановкою;

необхідністю створення іміджевих відео сюжетів та відеороликів для розповсюдження їх в соціальних мережах, постійної трансляції на провідних телеканалах, створення кінокартин, теле- та відеофільмів про героїзм військовослужбовців ЗС України, збільшення видавництва літератури на військово-патріотичну тематику;

нормативно-правовим визначенням питання порядку залучення державних та приватних поліграфічних підприємств до виконання завдань в інтересах інформаційного супроводу військ (сил).

Для організації цілеспрямованої діяльності органів військового управління, командувачів, командирів (начальників), посадових осіб структурних підрозділів морально-психологічного забезпечення щодо інформаційного впливу на свідомість особового складу для зміцнення його морально-психологічного стану, формування і поширення ідейних переконань, національних цінностей, стійкої мотивації та готовності до збройного захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, адекватного розуміння військовослужбовцями воєнно-політичної та суспільно-політичної обстановки, завдань, покладених на війська (сили), умов та особливостей їх виконання управлінням внутрішньо-комунікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил) було сплановано та практично реалізовано комплекс заходів за напрямками:

внутрішньо-комунікаційна робота;

національно-патріотична робота;

культурологічна робота;

забезпечення технічними засобами пропаганди.

1.4.2. Внутрішньо-комунікаційна робота з особовим складом

Широкомасштабна збройна агресія, розв'язана росією проти України 24 лютого 2022 року, висунула підвищені вимоги до системи внутрішніх комунікацій в ЗС України.

Безперечно, лише психологічно підготовлена та належно вмотивована людина спроможна якісно виконувати військовий обов'язок, особливо в умовах ведення реальних бойових дій (бойового застосування) та постійного вогневого впливу переважаючих сил противника.

У складний період для нашої країни, коли ЗС України протистоять переважаючому за чисельністю та кількістю озброєння противнику, відбуваються економічні, соціальні кризові потрясіння, на перший план виходять гуманістичні, світоглядні та духовні цінності громадянина України, діяльність суспільства щодо їх формування та підвищення готовності до військової служби та захисту Батьківщини. Одна з провідних цінностей – патріотизм, захист Батьківщини, здатність зробити Україну сильною, економічно розвиненою та процвітаючою державою, в реалізації якої значну роль відіграє внутрішньо-комунікаційна робота з військовослужбовцями.

Запроваджена система постійної комунікації із заступником Міністра оборони України Г. Маляр щодо отримання вказівок з формування

наративів та ведення інформаційної роботи в рамках внутрішніх комунікацій із залученням представників структурних підрозділів Міністерства оборони, Генерального штабу та органів військового управління Збройних Сил України значно сприяла безпосередній організації внутрішньо-комунікаційної роботи у військах (силах).

Виходячи з цього, робота з формування стійких національно-ідейних переконань щодо необхідності збройного захисту суверенітету та територіальної цілісності України від російської агресії; недопущенні деструктивних впливів на особовий склад з боку засобів масової інформації, політичних сил і громадських об'єднань, цілеспрямований інформаційний супровід діяльності військ (сил), особливо в районах ведення бойових дій, набули визначального значення.

Збір, аналіз та оцінювання суспільно-політичної обстановки в державі та в районах (регіонах, операційних зонах) дій (виконання) ЗС

України завдань і підготовка висновків з її аналізу здійснювалися відповідно до вимог Інструкції з оцінювання суспільно-політичної обстановки в районах дислокації та виконання завдань за призначенням, затвердженої наказом Генерального штабу ЗС України від 11.09.2017 року №330 на підставі моніторингу офіційних інформаційних матеріалів, розміщених на сторінках у мережі «Інтернет» та на підставі донесень органів військового управління.

Разом з тим донесення з військ (сил) не завжди відображали реальну ситуацію та надходили із значним запізненням.

Крім цього, жодного звіту щодо оцінювання стану цивільного середовища в районах виконання завдань за призначенням, станом на 31.03.2022 року Центральним управлінням цивільно-військового співробітництва Генерального штабу ЗС України не було підготовлено.

Недостатньою або повністю відсутньою виявилася взаємодія на рівні військових обласних адміністрацій та органів військового управління щодо обміну інформацією з питань оцінювання суспільно-політичної обстановки в зонах відповідальності.

Водночас для аналізу суспільно-політичної обстановки в Україні та в районах ведення бойових дій використовувались аналітичні матеріали з офіційних сайтів.

АНАЛІТИЧНИЙ ДАЙДЖЕСТ № 218, 08.09.2022.

I. Щодо воєнно-політичних відносин.

Сказано – зроблено. Діз Грас почала виконувати свої обіцянки, здійснивши перший дипломатичний дзвінок – Президенту України. Саме про такий дипломатичний "перший хід" вона обіцяла перед своїм призначенням.

Цілком однозначно, що наступна обіцянка – збільшити військові постачання та змусити "росію" програти у війні – також буде виконано.

Таким чином, "кремль", який так тишився відходом Джонсона від справ, "накликав" на себе самого антиросійського лідера, який коли-небудь існував у післявоєнний час.

Тим часом, так звані "хороші руські" джерела інформації в Україні продовжують розривати український інформаційний простір намагаючись далі впроваджувати один з основних кремлівських наративів про те, що МАІ АІЕ працює на "росію". Більш того, про це ми окремо попереджали в своїх попередніх інформаційних матеріалах від 4 вересня.

Нижче наведемо найважливіші тези МАІ АІЕ з її доповіді Радбезу ООН щодо ситуації на Запорізькій АЕС: 1. Негайно створити захисну зону ядерної безпеки та захисту для запобігання аварії на окупованій "росією" ЗАЕС в Україні; 2. Обстріл має бути негайно припинено, МАІ АІЕ готова розпочати консультації з обома сторонами конфлікту.

Більш того, жодна країна на засіданні ООН не поставила під сумнів висновки МАІ АІЕ. Кожна погодилася, що ЗАЕС має бути демілітаризованою зоною. Всі подякували МАІ АІЕ за роботу та підтримали постійну присутність їх представників на станції. Отже, звіт та пропозиції агентства професійно відкалібровані, щоб отримати підтримку світу на користь України.

Таким чином, всі інформаційні повідомлення про співпрацю МАІ АІЕ з "кремлем" не що інше, як інформаційна операція останнього. Отже, МАІ АІЕ не працює на "росію", оскільки "москва" не зможе "нічого" купити, крім таких самих ігоїв, як і вона сама.

Одночасно з цим, "росія" почала просувати новий наратив, який, також повторюється іншими країнами, наприклад Туреччиною. Головна мета, переконати світ, що у європейській енергетичній кризі виня самішні, а не російська агресія. Серед всього іншого Реджеп Ердоган заявив, що Захід нібито постачає в Україну металобрут замість зброї.

Зазначене варто дивитися виключно через призму загальної Концепції з виснаження ворога: коли ворогу, який намагається звільнитися з санкційного зашморгу, створюються "миражні співпраці", як це було з "зерновою угодою". Більш того, на сьогодні це питання знову актуальне, оскільки ймовірно "путін" зрозумів цю стратегію Заходу і заговорив про те, що буде виходити з "зернової угоди".

II. Що стосується дій ворога та його союзників.

На додачу до цього, лідер країни-агресора категорично відмовляється вірити в втрати від розпочатої ним війни і підтвердив наші висновки від 6 вересня про те, що "росія" підняла ставки і пішла на "газовий ва-банк".

Довідково: "росія" нічого не втратила внаслідок війни з Україною, заявив "путін", звертаючись до учасників Східного економічного форуму, серед яких був лідер військової хунти М'янми та посол КНДР.

Рішення розпочати вторгнення, яке принесло "росії" міжнародну ізоляцію та санкції, яких "росія" не бачила з часів "судя", за словами "путіна", було ухвалено "свідомо".

Так, російський диктатор заявив, що відтепер "росія" в Європу нічого не буде постачати, ані газу, ані вугілля, ані мазуту. В цьому ілюст, важливий є той факт, що "росія" до війни отримувала половину всіх експортних доходів за рахунок продажу нафти та газу — 241 млрд доларів із 490 млрд 2021 року. Отже, припинення постачання газу до Європи позавить бюджет ворога на 400 млрд. рублів.

Таким чином, розхлюбувати свідоме вторгнення в Україну доведеться декільком поколінням росіян: у песимістичному сценарії навіть у 2030 році

З урахуванням інтенсивності бойових дій в структурних підрозділах морально-психологічного забезпечення органів військового управління ця робота практично не здійснювалася. Тому, відповідно до рішення керівництва висновки з аналізу суспільно-політичної обстановки в Україні та в районах ведення бойових дій, що відпрацьовувалися у Головному управлінні морально-психологічного забезпечення ЗС України доводилися до структурних підрозділів морально-психологічного забезпечення органів військового управління.

Наприкінці березня 2022 року для більш якісного аналізу суспільно-політичної обстановки в

державі Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України започатковано видання аналітичного інформаційного дайджесту з елементами аналізу чинників, в першу чергу зовнішніх, на

стан суспільно-політичної обстановки в державі. В той же час Центром морально-психологічного забезпечення ЗС України продовжено формування висновків з оцінки суспільно-політичної обстановки в районах виконання військами (силами) завдань за призначенням. Ведення інтенсивних бойових дій та обмеження доступу до інформації про оперативну обстановку в районах виконання завдань за призначенням суттєво ускладнили роботу щодо оцінювання суспільно-політичної обстановки. Тому для формування висновків з оцінювання суспільно-політичної обстановки як і раніше використовувались інформаційні повідомлення офіційних державних інтернет-ресурсів.

Що стосується аналітичного інформаційного дайджесту з висвітленням питань суспільно-політичної обстановки та впливу на неї зовнішньополітичних чинників, то його розповсюдження обмежувалось категорією офіцерів структурних підрозділів Генерального штабу та органів військового управління ЗС України, що залучались до оперативних груп на пункті управління. Зазначений дайджест позитивно сприймався особами вищенаведеної категорії військовослужбовців.

1.4.3. Організація інформаційного супроводу військ та контрпропагандистська робота

Наявність і безперебійність роботи інтернет дозволяли здійснювати оперативне доведення до особового складу інформаційних повідомлень, забезпечувати проведення командирського (бойового) інформування.

Перше інформаційне зведення у вигляді Результатів моніторингу інформаційного простору було опрацьовано та доведено до військ (сил) о 12:00 24.02.2022 року. Протягом 24.02 – 01.03.2022 року щоденно готувався інформаційний дайджест інформаційно-наративної обстановки.

У березні 2022 року удосконалено систему інформаційного супроводу військ (сил). Результатом цієї роботи стала підготовка та видання низки періодичних інформаційних матеріалів (додаються), спрямованих на висвітлення героїчних вчинків захисників та захисниць України, підняття бойового духу особового складу та виховання ненависті до ворога, а саме (додаток 4):

«ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК»— аналітичний дайджест для проведення командирського інформування, спрямований на висвітлення світової підтримки України, перебігу російсько-української війни та поточної ситуації в російському окупаційному контингенті. Ключовою метою вісника є формування та впровадження наративів серед особового складу, формування у військовослужбовців образу ворога, розвінчування міфу про непереможність російської армії через реалії участі в «спеціальній операції», висвітлення масштабної міжнародної підтримки Україні та санкційних заходів світової спільноти стосовно «кремля»;

«ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИЙ ВІСНИК»— інформаційний дайджест для проведення командирського інформування, спрямований на висвітлення героїчних подвигів та вчинків українських воїнів. Ключовою метою дайджесту є героїзація образу українського воїна-захисника, висвітлення заходів відзначення військовослужбовців державними нагородами України, формування мотивації на захист держави від російсько-окупаційного агресора;

«НОВИНИ ІЗ «ЗАПОРЄБРЬЯ»— саркастичний дайджест новин, спрямований на висвітлення реалій життя «росії». Ключовою метою дайджесту є демонстрація руйнівного впливу світових санкцій на російську економіку, наведення думок та коментарів відомих російських діячів стосовно російсько-української війни, а також висвітлення негативних реалій участі військовослужбовців «росії» в «спеціальній військовій операції» крізь призму уїдливих, насмішливих, сповнених зневаги та іронії коментарів і гумору;

«ЗАГУБЛЕНІ В СТЕПАХ УКРАЇНИ»— сатиричний дайджест, спрямований на гумористичне висвітлення реалій російсько-української війни. Ключовою метою дайджесту є формування у військовослужбовців образу ворога та розвінчування міфу про непереможність російської армії крізь призму гумору та сатири;

«Б'ЄМО ВОРОГА ЗАРАЗ, ВПЕВНЕНО ДИВИМОСЬ У МАЙБУТНЄ»— мотиваційний дайджест, спрямований на висвітлення позитивних аспектів життєдіяльності українського суспільства. Ключовою метою дайджесту є формування впевненості військовослужбовців у масштабній світовій підтримці України, висвітлення позитивних трансформацій у різних сферах суспільного життя та вмілого і

професійного реагування керівництва держави на будь-які кризові процеси.

«ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ НАШИХ ПЕРЕМОГ»— щомісячний героїко-патріотичний вісник для проведення командирського інформування, спрямований на висвітлення звитяг українського війська, що відбувалися в аналогічні місяці у різні історичні періоди. Основною метою вісника є формування впевненості військовослужбовців у майбутній перемозі через сприйняття переможних битв українських воїнів.

Для **організації контрпропагандистської роботи** на початковому етапі бойових дій, в період 24.02 – 30.04.2022 року, Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України було підготовлено 5 розпоряджень начальника Генерального штабу ЗС України щодо залистування районів зосередження (скупчення) військ противника.

У Головному управлінні морально-психологічного забезпечення ЗС України були розроблені макети листівок (додаток 5) та організовано взаємодію органів військового управління щодо забезпечення виконання зазначених заходів. Наприклад, для зниження бойового духу противника у Головному управлінні морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України спільно з Управлінням стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача ЗС України було розроблено агітаційну листівку-перепустку «5000000 за здачу в полон».

Під час організації цієї роботи організовано залистування 44 районів зосередження військ противника. Для цього було використано більше сотні агітаційних боеприпасів, надруковано близько 400 тисяч листівок.

Крім використання артилерійських систем залучалися групи волонтерів для залистування населених пунктів Київської області та околиць Києва за допомогою дронів.

Крім цього, із залученням волонтерів в Києві, Дніпрі, Запоріжжі, Миколаєві організовано виготовлення більше 400 тисяч листівок.

Для розповсюдження листівок на окупованій території також використовувалися представники руху опору (в районі відповідальності ОТУ Сіверськ).

Виготовлення листівок силами одного з поліграфічних центрів Командування Сил підтримки ЗС України здійснювалося оперативно, разом з тим доставка друкованих матеріалів та отримання агітаційних боеприпасів потребувало певного часу.

Тому, розроблені макети листівок надсилалися до структурних підрозділів морально-психологічного забезпечення органів військового управління, якими в районах виконання завдань за призначенням було організовано друк листівок із використанням місцевої поліграфічної бази.

Враховуючи вищезазначене задля якісної організації залистування районів, у перспективі доцільно опрацювати питання стосовно створення мобільних підрозділів, обладнаних спеціальними дронами (квадрокоптерами) для проведення залистування.

1.4.4. Забезпечення військ (сил) друкованими періодичними виданнями

Забезпечення військ (сил) друкованими періодичними виданнями в період з 24.02 дотепер не було організоване та відповідно до наказу Міністерства оборони України від 27.12.2016 року №719 «Про організацію передплати періодичних друкованих видань у Міністерстві оборони України та ЗС України» (зі змінами) передплату періодичних друкованих видань на друге півріччя 2022 року не проведено.

На I півріччя 2022 року Інформаційним агентством Міністерства оборони України «АрміяInform» були укладені угоди з двома надавачами послуг з підписки періодичних видань для ЗС України. Разом з тим 28.02.2022 року Торгово-промислова палата України засвідчила форс-мажорні обставини, через настання яких виконання зобов'язань суб'єктами господарської діяльності стало неможливим до закінчення воєнного стану.

За результатами проведеного в період з 15 – 18.04.2022 року моніторингу забезпечення угруповань військ (сил) друкованими періодичними виданнями було встановлено наступне:

друковані періодичні видання надходять до шести угруповань військ (сил):

угруповання військ на східному напрямку (раз на тиждень 15000 прим. «Армія України»);

командування Десантно-штурмових військ (раз на тиждень надходить 10 прим. «Урядовий кур'єр»);

угруповання військ на північно-східному напрямку (раз на тиждень надходить 10 прим. «Урядовий кур'єр» та «Голос України»);

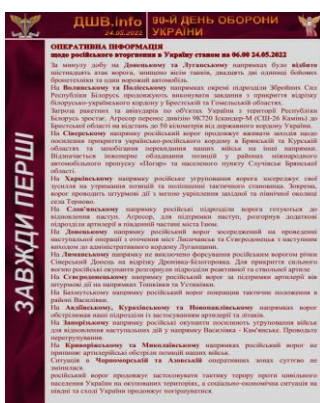
командування Медичних сил (раз на тиждень надходить до 1500 прим. «Армія України»);

командування Сил підтримки (раз на тиждень надходить до 10 прим. «Урядовий кур'єр» та «Голос України»);

друковані періодичні видання не надходили до п'ятнадцяти угруповань, які діяли на північному, південному напрямках, командування ПС, командування ВМС, командування Сил логістики, командування Сил територіальної оборони, командування ССО та інших угруповань.

Разом з тим в угрупованнях військ (сил) готувались та доводились до особового складу в електронному вигляді наступні інформаційні видання:

у командуванні Сил логістики – інформаційний бюлетень та «Воїн-логіст»;

у Десантно-штурмових військах – інформаційний бюлетень «ДШВ.інфо»;

в угрупованні на Волинському напрямку – інформаційний вісник «На захисті рідної землі»;

в угрупованні на північному напрямку – інформаційні вісники «ОКП-Інформ», «Північ», «Чернігівський трибунал»;

у командуванні Сил територіальної оборони – інформаційний вісник «МПЗ-ТРО».

Отже, можна зробити висновки, що:

1. Інформаційне забезпечення військ (сил) здійснювалось на рівні, що сприяв виконанню завдань за призначенням.

2. Централізоване забезпечення військ (сил) друкованими періодичними виданнями «Голос України» та «Урядовий Кур'єр» за досвідом АТО на час ведення активних бойових дій було *неефективним* у зв'язку із припиненням роботи відділень «Укрпошти» та неперіодичними доставками поштової кореспонденції підрозділами ФПЗ КВЗКБ ЗС України. Наприклад, доставка періодичних видань від типографій в м. Київ до м. Волноваха, м. Краматорськ, м. Сєверодонецьк силами ФПЗ здійснювалась не періодично протягом 5-7 діб, розвезення до базових таборів – до 5-ти діб, доведення до особового складу – до 7-ми діб.

3. Використання поліграфічної бази місцевих (комунальних, приватних) підприємств в районах виконання завдань за призначенням може бути ефективним у разі друку щотижневих періодичних видань або цільових агітаційно-пропагандистських матеріалів (плакатів, листівок тощо).

Для вирішення питань забезпечення військ (сил) друкованими виданнями Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України у 2022 році було закуплено 15 малих друкарських комплектів, які розподілялись в органи військового управління та бойові бригади.

1.4.5. Національно-патріотична та культурологічна робота

Національно-патріотична робота з особовим складом була організована шляхом утвердження в свідомості особового складу військ (сил) почуття патріотизму, особистої відданості українському народові, формування у військовослужбовців загальнолюдських цінностей,

На виконання доручення Головнокомандувача ЗС України від 01.04.2022 року №7722/С в період 03.04-08.05.2022 року було проведено патріотично-мистецьку акцію «Час обрав нас!» під гаслом «В єдності наша стійкість та запорука перемоги!».

Для інформування громадськості щодо заходів, проведених в рамках акції, подальшої популяризації ЗС України, зміцнення мотиваційних чинників особового складу Сил оборони держави та громадянського суспільства управління внутрішніх комунікацій та інформаційного супроводу військ (сил) Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України спільно з Управлінням стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача ЗС України, Управлінням зв'язків з громадськістю ЗС України, Військово-музичним управлінням ЗС України та Центром морально-психологічного забезпечення ЗС України:

на офіційних каналах/сторінках у соціальних мережах було опубліковано 41 інформаційне повідомлення на основі відеоматеріалів (творчих робіт, звернень та заяв) музичних колективів ЗС України, відомих національних та світових діячів культури та мистецтва. Поширені матеріали були позитивно сприйняті як в Україні, так й за її межами. Загальне охоплення аудиторії становило близько 642 тис. осіб.

Крім цього, під час проведення акції було:

створено офіційну сторінку акції у Фейсбук «Україна понад усе», на якій проводилось висвітлення результатів проведення акції;

створено і поширено на офіційних сторінках, в діючих українських та зарубіжних ЗМІ та в соцмережах:

більше 200 публікацій щодо діяльності військових музичних колективів;

15 авторських відеокліпів на нові пісні військових музичних колективів;

30 відеозвернень відомих осіб до військовослужбовців ЗСУ України;

7 відеозвернень керівників військових оркестрів до громадян України;

6 відеосюжетів про концертну діяльність військових музичних колективів;

надано 20 відеоматеріалів для участі у Телемарафоні «Єдині новини» українських телеканалів (з них оприлюднено телеканалами – 8);

організовано участь начальника Військово-музичного управління ЗС України – головного військового диригента в Телемарафоні «Єдині новини»;

здійснено запис 35 музичних творів: 10 аудіо та 25 відео (з них 6 авторських відеокліпів на пісні військових музичних колективів);

організовано та проведено Всеукраїнський флешмоб щодо спільного виконання військових та відомих виконавців пісні «Ой у лузі червона калина» із його записом. У результаті проведення флешмобу створено відеокліпи, відзняті учасниками акції та зведений відеозапис всіх учасників флешмобу, які поширено наявними каналами комунікації;

організовано та проведено 27 виступів концертних бригад військово-музичних установ та підрозділів у громадських місцях;

за сприяння Командування Медичних Сил ЗС України у військових (відомчих) шпиталях та державних закладах охорони здоров'я організовано та проведено 19 виступів концертних бригад;

організовано та проведено концертні тури гурту «Брас-бенд» та вокально-інструментального ансамблю Зразково-показового оркестру ЗС України – у Чернівецькій області; гурту «Святовид» та солістів Зразково-показового оркестру ЗС України – у Хмельницькій області;

організовано та проведено 67 виступів концертних бригад військово-музичних установ та підрозділів перед особовим складом військових частин та підрозділів Сил оборони держави. Окрім визначених військово-музичних установ у проведенні концертних виступів взяли активну участь: Військово-музичний центр Сухопутних військ ЗС України, військовий оркестр Окремого центру спеціальних операцій «Схід», військовий оркестр ОК «Схід», військовий оркестр Національної академії сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного, військовий оркестр в/ч А1108 (м. Дрогобич), військовий оркестр в/ч А2641 (м. Кам'янець-Подільський);

організовано та проведено 26 виступів відомих артистів, виконавців та гуртів у військових частинах (підрозділах): Студія «Квартал 95», «Dieselstudio», «VIP Тернопіль», Михайло Фома, Олександр Пономарьов, Христина Соловій, Ірина Федішин, Оля Полякова, Олег Скрипка, Злата

Огневич, Наталія Могилевська, Артем Пивоваров, Макс Барських, Юрій Горбунов, Юрій Ткач, гурт «Без Обмежень»;

опубліковано на каналі YouTube 30 звернень до захисників Сил оборони. Контент поширено у військові частини (підрозділи) мережею

інформаційного хабу «MAS Center» – WhatsApp та Telegram з використанням хештегів: #milcultprostir, #Єдність_Перемоги, #Я_роблю_це_для_перемоги.

Мета акції – зміцнення мотиваційних чинників особового складу Сил оборони держави та громадянського суспільства задля досягнення перемоги над російським агресором та відновлення територіальної цілісності держави, досягнута.

Системна комунікативна діяльність в інформаційному просторі сприяла протидії пропаганді російської федерації, формуванню сприятливого інформаційного середовища для дій ЗС України, а також їх популяризації як в країні, так і за кордоном.

Під час акції вдалося досягти максимальної ефективності співпраці з органами державної влади, місцевого самоврядування, органами управління, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами.

Мистецькі заходи акції за участю концертних бригад військово-музичних установ та підрозділів були позитивно сприйняті глядачами та супроводжувалися відповідним емоційним резонансом.

У результаті акцій було створено близько 10 відеокліпів на 10 нових пісень, з яких 6 завоювали палку прихильності слухачів та глядачів в

Україні і світі, а саме: «Великодній славо спів», «Ве Алла», «Чорнобаївка – чорне пекло ворогів», «Україна понад усе!», «Україна переможе!» та «Перемога!».

Дозвілля та відпочинок військовослужбовців було організовано в районах проведення бойового злагодження, відновлення шляхом проведення культурно-мистецьких заходів, які спрямовувалися на формування та підтримання стійкого морально-психологічного стану, зняття негативних емоційних наслідків, відновлення моральних, психічних та фізичних сил, мобілізації особового складу військ (сил) на успішне виконання завдань за призначенням (додаток 6).

Було організовано та проведено 1 788 культурологічних заходів, залучено 61 929 військовослужбовців та членів їх сімей.

З початку широкомасштабного вторгнення російських окупантів в Україну, враховуючи відсутність можливості щодо вільного переміщення артистів-виконавців територією України, було переформатовано та організовано локально.

Було здійснено 65 виїздів груп мистецького спрямування, проведено 1 066 концертних виступів професійних колективів та виконавців у форматі ВГВК «Браво» у підрозділах військових частин, залучено в якості глядачів 6 160 військовослужбовців.

Створено загальну базу аматорських колективів, окремих виконавців, гуртів, ТК ГО, яка включає представників 24 обласних центрів та налічує 179 виконавців. За формами культурологічної роботи було організовано відвідування: вистав – 172 (залучено 2 873), екскурсій – 34 (залучено 632), концертів – 1 310 (залучено 41 120), фільмів – 37 (залучено 972).

В рамках проведення патріотично-мистецької акції «Час обрав нас!», а також українськими зірками естради через уповноважену Офісу

Президента України Анну Луцкай, для здійснення творчих зустрічей з військовослужбовцями та працівниками ЗС України та особовим складом Сил оборони було проведено понад 725 заходів. Організовано відвідування 18 концертів за участю зірок українського шоу-бізнесу #Концерт_у_метро, залучено у якості глядачів понад 6 300 військовослужбовців та членів їх сімей.

Водночас створено 24 відеопривітання зірок українського шоу-бізнесу з військово-професійними святами, змонтовано 47 відеороликів концертних

виступів зірок для військовослужбовців Сил оборони та 92 мотиваційних відеопублікацій культурологічного спрямування.

Весь інформаційний контент був розміщений на офіційних медіаплатформах Центру морально-психологічного забезпечення ЗС України та розповсюджений системою оперативного інформування «MasCenter». Охоплення (кількість переглядів) становила 762 116.

У рамках комунікаційної кампанії #Вірю_в_ЗСУ проведений всеукраїнський благодійний мистецький тур Роксолани «Тримайся», Оксани Мухи «Пісні нескореного серця», «Кіно заради перемоги» та інші.

У рамках проведення спільних проектів було організовано 103

культурологічних заходів, залучено у якості глядачів 2 741 військовослужбовців та членів їх сімей. Проведено 2 флешмоби #Ти_не_один, залучено 117 осіб.

До заходів культурологічної роботи у військах (силах) були залучені більшість

лауреатів всеукраїнського фестивалю «Пісні народжені в АТО»: Христина Панасюк, Олександр Клец, Сергій Кононенко, Юрій Сусло, Зіновій Медюх,

Сергій Бойко, Вячеслав Купрієнко, Володимир Семишкін, Олександр Ламбурський, Ігор Білий, Володимир Кияшко.

Разом з тим, на початковому етапі окремі військово-музичні підрозділи виявились не готові до виїзду та забезпечення заходів, зокрема участі в ритуалі поховання. Враховуючи ситуацію, що склалася, Військово-музичне управління ЗС України було оперативно підпорядковане Головному управлінню морально-психологічного забезпечення ЗС України.

У результаті проведених заходів на першому етапі було складено щотижневі плани концертної діяльності Зразково-показового оркестру ЗС України у місті Києві. В подальшому було організовано повноцінну концертну діяльність військових оркестрів, створення естрадних груп на їх базі та спільні з професійними українськими виконавцями виступи.

1.5. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.5.1. Психогенні втрати

З початком повномасштабного вторгнення російських військ в Україну Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України був впроваджений постійний моніторинг психологічних аспектів готовності військовослужбовців доведення бойових дій.

Психологічними чинниками ефективного ведення бойових дій особовим складом відзначались – внутрішня (особистісна) мотивація військовослужбовця до збройного захисту держави, його вольові усвідомлення необхідності виконувати поставлені завдання в умовах ризику для власного життя і здоров'я, а також ризику втрати побратимів, від яких також безпосередньо залежить сприяння власній безпеці.

Так, психологічний аналіз дій особового складу деяких бригад Сухопутних військ, що відходили на запасні позиції для уникнення масованих артилерійських ударів противника та перегруповування, свідчив про тимчасову неготовність окремих військовослужбовців, які прибули для доукомплектування бригад та фактично не мали бойового, емоційного досвіду, не пройшли бойове злагодження, до усвідомлених і виважених дій в умовах високого ризику для життя та переважаючих сил противника.

Психологічний аналіз підтверджує, що чинники (умови), які впливають на психогенні втрати серед військовослужбовців бувають внутрішні та зовнішні.

Внутрішні чинники: ступінь інформованості особового складу про обстановку і зміст завдань; рівень злагодженості підрозділів, їх укомплектованість; наслідки попередніх бойових дій, наявність бойових або санітарних втрат, досвід подолання негативних психоемоційних станів (страху і паніки); тривалість ведення бойових дій, ступінь фізичної і психологічної виснаженості особового складу; стан управління і керівництва (укомплектованість офіцерським складом із наявним бойовим досвідом, достатнім рівнем їх авторитету).

Зовнішні чинники: відомості про противника (його бойовий потенціал); непередбачуваність бойових дій та їх тривалість; дії під вогнем супротивника; виснаженість, наявність поранень, загроза полону, жорстокість ворога; нестача набоїв, води, ізоляція, відсутність зв'язку з командуванням.

Ці чинники відображаються в науковому обґрунтуванні розрахунків прогнозованих психогенних втрат та підтверджують можливість виникнення в умовах високого ризику для життя негативних психічних реакцій (істерика, паніка, ступор або агресія до оточення), такі психічні реакції виникають в першу чергу у «необстріляних» військовослужбовців у перші дні (години) бойових дій, рівень впливу яких з часом, набуттям бойового та емоційного досвіду зменшується або взагалі зникає.

Так, розрахунки прогнозованих психогенних втрат особового складу однієї з механізованої бригади, які проводились на початку

повномасштабного вторгнення РФ в Україну зазначили, що прогнозовані втрати боєздатності підрозділів внаслідок ведення бойових дій протягом 14-21 доби, під впливом на особовий склад бойових психічних стрес-чинників складають близько 15% осіб, з них 10% – короткострокові (до 3 годин), 3% – тимчасові (до 3 діб) та 2% тривалі (санітарні психогенні втрати). І навпаки, розрахунок прогнозованих психогенних втрат однієї з бригад територіальної оборони, укомплектованої особовим складом який немає бойового досвіду збільшує зазначені показники у двічі (загальні прогнозовані психогенні втрати становлять 28% від всього особового складу, з них 20% – короткострокові (до 3 годин), 12% – тимчасові (до 3 діб) та 6% тривалі (санітарні психогенні втрати).

Отже, прогноз психогенних втрат зазначає пряму їх залежність від рівня навченості військовослужбовців та всебічного забезпечення.

У період з 26 лютого до 2 березня динаміка змін наявних короткострокових психогенних втрат свідчить про тенденцію до їх різкого збільшення, яка спостерігається під час масованого вогневого ураження позицій (місць перебування) особового складу з найменшим рівнем психологічної стійкості та масованих атак противника, який суттєво переважає у чисельності, а саме:

у військових частинах, що стримали переважаючого противника, який рвався захопити Чернігів, та вели запеклі оборонні бої у Донецькому, Слобожанському та східній частині Таврійського операційних районів до 40 (осіб на добу);

у навчальних військових закладах (до 20 осіб на добу), території пунктів постійної дислокації яких зазнали масованих ракетно-бомбових ударів, що призвело до численних втрат особового складу.

Крім того, в період березня, коли на доукомплектування військових частин почало надходити поповнення, а інтенсивність бойових дій знов почала нарощуватись, відбулось чергове зростання психогенних втрат до 30 осіб на добу з угруповання військ та до 80 осіб, які за етапами медичної евакуації були направлені до лікувальних закладів у пункти надання психологічної допомоги (кабінети психологічної допомоги) Командування Медичних Сил ЗС України.

Після адаптації особового складу до психотравмуючих чинників бойової обстановки та зниження наступального пориву ворога відбулось зменшення кількості психогенних втрат у всіх угрупованнях військ до 10 осіб на добу.

Найбільша кількість тривалих санітарних психогенних втрат військовослужбовців спостерігалася у період доукомплектування військових частин новоприбулим поповненням, яке ще не було адаптоване до ведення бойових дій, 3% з них потребували спеціалізованої психологічної допомоги більше трьох діб, та були евакуйовані (за етапами медичної евакуації). Переважна більшість (89%) наявних психогенних втрат були короткостроковими і не перевищували

добі нездатності військовослужбовця виконувати завдання за призначенням, решта (11%) були тривалими та потребували лікування у спеціалізованих закладах. Зазначені результати не перевищують розрахункових прогнозованих показників.

Вказані показники впливатимуть на прогнозований некомплект особового складу на певний період та повинні враховуватися під час планування подальший дій підрозділів.

Науково обґрунтований термін участі військовослужбовців у веденні активних бойових дій складає 45 діб, після цього у разі відсутності фізичного та психоемоційного відпочинку спостерігаються прояви негативних психічних реакцій, накопичення стресу, виникнення систематичної тривожності та депресії, які фактично виснажують психіку військовослужбовців. Серед військовослужбовців, підрозділи яких ще не брали участі у бойових діях психогенних втрат немає, розрахунки прогнозованих психогенних втрат також підтверджують можливість виникнення таких станів у «необстріляних» військовослужбовців у перші дні (години) бойових дій, рівень впливу яких з часом (бойовим та емоційним досвідом) зменшується або взагалі зникає.

З усіх наявних психогенних втрат – 90% є короткостроковими, коли допомога надавалась безпосередньо у військовій частині на пункті психологічної допомоги силами офіцерів-психологів та фахівцями, які входять до складу груп бойового стресу військових частин.

На лікування до психіатричних та неврологічних відділень медичних установ було направлено 11% психотравмованих військовослужбовців.

З усіх військовослужбовців, які проходили лікування у медичних закладах, 15% військовослужбовців визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до проходження військової служби.

1.5.2. Надання психологічної допомоги особовому складу

Задля оперативного надання допомоги особовому складу в угрупованнях військ було розгорнуто 59 пунктів психологічної допомоги, 6 з яких об'єднані. Всього через пункти психологічної допомоги у лютому-квітні 2022 року пройшло до 2000 військовослужбовців.

Під час ведення активної маневреної оборони військовими частинами та підрозділами ЗС України відсутня можливість розгортати бригадні пункти надання психологічної допомоги. Натомість позитивний результат давало створення об'єднаного пункту психологічної допомоги угруповання військ.

У кожній військовій частині під час виконання завдань за призначенням поза пунктами постійної дислокації, за рішенням командира

військової частини розгортався пункт психологічної допомоги. Порядок організації його роботи визначено Положенням про пункти психологічної допомоги в ЗС України, затвердженого наказом Головнокомандувача ЗС України від 28.07.2020 року № 99.

Психологічна допомога в ЗС України організовується з усіма категоріями військовослужбовців за трьома рівнями (додаток 7):

перший рівень: первинна психологічна допомога, що надається безпосередньо в місці виникнення психоемоційної реакції;

другий рівень: фахова – надається на пункті психологічної допомоги військової частини або іншому безпечному місці;

третій рівень: спеціалізована – надається у медичних закладах.

На першому етапі ведення оборонної операції зазначені завдання виконувались за допомогою високомобільних груп внутрішніх комунікацій оперативної психологічної допомоги (підтримки) особовому складу «Чарлі», які штатно передбачені тільки у Центрі МПЗ ЗС України.

Так, тільки березні-квітні 2022 року було організовано роботу вісімнадцяти ВГВК «Чарлі» як штатних, так і від волонтерських організацій у тридцяти восьми військових частинах та підрозділах. За цей час вони виконували завдання у військових частинах на етапі бойового злагодження, в ході виконання завдань за призначенням, після виходу на відновлення боєздатності та провели психологічну роботу з 15 тис. військовослужбовців.

Практична реалізація надання психологічної допомоги фахівцями позаштатних груп контролю бойового стресу показала, що ефективну допомогу можливо надавати військовослужбовцю тільки після виведення його з бою та відведення на відстань до 5-10 км.

У той же час досвід ведення бойових дій показав необхідність залучення до цієї роботи більшої кількості таких груп.

Модель психологічного відновлення військовослужбовців, які потребували психологічної допомоги, виглядала наступним чином:

у разі виникнення під час бою негативних психічних реакцій військовослужбовець допомагає собі сам або це роблять товариші, які перебувають поруч;

якщо протягом 10-15 хвилин психоемоційний стан військовослужбовця не вдалось нормалізувати, він супроводжується на пункт психологічної допомоги або місце роботи позаштатної групи контролю бойового стресу.

Варто зауважити, що у березні-квітні 2022 року заходи психологічної реабілітації з військовослужбовцями ЗС України фактично не здійснювалися.

Станом на 24.02.2022 року в Україні діяло 36 спеціалізованих установ з надання послуг психологічної реабілітації. На цей час з 36 установ з надання послуг психологічної реабілітації жодна за зазначеним напрямом не працює, 17 з них опинились на тимчасово окупованій території або припинили свою діяльність у зв'язку із загрозою життю персоналу, решта 19 на час ведення активних бойових дій перепрофільовані для проживання біженців.

За результатами перших трьох місяців російсько-української війни у ЗС України вдалося налагодити систему психологічного забезпечення через створення позаштатних груп КБС, розгортання пунктів психологічної допомоги та впровадження трьохетапної психологічної допомоги військовослужбовцям, здійснення завчасного прогнозування ймовірних психогенних втрат та оперативне реагування на своєчасне відновлення психологічного стану військовослужбовців.

1.5.3. Робота позаштатних груп контролю бойового стресу

На підставі Розпорядження з морально-психологічного забезпечення Генерального штабу ЗС України для ефективного застосування офіцерів-психологів та ефективного надання психологічної допомоги (підтримки) були створені позаштатні групи контролю бойового стресу, до яких включити усіх офіцерів-психологів підрозділів, офіцерів відділень морально-психологічного забезпечення за напрямком діяльності «психологія». У своїй роботі позаштатним групам контролю бойового стресу керуватись Протоколами надання психологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України в бойових (екстремальних)

умовах (ВП 1-00(160)03.01), затвердженими начальником Генерального штабу Збройних Сил України у березні 2021 року.

Створення позаштатних груп контролю бойового стресу (далі – група КБС) показало високу ефективність надання психологічної допомоги особовому складу в ході ведення бойових дій.

Робота щодо створення груп КБС була організована з врахуванням досвіду армій країн НАТО, зокрема збройних сил США, де фахова психологічна робота здійснюється спеціалізованими групами (Combat Stress Control Units – CSCU), які у першу чергу формуються з числа клінічних психологів та психіатрів медичних підрозділів та не підпорядковуються командирі підрозділу, в якому вони проводять роботу, реалізуючи принципи незалежності на неупередженості експертних висновків, а також у відповідності до польових статутів 3С США FM 4-02.51 (FM 8-51) COMBAT AND OPERATIONAL STRESS CONTROL, FM 22-51 LEADERS' MANUAL FOR COMBAT STRESS CONTROL, Програми підготовки до місій Корпусу морської піхоти 3С США MCTP 3-30E NTTP 1-15M COMBAT AND OPERATIONAL STRESS CONTROL.

До основних завдань ГКБС належали: своєчасне діагностування негативних наслідків психоемоційних реакцій військовослужбовців, що виникали під час виконання бойових завдань, надання їм психологічної допомоги, а також відновлення (психологічна декомпресія) військовослужбовців після виконання завдань за призначенням.

У ході своєї роботи офіцери-психологи ГКБС:

виявляли військовослужбовців, які перебували у кризових психоемоційних станах, осіб з ознаками панічних настроїв, незвичного нервового збудження або апатії, надавали їм необхідну психологічну допомогу;

проводили індивідуальні та групові психологічні діагностування (тестування) для виявлення ознак бойової втоми, стресу, а також

визначали потребу в психологічній реабілітації особового складу;

проводили польові тренінги з сержантським (старшинським) складом з питань формування у військовослужбовців базових навичок саморегуляції, вмінь надавати первинну психологічну допомогу (самодопомогу);

надавали пропозиції командирам підрозділів щодо формування, підтримання та відновлення психологічних чинників МПС особового складу;

у військових частинах Повітряних Силах ЗС України було створено 32 ГКБС, які надали психологічну допомогу до 1000 військовослужбовців та не допустили в них розвитку посттравматичних стресових розладів. Найбільшу ефективність у роботі показали ГКБС Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

1.6. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ СІМЕЙ

1.6.1. Організація соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей

Організація соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей станом на 24 лютого 2022 року здійснювалась відповідно до умов особливого періоду (а фактично мирного часу). Нормативно-правова база соціального та правового захисту не передбачала додаткових гарантій, пов'язаних з обмеженнями воєнного часу.

Мобілізація людських ресурсів у державі кратно збільшила потребу в соціальному захисті як військовослужбовців, так і членів їх сімей (переважно не готових до нових викликів життя у відриві від мобілізованих членів родин).

Поступовий наступ ворога вглиб території України, окупація окремих її регіонів, потенційна небезпека захоплення військами РФ нових районів – прогнозовано викликали зниження психологічних станів військовослужбовців, пов'язані з переживаннями за подальшу долю родин.

Порядок і розміри матеріальної компенсації особливостей військової служби, зокрема грошових виплат, пільг та гарантій (у першу чергу сім'ям загиблих) залишались не достатніми для актуальних потреб особового складу.

Законодавство України, що урегульовувало питання проходження військової служби під час воєнного стану, а також умови звільнення військовослужбовців фактично залишалось застарілим та таким, що не відповідало сьогоденню.

З перших днів повномасштабної військової агресії всі потреби особового складу соціального характеру, як і прорахунки в унормуванні окремих пов'язаних з цим питань, окреслили необхідність прийняття швидких управлінських рішень.

Стан соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей, як і стан соціальної стабільності у військових підрозділах потребували оперативного моніторингу, контролю та реагування.

Комунікація членів сімей особового складу з військовими частинами та підрозділами в інтересах отримання інформації про перебування військовослужбовців, які тривалий час не виходили на зв'язок та могли бути зниклими безвісти чи перебувати у полоні, не здійснювалась. Сім'ї намагались отримати таку інформацію через ТЦК та СП, «гарячі лінії» та інші доступні джерела, які не мали такої інформації, у той час як діяльність Call-центрів ЗС України, як позаштатних органів, була призупинена.

До початку вторгнення російської федерації у ЗС України функціонувало 19 Call-центрів органів військового управління, доступ до яких здійснювався за безкоштовним номером багатоканального зв'язку 0-800-500-410:

КСВ	0800500410*1*5	КВМС	0800500410*3
ОК «Захід»	0800500410*1*1	КДШВ	0800500410*4*1
ОК «Північ»	0800500410*1*2	КССО	0800500410*5
ОК «Схід»	0800500410*1*4	Психологічна допомога	0800500410*8
ОК «Південь»	0800500410*1*3	ГК ЗСУ (ГШ)	0800500410*9
КПС	0800500410*2*5		

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

Номер багатоканального зв'язку Call-центру Збройних Сил України з можливістю перенаправлення дзвінків (звернень) громадян до командувачів Сухопутних військ, Повітряних Сил та Військово-Морських Сил Збройних Сил України— 0 800 500 410

Графік роботи Call-центру Головнокомандувача Збройних Сил України, Психологічної допомоги — у робочі дні з 09.00 до 18.00.

Черговий Call-центру Командування Медичних Сил Збройних Сил України тел. - (044) 522-83-58.

Примітка. На період дії воєнного стану лінії багатоканального зв'язку можуть працювати з обмеженнями.

ПвК«Захід»	0800500410*2*1		
ПвК«Центр»	0800500410*2*2		
ПвК«Схід»	0800500410*2*4		
ПвК«Південь»	0800500410*2*3		

Для виправлення ситуації Головним управлінням через підрозділ «МАС» пункту управління Генерального штабу ЗС України було організовано:

вивчення щоденних донесень з морально-психологічного забезпечення;

взаємодію з напрямківцями угруповань військ за напрямом соціальної підтримки в інтересах збору інформації за напрямком соціальної роботи;

частково було поновлено роботу позаштатного Call-центру ЗС України за багатоканальним номером 0 (800) 500-410 для звернень до командування Сухопутних військ, Повітряних Сил та військово-Морських Сил Збройних Сил України(з переведенням на бойовий режим роботи раніше визначених структурних підрозділів для роботи у Call-центрах оператори більше не залучались до чергування);

взаємодію з громадською організацією «Жіноча сила України» для надання психо-соціальної підтримки сім'ям військовослужбовців, налагодження онлайн-платформи для спілкування членів сімей військовослужбовців «Дружини військовослужбовців України», яка з перших тижнів роботи налічувала вже понад 550 постійних учасників.

Чисельні звернення особового складу з питань особливостей соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей під час воєнного стану засвідчили необізнаність особового складу з цих питань та окреслили потребу в здійсненні оперативної інформаційно-роз'яснювальної роботи.

1.6.2. Соціальна робота з членами сімей полонених, поранених, загиблих та безвісти зниклих військовослужбовців

За дорученням Головнокомандувача ЗС України Головним управлінням МПЗ ЗС України з початку ведення широкомасштабних бойових дій було організовано роботу щодо обліку військовослужбовців, зниклих безвісти та тих, хто перебуває у полоні.

Для цього було відпрацьовано розпорядження з МПЗ, яким органам військового управління було визначено щоденно уточнювати поіменні

списки полонених та зниклих безвісти та надсилати відповідну інформацію до ГУМПЗЗС України.

Оскільки відповідно до рішення начальника Генерального штабу ЗС України від 04.03.2022 року №5086/С така ж інформація надходить до Кадрового центру ЗС України, було налагоджено комунікацію з відповідним структурним підрозділом щодо обміну та уточнення інформації щодо полонених та безвісти зниклих військовослужбовців, формування єдиного поіменного списку таких осіб.

Також Головним управлінням МПЗ ЗС України було налагоджено комунікацію з Об'єднаним центром із пошуку та звільнення полонених Служби Безпеки України з питань залучення їх представника до складу координаційної групи, організації реінтеграційних та постізоляційних заходів з визволеними військовослужбовцями ЗС України.

На виконання цього завдання додатково було організовано:

збір відомостей спільно з структурами персоналу щодо загиблих (зниклих безвісти), поранених військовослужбовців для подальшої їх передачі до Кадрового центру ЗС України, щоденне уточнення таких списків з подальшою доповіддю Головнокомандувачу ЗС України;

обмін інформацією з військовими частинами щодо організації заходів, спрямованих на здійснення адресної підтримки сімей військовослужбовців, у першу чергу тих, які перебувають у складному соціальному становищі.

Інформаційно-довідкові матеріали з питань соціального та правового захисту військовослужбовців оперативно поширювались через інформаційні ресурси Головного управління – щоденні дайджести та Telegram-канали.

Основний зміст інформування стосувався порядку нарахування виплат військовослужбовцям та їх сім'ям під час дії воєнного стану, винагород за знищення ворожої техніки та виконання інших бойових завдань, надання відпусток, підстав для звільнення з військової служби (у першу чергу військовослужбовців-жінок).

Прийняття 28.02.2022 року Кабінетом Міністрів України постанови №168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» загалом позитивно вплинуло на рівень соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, а також сімей загиблих військовослужбовців. Роз'яснення вимог Міністра оборони України від 07.03.2022 року №248/1217 щодо додаткових щомісячних виплат військовослужбовцям та Порядку документального підтвердження їх участі в бойових діях Головним управлінням було оперативно доведено до військ.

Відсутність будь-якої комунікації з Департаментом соціального і гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України ускладнила

роботу щодо обміну інформацією про потреби соціального та правового захисту військовослужбовців протягом першого місяця війни.

Разом з тим Головне управління встановленим порядком направило звернення до керівництва Міноборони щодо необхідності підняття рівня грошового забезпечення військовослужбовців з 01 лютого, а не з 01 березня, як пропонувалось. У першу чергу така потреба обґрунтовувалась наявними втратами перших днів війни в лютому, необхідності здійснення належних виплат сім'ям загиблих. Завдяки таким проактивним діям посадових осіб ГУ МПЗ ЗС України, воєнно-політичним керівництвом держави були внесені зміни в нормативно-правові акти та додатково виділено близько 20 млрд грн. на збільшення грошового забезпечення військовослужбовців у березні 2022 року.

На ім'я заступника Міністра оборони України Ганни Маляр було направлено лист начальника Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України щодо окремих проблемних питань соціального та правового захисту військовослужбовців під час воєнного стану, які потребують вирішення на рівні Міністерства оборони України, зокрема щодо:

втрати військовослужбовцями виплат за піднайом (найом) жилих приміщень внаслідок їх переміщення до нового місця служби (у тому числі до новостворених військових частин), об'єктивної неможливості оформити встановленим порядком необхідний перелік документів;

ускладненого у воєнний час порядку отримання членами сімей загиблих військовослужбовців відповідного посвідчення через фактичне призупинення роботи МСЕК;

пониження рівня грошового забезпечення військовослужбовцям, які у разі службової необхідності (за згодою) призначаються на нижчі посади.

Спільно з Департаментом фінансів Міністерства оборони України Головним управлінням було узгоджено пропозиції до змін до Постанови

Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року №168 стосовно виплати одноразової грошової допомоги родинам загиблих військовослужбовців. Отже, впродовж 6 міс. з дати загибелі військовослужбовця члени сім'ї, які мають право на виплату, могли заявити про таке право, кожному з них виплачувалось до 3 млн. грн. на особу. Хто з поважних причин не заявив про таке право, міг зробити це протягом до 3 років з дня загибелі військовослужбовця. Вирішення спірних питань – у судовому порядку.

1.6.3. Питання евакуації родин військовослужбовців

Крім питань реалізації соціального і правового захисту військовослужбовців, одним з актуальних питань, що безпосередньо впливали на настрої та осередки соціальної напруги серед особового складу в перші дні (тижні) війни, стало питання евакуації родин військовослужбовців з районів активних бойових дій та районів нанесення противником ракетно-бомбових ударів.

Планування заходів евакуації сімей військовослужбовців не проводилось. Завдання щодо здійснення першочергових заходів (визначення потреби у переміщенні та спроможності інфраструктури щодо розміщення) у ЗС України не були ні на кого покладені. Виключно Статутом гарнізонної та вартової служби ЗС України було визначено завдання начальнику органу управління Військової служби правопорядку в зоні відповідальності сприяти евакуації населення з військових містечок.

Діючим порядком проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженим постановою КМУ від 30.10.2013 року №841, завдання з організації евакуації населення (який не передбачав потреби у першочерговій евакуації членів сімей військовослужбовців, як найбільш вразливої верстви, що цікавила противника) було покладено на місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування за методичної підтримки ДСНС.

Також пунктом 2.6.1 Тимчасової настанови з цивільно-військового співробітництва, у ході підготовки та застосування ЗС України (наказ ГШ від 02.04.2019 року №131) участь у захисті цивільного населення в районі виконання військами (силами) завдань за призначенням може включати заходи з евакуації місцевого населення з району проведення операції (бойових дій), забезпечення його безпеки під час евакуації та сприяння в організації тимчасових таборів для внутрішньо-переміщених осіб.

Військовослужбовці були вимушені самотійно організовувати евакуацію членів своїх сімей. Разом з тим, фактично через відкликання особового складу до підрозділів та виконання бойових завдань, члени сімей самотійно здійснювали такі заходи, в межах можливостей.

Так, зокрема на ПУ Генерального штабу ЗС України було вимушено організовано розміщення дружин військовослужбовців з неповнолітніми дітьми (30 осіб), піклування про їх побут та потреби, а потім їх евакуація.

Зважаючи на ступінь впливу чинників, пов'язаних з турботою про безпеку родин, Головним управлінням було опрацьовано та направлено до військ (сил) окреме доручення начальника Генерального штабу ЗС України від 05.03.2022 року №5132/С щодо оперативного вивчення потреби в евакуації членів сімей військовослужбовців та налагодженні взаємодії з органами місцевої влади з питань евакуації та розміщення родин військових. Цим же дорученням Командуванню Сухопутних військ ЗС України через підпорядковані ТЦК та СП було визначено довести до органів військового управління спроможності органів місцевої влади з розміщення сімей військовослужбовців на фондах державної інфраструктури.

В ініціативному порядку було опрацьовано проєкт листа Міністра оборони України до керівників оборонних відомств країн-партнерів відносно можливості розміщення на їх фондах членів сімей військовослужбовців ЗС України.

За напрямом соціальної підтримки Головним управлінням було визначено завдання стосовно налагодження взаємодії ТЦК та СП західних областей з органами місцевої влади в інтересах розміщення на фондах державних та недержавних будівель евакуйованих членів сімей військовослужбовців. Крім того до Командування Сухопутних військ ЗС України було направлено розпорядження з морально-психологічного забезпечення від

12.03.22 року №658кп щоденно збирати інформацію з ТЦК та СП про заходи соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей.

У робочому порядку Головним управлінням було налагоджено комунікацію з адміністрацією Укрзалізниці для оперативного отримання та поширення у війська інформації щодо членів сімей військовослужбовців, про розклад руху евакуаційних рейсів пасажирських потягів.

Беручи до уваги те, що фактично вся територія України становила потенційно небезпечні райони для перебування членів сімей військовослужбовців, Головним управлінням в ініціативному порядку було розпочато пошук ресурсів для направлення сімей на тимчасове перебування за кордон.

Головним управлінням було налагоджено взаємодію з військовими аташе Польщі, Іспанії, Фінляндії, Латвії в інтересах можливої евакуації родин військовослужбовців. Також було підготовлено розпорядження начальника ГШ ЗС України від 17.03.22 року №900, яким визначалось завдання органам військового управління на переміщення 38 членів сімей військовослужбовців зі східних регіонів України до м. Хмельницький для їх подальшої евакуації до Туреччини та 24 осіб до Латвійської республіки.

Продовжувався пошук інших, недержавних джерел – за рахунок благодійної, волонтерської допомоги в інтересах евакуації родин військовослужбовців.

Позитивний досвід роботи з сім'ями військовослужбовців засвідчено в Силах спеціальних операцій ЗС України. Починаючи з 24 лютого 2022

року після повномасштабного вторгнення росії Командуванням ССО було сплановано і проведено низку заходів щодо налагодження стратегічних

комунікацій з іншими державами:

протягом 2022 року організовано виїзд дітей військовослужбовців та родин сімей загиблих для оздоровлення і відпочинку до Албанії, Австрії, Греції, Кіпру, Туреччини;

за підтримки міжнародних волонтерських організацій до Міжнародного дня захисту дітей (1 червня) проведено заходи щодо відвідування дітей загиблих військовослужбовців ССО з наданням грошової допомоги (10 000 грн. на кожну дитину);

у рамках медико-психологічної реабілітації військовослужбовців ССО постійно проводилась співпраця з благодійною організацією «Благодійний фонд «Від мрії до реальності» Республіка Литва, військовослужбовці ССО проходять реабілітацію в Республіці Литва;

у рамках медико-психологічної реабілітації було залучено військовослужбовців ССО до проєкту SKS 2022 «RaninichVionovNedelia», що проходив у Республіці Литва;

було налагоджено взаємодію з Центром здоров'я м. Таллінн, Республіки Естонія для реалізації заходів санаторно-курортного лікування та реабілітації військовослужбовців ССО.

Станом на кінець квітня 2022 року було направлено для тимчасового перебування за кордоном понад 120 осіб, як результат апробації організації Головним управлінням такої роботи.

Щодо організації роботи з питань реалізації **гендерної політики**, то з введенням правового режиму воєнного стану вона фактично була призупинена. Роль радників і радниць з гендерних питань була знівельована, у тому числі стосовно питань планування операцій з врахуванням гендерних підходів, роботи в інтересах дружин (чоловіків) військовослужбовців.

Радниця Головнокомандувача ЗС України з гендерних питань з перших днів війни не виходила на зв'язок, усунулась від виконання обов'язків, координацію та підтримку діяльності радників у військах (силах) не здійснювала.

Формування відповідної політики Департаментом соціального і гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України протягом першого місяця війни не здійснювалось.

Проблемним питанням з перших днів війни стала неможливість жінкам-військовослужбовцями здійснювати догляд за неповнолітніми дітьми через непередбачену законодавством України можливість звільнитись з лав ЗС України під час воєнного стану (крім відпусток у зв'язку з вагітністю та пологами, доглядом за дитиною до трьох-шестирічного віку).

Мали місце випадки соціальної напруги серед жінок-військовослужбовців через поширення інформації про відсутність окремих на службі протягом тривалого часу зі збереженням грошового забезпечення у повному обсязі, а також відповідно до перерозподілу

службового навантаження на тих, хто залишився в підрозділі. Про причини такої відсутності особовому складу не повідомлялось, прозора комунікація не була налагоджена, що у свою чергу породжувало чутки про «подруг» офіцерів, вибіркове ставлення керівництва до жінок-військовослужбовців тощо.

Була виявлена проблема щодо окремих жінок-військовослужбовців, які будь-якими шляхами, за підтримки відповідних не принципових командирів (начальників), намагались не відбувати у складі штатних підрозділів у райони виконання завдань за призначенням, а залишались у пунктах постійної дислокації.

Уведення в державі правового режиму воєнного стану, оголошення мобілізації військовозобов'язаних окреслило потребу в перегляді існуючих завдань з реалізації соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Це у першу чергу стосувалось дотримання обліку та правового статусу мобілізованих військовослужбовців, оперативної інформаційно-роз'яснювальної роботи про соціальні права, гарантії та обмеження умов воєнного стану. Гострим постало питання роботи з сім'ями військовослужбовців.

Отже, у квітні 2022 року стало очевидним, що агресивні плани РФ ведення війни проти України зазнали провалу. Україна продовжувала успішно давати відсіч противнику, завдавати йому все більш відчутних втрат.

Упродовж квітня відбулися певні зміни у воєнно-стратегічному змісті воєнних дій. Після поразки та відступу російських військ з-під Києва унаслідок успішного проведення українськими Силами оборони Київської стратегічної оборонної операції стратегічний замисел російського командування кардинально змінився. Основні зусилля були спрямовані на оточення та знищення угруповання Об'єднаних сил у Східній операційній зоні.

Загалом лінія фронту залишалася відносно стабільною. Від 18 лютого російські війська намагались провести стратегічну наступальну операцію задля розгрому угруповання Об'єднаних сил у Східній операційній зоні, проте темпи наступу були вкрай низькими і, станом на 30 квітня, противник відчутних оперативних успіхів не досяг. Це свідчить про неспроможність російської армії готувати і проводити наступальні операції відповідно до сучасних концептуальних підходів, обґрунтованих теоретично та перевірених практикою у воєнних конфліктах кінця XX – початку XXI ст. Натомість українським військам вдалося досягнути певних тактичних успіхів на Слобожанському та Південно-бузькому напрямках.

Отже, незважаючи на досить складну воєнно-політичну та воєнно-стратегічну обстановку, що склалася, збереження чисельної переваги зс РФ, передусім в ОБТ, ситуація для України в цілому виглядала більш сприятливою. Український народ, ЗС України відчули і довели світовій спільноті свою спроможність чинити результативний опір і перемогати.

Незважаючи на всі складнощі, Україна виявила прагнення і здатність перемогти й отримуючи широку міжнародну підтримку продовжує нарощувати свій оборонний потенціал і військові спроможності вкрай необхідні для перемоги над агресором.

У свою чергу, можна сказати, що структури МПЗ у цілому подолали всі серйозні виклики перших місяців повномасштабної російської агресії. А негативні результати іноді не мали їх провини, тому що структури МПЗ були заручниками воєнно-політичної ситуації.

РОЗДІЛ 2.

ДРУГА СТРАТЕГІЧНА ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ (травень – серпень 2022 року)

2.1.ХІД БОЙОВИХ ДІЙ У ТРАВНІ – СЕРПНІ 2022 РОКУ

Упродовж травня 2022року воєнно-стратегічна обстановка залишалась напруженою, при цьому вона доволі динамічно змінювалась. Основні зусилля сторін були зосереджені у Східній операційній зоні

У цілому в діях російського командування відчувалась шаблонність, намагання взяти населені пункти фронтальним штурмом за підтримки артилерії і авіації. При цьому противник зазнавав значних втрат, на яке командування не звертало уваги.

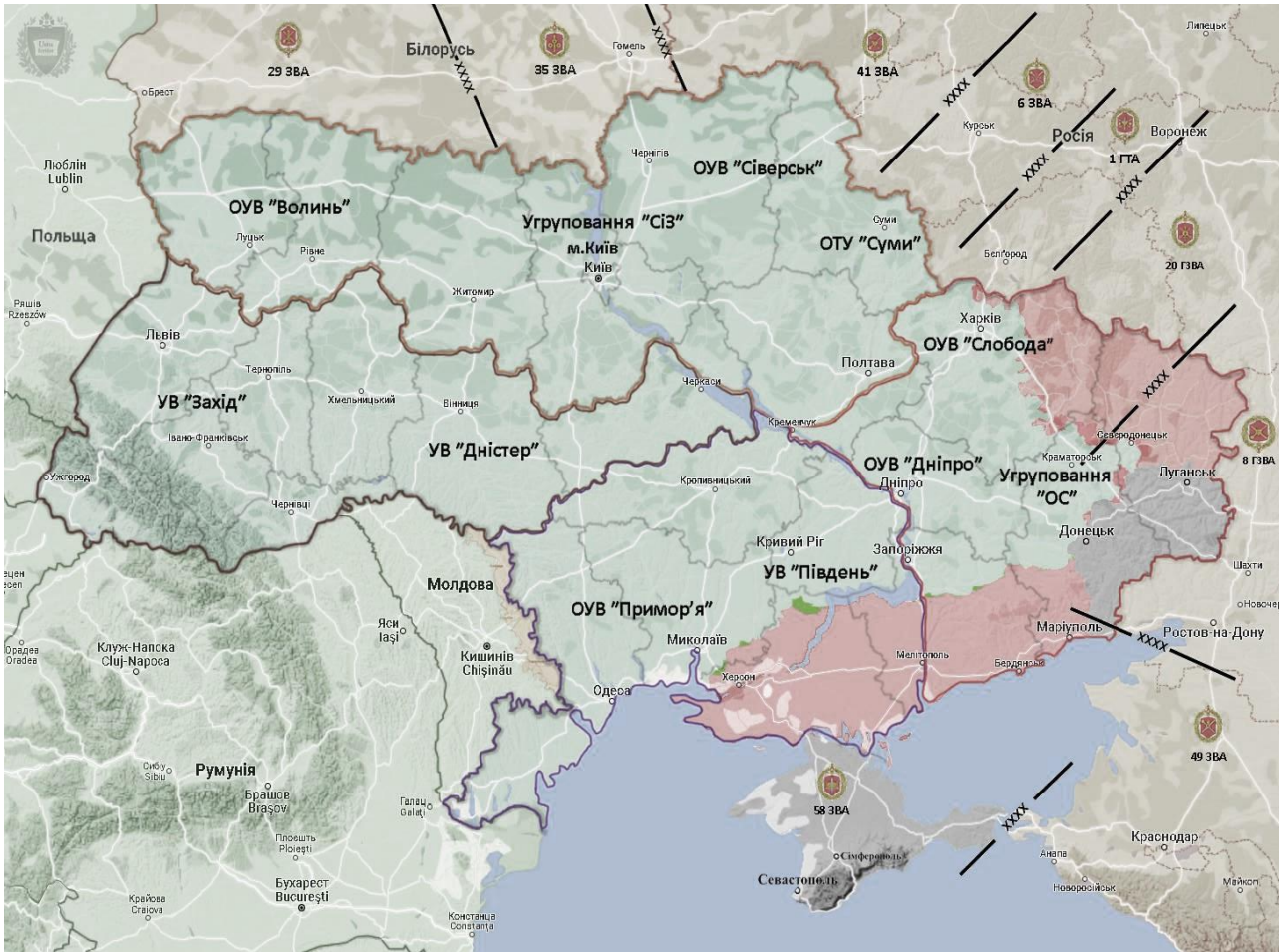
Успішно проводились українськими військами контрнаступальні дії на північ від Харкова. В результаті противник був відкинутий від Харкова на декілька десятків кілометрів, звільнена значна кількість населених пунктів Харківської обл., припинились артилерійські обстріли міста. На окремих ділянках підрозділи ЗС України вийшли на державний кордон України з рф. Просування українських підрозділів на схід і північний схід створило загрозу для комунікацій Ізюмського наступального угруповання військ противника.

Отже, в травні місяці цього року основні зусилля сторін були перенесені у Східну операційну зону. Російські війська намагалися вести стратегічну наступальну операцію для оточення та знищення угруповання Об'єднаних сил. Відповідно, українські війська вели оборонну операцію задля недопущення оточення, утримання контролю над визначеними районами Донецької та Луганської обл., створення сприятливих умов для переходу в подальшому в контрнаступ.

Завершивши перегрупування, російські війська перейшли у наступ в районі Ізюм – Рубіжне – Попасна – Северодонецьк для оточення та розгрому угруповання Об'єднаних сил. Основні зусилля російські війська зосередили на захопленні тієї частини території Луганської обл., що залишилась під контролем України. Упродовж травня противнику вдалося просунутись з великими втратами і наприкінці місяця вийти до Северодонецька, після чого розпочались напружені бої у самому місті. Темпи наступу, що демонстрували російські війська, свідчать про застарілість їх підходів до ведення наступальних операцій, адже вони роблять основну ставку на створення чисельної переваги, перш за все в артилерії та живій силі, при цьому наступ відбувається попри великі людські втрати.

На півдні України російські війська перейшли до оборони. На північ від Харкова українські війська вели наступальні дії тактичного масштабу, що в сукупності могли призвести до результату оперативного масштабу. В цілому сторони наближались до досягнення ситуації певної стратегічної рівноваги, при якій російська сторона вже не зможе вести

широкомасштабні наступальні дії, водночас українські війська ще не набули спроможностей для переходу в стратегічний контрнаступ.

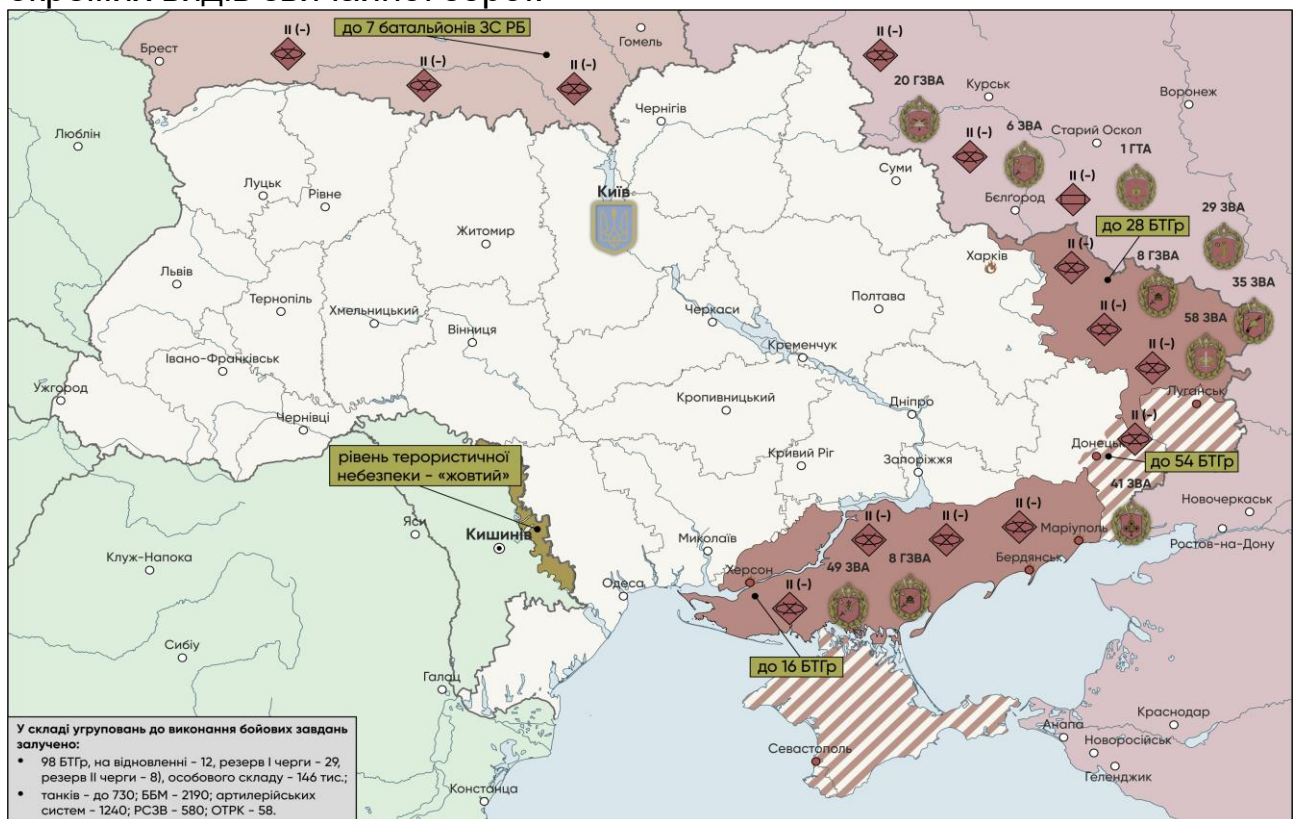
Протягом червня 2022 року російські окупаційні війська продовжували вести повномасштабну збройну агресію проти нашої Держави, виконувати стратегічні завдання з оперативного оточення та розгрому угруповання ЗС України в Донецькому операційному районі та виходу на адміністративні кордони Донецької та Луганської областей, утримувати захоплені райони Херсонської та частини Запорізької областей та створювати сприятливі умови для розвитку наступу в Миколаївській та Одеській обл.

Основні зусилля ворог зосереджував на веденні бойових дій у Східній операційній зоні. Російські війська намагалися завдати рішучої поразки угрупованню військ Сил оборони України в районі Северодонецько-Лисичанської агломерації. Незважаючи на частковий успіх, що проявився у захопленні з великими втратами вщент зруйнованого Северодонецька та ряду навколишніх населених пунктів, дії російських військ не можна вважати вдалим. Темпи ведення наступальної операції, втрати, що зазнав противник, не виправдовувались територіальними надбаннями. Натомість командуванню Об'єднаних сил вдалося виснажити вороже угруповання військ та своєчасно, після ведення оборони впродовж місяця організовано

відвести війська на підготовлені оборонні рубежі. Отже, головна мета, яку переслідувало російське командування, намагаючись захопити Северодонецьк, а саме – оточення та розгром угруповання Об'єднаних сил – досягнута не була, навпаки противник продемонстрував неспроможність ведення наступальних операцій в рамках сучасних концептуальних підходів з урахуванням актуального історичного досвіду. Не вдалося противнику і реалізувати у повній мірі свою чисельну перевагу в авіації і артилерії, адже при тому співвідношенні сил, що склалося в районі найактивніших воєнних дій, результати наступальної операції могли бути набагато гіршими для української сторони. Причинами цього ми вважаємо не лише системні проблеми організації управління військами, їх підготовки та всебічного забезпечення, що демонструє російська армія та її командування, але, у першу чергу, мужність і професіоналізм українських захисників, їх високу вмотивованість та готовність захищати свою країну від агресорів.

Українські сили завдавали ворогу значних втрат в особовому складі і військовій техніці та звільняли захоплені території нашої держави.

Взагалі упродовж червня воєнно-стратегічна обстановка залишалась напруженою та характеризувалася збереженням загрози застосування з боку росії зброї масового ураження, зокрема ядерної зброї, і неодноразовим порушенням міжнародних конвенцій щодо заборони окремих видів звичайної зброї.

Противнику не вдалось наблизитись до виконання поставлених стратегічних завдань. На більшості напрямків йому не вдалося досягти рішучих успіхів. Окупація території Луганської області відбувалася ціною

значних втрат при дуже скромних територіальних придбаннях і продемонструвала відсутність у російського командування оригінальних оперативних і тактичних новацій. Всі досягнення обумовлювались чисельною перевагою, перш за все в авіації, реактивній та ствольній артилерії при незначному просуванні військ та великих втратах у живій силі, озброєнні та військовій техніці.

Російські війська вже були неспроможні вести наступальні операції з рішучими цілями на кількох напрямках одночасно в наслідок важких втрат, браку сил і засобів та соціально-економічних і виробничих проблем, що нарощувались завдяки дії санкцій, накладених за агресію проти України. Водночас ЗС України поки що не набули спроможності розпочати активні наступальні дії для рішучого розгрому противника, звільнення окупованих територій. Отже, ситуація наближалась до певної стратегічної рівноваги.

Воєнно-стратегічна обстановка протягом липня 2022 року характеризувалась як стабільно складна. Російські війська продовжували ведення стратегічної наступальної операції задля «демілітаризації та денацифікації України», а воєнно-політичне керівництво росії постійно погрожувало втягнути в конфлікт інші країни регіону.

У Східній операційній зоні противник впритул наблизився до виконання стратегічного завдання – виходу на адміністративний кордон Луганської області. Це було зроблено ціною значних втрат при дуже невеликих територіальних здобутках, а разом із зазначеним, ворог втратив суттєву перевагу на південному стратегічному напрямку. Практично повна окупація Луганської області стала важливим операційним здобутком для російської армії – це був перший реальний великий успіх росії від початку повномасштабного вторгнення.

Повернення під контроль України острова Зміїний зробило можливим відновлення цивільного судноплавства у західній частині Чорного моря. Вже в липні у цій акваторії почали курсувати перевізники аграрної продукції.

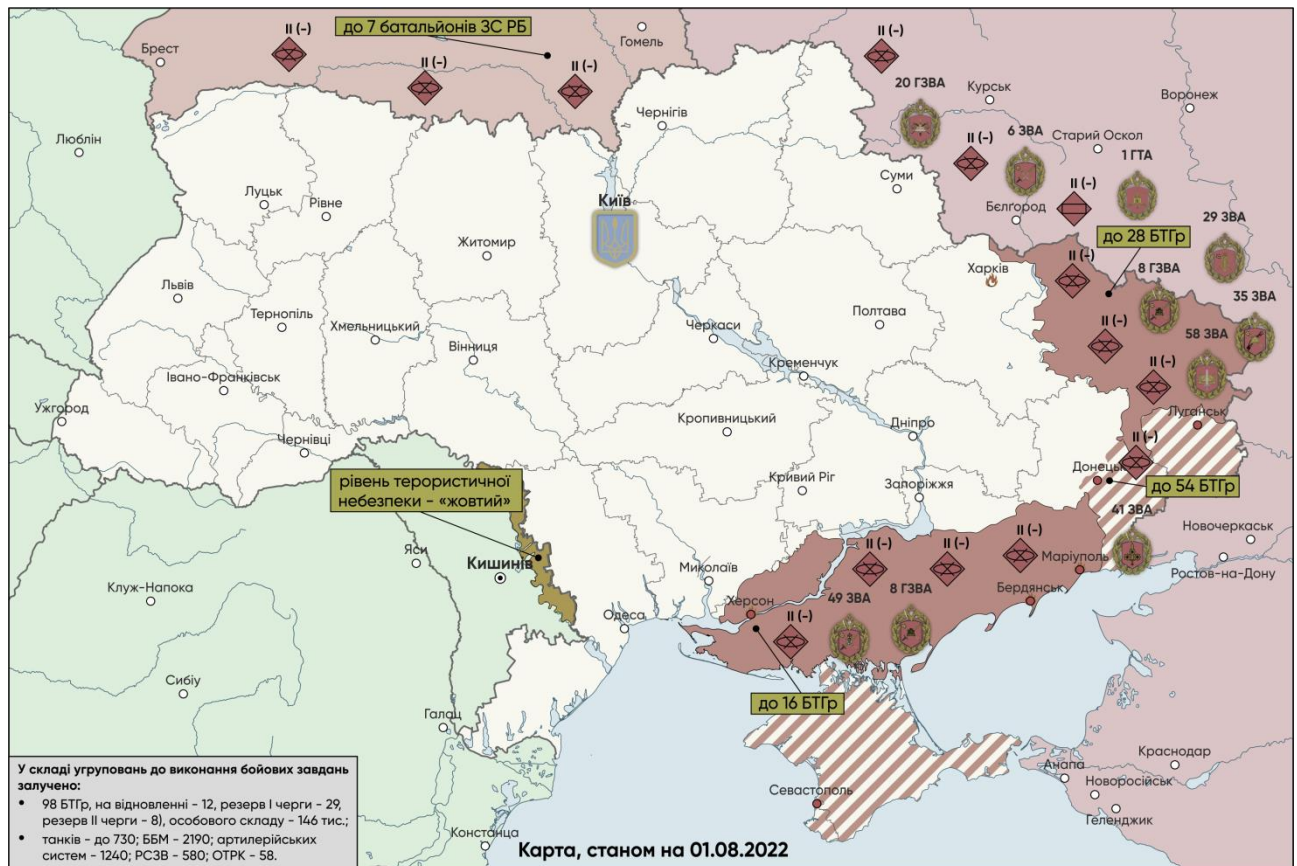
Воєнно-політична обстановка протягом серпня 2022 року розвивалася доволі динамічно, що характерно в умовах війни, проте цілком прогнозовано і була переважно сприятливою для бойових дій ЗС України.

Російські війська продовжували ведення стратегічної наступальної операції, в ході якої ворог намагався досягнути наступних стратегічних цілей:

оточення й розгром угруповання ЗС України в Донецькому операційному районі, з виходом на адміністративні кордони Донецької та Луганської областей;

утримання ТОТ Харківської області та забезпечення безперешкодної логістики з Белгородської області для угруповання

російських військ у тимчасово окупованих районах Донецької області;

утримання ТОТ Запорізької області та збереження сухопутного коридору між тимчасово окупованими районами Донецької області і ТОТ АР Крим;

утримання захоплених районів Херсонської області й створення умов для проведення наступу в напрямку Миколаїв - Одеса.

Угруповання Сил оборони України для відбиття збройної агресії противника, позбавлення його наступального потенціалу та відновлення контролю над ТОТ України продовжувало ведення:

оборонної операції в межах Східної операційної зони силами ОСУВ «Хортиця»;

оборонної та контрнаступальної операцій в межах Південно-Західної операційної зони, силами ОСУВ «Олександрія»;

стабілізаційної операції в межах Північно-Західної операційної зони силами ОСУВ «Північ».

Найбільш інтенсивні бойові дії, як і в попередній місяць, у серпні відбувалися у Східній операційній зоні, де окупанти проводили активні наступально-штурмові дії та вдало застосовували наявні вогневі засоби. Крім того, ворог продовжував інтенсивну повітряну розвідку за допомогою безпілотних літальних апаратів.

Для позбавлення ворога можливості ведення активних бойових дій, а також для ускладнення передислокації його резервів, ЗС України протягом місяця завдавали ракетно-артилерійських ударів по важливих

логістичних центрах та місцях розміщення сил і засобів військ противника.

У Південно-Західній операційній зоні, за вмілих і рішучих дій командування ОСУВ «Олександрія», підрозділам ЗС України вдалося стабілізувати обстановку та розпочати контрнаступ, у ході якого було знищено низку ключових командних і логістичних об'єктів зс рф та встановлено контроль над 8 раніше окупованими населеними пунктами.

Загалом, упродовж серпня 2022 року Силам оборони України вдалося шляхом стійкої оборони утримувати лінію зіткнення, продовжувати оборонну операцію зі створенням сприятливих умов для переходу до наступальних дій на території Харківської, Запорізької та Херсонської областей, знищувати логістичні спроможності, склади та командні пункти противника вогнем далекобійних РСЗВ й високоточної ствольної артилерії західного виробництва.

2.2.УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

2.2.1. Організація першочергових заходів морально-психологічного забезпечення військ (сил)

Виходячи з оцінки змін в обстановці, тактики дій противника, характерних другому етапу оборонної операції Сил оборони Головнокомандувачем ЗС України були поставлені першочергові завдання МПЗ для підтримання та відновлення моральної готовності та психологічної стійкості особового складу командувачам видів, родів військ (сил) ЗС України, командувачам оперативно-стратегічних угруповань військ, начальнику Головного управління МПЗ ЗС України:

продовжити виконання заходів щодо нейтралізації негативних чинників впливу на особовий склад ЗС України;

забезпечити проведення заходів професійно-психологічного відбору особового складу, який спланований для доукомплектування, під час формування військових частин Корпусу резерву та окремих стрілецьких батальйонів;

протягом червня 2022 року організувати та провести у сформованих військових частинах (підрозділах) Корпусу резерву та стрілецьких батальйонах заходи професійно-психологічного відбору, виявлення та звільнення з військової служби осіб, які не придатні для проходження військової служби під час дії воєнного стану (мобілізації) або були призвані на військову службу з порушеннями;

продовжити роботу щодо виявлення та повернення в стрій осіб з ознаками панічних настроїв, незвичного нервового збудження (апатії), проявів небажання (відмови) виконувати бойові завдання або підбурювання до таких дій інших військовослужбовців у ході ведення оборонної операції, відповідно до розпорядження Генерального штабу ЗС України;

надати пропозиції щодо проведення заходів відновлення боєздатності військових частин (підрозділів), які тривалий час виконують завдання за призначенням у складі угруповань військ;

організувати та забезпечити постійне проведення внутрішньої ротації особового складу між 1-ю та 2-ю лініями оборони, з урахуванням умов обстановки, надання часу для відпочинку та вирішення побутових питань (5-10 діб);

під час проведення ротаційних заходів для виведення підрозділів на відновлення боєздатності забезпечити спільне (не менше 3 діб) виконання завдань підрозділами;

продовжити роботу щодо оперативного заохочення особового складу державними (відомчими) нагородами та відзнаками;

організувати постійний моніторинг проблемних питань соціально-побутового характеру особового складу підпорядкованих військових частин (підрозділів) та вжиття заходів щодо їх вирішення;

організувати безперервну роботу високомобільних груп внутрішніх комунікацій в угрупованнях військ, під час якої приділити увагу навчання командирів (начальників) всіх рівнів щодо організації внутрішньо-комунікаційної роботи в підпорядкованих підрозділах.

Для адекватного реагування командування на самовільне залишення позицій окремими військовослужбовцями новостворених підрозділів у травні було розроблено та впроваджено в діяльність *трьох-етапну систему* роботи щодо виявлення та повернення в стрій осіб з ознаками панічних настроїв, незвичного нервового збудження, інших проявів відмови виконувати бойові завдання. Це дало змогу локалізувати військовослужбовців, які відмовлялись виконувати бойові завдання та підбурювали до таких дій інших. Отже, протягом травня-червня 2022 року (*період найбільшої активності військовослужбовців щодо відмови від виконання наказів та залишення позицій*), було зафіксовано тисячі випадків непокори (відмови від виконання наказів або залишення займаних позицій), з яких 22% військовослужбовців повернуто до строю. До решти військовослужбовців були застосовані правові рішення, включно до порушень кримінальних проваджень. У подальшому кількість випадків відмови від виконання наказів значно зменшилась та не носить масовий характер.

Також протягом травня-липня 2022 року в рамках розроблення нової післявоєнної моделі ЗС України проводилась робота щодо визначення ролі і місця структур МПЗ у майбутньому війську нашої держави.

У серпні 2022 року питання організації морально-психологічного забезпечення бойових дій були винесені на розгляд засідання Ставки Верховного Головнокомандувача ЗС України. В своїй доповіді начальник Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України генерал-майор Владислав Клочков звернув увагу, що з початком війни система МПЗ була переведена на функціонування в умовах воєнного стану та скорегована для вирішення найважливіших проблем роботи з особовим складом, у подальшому вона була посилена новими елементами, які проявили найбільшу ефективність та результативність для військ.

За результатами виступу Президент України – Верховний Головнокомандувач ЗС України Володимир Зеленський визначив завдання щодо укомплектування вакантних посад структур МПЗ ЗС України, особливо на тактичному рівні та посилення практичної складової сил і засобів МПЗ для оперативного реагування на різкі зміни морально-психологічного стану особового складу військових частин, які діють в умовах безпосереднього зіткнення з противником.

Ще однією невирішеною проблемою, яка на той час постала, була відсутність у штатах сформованих підрозділів посад заступників командирів батальйонів, рот з МПЗ. Особливо гостро це проявилось у сформованих підрозділах бригад ТрО та батальйонах бригад Десантно-штурмових військ ЗС України, де посади заступників командирів батальйонів з МПЗ відсутні. Замість них налічувались посади офіцерів групи персоналу з ВОС з напрямком МПЗ, що в свою чергу виводило їх з прямого підпорядкування заступнику командира бригади з МПЗ, нівелювало систему управління МПЗ у вертикалі бригада-батальйон-рота та ускладнювало виконання заходів підтримання моральної готовності та психологічної стійкості особового складу в бойовій обстановці.

Задля вирішення цих проблемних питань, підвищення ефективності організації заходів МПЗ військ (сил) були внесені зміни до організаційно-штатної структури вищезазначених батальйонів бригад ТрО, батальйонів окремих бригад Десантно-штурмових військ ЗС України щодо введення посад заступників командирів батальйонів, рот з МПЗ, офіцерів-психологів батальйонів.

Враховуючи невелику кількість посад з морально-психологічного забезпечення в підпорядкованих Флотилії Військово-Морських Сил ЗС України військових частинах (підрозділах), пов'язану з комплектуванням їх кораблями (катерами) другого, третього рангу, де штатом непередбачені вищезазначені посади, начальником Генерального штабу ЗС України прийнято рішення щодо збільшення штату групи морально-психологічного забезпечення командування Флотилії Військово-Морських Сил ЗС України до п'яти посад.

2.2.2. Вплив негативних та позитивних чинників на моральну готовність і психологічну стійкість особового складу Збройних Сил України

Використання противником тактики відтиснення підрозділів ЗС України шляхом нанесення масованих артилерійських ударів за підтримки авіації та фактичної відсутності стрілецьких боїв призвело до виникнення осередків панічних настроїв серед особового складу військових частин та зростання кількості випадків самовільного залишення поля бою та невиконання наказів (прояву непокори).

Основними негативними чинниками впливу на моральну готовність і психологічну стійкість особового складу в зазначений період були:

зниження боєздатності бойових військових частин через значні втрати підготовленого особового складу (ядра колективів) під час першої активної фази ведення бойових дій (військові частини доукомплектовано військовослужбовцями ОР-1, ОР-2 та мобілізованими від 40 до 60%) та доукомплектування військових частин військовослужбовцями, призваними за мобілізацією, які не мали відповідної військової підготовки

та досвіду. Бойові механізовані та десантно-штурмові бригади фактично перетворилися на непідготовлені піхотні частини;

незадовільний рівень проведення колективної підготовки в районах формування військових частин;

недостатня підготовка та навченість офіцерів ланки «взвод-рота-батальйон», відсутність у них досвіду щодо керування підрозділами в бойових умовах (офіцери не перебували на командних посадах, переважна більшість пенсійного віку, не мають розуміння загального функціоналу та організації роботи на посадах за напрямками діяльності на початковому рівні (планування та управління бойовими діями);

ненавченість командирів (начальників) всіх рівнів щодо організації внутрішньо-комунікаційної роботи в підпорядкованих підрозділах;

відсутність військових друкованих видань та необхідних коштів для закупки новітніх зразків ТЗП для забезпечення ефективної роботи в районах ведення бойових дій за відсутності інтернету;

постійне вогневе ураження артилерією, РСЗВ та авіацією, психічна та фізична втома, відсутність можливості належної організації вирішення соціально-побутових питань (відпочинок, виття, прання речей тощо);

втрати особового складу в наслідок вогневого впливу противника, систематичного нанесення артилерійських (бомбових, ракетних) ударів по займаним позиціям;

слабка психологічна готовність особового складу до дій в екстремальних умовах бойової обстановки;

стійкий інформаційно-психологічний вплив ворога на особовий склад підрозділів угруповань військ шляхом залистування, навіювання та нейролептичного програмування через ЗМІ та мережу «Інтернет».

Крім того, залучення підрозділів ТрО та сформованих стрілецьких батальйонів до виконання завдань поза межами їх територіальної приналежності у складі угруповань ЗС України в районах ведення активних бойових дій призвело до виникнення та поширення соціальної напруги як серед військовослужбовців ТрО, так і серед членів їх сімей за місцем формування підрозділів.

Для нейтралізації вищезазначених чинників впливу органами військового управління та угрупованнями військ організовано роботу, спрямовану на мотивування (стимулювання) особового складу до виконання завдань за призначенням, зокрема:

в районах ведення бойових дій організовано постійну роботу високомобільних груп внутрішніх комунікацій щодо підтримки та надання психологічної допомоги військовослужбовцям, а також налагодження внутрішньо-комунікаційної роботи в підрозділах;

проводиться активна робота щодо вдосконалення системи підготовки особового складу, в тому числі підготовки спеціалістів із застосування ОВТ, яке надходить від країн партнерів;

організовано безперервну культурологічну роботу. Професійними колективами та виконавцями було проведено 284 концертних виступи серед яких: Христина Панасюк, Олександр Клец, Сергій Кононенко, Юрій Сусло, Зіновій Медюх, Сергій Бойко, Вячеслав Купрієнко, Володимир Семишкін, Олександр Ламбурський, Ігор Білий, Володимир Кияшко, Студія «Квартал 95», «Dieselstudio», «VIP Тернопіль», Михайло Фома, Олександр Пономарьов, Христина Соловій, Ірина Федішин, Оля Полякова, Олег Скрипка, Злата Огневич, Наталія Могилевська, Артем Пивоваров, Макс Барських, Юрій Горбунов, Юрій Ткач, гурт «Без Обмежень»;

організована робота із відзначення військовослужбовців, які проявили мужність та героїзм під час захисту України, державними та відомчими нагородами. Було присвоєно звання «Герой України» – 146, з них посмертно – 72, державними нагородами відзначено 14202 військовослужбовців ЗС України, з них посмертно – 1924.

засновано почесну відзнаку «За мужність та відвагу» для відзначення особливих бойових заслуг, мужності, відваги та героїзму особового складу військових частин (з'єднань) ЗС України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, виявлених під час захисту державного суверенітету, незалежності, територіальної цілісності України, ведення бойових дій та виконання бойових (спеціальних) завдань (Указ Президента України від 05.05.2022 року №310/2022);

організовано проведення заходів евакуації членів сімей військовослужбовців та оздоровлення і відпочинку за кордоном до Туреччини, Латвійської Республіки, Іспанії, Чорногорії та Албанії;

за підтримки громадської організації «Жіноча сила України» організовано роботу гарячої лінії соціально-психологічної підтримки сімей військовослужбовців, у тому числі започатковано пілотний проєкт груп підтримки родин зниклих безвісти;

організовано проведення комплексу реінтеграційних заходів з військовослужбовцями повернутими з полону;

організовано роботу системи надання психологічної допомоги в угрупованнях військ;

проведення заходів відновлення боєздатності військових частин, які тривалий час виконують завдання за призначенням у складі угруповань військ.

Як і завжди, офіцери структур МПЗ знаходились у перших рядах захисників Батьківщини і вели за собою підлеглих.

Так, наприклад, капітан Януш Володимир-Богдан Володимирович, перебуваючи на посаді заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення військової частини А0224, у червні 2022

року, в складі 3 десантно-штурмової роти 1 десантно-штурмового батальйону виконував бойові завдання у н.п. Лисичанськ.

30 червня 2022 року під час здійснення заходів внутрішньо-комунікаційної роботи з особовим складом 3 десантно-штурмової роти противник здійснив спробу ведення штурмових дій в напрямку ВОП 79131 «Берлін». Перебуваючи на цій позиції, на той час старший лейтенант ЯНУШ, у складі підрозділу безпосередньо брав участь у відбитті штурмових дій переважаючих сил противника. Ворог змушений був відступити навіть не евакуюючи тіла загиблих. Після чого противник підняв у повітря безпілотний літальний апарат типу квадрокоптер для корегування нанесення вогневого ураження з використанням 120мм мінометів. Одна з мін влучила неподалік, коли старший лейтенант ЯНУШ

Володимир-Богдан був між укриттям під час перевірки особового складу на наявність втрат. У результаті чого старший лейтенант отримав важке поранення з ушкодженням внутрішніх органів та вогнепальними переломами кісток. Діставшись найближчого укриття, надав самодопомогу, очікував евакуацію, яка затягнулась на 1,5 години через інтенсивний мінометний обстріл та проводилась під вогнем.

20 вересня 2022 року, вже капітан ЯНУШ В-Б.В., не зважаючи на важке поранення, повернувся до строю в десантно-штурмову роту та з грудня 2022 року продовжує виконувати завдання на посаді заступника командира батальйону з морально-психологічного забезпечення аеромобільного батальйону.

2.3. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Широкомасштабна війна рф проти України засвідчила, що гібридна складова агресії проводилась задля пошуку слабких місць у нашій обороні, стосовно подальшого відкритого збройного захоплення українських територій. Використання терміна «спеціальна військова операція» є розмиттям відмінності між станом війни і миру, це вкотре доводить, що рф використовує принципи гібридної війни проти України. Тому *головними завдання з організації інформаційно-*

пропагандистського забезпечення в ході другої стратегічної оборонної операції стали:

формування в особового складу свідомого розуміння державної політики у військовій сфері, патріотизму, особистої відповідальності за захист України, бойовим традиціям, сміливості і мужності, готовності до самопожертви в ім'я Батьківщини, ненависті до ворога;

нарощування спроможностей інформаційного супроводу військ (сил) до захисту військовослужбовців від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

З урахуванням досвіду організації заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил) у період проведення першої стратегічної оборонної операції основні зусилля внутрішньокommunікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил) були зосереджені на:

доведенні інформаційних матеріалів патріотичного, контрпропагандистського та аналітичного змісту, в першу чергу до військ (сил), які перебувають у районах виконання завдань за призначенням;

забезпеченні проведення заходів інформаційно-роз'яснювальної роботи з особовим складом;

проведенні інформаційних компаній для популяризації ЗС України в суспільстві, пропаганди збройного захисту незалежності і територіальної цілісності України (додаток 8);

створенні іміджевих відео сюжетів та відеороликів для розповсюдження їх в соціальних мережах, постійної трансляції на провідних телеканалах, створення кінокартин, теле- та відеофільмів про героїзм військовослужбовців ЗС України;

опрацюванні пропозицій щодо забезпечення військ (сил) друкованими періодичними виданнями.

Ще задовго до війни ворог почав активно використовувати історію як інструмент, інтерпретувати її по-своєму, а російська пропаганда подавала її так, щоб приховати історію від розуміння не тільки власним народом, а й світовою спільнотою. Вся інформаційно-пропагандистська підтримка російської «спеціальної військової операції» проти України оберталася навколо наративів «великої перемоги над фашизмом», «звільнення українців від нацистської влади», «битви з фашизмом», «боротьби з неонацизмом», «продовження справи дідів», «українського тероризму» тощо.

Важливу роль у інформаційно-пропагандистській підтримці російської агресії проти України відіграв міф про «Велику Вітчизняну війну». Сьогодні «Велика Вітчизняна війна» інтерпретується в росії як велична місія звільнення від всесвітнього зла, коли червона армія врятувала Європу і все людство. Підкреслюючи значення перемоги у війні, путін надав цій події особливий гуманістичний сенс, назвавши його «днем

торжества цивілізації над фашизмом», а солдатів «Великої Вітчизняної війни» – «солдатами свободи».

Для більш чіткого утвердження міфу радянська, а потім російська пропаганда спеціально роками суттєво применшували значення програми ленд-лізу, яку США надавали союзникам антигітлерівської коаліції і завдяки якому червона армія змогла встояти проти Вермахта нацистської Німеччини.

Отже, враховуючи проведений аналіз наративів, які використовують російські пропагандисти в ході російсько-української війни, їх ідеологічну забарвленість відбулося коригування та оптимізація тематичного наповнення інформаційних матеріалів, що готувалися та направлялися у війська (сили).

Протягом травня – серпня 2022 року підготовлено та розповсюджено:

№ з/п	Назва інформаційного матеріалу (розробник)	Тип	Періодичність	Кількість
1	«Висновки з оцінювання СПО» (ГУ МПЗ)	Аналітичний вісник	щоденно	122
2	«Інформаційний дайджест» (ГУ МПЗ)	Командирський вісник	щоденно	122
3	«Інформаційний вісник» (ГУ МПЗ)	Аналітичний дайджест	щоденно	122
4	«Героїко-патріотичний вісник» (ГУ МПЗ)	Інформаційний дайджест	щоденно	122
5	«Б'ємо ворога зараз, впевнено дивимось у майбутнє» (ГУ МПЗ)	Мотиваційний дайджест	щоденно	122
6	«Новини із "Запореберья» (ГУ МПЗ)	Саркастичний дайджест	У разі потреби	84
7	«Загублені в степах України» (ГУ МПЗ)	Сатиричний дайджест	щоденно	122
8	«Війна росії проти України крізь призму наших перемог» (ГУ МПЗ)	Героїко-патріотичний вісник	двічі на місяць	8
9	«Краткая поучительная история о «пабедах» рyzзких» (ГУ МПЗ)	Сатирична публікація	двічі на місяць	8
10	«Народжені вільними» (ЦМПЗ)	Бойовий бюлетень	щоденно	122
11	«Сатиричний блок-пост» (НДЦ ГП)	Карикатурний дайджест	щоденно	110
12	Спеціальний випуск «Українці. Обличчя нашого спротиву» (ГУ МПЗ)	Мотиваційний дайджест	раз на місяць	3
13	Спеціальний випуск «Аналоговнет» (ГУ МПЗ)	Саркастична публікація	за наявністю матеріалів	11

Для вивчення думки фахівців структур морально-психологічного забезпечення щодо змісту та якості відпрацювання матеріалів інформаційного супроводу військ (сил), які розробляються та розповсюджуються управлінням внутрішніх комунікацій та інформаційного

супроводу військ (сил), було проведено опитування через месенджери у відповідних комунікаційних групах. До групи респондентів увійшли 48 офіцерів за штатно-посадовими категоріями «заступник командира батальйону (дивізіону) з МПЗ – начальник відділу (групи) МПЗ» у військовому званні «старший лейтенант – полковник». Респондентам було запропоновано оцінити за 10-бальною шкалою (де 0 балів – найнижчий показник виміру, а 10 балів – найвищий) інформаційні матеріали, які розробляє управління, за наступними критеріями: дизайн, зорове сприйняття («читабельність»), наявні рубрики, змістове наповнення, актуальність (доцільність), періодичність.

№ з/п	Назва видання	дизайн	читабельність	рубрики	змістове наповнення	актуальність	доцільність	періодичність
1.	Аналітичний дайджест «Інформаційний вісник»	9,2	9,4	8,3	8,8	8,6	9,5	9,8
2.	Інформаційний дайджест «Героїко-патріотичний вісник»	9,5	9,4	9,7	9,6	9,8	9,8	9,7
3.	Саркастичний дайджест «Новини із Запореберья»	9,4	9,6	9,7	9,5	9,6	9,2	9,3
4.	Сатиричний дайджест «Загублені в степах України»	9,1	9,3	9,2	9,7	9,9	9,9	9,8
5.	Мотиваційний дайджест «Б'ємо ворога зараз, впевнено дивимось у майбутнє»	9,3	8,6	9,4	9,8	9,7	9,4	9,5
6.	Героїко-патріотичний вісник «Війна росії проти України крізь призму наших перемог»	8,4	8,3	8,6	9,3	8,9	8,7	9,1

Аналіз отриманих результатів показує, що показники критеріїв, за якими оцінювалися інформаційні матеріали, є «оптимальними». Отже, матеріали інформаційного супроводу військ (сил), які розробляються та розповсюджуються управлінням, достатньо високо оцінені респондентами.

Зазначається, що за весь період розповсюдження вказаних матеріалів серед органів військового управління та військових частин (підрозділів) від безпосередніх користувачів отримано лише схвальні відгуки.

Разом з тим проблемним питанням залишилося підписання та реєстрація у відповідних телеграм-каналах, месенджері «WhatsApp» новоприбулих військовослужбовців, в першу чергу офіцерів структур МПЗ.

Враховуючи вищенаведене, для здійснення оперативного інформаційного супроводу військ (сил), запобігання поширенню негативної інформації було запропоновано

організувати приєднання особового складу до відповідного інформаційного телеграм-каналу під час підписання військовослужбовцями контрактів, прийняття посади тощо.

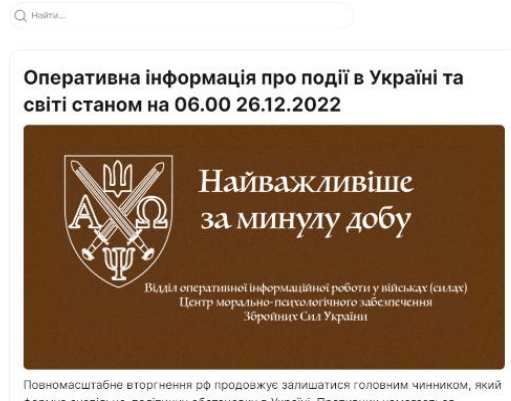
Водночас, наявність заборони на Пункті управління MAS щодо доступу до Wi-Fi для розповсюдження інформаційних матеріалів, суттєво ускладнила автономність виконання завдань внутрішньо-комунікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил) безпосередньо з пункту управління морально-психологічного забезпечення.

Центром морально-психологічного забезпечення ЗС України була створена система оперативного доведення інформації, з використанням технічних можливостей месенджера «WhatsApp», інформація до якого надходила паралельним методом, з додаванням адміністраторів з числа офіцерів структури МПЗ військ (сил).

Формування системи відбувалося у 3 етапи: 1-й етап – долучення відповідальних осіб органів військового управління, 2-й етап – долучення заступників командирів частин, установ (підрозділів), 3-й етап – створення внутрішньої інформаційної мережі частин, установ (підрозділів) до відділення включно з під'єднанням до загального інформаційного хабу «MAS Center».

Інформаційний хаб «MAS Center» охоплює 647 адміністраторів (керівники структур МПЗ ЗС України та ICCO ОВУ Сил оборони), які здійснюють доведення отриманого контенту за допомогою налаштованої представниками Центру внутрішньої мережі інформування. В загальному підсумку це 122 групи військових частин (підрозділів), що дозволяє охопити до 75% особового складу.

#ВЕКТОР_дня
Вчора

ВЕКТОР_дня

Центр морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України

Подписаться

Для об'єднання каналів інформації Центром створено єдину сторінку Центру МПЗ ЗСУ у соціальній мережі Facebook. Здійснено налаштування – crossposting у соціальних додатках Instagram, Twitter та YouTube, з подальшим включенням інформаційного контенту з сторінок «Бойовий Бюлетень», «Народжені вільними», «Психологія та солдат» та «Відділ культурологічної роботи у військах». Перехід на єдиний

інформаційний ресурс (сторінка у Facebook «Центр МПЗ ЗСУ»).

Одночасно Центром був здійснений пошук можливостей для виготовлення сучасної інформаційної продукції військово-патріотичного змісту. Роботу розгорнуто за допомогою створення аудіовізуального контенту та розміщення на відеохостингу YouTube у відповідних за напрямком плейлистах та подальшим розповсюдженням за допомогою інформаційного хабу «MAS Center».

За кількістю переглядів та взаємодії з користувачем домінує контент культурологічного спрямування, а саме: практична діяльність артистів під час роботи ВГВК «Браво» та відео-привітання зірок українського шоу-бізнесу з військово-професійними святами.

Щодо нейтралізації негативного інформаційного впливу на особовий склад Збройних Сил України Центром було організовано комплексну роботу зі створення блогу на платформі Teletype.

За звітний період було випущено 480 статей, які стали основним носієм інформації під час проведення командирського інформування.

З них: вектор дня – 159 публікацій; напрямки нападу та розташування російських військ (за даними узагальненими МО Великобританії) – 159 публікацій; оперативна інформація про події в Україні та світі – 159 публікацій; 10 знакових подій місяця – 3 випуски.

У затверджених Головнокомандувачем ЗС України Доктрині публічного спілкування та Доктрині зі стратегічних комунікацій наводиться твердження, що саме внутрішні комунікації є головним мотиваційним

чинником, який впливає на досягнення успіху в бойовій обстановці.

Завдяки володінню командирами та особовим складом своєчасною, підтвердженою, перевіреною інформацією зміцнює морально-психологічний стан

особового складу підрозділу та сприяє підвищенню довіри до діяльності військового керівництва, що в подальшому призводить до кращого рівня виконання покладених завдань.

Для підвищення мотивації особового складу військ (сил) управлінням внутрішніх комунікацій та інформаційного супроводу військ (сил) було (додаток 9):

опрацьовано окремі доручення та пропозиції Головнокомандувачу ЗС України щодо підвищення бойового духу та морально-психологічної готовності особового складу до свідомого самовідданого виконання бойових завдань у ході ведення оборонної операції;

опрацьовано Положення про вручення наруканних відзнак та нагрудних знаків ЗС України за знищення (захоплення)

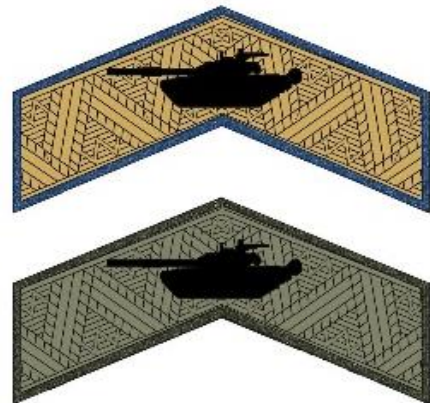
ворожої техніки, яке затверджено наказом Головнокомандувача ЗС України від 05.05.2022 року №130;

взято участь в опрацюванні Указу Президента України від 5 травня 2022 року №310/2022 «Про почесну відзнаку «За мужність та відвагу»;

взято участь у опрацюванні Указів Президента України про присвоєння військовим частинам почесних найменувань та нагородження почесними відзнаками «За мужність та відвагу».

Почесні найменування у травні – серпні 2022 року присвоєно 6 бригадам, 1 полку, 1 корвету, а почесними відзнаками «За мужність та відвагу» у травні – серпні 2022 року нагороджені 23 бригади, 3 полки, 2 центри, 2 окремих батальйонів (дивізіонів), середній десантний корабель;

взято участь в організації проведення церемоній вручення Главою держави орденів «Золота Зірка» військовослужбовцям - Героям України та членам сімей загиблих Героїв;

взято участь у підготовці та проведенні ритуалів вручення військовим частинам Бойових прапорів, почесних відзнак «За мужність та відвагу», присвоєння почесних найменувань;

у травні 2022 року було організовано збір інформації та фотоматеріалів про військовослужбовців – Героїв України для реалізації в рамках ініціативи Офісу Президента України проекту з відображення в елементах зовнішньої реклами героїчних вчинків військовослужбовців ЗС України;

за допомогою позаштатної журналістської групи у складі курсантів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка створено та розповсюджено в соціальних мережах 37 мотиваційних відеоматеріалів (сюжетів, роликів, кліпів) патріотичного змісту;

на виконання окремого доручення начальника Генерального штабу ЗС України від 04.04.2022 року №7919/С було організовано роботу зі збору предметів та засобів ведення війни російськими окупантами в

Україні для поповнення музейних експозицій військових частин.

Водночас для вшанування пам'яті загиблих військовослужбовців та розповсюдження прикладів мужності та героїзму, виявлених під час знищення ворога, Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України розроблено розпорядження стосовно початку здійснення записів у Журналах бойових дій інформації про героїчні вчинки військовослужбовців.

2.4. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.4.1. Організація професійно-психологічного відбору

Вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року запустило механізм мобілізації громадян України для доукомплектування особовим складом існуючих військових частин ЗС України (інших складових Сил оборони) та формування нових.

Проте, досвід ведення бойових дій військовими частинами та підрозділами у перші місяці російського вторгнення показав, що не всі громадяни можуть витримувати фізичні та психологічні навантаження, які передбачає завдання їх підрозділу, або в силу своїх індивідуальних особливостей нездатні оволодіти новітніми зразками озброєння та військової техніки, в першу чергу наданими країнами-партнерами.

Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України було забезпечено контроль та супроводження проведення психологічної підготовки військовослужбовців, призваних на військову службу під час мобілізації, перевірки їх психологічної стійкості у період з 17.05. до 17.07.2022 року було проведено роботу в навчальних центрах та загальновійськових полігонах, на базі яких здійснювалось формування, бойове злагодження та підготовка особового складу новостворених військових частин.

Отже, повстало актуальне питання організації і проведення якісного професійно-психологічного відбору громадян, які призиваються під час мобілізації у ЗС України та недопущення призову на військову службу осіб з низькими морально-діловими якостями.

Задля вдосконалення системи ППВ в обласних територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки були виведені із сектору комплектування та підпорядковані заступнику начальника ТЦК та СП з морально-психологічного забезпечення групи психологічного вивчення. У районних (об'єднаних міських) ТЦК та СП були створені групи морально-психологічного забезпечення до складу яких увійшов психолог.

Крім цього, в період з 29.06. до 09.07.2022 року в в/ч А2615 (с. Старичі) під час укомплектування особовим складом новоствореної бригади Сухопутних військ ЗС України Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України був проведений експеримент щодо здійснення ППВ у ході прийому людських мобілізаційних ресурсів. За результатами експерименту, якій довів ефективність проведення заходів ППВ, на пунктах прийому особового складу військових частин було *введено відділення ППВ*, якого раніше не було передбачено.

Запровадження відділення ППВ на пунктах прийому особового складу військових частин суттєво покращили якість особового складу, яким укомплектовуються військові частини та дозволяє не допустити до проходження військової служби за мобілізацією осіб, які за своїми

морально-діловими та індивідуально-психологічними якостями не можуть якісно виконувати обов'язки військової служби.

Для покращення якості психологічного вивчення кандидатів на військову службу та ефективного управління професійно-психологічним відбором у ЗС України з 24.06.2022 року були внесені зміни до штатів обласних (районних) ТЦК та СП, якими підпорядкувати посади головних спеціалістів (психологів) начальникам відділів (груп) морально-психологічного забезпечення.

Також було унормовано проведення заходів професійно-психологічного відбору з усіма категоріями громадян, які призиваються (приймаються) на військову службу в ЗС України.

Загалом у червні-серпні 2022 року спостерігалась загальна тенденція до *зменшення* кількості самогубств серед військовослужбовців, які були призвані по мобілізації та прослужили два місяці та менше. Це стало можливим завдяки впровадженню системи контролю за організацією проведення заходів професійно-психологічного відбору в навчальних центрах видів (окремих) родів військ (сил) ЗС України.

В умовах збройної агресії з боку російської федерації проти нашої держави потрібні військові частини (підрозділи), які спроможні виконувати завдання із захисту держави в умовах негативного інформаційно-психологічного впливу противника. Виходячи із зазначеного, особливої актуальності набули структурні та системні зміни в організації та підходах, зменшенні часових показників для підготовки військовослужбовців, зокрема, – в загальновійськовій підготовці, зосередження уваги на психологічній готовності особового складу до ведення бойових дій.

2.4.2. Впровадження системи психологічної підготовки

Задля вжиття невідкладних заходів спрямованих на недопущення серед особового складу випадків самовільного залишення поля бою (займаних позицій) управлінням психологічного забезпечення розроблено Програму з психологічної підготовки (далі – Програма) мобілізаційних ресурсів (додаток 10).

Апробація зазначеної Програми проводилась з особовим складом визначених військових частин, де вивчались можливості запровадження та вдосконалення перспективних підходів щодо формування стресостійкості, подолання негативних психологічних чинників під час ведення наступальних дій, а також недопущення серед особового складу випадків паніки і, як наслідок, самовільного залишення поля бою (із врахуванням бойового досвіду військових частин, які піддавалися масованому вогневому впливу противника).

Основними проблемами, які негативно впливали на організацію заходів психологічної підготовки військовослужбовців були:

відсутність серед об'єктів навчально-матеріальної бази загальновійськового полігону навчально-тренувального комплексу психологічної підготовки або спеціальної смуги перешкод, в зв'язку з чим заняття на тему «Формування та зміцнення психологічної стійкості особового складу під час подолання спеціальної смуги (смуги перешкод)» не проводились. Наприклад, станом на 24.02.2022 року для психологічної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України використовувалась наступна навчально-матеріальна база: 6 навчально-тренувальних комплекси психологічної підготовки (СВ – 3, ПС – 2, ВМС – 1); 36 спеціальних смуг перешкод (СВ – 19, ПС – 2, ВМС – 6, ДШВ – 1, ССО – 4,

ВЗ та Кб – 2, ВСП – 1, ГКЦ (А0139) – 1); 25 класів психологічної підготовки (СВ – 18, ВМС – 1, ДШВ – 1, ССО – 4, ВЗ та Кб – 1). Відповідно до вимог наказу Головнокомандувача ЗС України від 14.05.2020 року №31 «Про затвердження Порядку організації забезпечення підготовки військ (сил) ЗС України навчальним військовим майном» потреба, станом на 24.02.2022 року складала: 79 спеціальних смуг перешкод (СВ – 38, ПС – 31, ДШВ – 4, ССО – 4, КСП – 4, КСЛ – 2); 89 класів психологічної підготовки (СВ – 39, ПС – 33, ВМС – 5, ДШВ – 4, ССО – 4, ВЗ та Кб – 1, КСП – 5, ВСП – 2). Крім того, з початком вторгнення російських військ на територію України, завдання ракетно-бомбових ударів по інфраструктурі пунктів постійної дислокації військових частин, навчальних центрів та полігонів, навчально-матеріальна база психологічної підготовки зазнала руйнувань та потребує відновлення, класи психологічної підготовки у двох навчальних центрах були повністю знищені ракетними ударами ворога;

відсутність у штатах загальновійськових полігонів, навчальних центрів циклових комісій з психологічної підготовки та посад інструкторів з психологічної підготовки, що знижує ефективність проведення занять з психологічної підготовки;

дефіцит піротехнічних засобів імітації, що зменшує щільність психологічного тиску під час проведення практичних тренінгів з формування стресостійкості військовослужбовців.

З урахуванням видо-родової діяльності ЗС України були розроблені Тренувальні військові навчально-методичні публікації СТІ 000Г.22К(И) «Психологічна підготовка» до Програми базової загальновійськової підготовки (ТП7-00(03).01, затвердженої начальником Генерального штабу ЗС України) та СТІ 000Г.22Л.02 «Психологічна підготовка (навчальний курс)» до Суміщеної Програми підготовки командира відділення, головного сержанта взводу для механізованих, мотопіхотних, гірсько-штурмових, десантно-штурмових, аеромобільних, повітряно-десантних підрозділів, підрозділів морської піхоти (за 30 денним терміном навчання), «(ТП7-01(40).01, затвердженої начальником Генерального штабу ЗС України), які передбачені для підготовки у навчальних центрах (школах, загальновійськових полігонах) ЗС України мобілізаційного ресурсу та

застосовується під час військового стану (особливого періоду), де психологічна підготовка виділена в окремий предмет навчання бойової підготовки тривалістю 15 навчальних годин та 10 - для сержантів.

Крім того, для навчання надання психологічної допомоги було виготовлено 163 тис. карток першої психологічної допомоги.

Особливістю Програм психологічної підготовки є: удосконалення питань

психологічної підготовки шляхом збільшення кількості раз на виконання вправи з контролю психологічного стану в умовах протидії важкій броньованій техніці (до 3-х разів) та включення до програми вправ для тренування військовослужбовця під час впливу психотравмуючих чинників бойових дій («Обстріл» з використанням бойових набоїв);

використання та впровадження сучасних підходів щодо формування високого рівня патріотичної свідомості, налаштованості на перемогу та готовності до виконання завдань в умовах інтенсивного негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Для забезпечення ефективності заходів психологічної підготовки, зазначені заняття поводяться з використанням спеціалізованої навчально-матеріальної бази, до якої відносяться навчально-тренувальні комплекси психологічної підготовки, спеціальні смуги перешкод та класи психологічної підготовки.

Організовані за Програмою психологічної підготовки заняття з військовослужбовцями, призваними на військову службу під час мобілізації, ефективно впливають на формування та зміцнення їх психологічної стійкості до виконання бойових завдань, у тому числі до подолання «танкобоязні» та страху перед артилерійськими обстрілами противника.

Для організації якісної психологічної підготовки з військовослужбовцями ЗС України, у тому числі призваними на військову службу під час мобілізації, підвищення їх психологічної стійкості до рівня необхідного для виконання бойових завдань рішенням Головнокомандувача ЗС України від 08.09.2022 року №35953/С були введені до штатів навчальних центрів, загальновійськових полігонів – циклові комісії з психологічної підготовки (інструктора з психологічної підготовки).

Також відбулися зміни в подальшій військовій підготовці громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу (далі – військова підготовка) із врахуванням військової агресії російської федерації та введення в Україні воєнного стану.

2.5. ПРОВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ СІМЕЙ

Протягом травня-серпня 2022 року основні питання соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей перебували в площині забезпечення реалізації належних їм гарантій.

Основні зусилля територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки були зосереджені на здійсненні виплат сім'ям загиблих, організації допомоги з похованням Захисників і Захисниць.

Зважаючи на те, що у районних ТЦК та СП з 48 осіб штату була передбачена лише 1 посада фахівця з соціальної підтримки (головного спеціаліста), про ефективне виконання соціальної роботи, надання соціальних послуг з боку ТЦК та СП мова йти не могла. Сама ідея створення ТЦК та СП, як нового органу, що надавав би послуги громадянам, не відбулась. Ці органи фактично залишились тими ж «військоматами».

Збільшення кількості полонених та зниклих безвісти військовослужбовців ЗС України створювало додаткові осередки соціальної напруги серед сімей військовослужбовців. Члени зниклих безвісти військовослужбовців фактично «закидали» зверненнями всі органи державної влади, у тому числі Міністерство оборони України, а також Генеральний штаб та інші органи військового управління ЗС України.

Для координації дій щодо надання допомоги членам сімей полонених та зниклих безвісти військовослужбовців з питань, що належали до компетенції та повноважень ЗС України на постійній основі було забезпечено представництво Головного управління в Координаційному штабі з питань поводження з військовополоненими, який був утворений під головування Головного управління розвідки Міністерства оборони України.

Головним управлінням було нарощено спроможності щодо направлення дітей військовослужбовців на оздоровлення за кордон, зважаючи на те, що Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку ЗС України (м. Одеса) не приймав зміни дітей, зважаючи на безпекову ситуацію в регіоні та країні загалом.

За сприяння Першої леді України та в межах проєкту «Дитинство без війни» Головним управлінням було організовано направлення дітей військовослужбовців у супроводі дорослих на оздоровлення до Турецької республіки, регіон Анталія.

У межах проекту, за рахунок благодійної допомоги на оздоровлення було направлено понад 1 тис. осіб з терміном перебування до 3 місяців.

Тільки Головним управлінням було організовано здійснення 38 евакуаційних рейсів для 1 465 членів сімей військовослужбовців (з них 873 дитини) зокрема до:

Туреччини – 1 082 (з них 629 дітей);

Албанії – 232 (з них 138 дітей);

Кіпру – 52 особи (з них 48 дітей);

Іспанії – 50 (з них 28 дітей);

Чорногорії – 25 (з них 15 дітей);

Латвійської Республіки – 24 (з них 15 дітей).

Робота з налагодження комунікацій з іншими організаціями та пошук нових можливостей щодо направлення членів сімей військовослужбовців ЗС України за кордон тривала.

Основні зусилля соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей здійснювались в інтересах посилення ефективності роботи з сім'ями військовослужбовців, у першу чергу з членами сімей зниклих безвісти та полонених.

Здійснення належних виплат військовослужбовцям сприяло питанням соціальної стабільності у військових підрозділах.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНА НАСТУПАЛЬНА ОПЕРАЦІЯ (вересень – грудень 2022 року)

3.1.ХІД БОЙОВИХ ДІЙ У ВЕРЕСНІ – ГРУДНІ 2022 РОКУ

Воєнно-стратегічна обстановка упродовж вересня 2022 року характеризувалась як складна.

Російські війська продовжували ведення стратегічної наступальної операції, в ході якої ворог намагався досягнути наступних стратегічних цілей:

оточення й розгром угруповання ЗС України в Донецькому операційному районі, з виходом на адміністративні кордони Донецької та Луганської областей;

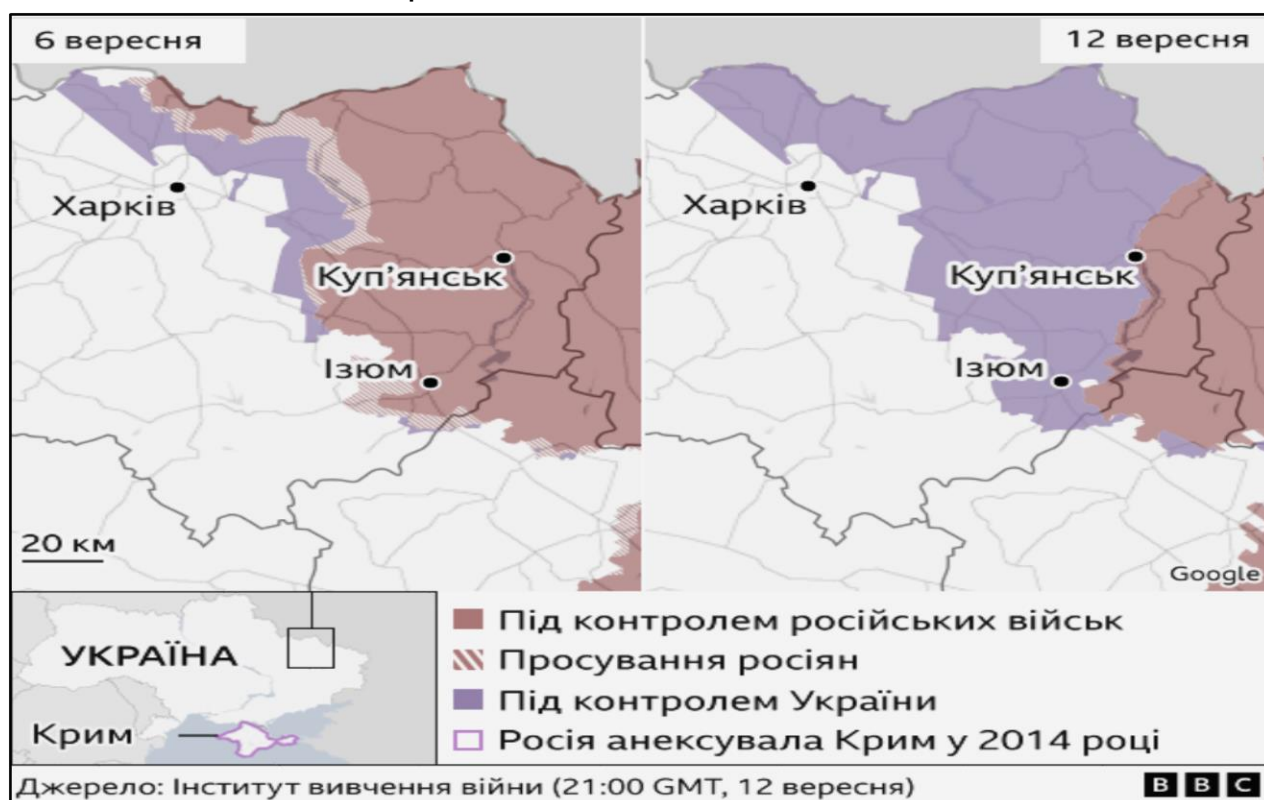
утримання ТОТ Харківської області та забезпечення безперешкодної логістики з Белгородської області для угруповання рф на ТОТ Донецької області;

утримання ТОТ Запорізької області та збереження сухопутного коридору між ТОТ Донецької області і АР Крим;

утримання захоплених районів Херсонської області та створення умов для наступу в напрямку Миколаїв – Одеса.

Угруповання Сил оборони України задля відбиття збройної агресії росії, позбавлення противника наступального потенціалу та відновлення контролю над ТОТ України продовжувало ведення:

оборонної операції та наступальних дій в межах Східної операційної зони силами ОСУВ «Хортиця»;

оборонної операції та наступальних дій у межах Південно-Західної операційної зони силами ОСУВ «Олександрія»;

стабілізаційної операції в межах Північно-Західної операційної зони силами ОСУВ «Північ».

Українські війська проводили успішні наступальні дії на півночі Східної ОЗ та у Південно-Західній ОЗ, поступово звільняючи окуповані росією території у Харківській, Херсонській та Луганській областях.

План наступу Сил оборони України, який за оцінкою міжнародних військових експертів, був «геніальний» – спрацював. За рахунок дезінформації противника щодо напрямку основного удару на півдні України, вдалося змусити ворога здійснити перерозподіл сил і засобів, та перемістити частину військ з Харківського на Миколаївський напрямок. Тим самим послабивши оборонні спроможності російського угруповання у східній частині Харківської області. Це дало змогу протягом місяця повернути під контроль України майже 100% території Харківської області.

Отже, у вересні 2022 року воєнно-стратегічна обстановка навколо України залишалася контрольованою та характеризувалась успішними діями військових частин (підрозділів) Сил оборони України на Харківському та Херсонському напрямках. Українські війська продовжували звільняти окуповані росією території. Від початку наступу було звільнено майже 400 населених пунктів у Харківській, Херсонській та Луганській областях.

Створивши необхідні умови, українські війська продовжили проведення наступальних дій. Завдаючи противнику значних втрат, за рахунок того, що практично 80% підкріплення противника, яке прибуло на

правий берег р. Дніпро було з числа частково-мобілізованих осіб та не мали необхідного рівня військової підготовки та мотивації. Результатом зазначених дій стало повернення під контроль України біля 50 населених пунктів на південному напрямку.

У жовтні російські війська продовжували наступальну операцію, в ході якої намагалися досягнути наступних цілей: вихід на адміністративний кордон Донецької області; відбиття наступу ЗС України та стабілізація лінії фронту на Сватівському напрямку, недопущення втрати контролю над ТОТ Луганської області, формування лінії оборони Сватове – Кремінна; утримання ТОТ Запорізької області та збереження сухопутного коридору між ТОТ Донецької області й АР Крим; утримання плацдарму на правому березі р. Дніпро та недопущення ізоляції там угруповання військ.

Угруповання Сил оборони України для відбиття збройної агресії рф, позбавлення противника наступального потенціалу та відновлення контролю над ТОТ продовжувало ведення: стратегічної наступальної операції у межах Східної ОЗ силами ОСУВ «Хортиця», у межах Південно-Західної ОЗ – силами ОСУВ «Херсон»; стабілізаційних операцій у межах Північно-Західної ОЗ силами ОСУВ «Північ» та у межах Південно-Західної ОЗ – силами ОСУВ «Одеса». Українські війська проводили успішні наступальні дії на півночі Східної ОЗ та у Південно-Західній ОЗ, поступово звільняючи окуповані рф території у Харківській, Миколаївській, Херсонській та Луганській областях. Для стримування противника на Бахмутському та Авдіївському напрямках здійснювали нарощування відповідних угруповань та окремі операції для недопущення просування противника в глибину території України.

Для уповільнення наступу ЗС України противник облаштував запасні оборонні позиції ближче до р. Дніпро та створював умови для ешелонованого захисту, зокрема в районі Херсону. Майже всі мости і переправи у Миколаївській та Херсонській областях окупанти замінували, а в подальшому підірвали.

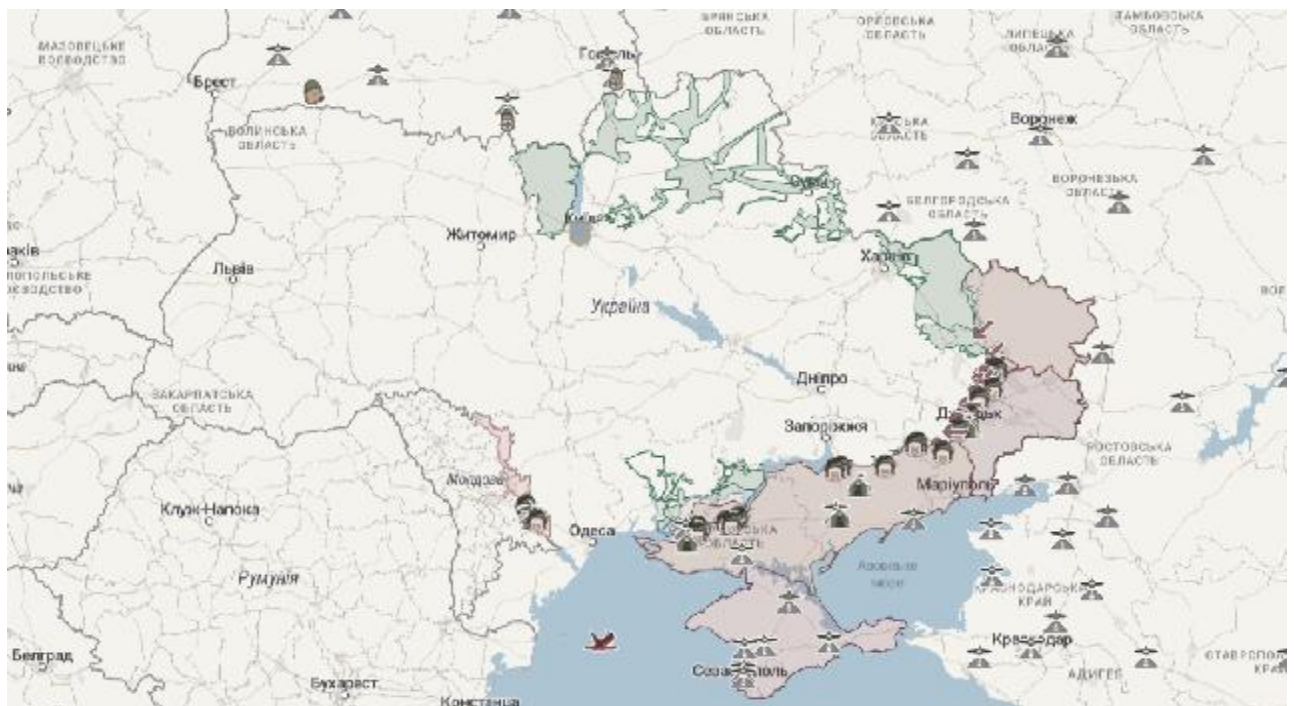

На тлі неспроможності втримати правобережний плацдарм окупаційна влада Херсонської області оголосила про евакуацію

цивільного населення на лівий берег р. Дніпро, перш за все з Бериславського, Білозерського, Снігурівського та Олександрівського районів. Під прикриттям «евакуації» цивільних, російське військове командування здійснило виведення регулярних боєздатних підрозділів та важкої техніки як по наземним шляхам, так і чисельним переправам за допомогою підручних плавзасобів. При цьому противник шляхом проведення точкових контрнаступальних дій на півночі та північному заході Херсонської області імітував спроби повернення раніше втрачених позицій.

У жовтні 2022 року росія перейшла до наступної фази ескалації своєї загарбницької війни проти України, що була позначена завданням масованих повітряних ударів по об'єктах енергетичної інфраструктури.

У листопаді 2022 року воєнно-стратегічна обстановка навколо України залишалася контрольованою і характеризувалась успішними діями Сил оборони України на Херсонському напрямку. Українські війська продовжували звільняти ТОТ та утримували стратегічну ініціативу. Реакцією противника на поразки на фронтах стало застосування масованих ракетних ударів по енергетичній інфраструктурі України.

Російські війська продовжували стратегічну наступальну операцію, зосереджуючи основні зусилля у західній частині Луганської (у межах ділянки фронту Сватове – Кремінна) і Донецької (у межах ділянки фронту Бахмут – Соледар) областей, а також нанесені ракетних ударів по енергетичній інфраструктурі України.

У ході стратегічної наступальної операції противник намагався досягнути наступних цілей: вийти на адміністративні кордони Луганської й Донецької обл.; утримати ТОТ Запорізької й Херсонської обл.; нанести удари по основним об'єктам енергетичної інфраструктури України, чим

створити умови для невдоволення населення політичним керівництвом держави, загострення соціально-економічної ситуації, перешкоджання постачанню західного ОВТ та матеріально-технічного забезпечення угруповань військ (сил) Сил оборони України.

Угруповання Сил оборони України для відбиття збройної агресії РФ, позбавлення противника наступального потенціалу та відновлення контролю над ТОТ, продовжувало вести: оборонну операцію в межах Східної ОЗ; наступальну операцію у межах Південно-Західної ОЗ; стабілізаційні дії в межах Північно-Західної ОЗ. Сили оборони України проводили наступальні дії, поступово звільняючи ТОТ у Харківській, Миколаївській, Херсонській та Луганській обл. На Бахмутському та Авдіївському напрямках українські війська здійснювали нарощування угруповань і проводили успішні оборонні операції.

11 листопада 2022 року українські війська увійшли до Херсону, тримаючи шляхи відступу та нові позиції ворога під щільним вогневим контролем. Завдяки цьому збільшилася глибина ураження українськими РСЗВ і далекобійною артилерією ворожих позицій і об'єктів критичної інфраструктури, зокрема двох логістичних центрів Армянськ та Чонгар, через які проходить автомобільне і залізничне сполучення між ТОТ АР Крим та материковою частиною України.

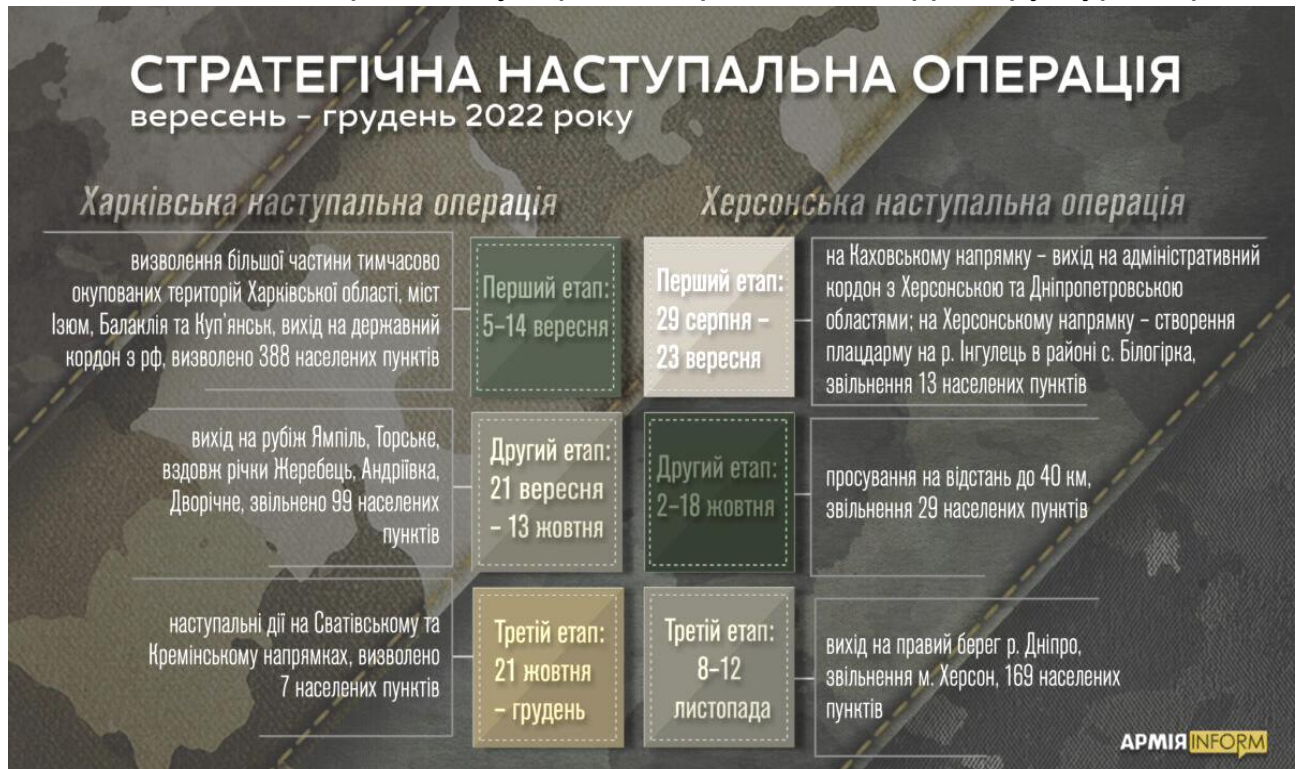
Воєнно-стратегічна обстановка навколо України упродовж грудня 2022 року залишалася напруженою, але контрольованою. У російсько-українській війні Сили оборони України продовжували утримувати стратегічну ініціативу, ефективно вибудовували оборону з максимальним збереженням власних сил і виснаженням противника та створювали умови для наступу.

Російські війська у грудні 2022 року продовжували стратегічну наступальну операцію, зосереджуючи основні зусилля на західній частині Луганської (в межах ділянки фронту Сватове – Кремінна) і Донецької (в межах ділянки фронту Бахмут – Соледар) областей, а також нанесені ракетних ударів по критичній інфраструктурі України. В ході стратегічної наступальної операції противник намагався досягнути наступних цілей: вийти на адміністративні кордони Луганської та Донецької областей; утримати ТОТ Запорізької та Херсонської областей.

Станом на початок грудня 2022 року, противник зосередив в Україні понад 130 БТГр та підрозділи 1, 2 АК. Угруповання противника нараховувало понад 200 тис. військовослужбовців, до 930 танків, близько 2500 ББМ, до 1350 артилерійських систем, до 660 РСЗВ, до 40 ОТРК.

Сили оборони України проводили успішні наступальні дії, поступово звільняючи ТОТ у Харківській та Луганській обл., на Бахмутському та Авдіївському напрямках здійснювали нарощення угруповань і проводили оборонні операції для недопущення просування противника в глибину території України.

Переважали локальні бойові дії із мінімальними просуваннями противника та великими його втратами на окремих напрямках (ділянках), а також масовані ракетні удари по критичній інфраструктурі України.

Разом з тим, незважаючи на відсутність у рф будь-яких здобутків стратегічного та оперативного рівнів, її стратегічні цілі в Україні не змінилися.

3.2.УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

3.2.1. Посилення практичної складової системи морально-психологічного забезпечення

Досвід організації МПЗ ведення бойових дій військами (силами) ЗС України, іншими складовими сил оборони в ході повномасштабного вторгнення російських військ в Україну довів необхідність формування психологічної стійкості особового складу військових частин (підрозділів) у ході безпосередньої підготовки до бойових дій та її підтримання в умовах нанесення масованих авіаційних і артилерійських ударів, безпосереднього зіткнення з переважаючими силами противника.

У ході першого етапу стратегічної оборонної операції ці завдання виконувались за допомогою високомобільних груп внутрішніх комунікацій оперативної психологічної допомоги (підтримки) особовому складу «Чарлі», які штатно передбачені тільки у Центрі МПЗ ЗС України.

Так, тільки за перші шість місяців війни було організовано роботу вісімнадцяти цих груп у тридцяти чотирьох військових частинах та

підрозділах. Психологічною роботою було охоплено близько 10 тисяч військовослужбовців.

У той же час досвід ведення бойових дій показав необхідність залучення до цієї роботи більшої кількості таких груп.

Для оперативного реагування на різке зростання кількості психогенних втрат особового складу командувачами угруповань військ, командирами окремих бойових військових частин було самостійно прийнято рішення на створення позаштатних груп контролю бойового стресу (далі – група КБС), які показали високу ефективність надання психологічної допомоги особовому складу в ході ведення бойових дій, а саме:

у військовій частині А4267, де було сформовано позаштатну групу КБС за рахунок офіцерів-психологів підрозділів забезпечення та батальйонів (дивізіонів) другої лінії оборони, якою було надано кваліфіковану психологічну допомогу близько 85% військовослужбовців бойових підрозділів бригади;

у військових частинах ТРО, за рахунок офіцерів-психологів та військовослужбовців, які мають психологічну освіту, було сформовано групи КБС, робота яких суттєво підвищила ефективність надання оперативної (кризової) психологічної допомоги та скоротила кількість психотравмованих військовослужбовців, що потребували медичної евакуації та лікування;

у військових частинах Десантно-штурмових військ ЗС України, починаючи з 24.02.2022 року були створені позаштатні групи КБС, які забезпечили надання фахової психологічної допомоги військовослужбовцям підрозділів ДШВ та навчання їх ефективним прийомам саморегуляції і самоконтролю.

Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України протягом 2019 – 2021 років проводилась робота щодо збільшення практичної складової психологічного забезпечення для оперативного реагування на різкі зміни морально-психологічного стану особового складу на оперативному і тактичному рівнях.

У ході цієї роботи проведено п'ять експериментів зі створення й апробації центрів морально-психологічної підтримки (далі – центр МПП) органів військового управління та груп КБС бригад Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил ЗС України з урахуванням видової специфіки військових частин як в ході виконання завдань за призначенням, так і під час відновлення боєздатності.

Формування таких підрозділів передбачалось без збільшення чисельності структур МПЗ за рахунок скорочення посад офіцерів-психологів батальйонів (дивізіонів), за винятком бойових підрозділів та заступників командирів рот з МПЗ чисельністю до 50 осіб.

Взявши за основу результати цих експериментів та для збільшення сил і засобів МПЗ, призначених для оперативного реагування на різкі

зміни морально-психологічного стану особового складу та ефективного надання психологічної допомоги військовослужбовцям у ході виконання завдань за призначенням, відновлення боєздатності Головнокомандувачем ЗС України було прийнято рішення (додаток 11):

ввести організаційно-штатні структури центрів морально-психологічної підтримки у безпосереднє підпорядкування командувачів Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил, Десантно-штурмових військ, чотирьох оперативних командувань, корпусу резерву Сухопутних військ, Сил територіальної оборони ЗС України;

ввести до організаційно-штатних структур окремих механізованих, мотопіхотних, єгерських, танкових, артилерійських бригад Сухопутних військ, авіаційних, зенітних, ракетних, радіотехнічних бригад Повітряних Сил, окремих бригад морської піхоти, артилерійської бригади Військово-Морських Сил, десантно-штурмових, аеромобільної, повітрянодесантної бригад Десантно-штурмових військ, окремих бригад територіальної оборони Сил територіальної оборони ЗС України, групи контролю бойового стресу.

3.2.2. Заходи щодо покращення моральної готовності та психологічної стійкості особового складу

У грудні 2022 року питання організації морально-психологічного забезпечення бойових дій на окремих напрямках були винесені на розгляд засідання Ставки Верховного Головнокомандувача ЗС України. В своїй доповіді начальник Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України генерал-майор Владислав Ключков звернув увагу, що основні зусилля морально-психологічного забезпечення зосереджуються на

військових частинах, які діють за напрямком головного удару противника.

У цілому, моральну готовність та психологічну стійкість особового складу військових частин, підрозділів, які виконують завдання на найбільш важливому напрямку вдається утримувати на задовільному рівні.

Але є ряд негативних чинників, які безпосередньо впливають на моральну готовність та психологічну стійкість особового складу та стійкість оборони, а саме:

інтенсивні, зосереджені артилерійські обстріли наших позицій суттєво збільшують втрати серед особового складу, в тому числі досвідчених військовослужбовців і молодших командирів;

недостатні лідерські якості сержантського складу та молодших офіцерів, призваних за мобілізацією, не дозволяють у короткі терміни створити атмосферу довіри в підрозділах та сформувати командирський авторитет;

хвильові штурмові атаки противника на окремі ділянки змушують перебувати військовослужбовців у стані постійного напруження;

швидкоплинність поповнення втрат не дає можливості якісно злагодити підрозділи;

застосування противником засобів високоточної тактичної зброї для набуття тактичної переваги викликає у військовослужбовців відчуття безвиході та глибокого депресивного стану;

хронічна втома та психоемоційне виснаження особового складу, викликані тривалою участю в бойових діях, високої інтенсивності;

ускладнена адаптація до напруженої бойової обстановки військовослужбовців підрозділів, які замінили військові частини, призводить до залишення окремих позицій;

неможливість проведення планових ротацій військових частин, які тримають оборону на напрямках основних ударів противника для повноцінного відновлення їх боєздатності;

тривалість розгляду кримінальних проваджень, відкритих за фактами військових злочинів, не стримують від таких вчинків, а скоріш стимулюють до таких дій інших порушників.

Застосування противником багато-хвильових штурмових атак підрозділів, коли за п'ять-шість годин на один опорний пункт здійснюється від 3 до 5 наступів піхоти з відповідною вогневою підтримкою артилерії призводить до змін у психічному стані військовослужбовців, розвитку перевтоми, сприяє агресивній поведінці до командирів та співслужбовців.

Для зменшення впливу вищезазначених негативних чинників на морально-психологічний стан особового складу Президент України – Верховний Головнокомандувач ЗС України Володимир Зеленський визначив завдання щодо укомплектування вакантних посад структур МПЗ ЗС України за рахунок особового складу навчальних батальйонів резерву офіцерського складу.

Також збільшено обсяги підготовки сержантського складу бойових бригад за програмою сумісного курсу підготовки командирів відділень з обов'язковим проходженням курсу лідерства базового рівня у навчальних центрах протягом 30 діб.

При проведенні ротацій, для пом'якшення адаптаційного періоду та формування психологічної стійкості у військовослужбовців, передбачено розміщення нових підрозділів спочатку на лінії других ешелонів оборони з подальшим висуванням на передній край.

За рішенням Головнокомандувача ЗС України для комплектування посад офіцерів-психологів фахівцями відповідного рівня освіти організовано проведення цільового призову за мобілізацією офіцерів

запасу, з подальшим проходженням додаткової курсової підготовки на фондах ВВНЗ.

Під час проведення військами Сил оборони України стратегічної наступальної операції фахівці структур МПЗ робили все від них залежне для її успішного проведення.

Так, як це робив, наприклад, старший лейтенант ЗАІКА Богдан Геннадійович, офіцер МПЗ військової частини А4350.

Вміло організовує та проводить заходи з покращення морально-психологічного стану особового складу підрозділу, постійно здійснює проведення заходів морально-психологічного забезпечення в районах виконання бойових завдань підрозділів та в районах зосередження для підтримання та відновлення морально-психологічного стану особового складу аеромобільної роти аеромобільного батальйону та надання бійцям психологічної допомоги, роз'яснювальної роботи та підвищення мотивації до виконання поставлених бойових завдань.

Подає приклад бездоганної поведінки, неухильного дотримання законів, статутів, наказів та розпоряджень. Сумлінно вивчає військову справу та завжди готовий до

виконання завдань, пов'язаних із захистом суверенітету та територіальної цілісності України.

Під час бойових дій постійно проявляє мужність та професіоналізм. Наприклад, 05.12.2022 року виконував бойові завдання в районі н.п. Яковлівка Бахмутського району Донецької області. Добровільно входив, а згодом очолював штурмову групу піхоти, що виконувала окремі завдання командира батальйону.

Указом Президента України 14 квітня 2023 року за особисту мужність і самовіддані дії, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі старшого лейтенанта ЗАІКУ Богдана Геннадійовича було нагороджено орденом «За мужність» III ступеня.

3.3.ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.3.1. Внутрішньо-комунікаційна робота та інформаційний супровід військ (сил)

У ході стратегічної наступальної операції головні зусилля структур МПЗ були зосереджені на удосконалення методів впливу на свідомість воїнів, вмотивованість особового складу, що дозволяло впевнено виконувати завдання за призначенням.

Головними завдання з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення в ході стратегічної наступальної операції стали:

формування в особового складу особистої відповідальності за захист України, сміливості і мужності, готовності до самопожертви в ім'я Батьківщини, ненависті до ворога;

визначення чітких національних ідеологічних та світоглядних орієнтирів, спрямованих на формування у

військовослужбовців свідомого виконання завдань щодо захисту Української держави;

впровадження національних бойових традицій, які є ідеологічним підґрунтям усієї системи підготовки та застосування ЗС України;

наращування спроможностей щодо захисту військовослужбовців від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

З урахуванням досвіду організації заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил) у період проведення першої та другої стратегічних оборонних операцій основні зусилля внутрішньо-комунікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил) були зосереджені на:

доведенні інформаційних матеріалів патріотичного, контрпропагандистського та аналітичного змісту, в першу чергу до військ (сил), які перебувають у районах виконання завдань за призначенням;

формуванні патріотичної мотивації військовослужбовців військ (сил); удосконаленні національно-патріотичної підготовки військовослужбовців;

забезпеченні проведення заходів інформаційно-роз'яснювальної роботи з особовим складом;

здійсненні аналізу підготовки військових фахівців під час російсько-української війни за напрямом «Воєнна політологія», «Військова культурологія» та «Інформаційно-пропагандистське забезпечення»;

розробленні науково-практичної методики щодо формування моральної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням;

узагальненні нових бойових традицій українського війська;

створенні іміджевих відеороликів та графічної (візуальної) продукції про мужніх захисників України;

забезпеченні військ (сил) друкованою поліграфічною продукцією та технічними засобами пропаганди;

забезпеченні проведення заходів за участю Глави держави, присвячені річницям звільнення населених пунктів України від російських окупантів;

участі у проведенні інформаційних кампаній.

Реалізацію ключових принципів внутрішніх комунікацій в цей період було спрямовано на:

формування довіри до військово-політичного керівництва держави та військового командування;

розвиток обізнаності та інформаційної грамотності особового складу;

встановлення зворотного зв'язку між командирами та підлеглими;

формування готовності особового складу до якісного виконання завдань за призначенням;

підтримання і відновлення морально-психологічного стану особового складу.

У зазначений період продовжувався випуск та доведення до військ (сил) інформаційних матеріалів та вжиття заходів щодо їх оптимізації.

Розповсюдження інформаційних матеріалів здійснювалось:

управлінням внутрішніх комунікацій та інформаційного супроводу військ (сил) через:

Telegram-групу «Каменяри» (654 учасники з числа заступників командирів з морально-психологічного забезпечення);

Telegram-канал «ЗдохнітьВатніки» (35 підписників з числа офіцерів ІПЗ Сил оборони, командувань ОВУ, ЧБП, військових частин);

Центром морально-психологічного забезпечення ЗС України через:

Telegram-канал «Інформація МПЗ» (31 підписник);

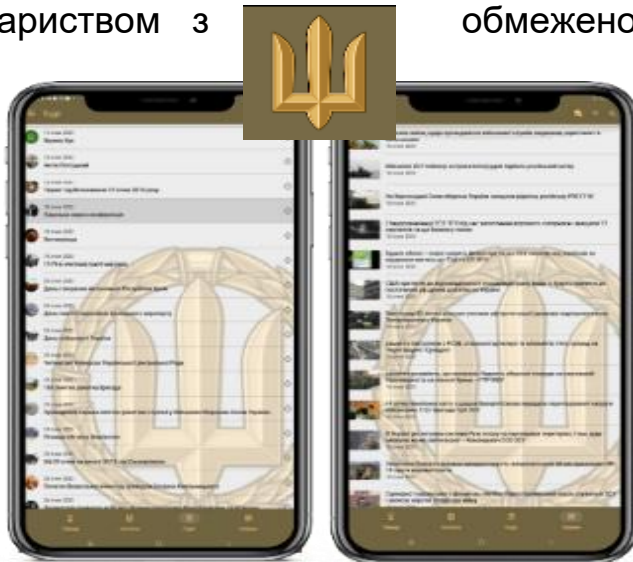
WhatsApp-групу «MAS-Center» (250 учасників).

Вивчення організації проведення заходів оперативного інформування військових частин (підрозділів) в умовах введення активних бойових дій продемонструвало, що автономні станції супутникового інтернету «Starlink» зарекомендували себе, як дієвий інструмент для здійснення оперативної

передачі даних під час інформування особового складу. Крім того, відсутність теле-радіо мережі в районах ведення активних бойових дій унеможливорює трансляцію військового телебачення та радіо «Армія FM». Транслявання ефірних передач технічно можливе виключно за допомогою автономної станції супутникового інтернету «Starlink» через мобільні додатки («Джура», «Армія FM» та ін).

Водночас Управління інформаційних технологій Міністерства оборони України спільно з Товариством з обмеженою відповідальністю «Елекс» та Товариством з обмеженою відповідальністю «Разом Софт» у рамках договору від 19.09.2022 року №2-11/225-2022 здійснено заходи щодо прийому-передачі до сфери впливу Міністерства оборони України програмного забезпечення додатку «Джура», як елемента автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Оберіг» (додаток 12).

За результатами цієї роботи Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України виконано заходи щодо масового підключення військовослужбовців ЗС України до мобільного додатку «Джура».

З 27 жовтня 2022 року Центром морально-психологічного забезпечення ЗС України було враховано вимоги керівництва ЗС України щодо обмеження інформаційної роботи у месенджері Telegram. Центром з 2018 року з використанням технічних можливостей месенджера «Telegram» була організована система оперативного доведення інформації, що складалася з 115 закритих груп військових частин та установ, з яких 6 600 становлять адміністратори груп, які поширюють

контент до підпорядкованих підрозділів (ОВУ, військова частина, батальйон, взвод, відділення). Отже, інформація надходила до 70% особового складу.

Крім цього, Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України для формування моральної готовності військовослужбовців ЗС України до виконання завдань за призначенням, підтримки бойового духу особового складу, формування ненависті до ворога були розроблені та направлені у війська (сили) різноманітні методичні рекомендації, буклети та поради

У світлі вищенаведених завдань, на замовлення Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України Гуманітарним інститутом Національного університету оборони України виконано оперативне завдання на тему: “Формування моральної готовності військовослужбовців ЗС України до виконання завдань за призначенням”. З урахуванням результатів теоретичного дослідження моральної готовності та результатів досліджень (опитувань, анкетувань) щодо її формування у військовослужбовців, у науковій роботі було висвітлено Рекомендації щодо формування моральної готовності військовослужбовців ЗС України до виконання завдань за призначенням.

3-Х РІВНЕВА СИСТЕМА ДОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

I Рівень

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
• Організація заходів внутрішньо-комунікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил)

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

- Аналіз пропаганди РФ
- Контроль пропаганди
- Воєнна історія
- Заходи щодо впливу на о/с
- Аналіз суспільно-політичної обстановки
- Формування контенту для військ (сил)
- Практична робота у військах

ЦЕНТР МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

II Рівень

- організація внутрішніх комунікацій командувачів командирів (начальників) з особовим складом органів військового управління, військових частин (підрозділів);
- роз'яснення наказів командувачів, командирів (начальників), командирів (бойової) інформування особового складу;

УПРАВЛІННЯ (ВІДДІЛИ) МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДІВ, ОКРЕМИХ РОДІВ ВІЙСЬК (СИЛ) ОВУ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

- формування в особового складу впевненості в правильності прийнятих рішень командувачів, у надійності та ефективності штатної зброї бойової техніки, зміцнення віри у перемогу над противником;
- поширення бойового досвіду, прикладів мужності, пропаганда героїзму, взаємодопомоги, товаришських взаємовідносин, традицій бойового братерства.

Методи доведення інформації

ВЕРБАЛЬНИЙ

Проведення заходів
внутрішньо-комунікаційної роботи,
командирського (бойового) та
цільового інформування

- Доведення інформації
- Новини
- Інструкції
- Аналіз проведень дій
- Бойові традиції
- Героїзація

ДРУКОВАНИЙ

Друковані та електронні
періодичні видання

ЕЛЕКТРОННИЙ

- «Армія України»
- Інформаційний дайджест
- Інформаційний вісник
- Геройко-патріотичний вісник
- Спеціальні інформаційні випуски
- Бойовий бюлетень «Народжені вільними»
- Інші неперіодичні інформаційні видання

III Рівень

Військові частини, заклади, установи
Збройних Сил України

Військові частини, заклади, установи
Збройних Сил України

Військові частини, заклади, установи
Збройних Сил України

Підрозділи

Підрозділи

Підрозділи

- Практична робота посадових осіб з організації і проведення заходів внутрішньо-комунікаційної роботи та інформаційного супроводу військ (сил)

Для якісної організації внутрішньо-комунікаційної роботи, інформаційного супроводу військ (сил) та нейтралізації негативного інформаційно-психологічного впливу ворога на особовий склад Головнокомандувачем ЗС України затверджено розроблену Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України 3-рівневу систему доведення інформації до особового складу.

3.3.2. Заходи підвищення мотивації військовослужбовців

Для підвищення мотивації особового складу військ (сил):

опрацьовано окремі доручення та пропозиції Головнокомандувачу ЗС України щодо підвищення бойового духу та морально-психологічної готовності особового складу до свідомого самовідданого виконання бойових завдань у ході ведення стратегічної наступальної операції;

забезпечено проведення церемоній вручення Главою

держави орденів “Золота Зірка” за військовослужбовцям – Героям України та членам сімей загиблих Героїв;

взято участь у підготовці та проведенні ритуалів вручення військовим частинам Бойових прапорів, почесних відзнак “За мужність та відвагу”, присвоєння почесних найменувань

забезпечено проведення урочистих заходів за участю Президента України, присвячених річницям звільнення населених пунктів Буча, Ірпінь, Мощун, Охтирка, Тростянець, Чернігів, Ягідне.

Водночас організовано роботу щодо упорядкування питання брендування військових частин. За результатами роботи проаналізовано стан розроблення та введення в дію

нарукавних шевронів та емблем, підготовлено пропозиції

Головнокомандувачу ЗС України, в яких визначено основні елементи брендування військових частин та доведено до військ (сил) Методичні рекомендації щодо окремих питань розвитку та

військовими навчальними закладами ЗС України опрацьовано Типовий порядок проведення військового ритуалу посвяти в офіцерське братерство офіцерів-випускників вищих військових навчальних закладів.

Разом з тим для поширення героїчних вчинків військовослужбовців ЗС України протягом звітнього періоду продовжувалось нарощування інформаційної бази стосовно військовослужбовців Сил оборони, яких удостоєно звання Герой України.

3.3.3. Забезпечення технічними засобами пропаганди

Для організації закупівлі сучасних технічних засобів пропаганди було виділено фінансовий ресурс у розмірі 2 844,0 тис. грн. (6% від загальної потреби на закупівлю сучасних технічних засобів пропаганди). Орієнтовна потреба в коштах на забезпечення військ за бюджетною підпрограмою КПКВ 2101020/12 «Морально-психологічне забезпечення» становить 52 910,0 тис. грн. (у т.ч. для проведення модернізації 115 одиниць похідних автоклубів ПАК 65/70 на базі ГАЗ-66) (додаток 13).

Крім того, було забезпечено проведення переоснащення сучасним обладнанням 7 похідних автоклубів ПАК 65/70 на базі ГАЗ-66 (+ 2%) на фондах підпорядкованих військових частин (КПС ЗСУ – 4: А2502 (м.Старокостянтинів), А2502 (м.Миргород), А0704 (м.Васильків), А1451 (м.Харків); КСП ЗСУ – 2: А2738 (м.Кам'янець-Подільський), А0807 (м.Самбір); ОК «Захід»– 1: А1671 (м.Рівне).

Найбільш гострими проблемними питаннями в забезпеченні військ (сил) технічними засобами пропаганди залишаються:

необхідність збільшення фінансового ресурсу для організації забезпечення військ за бюджетною підпрограмою КПКВ 2101020/12 «Морально-психологічне забезпечення» до 6 млн. грн. щорічно (збільшення в 2 рази), оскільки наявний рівень фінансування не зазнавав змін протягом декількох останніх років, у той же час рівень споживчої інфляції лише в 2022 році становив 26,6%;

укомплектування технічними засобами пропаганди новостворених військових частин відповідно до їх табелів до штатів, оскільки виділений фінансовий ресурс на 2023 рік у розмірі 2 844,0 тис. грн. не покриває потреб у їх забезпеченні;

виділення додаткового фінансового ресурсу для проведення модернізації 115 одиниць похідних автоклубів ПАК 65/70 на фондах військових частин (за умови централізованої закупівлі комплектів спеціального обладнання). Розрахунок вартості комплекту спеціального обладнання для переоснащення однієї одиниці похідного автоклубу:

мультимедійний проектор з кріпленням на стелю – 15 535,00 грн;

цифрова фотокамера – 3 833,46 грн;

мікросистема типу PANASONIC SC-PM250 EE-K – 2 600,00 грн;

активна акустична система типу Clarity MAX12MH-S (комплект з двох акустичних систем з кабелем 3x15м) – 7 377,20 грн;

комплект супутникового телебачення (склад: супутниковий ресівер, кронштейн марки 0,45, 3 конвертори, антена, 2 мультифіди, комутатор, 8

F-роз'ємів RCI, кабель RG690BV-W довжиною 20 м, 3 анкерні болти, кріплення) – 1 560,00 грн;

мікшерний пульт типу Phonic AM220P – 2 500,00 грн;

цифровий ефірний приймач типу Romsat TR-9100HD – 366,00 грн;

антена ефірна типу FunkeYagiNX – 874,80 грн;

радіосистема типу AKG WMS40 MiniVocal – 3167,50 грн;

мікрофон дровотий типу BETA-58A – 496,00 грн;

стійка мікрофону – 434,50 грн;

кабель телевізійний коаксiальний (50 м) – 106,50 грн;

мікрофонний кабель Rockcable RCL 10300 D6 (50 м) – 995,00 грн;

штекери антенні (12 шт.) – 60,00 грн;

роз'єм F (12 шт.) – 10,44 грн;

кабель VGA (5 м) – 90,00 грн;

штекер 6,3 мм Jack (10 шт.) – 220,00 грн;

кабель HDMI (3 м) – 170,00 грн.

Загальна сума для переоснащення одного комплекту ПАК 65/70 – 40 396,40 грн.

Крім того досвід організації забезпечення військ (сил) технічними засобами пропаганди вказує на відсутність можливості своєчасного поповнення поточних втрат технічних засобів пропаганди в бригадах (окремих підрозділах), які беруть участь в активних бойових діях, через необхідність опрацювання значної кількості відповідних підтверджуючих документів.

Отже, ми можемо зробити наступні висновки:

Організація заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення ЗС України з урахуванням участі військ (сил) у бойових діях з російським агресором вдосконалюється та набуває ознак моральної підтримки, за досвідом провідних країн-членів НАТО.

Водночас проблемними питанням на цей час залишаються:

удосконалення забезпечення військ (сил) друкованими періодичними виданнями як в пунктах постійної дислокації, так і в районах виконання завдань за призначенням;

організація інформаційного супроводу особового складу, безпосередньо у місцях виконання завдань за призначенням у районах бойових дій, де відсутнє покриття мережі «Інтернет»;

виготовлення та розповсюдження серед особового складу друкованих матеріалів (плакатів, листівок, постерів тощо) поліграфічними підприємствами, які діють в районах виконання військами (силами) завдань за призначенням (згідно з підпунктом 3 пункту 1 статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року №389-VIII (зі змінами) та для здійснення заходів правового режиму воєнного стану в інтересах організації заходів морально-психологічного забезпечення особового складу Сил оборони);

створення музейних експозицій в пунктах постійної дислокації, присвячених відбиттю широкомасштабної збройної агресії російської федерації;

забезпечення до повної штатно-табельної потреби військових частин технічними засобами пропаганди, упорядкування бібліотечних фондів та розвиток сучасних бібліотек у військових частинах.

3.4.ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.4.1. Посилення практичної складової психологічного забезпечення на тактичному рівні

Досвід російсько-української війни беззаперечно вказує, що навіть в епоху високоточної зброї, сучасного озброєння та військової техніки, широкого використання розвідувальних та ударних безпілотних літальних апаратів, елементів штучного інтелекту на полі бою, головна роль на війні належить військовослужбовцю та його готовності до виконання бойових завдань, а результат бойових дій залежить від психологічної готовності особового складу виконувати завдання за призначенням, уміння долати страх у бою і зберігати волю до перемоги, рівня сформованості психологічної стійкості до тривалої дії негативних стрес-чинників бою.

На сучасному етапі виконання ЗС України бойових завдань із збройного захисту Батьківщини особливого значення набуває вивчення та аналіз досвіду російсько-української війни. В першу чергу це стосується особливостей організації та проведення заходів психологічного забезпечення особового складу.

Бойовий досвід організації морально-психологічного забезпечення ведення бойових дій військовими частинами (підрозділами) ЗС України в ході збройної агресії російської федерації проти України 2022 року показав важливість роботи військових психологів у ході відбору, підготовки та відновлення особового складу. Для оперативного реагування на різке зростання кількості психогенних втрат особового складу Командуванням ЗС України прийнято рішення щодо введення з 16.09.2022 року(директиви Генерального штабу ЗС України Д-194дск від 17.09.2022 року та Д-193дск від 16.09.2022 року) до організаційно-штатних структур окремих механізованих, мотопіхотних, танкових, артилерійських бригад СВ ЗС України, авіаційних, зенітних ракетних, радіотехнічних бригадах Повітряних Сил, окремих бригад морської піхоти, артилерійської ВМС ЗС України, десантно-штурмових, аеромобільної, повітрянодесантної бригад ДШВ ЗС України груп контролю бойового стресу військових частин (далі – група КБС), які показали високу ефективність надання психологічної допомоги особовому складу в ході ведення бойових дій (додаток 14).

Найбільшої актуальності набуло питання укомплектованості посад офіцерів психологів та наявності у них відповідного рівня освіти для

якісного здійснення заходів психологічної роботи з військовослужбовцями.

Також варто зазначити, що досвід застосування груп контролю бойового стресу військових частин (далі – ГКС), які створені для оперативного реагування на різке зростання кількості психогенних втрат особового складу наразі показав позитивну динаміку підвищення ефективності надання оперативної (кризової) психологічної допомоги військовослужбовцям та скорочення кількості психотравмованих, що потребували медичної евакуації та лікування.

Проте в ході аналізу діяльності ГКС було виявлено ряд проблемних питань з організації психологічного забезпечення на тактичному рівні, а саме:

виснаження офіцерів ГКС у результаті тривалих термінів надання психологічної допомоги великій кількості військовослужбовців. Нормами навантаження на одного психолога для психологічного супроводу виконання завдань за призначенням визначається не більше 400 осіб в мирний час і не більше 300 осіб у воєнний час (особливий період). Все ж робота щодо психологічної допомоги військовослужбовцям проводиться фактично цілодобово та безперервно, хоча світова практика свідчить про ефективність такої роботи психолога протягом 14 діб, далі йде повне виснаження та виникає необхідність супервізії;

продовження негативної тенденції виконання невластивих функцій офіцерами-психологами бойових батальйонів (дивізіонів), посади яких були залишені для надання безпосередньої психологічної допомоги в ході формування ГКС. Робота більшості офіцерів-психологів батальйонів (дивізіонів) не пов'язана з наданням психологічної допомоги військовослужбовцям, а здійснюється за рішенням командирів підрозділів і, як правило, передбачає проведення службових розслідувань;

недостатня кількість фахівців-психологів ГКС на існуючу чисельність особового складу військових частин, які потребують психологічної допомоги.

3.4.2. Покращення укомплектованості посад офіцерів-психологів

Задля забезпечення якісного укомплектування посад офіцерів-психологів батальйонів (дивізіонів), груп контролю бойового стресу військових частин ЗС України, відповідно до доручення Головнокомандувача ЗС України від 07.12.2022 року №54670/С, Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України спільно з Військовим інститутом Київського національного університету імені Тараса Шевченка було опрацьовано питання щодо можливості підготовки фахівців для комплектування посад офіцерів-психологів батальйонів, груп контролю бойового стресу ВОС 340002 (психологія), які мають отримати відповідну кваліфікацію щодо організації та проведення психологічної роботи з військовослужбовцями ЗС України. Для цього було включено до

Каталогу курсів професійної військової освіти та підвищення кваліфікації військовослужбовців ЗС України на 2023 рік «Курс підвищення кваліфікації військовослужбовців для комплектування посад ВОС 340002» у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Зазначений курс передбачає підвищення кваліфікації військовослужбовців з терміном підготовки 4 тижні, у групах до 50 осіб не більше 6 разів на рік. Також збільшено державне замовлення на 2023 рік до 100 осіб у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що не перевищує ліцензований обсяг підготовки фахівців за спеціальністю 053 «психологія» на рік (додаток 15).

3.4.3. Удосконалення професійно-психологічного відбору

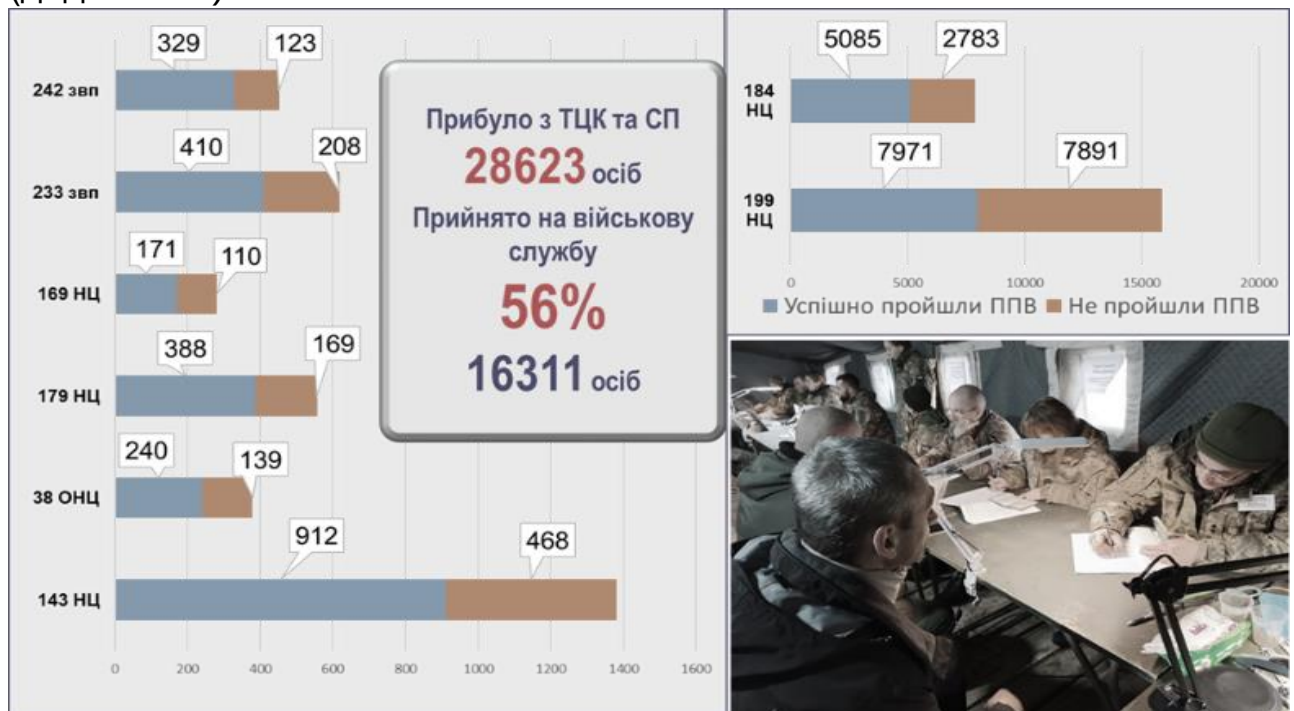
Проведення якісного професійно-психологічного відбору суттєво покращує якість особового складу, яким укомплектовуються військові частини та дозволяють не допустити до проходження військової служби за мобілізацією осіб, які за своїми морально-діловими та індивідуально-

психологічними якостями не можуть якісно виконувати обов'язки військової служби. У 2022 році до визначених навчальних центрів (полігонів) було направлено для призову на військову службу по мобілізації 28623 військовозобов'язаних, проте 44% з них не відповідають вимогам військової служби та не пройшли успішно заходи ППВ у ході прийому особового складу.

Основними причинами недопущення до проходження військової служби стали: алкогольна та наркотична залежність – 1028 осіб (8%), низький рівень нервово-психічної стійкості – 1244 осіб (10%), низькі морально-ділові якості – 2047 осіб (17%), мають непогашені судимості або засуджені за тяжкі злочини – 522 осіб (4%), здійснювали суїцидальні спроби – 219 осіб (2%), незадовільний стан здоров'я – 6726 осіб (55%), сімейні обставини (3 та більше неповнолітніх дітей, єдиний доглядальник за інвалідом) – 526 осіб (4%). Підвищення рівня проведення заходів професійно-психологічного відбору сприяло загальній тенденції до зменшення кількості випадків самогубств серед військовослужбовців ЗС України, так з початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну в ЗС України зафіксовано 43% випадків загибелі військовослужбовців через самогубство (додаток 16).

Основні проблемні питання в організації професійно-психологічного відбору перебувають у площині можливостей саме ТЦК та СП (додаток 17).

Якісне вивчення індивідуально-психологічних якостей військовозобов'язаних у ТЦК та СП, об'єктивне заповнення звітних документів професійно-психологічного відбору у відповідності до вимог наказу Міністерства оборони України від 12.09.2022 року №272 та своєчасне надання їх до навчального центру (військової частини), що здійснює прийом особового складу, суттєво покращили якість та швидкість укомплектування військових частин (додаток 18).

Слід зазначити, що для унормування питань професійно-психологічного відбору, у 2022 році було впроваджено «Інструкцію з професійно-психологічного відбору у ЗС України та Державної спеціальної служби транспорту», яка затверджена наказом Міністерства оборони України від 12.09.2022 року №272, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України за №088/38424 від 20.09.2022 року та була впроваджена трирівнева система ППВ, та визначені методики психологічного вивчення для кожної категорії військовозобов'язаних.

3.4.4. Заходи психологічного відновлення та реабілітації військовослужбовців

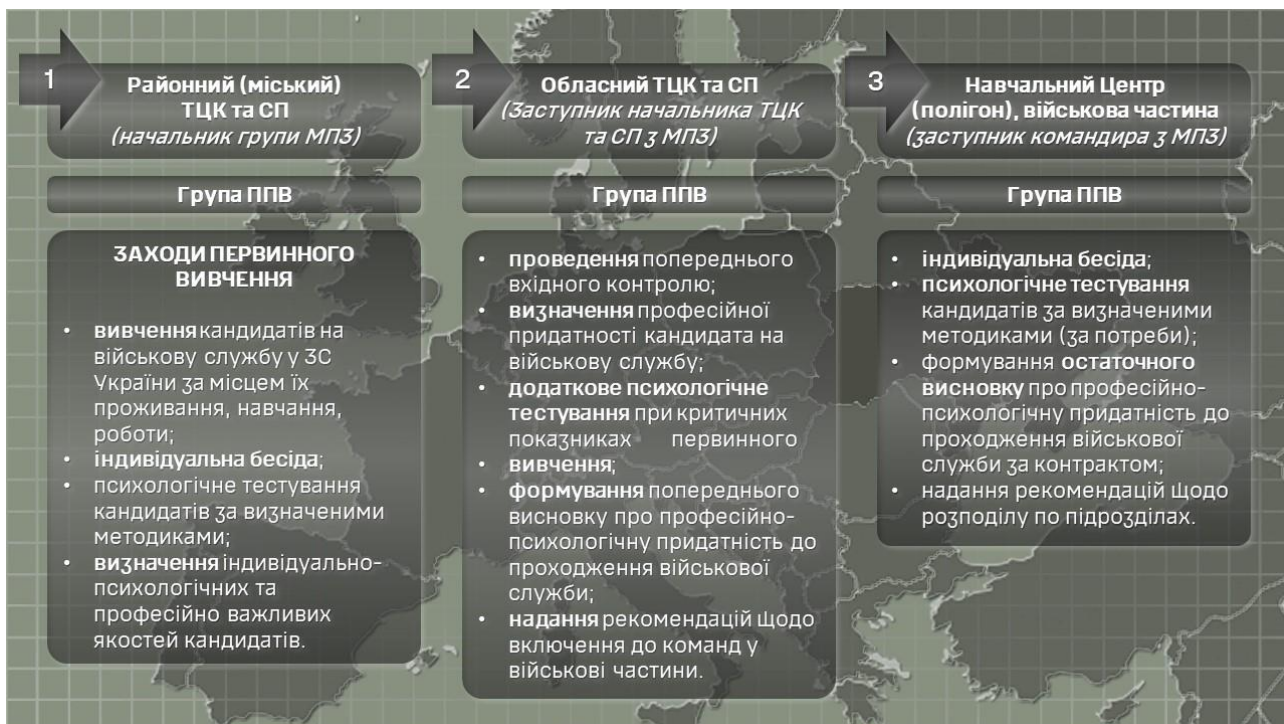
Задля відновлення та корекції психофізіологічних та психічних функцій військовослужбовців, які зазнали впливу психотравмуючих чинників під час виконання завдань за призначенням, осмислення ними досвіду, отриманого в екстремальній ситуації, та застосування його в подальшій діяльності, з 19 вересня 2022 року за підтримки Головнокомандувача ЗС України (рішення від 14.09.2022 року № 37044/С)

Головним управлінням розпочато пілотний проєкт щодо надання послуг з психологічної реабілітації військовослужбовців ЗС України у державному закладі «Центр психічного здоров'я і реабілітації ветеранів «Лісова Поляна» Міністерства охорони здоров'я України (додаток 19). У 2022 році послуги з психологічної реабілітації у зазначеному закладі отримали 212 військовослужбовців.

Заходи декомпресії з військовослужбовцями військових частин (підрозділів) ЗС України проводяться постійно після виведення з району виконання завдань за призначенням для відновлення бойової готовності (боездатності), важливим елементом збереження, відновлення або компенсації порушених психічних функцій, якостей, особистого та соціального статусу військовослужбовців, сприяння їх психосоціальної адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмислення досвіду, отриманого в екстремальній ситуації, та застосування його в житті є проведення комплексу заходів психологічної реабілітації.

Досвід організації морально-психологічного забезпечення ведення бойових дій військами (силами) ЗС України, іншими складовими сил оборони в ході повномасштабного вторгнення російських військ в Україну показав необхідність проведення планового психологічного відновлення військовослужбовців військових частин (підрозділів), які тривалий час перебувають в районах ведення активних бойових дій.

На сьогодні Головне управління морально-психологічного забезпечення ЗС України проводить роботу щодо нарощування спроможностей психологічного відновлення військовослужбовців, які зазнали бойових психічних травмувань та тимчасово нездатні виконувати завдання за призначенням (бойові завдання).

Зокрема, психологічна допомога військовослужбовцям ЗС України надавалась у співпраці з громадськими об'єднаннями, з якими підписані відповідні меморандуми про співпрацю, а саме: громадська організація «Ліга офіцерів», громадська організація «Інститут психології здоров'я», державний заклад «Центр психічного здоров'я і реабілітації ветеранів «Лісова Поляна» Міністерства охорони здоров'я України, громадська організація «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій» та Ізраїльською коаліцією по роботі з травмою.

3.5. СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

3.5.1. Нові виклики системі соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей

Збільшення чисельності полонених та зниклих безвісти військовослужбовців ЗС України окреслило потребу в роботі з сім'ями таких військовослужбовців.

Численні запити, звернення членів сімей військовослужбовців до керівництва держави та ЗС України вимагали негайного реагування на проблемні питання, що належали до компетенції та повноважень органів військового управління.

Найбільша кількість звернень надходила від членів сімей військовослужбовців військових частин А0998, А0989, А2802 у тому числі через Координаційний штаб з питань поводження з полоненими. Оскільки основними питаннями сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців були їх пошук та повернення, що не належали до компетенції структур морально-психологічного забезпечення, то завданням Головного управління було визначення прогалин у роботі з такими сім'ями з боку органів військового управління та військових частин.

Зокрема під час зустрічі з сім'ями полонених в/ч А0998 у Львові, за участю представників Міністерства оборони України, Генерального штабу та Сухопутних військ ЗС України були визначені завдання щодо роботи з сім'ями військовослужбовців.

Керівництво реалізацією державної політики щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей потребувало докорінної трансформації.

Нормативно-правова база соціального захисту, зокрема Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, працівників ЗС України» засвідчили свою застарілість та не відповідність викликам сьогодення.

Передбачені державою пільги та гарантії військовослужбовцям були закріплені фактично, проте не реалізовувались у повному обсязі.

Роботі з сім'ями військовослужбовців не надавалось вирішального

значення, що у свою чергу призводило до соціальної напруги як у суспільстві, так і серед військовослужбовців.

Формування системи соціального супроводу військової служби, що базується на наданні конкретних соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей, стало оновленим завданням структур МПЗ (рішення Головнокомандувача ЗС України від 21.12.2022 року №35923/С/2).

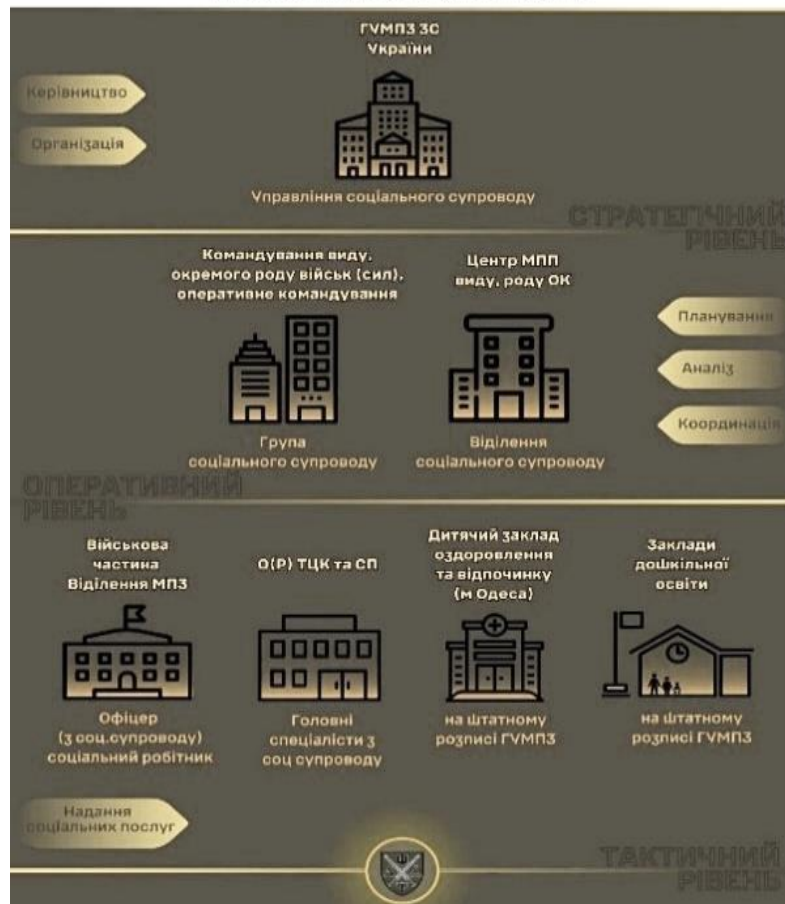
На виконання зазначеного завдання були проведені організаційні зміни в структурі МПЗ, визначено оновлені завдання, розпочато формування системи соціального супроводу військової служби у ЗС України та відповідної вертикалі управління нею.

3.5.2. Становлення системи соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей

В умовах тривалого часу ведення бойових дій питання соціального супроводу, як одного з напрямків реалізації соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей окреслили найбільш актуальні потреби у відповідних силах та засобах, спроможних своєчасно та ефективно реагувати на соціальні проблеми особового складу, пов'язані з особливостями проходження військової служби в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Так, на виконання пункту 2 наказу Верховного Головнокомандувача ЗС України «Про рішення

Система керівництва соціальним супроводом у Збройних Силах України

Ставки Верховного Головнокомандувача ЗС України» від 06.09.2022 року №7т/ВГК для підвищення якості організації морально-психологічного забезпечення у ЗС України, зокрема щодо впровадження системи соціальної підтримки, Збройним Силам було визначено завдання з набуття відповідних спроможностей, оскільки на сьогодні соціальна підтримка персоналу Збройних Сил розглядається як поєднання належного матеріального забезпечення та здійснення соціального

супроводу, що реалізується шляхом надання соціальних послуг, таких як соціальна адаптація військовослужбовців та їхніх сімей до військового життя, нового підрозділу; представництво інтересів військовослужбовців в органах державної влади; консультації військовослужбовців та членів їхніх сімей з питань реалізації належних їм пільг і гарантій, соціальної реабілітації та адаптації – підготовки військовослужбовців до цивільного життя після звільнення з військової служби тощо.

Головним управлінням, з урахуванням досвіду країн-партнерів, зокрема збройних сил країн – членів НАТО, було підготовлено пропозиції Головнокомандувачу ЗС України щодо формування системи соціального супроводу військової служби, що буде ґрунтуватися на наданні соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей, які були затверджені відповідним рішенням Головнокомандувача ЗС України від 21.12.2022 року №35923/С/2 (додаток 20).

Отже, було вибудовано систему соціального супроводу у військах та вертикаль її управління, зокрема вперше запроваджено діяльність соціальних працівників у військових частинах, налагоджено взаємодію представників соціального супроводу для ефективного надання необхідної допомоги військовослужбовцям та їхнім сім'ям.

Варто зазначити, що досвід соціального супроводу в ЗС України розпочався з моменту створення 01 лютого 2023 року, нового підрозділу – управління соціального супроводу у складі Головного управління з основними завданнями щодо здійснення керівництва соціальним супроводом у ЗС України та участі у здійсненні заходів соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей (директива Міністра оборони України та Головнокомандувача ЗС України від 29.12.2022 року №321/30/дск «Про проведення організаційних заходів у ЗС України в 2023 році»).

Крім того, на підставі окремого доручення начальника Генерального штабу ЗС України від 27.12.2022 року №58457/С у військах (силах) було визначено завдання щодо внесення змін до штатів органів військового управління, військових частин для введення структурних підрозділів та посад соціального супроводу.

В органах військового управління оперативного рівня було введено структурні підрозділи, а саме: групи соціального супроводу, окремі посади в складі структурних підрозділів морально-психологічного забезпечення, відділення соціального супроводу центрів морально-психологічної підтримки.

Вперше у Збройних Силах до відділень морально-психологічного забезпечення військових частин було введено посади соціальних працівників (соціологів), основним призначенням яких є безпосереднє надання соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей.

Наступним важливим елементом формування нової системи соціального супроводу була організація підготовки фахівців відповідного напрямку (додаток 21).

Започаткування такої підготовки потребувало внесення змін до Переліку військово-облікових спеціальностей посад, затвердженого наказом Міністра оборони України від 20.06.2012 року №412/ДСК, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 16.07.2012 року за №1192/21504, змін до Переліку спеціалізацій для визначення потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою та відповідних їм військово-облікових спеціальностей осіб офіцерського складу, затвердженого наказом начальника Генерального штабу ЗС України від 31.05.2021 року №52 (зі змінами).

Задля вивчення питань забезпечення прав, пільг та соціальних гарантій військовослужбовців та членів їх сімей в умовах дії правового режиму воєнного стану, виявлення основних проблемних питань соціального характеру у військах (силах) та їх вплив на морально-психологічний стан особового складу ЗС України Головним управлінням спільно з Науково-дослідним центром гуманітарних проблем ЗС України було проведено військово-соціологічне дослідження на тему: «Актуальні питання соціального захисту військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей, його вплив на морально-психологічний стан особового складу в умовах дії правового режиму воєнного стану» (додаток 22).

Результати дослідження, за рішенням Головнокомандувача ЗС України були доведені до військ (сил) для врахування командирами (начальниками) усіх рівнів у роботі з підлеглим особовим складом.

Управлінням соціального супроводу Головного управління в межах моніторингу соціальних процесів у ЗС України організовано роботу в

інтересах виявлення та запобігання соціальної напруги серед військовослужбовців та членів їх сімей за допомогою роботи мережі Call-центрів, зокрема Call-центру ЗС України за номером 0 800 500410, а також організовано роботу Call-центрів при командуваннях та видах, окремих родах ЗС України, військових частинах, де військовослужбовці та їх рідні можуть отримати необхідну інформацію, де усіх зорієнтують, куди звертатися за роз'ясненням чи допомогою.

Разом з тим Головне управління для задоволення потреб членів сімей військовослужбовців у соціальній та психологічній підтримці продовжувало співпрацю з громадськими організаціями, зокрема з «Громадським рухом «Жіноча Сила України», якою організовано роботу гарячої лінії психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців.

Голова цієї громадської організації пані Наталія Умеренкова відгукнулась на пропозицію і, починаючи з 16 березня 2022 року, ефективно працює проєкт «Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців» за номером 0 800 332 720 (дзвінки на номер з мобільних безкоштовні як в Україні, так і на території Польщі).

Крім того, на базі 114 обр ТрО було успішно проведено пілотний проєкт щодо соціально-психологічної підтримки сімей військовослужбовців із залученням ресурсів територіальних громад в інтересах соціального захисту особового складу бригади.

За сприяння ГО «Жіноча Сила України» для членів сімей військовослужбовців було розроблено та поширено через ТЦК та СП пам'ятки родинам військових, які виконують бойові завдання. Понад 4 тис.

друкованих примірників було направлено до обласних ТЦК та СП, а також електронна версія була направлена для розповсюдження до кожного районного ТЦК та СП.

Не загубіть!

Родинам військових

Що потрібно знати до від'їзду рідної людини

Домовтесь про наступне:

1.	Яким чином і як часто ви спілкуєтесь (дзвінки, месенджери тощо)
2.	Хто телефонує першим і коли саме
3.	В яких випадках ви можете звертатись до побратимів військового або їх рідних. Збережіть їхні контакти
4.	Якщо зв'язок з військовим перервався без попередження та відсутній довше, ніж зазвичай, через який час і до кого ви будете звертатись?
5.	Узгодьте список контактів, до кого з яких питань ви можете звертатись (друзі, родичі, знайомі, державні та недержавні організації)
6.	Впорядкуйте документи, які можуть знадобитись при різних обставинах: довіреності, свідоцтва, доступи до рахунків, права на бізнес, документи про власність тощо
7.	Перевірте паролі та інші важливі доступи

Розроблено ГО "Жіноча Сила України" спільно з Головним управлінням Морально-психологічного забезпечення ЗСУ

Управління соціального супроводу на постійній основі здійснювало представництво у складі Міжвідомчої робочої групи з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією росії проти України та надання допомоги постраждалим.

У ході роботи надавались пропозиції до Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству під час збройного конфлікту в частині посилення спроможності сектору безпеки та оборони з попередження випадків сексуального насильства.

Для підвищення ефективності здійснення заходів для військовослужбовців та членів їх сімей управлінням соціального супроводу налагоджено співпрацю з представниками Міністерства соціальної політики України, Міністерством у справах ветеранів України, в межах якої за згаданий період здійснено:

підготовку 473 соціальних працівників районних та обласних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки за сприяння представництва в Україні Програми розвитку ООН UNDP з питань надання соціальної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей, родин загиблих, безвісти зниклих та полонених військовослужбовців;

роботу з удосконалення системи переходу від військової служби до цивільного життя в частині соціальної адаптації військовослужбовців та членів їх сімей;

підготовку до проведення у ЗС України експериментального проєкту з соціального патронажу військових частин, діяльності соціальних служб військових частин.

Разом з тим, за результатами моніторингу проблемних питань соціального характеру, що негативно впливають на морально-психологічний стан особового складу, Головне управління долучалось до опрацювання понад тридцяти законопроєктів, які регламентують соціальний та правовий захист військовослужбовців.

Крім того, проводилась робота щодо стану справ з організації роботи за напрямком соціального супроводу в ТЦК та СП Київської, Чернігівської та Житомирської областей.

Незважаючи на систематичні нанесення ракетних ударів з боку російської федерації, продовжувалась робота дошкільних навчальних закладів ЗС України, зокрема у Чернігівській, Хмельницькій та Житомирській областях були обладнані бомбосховища, які щоденно відвідують понад 100 дітей військовослужбовців.

Організовано взаємодію з Державним агентством розвитку туризму в Україні, військовими представниками України за кордоном, а також з національними туристичними операторами щодо сприяння в організації безкоштовного відпочинку членів сімей військовослужбовців за кордоном і на території України.

На цей час проводиться відпочинок у Болгарії, Греції, Польщі, Франції, Туреччині, а також в мальовничих куточках західної частини України.

Крім того, взяли участь у забезпеченні проведення евакуації сімей військовослужбовців (та інших громадян) з районів ведення бойових дій до безпечних місць їхнього розміщення на території Польщі з наданням можливості працевлаштування дорослих та навчання дітей.

Отже, зростає потреба в реалізації набутих прав та гарантій учасників бойових дій, в роботі з сім'ями військовослужбовців, що зумовило необхідність у реорганізації сил соціального супроводу на рівні ТЦК та СП, управлінь військових частин, внесенні змін до нормативно-правових актів, які регулюють питання організації соціального супроводу в ЗС України.

РОЗДІЛ 4.

ТРЕТЯ СТРАТЕГІЧНА ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ (січень – травень 2023 року)

4.1.ХІД БОЙОВИХ ДІЙ У СІЧНІ – ТРАВНІ 2023 РОКУ

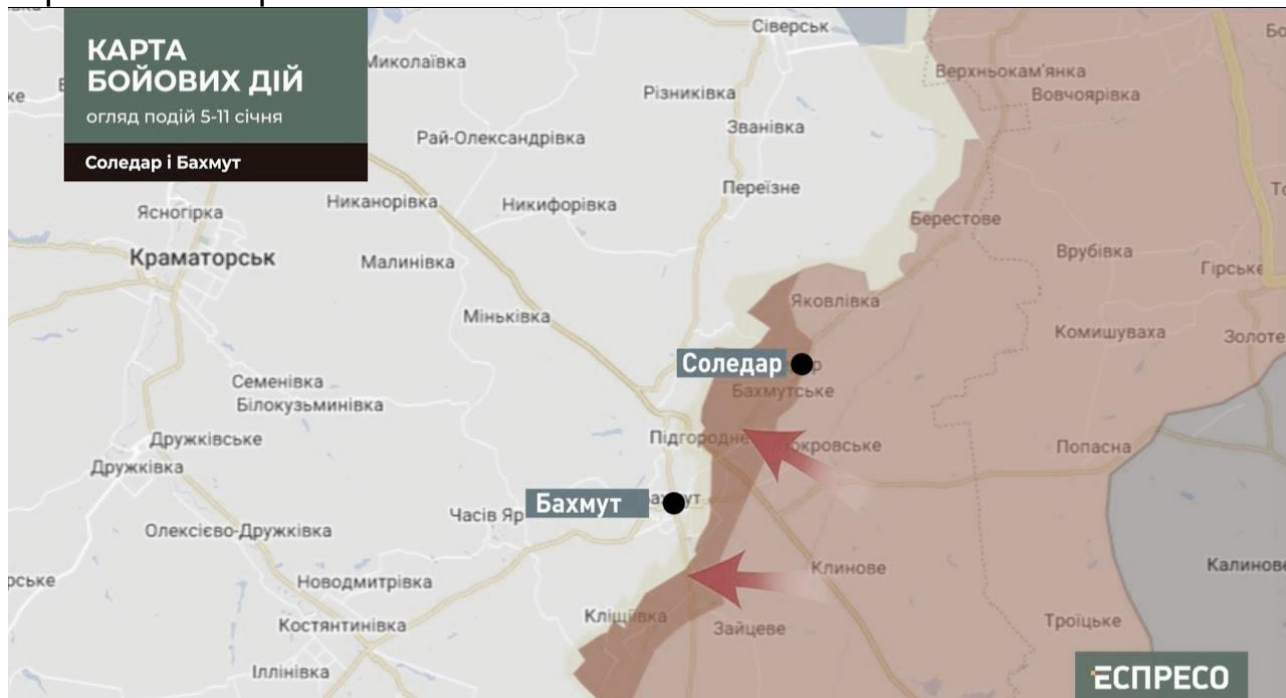
Основу зимового наступу росії склали «мобіки», вояки «ЛНР»/«ДНР» та найманці з групи «Вагнер», яких путін дозволив поповнювати коштом вербування російських зеків. Вся ця братія поставила на потік тактику «м'ясних штурмів» і активізувала бої в районі Бахмута. Тилу підтримку цьому воїнству надавали відновлені релікти сталінського часу – загороджувальні зағони.

Російські війська упродовж січня 2023 року продовжували стратегічну наступальну операцію, зосереджуючи основні зусилля на Бахмутському, Лиманському, Авдіївському і Новопавлівському напрямках (Донецька область). На Куп'янському, Запорізькому та Херсонському напрямках – вели оборонні дії. Головними цілями противника були: утримання ТОТ; вихід на адміністративні кордони Луганської й Донецької обл. з можливістю подальшої окупації територій України; руйнування критичної інфраструктури України нанесенням ракетних ударів; формування резервів для наступальних дій.

Угруповання Сил оборони України для відбиття збройної агресії рф, позбавлення противника наступального потенціалу та відновлення контролю над ТОТ, продовжувало вести: оборонну операцію в межах Східної та Південно-Західної ОЗ; стабілізаційні дії в межах Північно-Західної ОЗ силами ОСУВ «Північ».

У січні 2023 року для недопущення просування противника вглиб території України та оперативного реагування на загострення обстановки

на окремих ділянках фронту, здійснювалося перегрупування сил і засобів. Водночас формувалися резерви для майбутніх наступальних дій. На східному фронті тривали запеклі та інтенсивні бої, особливо в районі Бахмута та Кремінної, де ЗС України та зс рф демонстрували різні стратегічні й тактичні підходи до ведення війни. Противник приділяв основну увагу захопленню Бахмута і Соледача – населених пунктів, які мали для ЗС України обмежене стратегічне значення. При цьому навіть незначні тактичні успіхи своїх військ російська пропаганда зображувала як стратегічні “перемоги”.

16 січня 2023 року ворог взяв штурмом сусідній Соледар і впритул наблизився до Бахмута. Попри те, що це місто не мало особливого стратегічного значення, росіяни та особисто путінський повар/кондотьєр Євгеній Пригожин зробили ставку саме на захоплення Бахмута (факультативними цілями для росіян стали Мар’їнка й Авдіївка, але й там великих успіхів ворог не мав).

Упродовж лютого 2023 року російські війська продовжували стратегічну наступальну операцію, зосереджуючи зусилля на Бахмутському та Авдіївському напрямках. На інших напрямках, через значні втрати, противник не зміг захопити ініціативу та був вимушений утримувати стійку оборону.

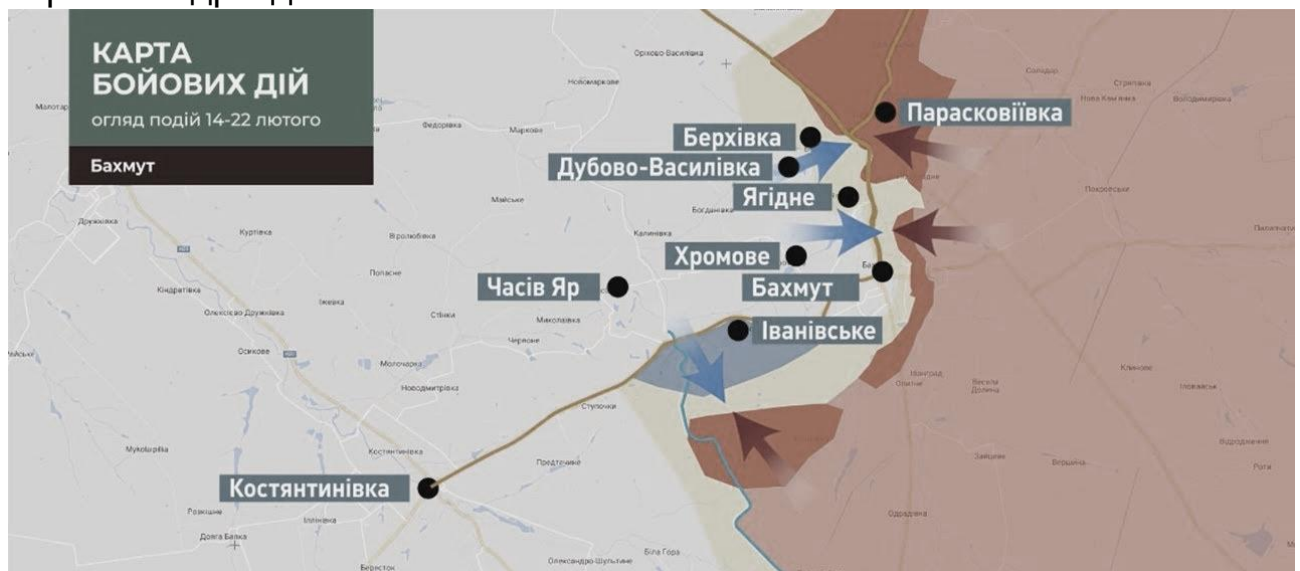
Головними цілями противника були: вихід на адміністративні кордони Луганської й Донецької обл. з можливістю подальшої окупації територій України; утримання ТОТ; руйнування критичної та цивільної інфраструктури України шляхом нанесення ракетно-авіаційних ударів та ураження артилерією і РСЗВ; формування резервів для наступу.

Угруповання Сил оборони України для відбиття збройної агресії рф, позбавлення противника наступального потенціалу та відновлення контролю над ТОТ продовжувало вести: оборонну операцію в межах

Східної та Південно-Західної ОЗ; стабілізаційні дії в межах Північно-Західної ОЗ.

Успіхів стратегічного та оперативного рівнів противником досягнуто не було. Бойові дії носили локальний характер і супроводжувалися мінімальними тактичними просуванням зі значними втратами з боку зс рф. Зокрема, було знищено 21,5 тис. окупантів та майже 1,1 тис. од. ОВТ.

ЗС України в свою чергу докладали значних зусиль для утримання стійкої оборони, особливо в районі Бахмута, Авдіївки і Вугледара, зниження загального наступального потенціалу та максимального виснаження противника перед проведенням українського контрнаступу. У рамках цієї підготовки тривало формування резервів, а також навчання за кордоном вузькопрофільних спеціалістів, розрахунків (екіпажів) та окремих підрозділів.

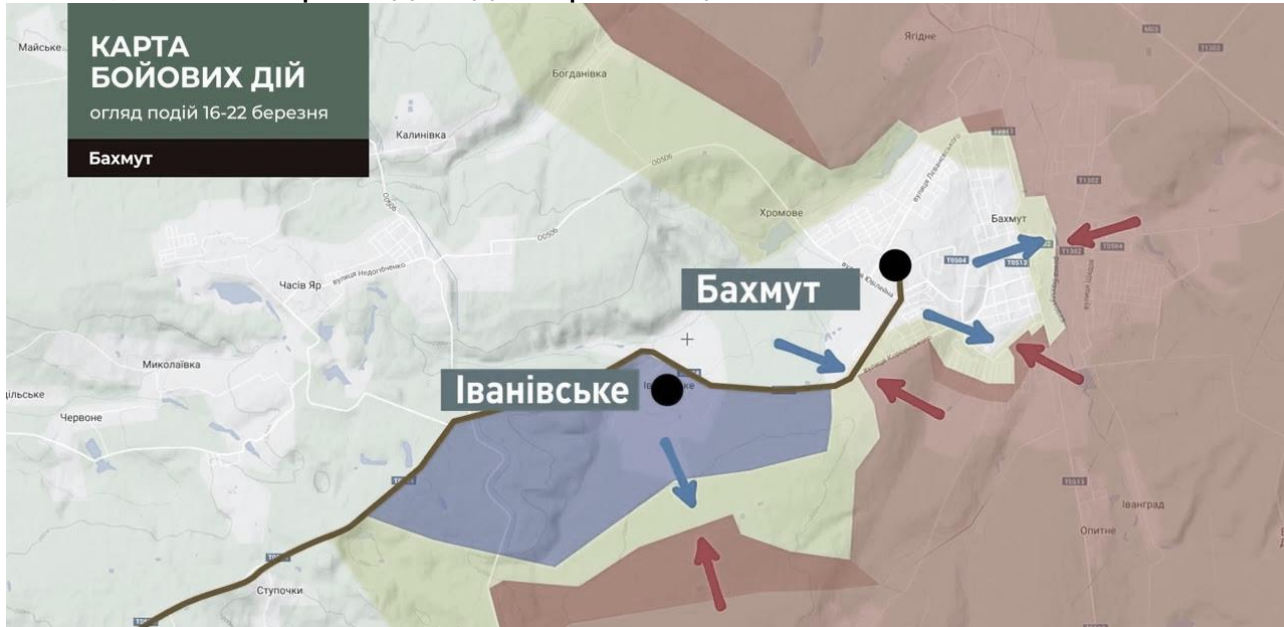
Воєнно-стратегічна обстановка в Україні протягом березня 2023 року залишалася напруженою, але контрольованою. Незважаючи на чисельну перевагу, зимово-весняний наступ російських окупаційних військ провалився. Наступальні дії носили виключно локальний характер та мали частковий тактичний успіх.

Основні зусилля противник зосереджував на спробах захоплення нових територій України в межах адміністративних кордонів Донецької та Луганської областей. Відсутність оперативно значущих здобутків на фоні величезних втрат вказувала на ослаблення бойових спроможностей зс рф, необхідних для досягнення стратегічних цілей. Але керівництво росії демонструвало наміри вести війну на виснаження, послідовно запроваджуючи в країні де-факто режим воєнного стану. Не зважаючи на це, героїчний супротив країні-агресору та підготовка українського наступу мали визначальний вплив на розвиток ситуації на полі бою.

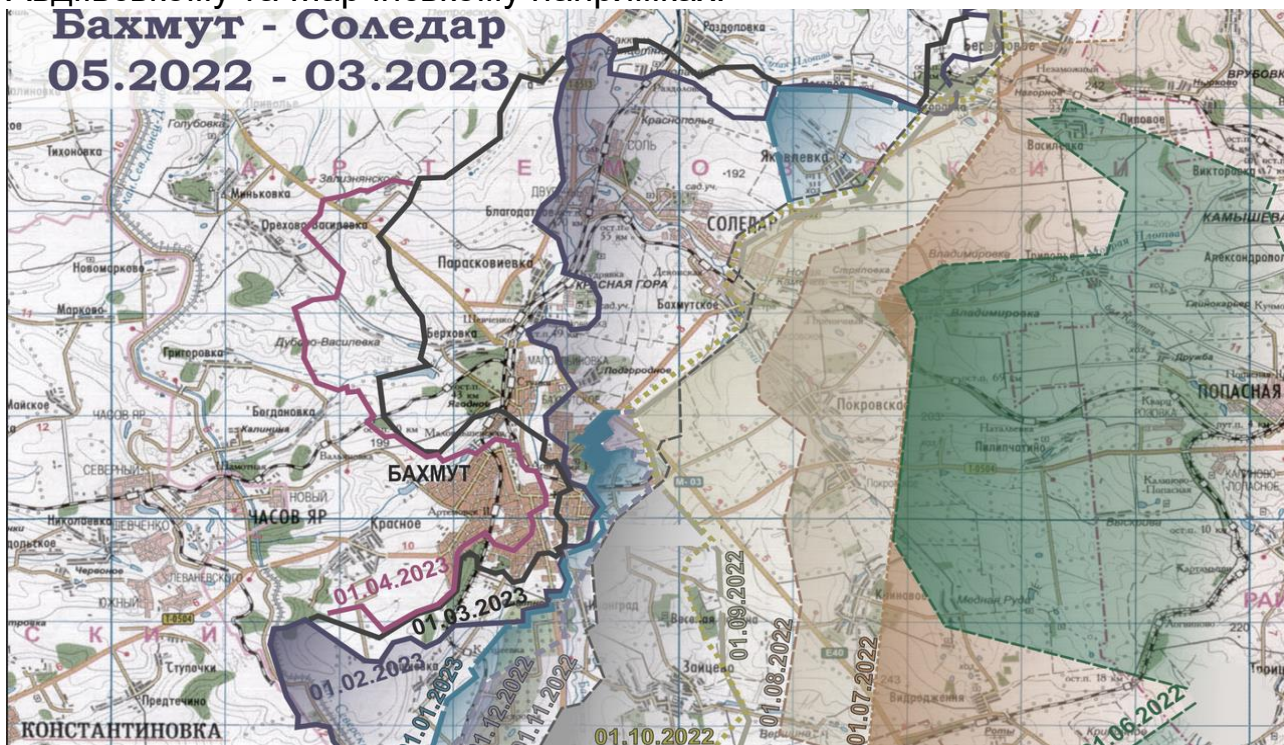
ЗС України вдало застосовували маневрену оборону, формували резерви та нарощували наступальний потенціал. Цьому сприяла міжнародна підтримка України, пріоритетами якої залишалися

масштабність та якість і швидкість постачання необхідної військової допомоги.

Загальна обстановка в районі ведення бойових дій у порівнянні з попереднім місяцем суттєвих змін не зазнала. Дії противника характеризувалися повільним витісненням підрозділів Сил оборони України на напрямках зосередження основних зусиль у Донецькій і Луганській областях. Жоден із планів щодо оточення підрозділів ЗС України, які оборонялися, ворогом не був реалізований. Не зважаючи на перевагу у вогневому ураженні темпи просування російських сил були низькі, а після першої декади березня ще більше сповільнилися.

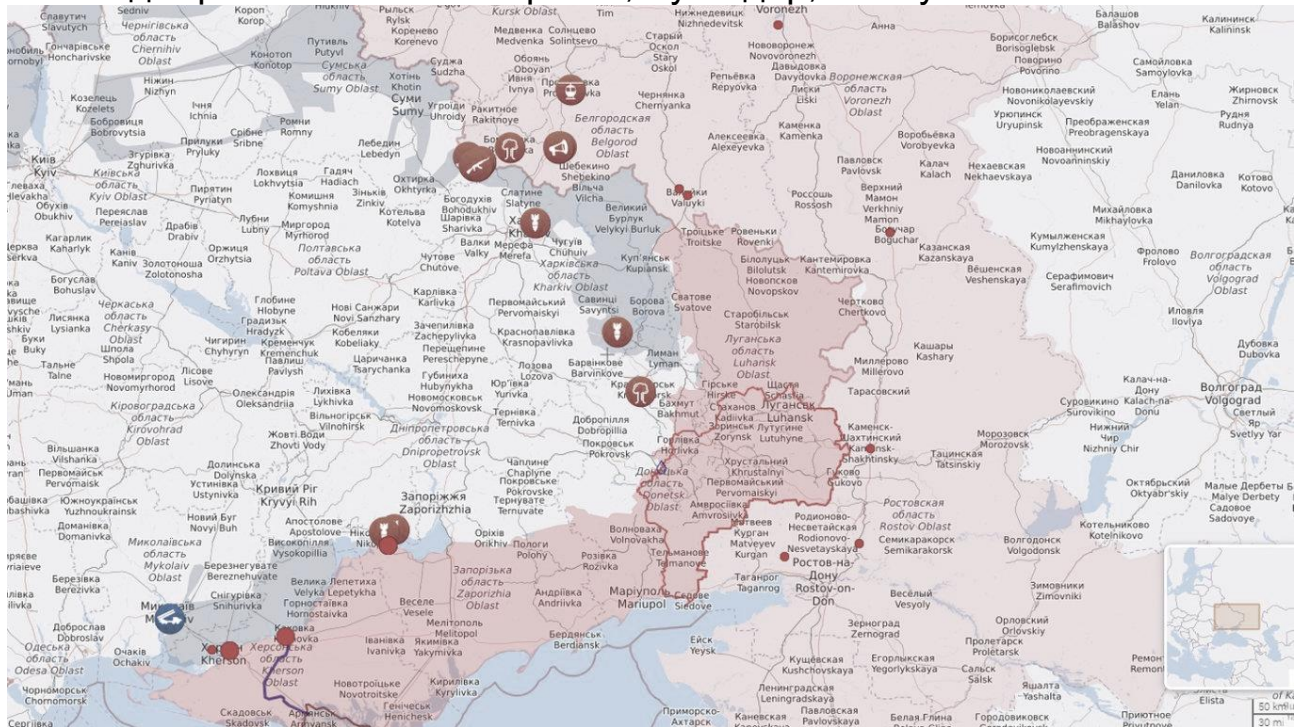
У квітні російські загарибники продовжували зосереджувати основні зусилля на веденні наступальних дій на Лиманському, Бахмутському, Авдіївському та Мар'їнському напрямках.

Весь місяць точились жорстокі бої за Бахмут, росіянам вдалось дійти до центра міста; захисники Сил оборони України билися у напівоточенні, мінуючи та знищуючи будівлі, щоб їх не зайняв ворог. Також окупанти намагались атакувати на захід від Кремінної, Авдіївку і Вугледар.

Головною подією травня було постачання Великобританією ЗС України крилатих ракет Storm Shadow. Продовжувалися бої довкола Бахмута у той час, як більшу частину міста захопили окупаційні війська рф та в кінці місяця все частіше повідомлялося про намір ПВК «Вагнера» вивести свої угруповання з цього пункту, маючи загрозу потрапити в оточення вже зі сторони української армії. Натомість рашисти планували замінити найманців регулярними частинами.

ЗС України в кінці місяця контролювали лише околиці західних районів Бахмута. Російські війська зайняли розвалини міста. Основні бойові дії тривали на межі Мар'їнка, Вугледар, Бахмут.

Криваві бої за містечко тривали понад 11 місяців і повністю сточили наступальний потенціал московитів – там загинули десятки тисяч росіян, значна частина їх досі гниє десь в околицях міста. Там був похований амбітний «зимовий наступ», а також вся «весняна кампанія» армії рф.

Лише на початку червня 2023 року росія заявила, що захопила місто та назвала це великою перемогою руського воїнства. Це було неправдою – ворогу так і не вдалося захопити останній опорник ЗС України в районі «літачка», який прикривав стратегічно важливу дорогу з Бахмута на Часів Яр.

Також під контролем ЗС України залишились домінуючі висоти навколо Бахмута, які дозволяють вести ефективний вогневий контроль над зруйнованим містом. Бої за Бахмут тривали й у червні. Сили оборони України активно просувалися на флангах по навколишніх селах і

перетворювали містечко на пастку, яка має всі шанси стати братською могилою для окупантів.

Сили оборони України стримували ворога на Куп'янському, Лиманському, Бахмутському, Авдіївському та Новопавлівському напрямках, ведучи оборонні операції. Тривають оборонні битва за Бахмут, бої за Вугледар, Білогорівку, Павлівку. Завдаючи значних втрат ворогу в живій силі та техніці, ЗС України виснажували резерви ворога та підтримували його наступальний потенціал.

У ці важкі часи, як і завжди, офіцери структур МПЗ особистим прикладом надихали підлеглий особовий склад на беззаперечне виконання бойових завдань

Так, як це робив лейтенант МУЗИКА Володимир Федорович, офіцер МПЗ військової частини А4030, який завжди захищав права військовослужбовців у своєму підрозділі, за що завоював авторитет і довіру. Проявив себе як у підготовчих заходах, так і на бойових завданнях, під час яких не залишав своїх побратимів, проявляв мужність, ризикуючи власним життям.

Так сталося і 21 березня 2023 року на Авдіївському напрямку. Під час штурму ворожих позицій особовий склад зведеної групи 2 загону спеціального призначення був відрізаний від підрозділу і потрапив в оточення, але бійці підрозділу не здалися і прийняли бій. Завдяки рішучим діям лейтенанта Володимира МУЗИКИ військовослужбовцям вдалося вийти з оточення та врятувати поранених. Лейтенант МУЗИКА, який проявив незламний характер і стійкість, отримав важке поранення.

Наказом Міністра оборони України 03 травня 2023 року нагороджений відзнакою Міністерства оборони України – нагрудним знаком «За зразкову службу».

4.2 ОРГАНІЗАЦІЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПЕРШОМУ ПІВРІЧЧІ 2023 РОКУ

4.2.1. Психологічне забезпечення

На виконання відповідного рішення начальника Генерального штабу ЗС України від 05.01.2023 року Головним управлінням морально-

психологічного забезпечення ЗС України спільно з Військовим інститутом Київського Національного університету імені Тараса Шевченка сформовано навчальний батальйон резерву офіцерського складу структур МПЗ, в якому організовано підготовку заступників командирів рот з МПЗ та офіцерів-психологів груп контролю бойового стресу з числа військовослужбовців військових частин підрозділів та призваних за мобілізацією з відповідною вищою освітою.

У ході цієї роботи відпрацьовані програми підготовки заступників командирів рот з морально-психологічного забезпечення, офіцерів-психологів.

Задля покращення якості кандидатів на навчання у навчальному батальйоні резерву офіцерського складу структур морально-психологічного забезпечення сформована група додаткового професійно-психологічного відбору. Станом на 24.06.2023 року процес підготовки налагоджений та удосконалений. За досвідом виконання завдань МПЗ у військах випускниками навчального батальйону більшість з них набули визначених спроможностей. Таке оперативне рішення дозволило значно покращити укомплектованість структур МПЗ тактичного рівня.

Найбільшої актуальності набуло питання укомплектованості посад офіцерів психологів та наявності у них відповідного рівня освіти для якісного здійснення заходів психологічної роботи з військовослужбовцями. Наприклад, станом на 24.06.2023 року у ЗС України укомплектованість посад офіцерів психологів складає 72%. З них на посадах військових психологів не мають освіти за відповідним фахом 32%, що значно знижує ефективність проведення заходів психологічного забезпечення та нівелює довіру військовослужбовців до військових психологів.

Не дивлячись на кадрові труднощі, проводиться послідовна та цілеспрямована робота щодо проведення фахової підготовки та підвищення кваліфікації психологів у ЗС України, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва з іноземними партнерами.

Так, на запрошення Офісу оборонного співробітництва Європейського командування Збройних Сил США у період 15-19.05.2023 року, в м.Жешув (Республіка Польща) був проведений координаційний тренінг із профілактики та недопущення розвитку психічних розладів у військовослужбовців.

Зазначений захід мав на меті окреслене американською стороною опрацювання тренінгової програми з підвищення кваліфікації українських військових психологів, яку підготували іноземні партнери з урахуванням досвіду бойових дій в Україні та національних особливостей українців.

До координаційного тренінгу від ЗС України були залучені представники Головного управління, Командування Медичних Сил ЗС України та Науково-дослідного центру гуманітарних проблем ЗС України.

Від американської сторони в координаційному тренінгу взяли участь представники Офісу оборонного співробітництва Європейського командування ЗС США, фахівці з поведінкового здоров'я Національної гвардії Каліфорнії, Інституту медичних операцій оборони Повітряних Сил ЗС США та Командування Сил Спеціальних операцій ЗС США в Європі.

За результатами спільної роботи з опрацювання тренінгової програми навчання, керуючись досвідом організації психологічного забезпечення в ході АТО, ООС та бойових дій під час повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, американським колегам було запропоновано включити до програми навчання українських військових психологів заняття з когнітивно-поведінкової терапії.

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) є одним з провідних, сучасних, науково обґрунтованих методів психотерапії. Вона базується на усвідомленні того, що при багатьох психіатричних розладах та психологічних проблемах спотворене сприйняття реальності (себе, інших людей, майбутнього тощо), а також неадекватні дії у відповідь на існуючі проблеми є основними факторами, що підтримують розвиток, утримання існуючих проблем та розладів. На жаль, більшість українських психологів не володіють зазначеним методом психотерапії.

Крім цього, американськими колегами було запропоновано розширення співпраці щодо обміну інструментарієм з вимірювання психологічної стійкості військовослужбовців до психотравмуючих чинників бою та діджиталізації заходів психологічного забезпечення.

Досвід організації морально-психологічного забезпечення ведення бойових дій військами (силами) ЗС України, іншими складовими сил

оборони в ході повномасштабного вторгнення російських військ в Україну показав необхідність проведення планового психологічного відновлення військовослужбовців військових частин (підрозділів), які тривалий час перебувають в районах ведення активних бойових дій.

Наразі Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України проводиться робота щодо нарощування спроможностей психологічного відновлення військовослужбовців, які зазнали бойових психічних травмувань та тимчасово нездатні виконувати завдання за призначенням (бойові завдання).

Задля цього Головним управлінням була розроблена «Система відновлення психічного здоров'я військовослужбовців у смугах виконання бойових завдань», яка складається з чотирьох етапів (зазначені пропозиції підтримані Головнокомандувачем ЗС України №26321/С від 22.04.2023 року) (додаток 23):

I етап – відновлення військовослужбовців з терміном 1-3 доби у Пункті психологічної допомоги бригади (полку);

II етап – відновлення військовослужбовців з терміном 5-7 діб у спеціалізованих закладах, які перебувають в районі ведення бойових дій;

III етап – відновлення військовослужбовців з терміном 7-10 діб у санаторно-курортних закладах Командування Медичних сил ЗС України та спеціалізованих закладах інших відомств (за згодою), де за бажанням військовослужбовців та наявності відповідних умов у закладі, може проводитись разом з їх сім'ями;

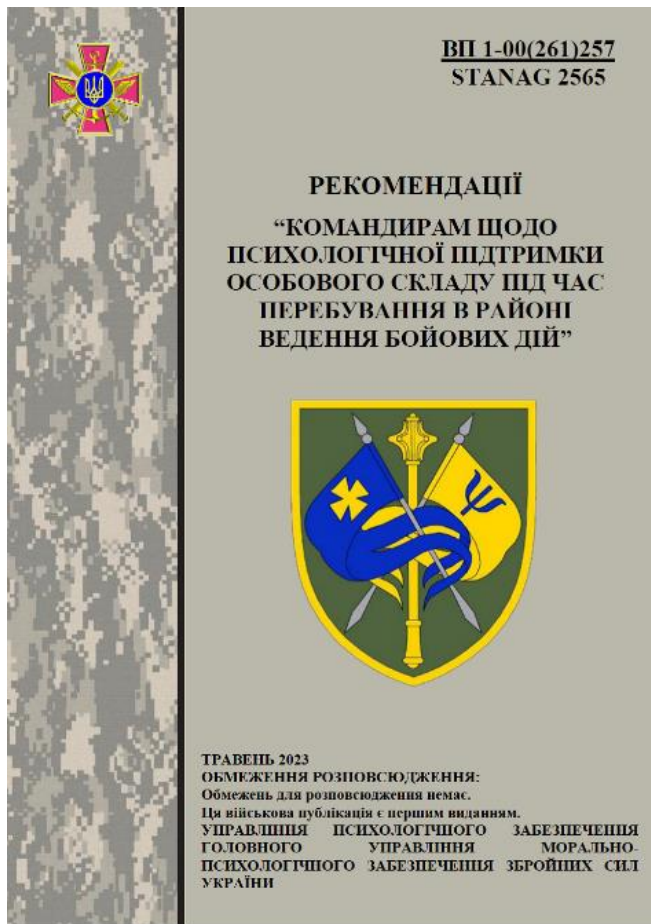
IV етап – відновлення військовослужбовців з терміном від 14 до 21 доби у лікувальних та санаторно-курортних закладах Командування Медичних сил ЗС України, спеціалізованих закладах інших відомств (за згодою) та спеціалізованих закладах країн-партнерів (за запрошенням), де за бажанням військовослужбовців та наявності відповідних умов у закладі (за запрошенням), може проводитись разом з їх сім'ями.

Характерним прикладом II етапу є відновлення військовослужбовців у «Центрі психологічної допомоги військовослужбовцям, які зазнали впливу психотравмуючих чинників під час виконання завдань за призначенням» (далі – Центр), створеному у червні 2022 року на фондах Клінічного санаторію приватної акціонерної спілки лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця» «Роща» (с. Пісочин Харківської обл.). Санаторій спеціалізується на лікуванні серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату, реабілітації після інфаркту та інсульту, його лікувально-діагностична база сприяє психологічному відновленню військовослужбовців.

Заходи надання психологічної допомоги у Центрі здійснюються відповідно до програми психологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України, розробленої Головним управлінням офіцерами-психологами, психологами органів військового управління, військових частин, установ, закладів та волонтерами-психологами громадської організації «Інститут

психології здоров'я». Термін перебування військовослужбовців у Центрі становить від 5 до 7 діб.

З червня 2022 року до червня 2023 року до проведення заходів психологічного відновлення залучено 1867 військовослужбовців ЗС України.

Проведення заходів з надання психологічної допомоги військовослужбовцям у Центрі сприяють підтримці необхідного рівня психологічної готовності особового складу, збереженню та відновленню його психічного здоров'я.

Щодо до III етапу, то ефективні заходи психологічного відновлення військовослужбовців проводяться на фондах державного закладу «Центр психічного здоров'я і реабілітації ветеранів «Лісова Поляна» Міністерства охорони здоров'я України.

Крім цього для набуття досвіду командирами військових частин (підрозділів) щодо організації психологічної підтримки підлеглих військовослужбовців

управлінням психологічного забезпечення Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України розроблено та затверджено відповідний стандарт.

Задля впорядкування процедури проведення надання психологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України та Державної спеціальної служби транспорту підготовлено проєкт наказу Міністерства оборони України «Про затвердження Порядку надання психологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України та Державної спеціальної служби транспорту». Проєктом наказу передбачається затвердження Порядку надання психологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України та Державної спеціальної служби транспорту.

У цілому в 2023 році заходами декомпресії охоплено 47486 військовослужбовців усіх військових частин (підрозділів) ЗС України, які відводились на відновлення боєздатності, за результатами якої 1344 пройшли психологічну реабілітацію, з них 41 за кордоном.

На сьогодні одним з основних завдань психологічного забезпечення є відбір вмотивованого та психологічно стійкого кандидата на військову

службу до ЗС України. Для підвищення якості проведення заходів професійно-психологічного відбору в ЗС України в період з 16.02 до 20.03.2023 року офіцерами групи ППВ військової частини А2615 під загальним керівництвом Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України було проведено випробування програмного психодіагностичного комплексу «Військовий програмний комплекс психологічної діагностики MPC-psyD (Militaryprogramcomplex of psychological diagnostics)» (далі – Програмний комплекс).

Програмний комплекс, розроблений за безпосередньої участі Головного управління для автоматизації заходів психологічного вивчення особистості військовослужбовців або кандидатів на військову службу, складається з трьох взаємопов'язаних між собою електронних програм.

Для проведення психологічного діагностування особового складу Програмний комплекс встановлюється на комп'ютерній техніці. Під час проведення випробувань використовувались ноутбук AcerSwift 3, для роботи бази результатів та підготовки опитувань MPC-psyD (B) та 8 планшетів Lenovo TAB M10+, для роботи клієнту опитувальника MPC-psyD (Q). Обмін файлами між програмами (опитувальниками та базою) здійснювався за допомогою флеш-накопичувача SanDiskUltraDual (USB 3.1+Type-C). Робота Програмного комплексу на зазначеному обладнанні відбувалась без збоїв та програмних помилок.

Упродовж випробування Програмного комплексу у військовій частині А2615 проводилось вивчення психологічних якостей 501 військовослужбовця військових частин А2615, А4138, А3618 та А3211.

До випробування Програмного комплексу в якості респондентів були залучені військовослужбовці різних категорій, серед яких: рядового складу 64%, сержантського складу 28%, офіцерського складу 8%, з них 12% респондентів військовослужбовиці.

Крім цього, у зазначений період, за допомогою Програмного комплексу здійснювались заходи відбору 118 військовослужбовців сержантського складу для направлення на навчання за програмою молодших командирів до Великобританії.

Під час випробування Програмного комплексу в основному застосовувались методики психологічного вивчення актуальні в умовах воєнного стану, а саме:

«Багаторівневий особистісний опитувальник (БОО) Адаптивність – 200», що застосовується в ході вивчення військовослужбовців, призваних на військову службу під час мобілізації та прийнятих за контрактом, які мають досвід військової служби;

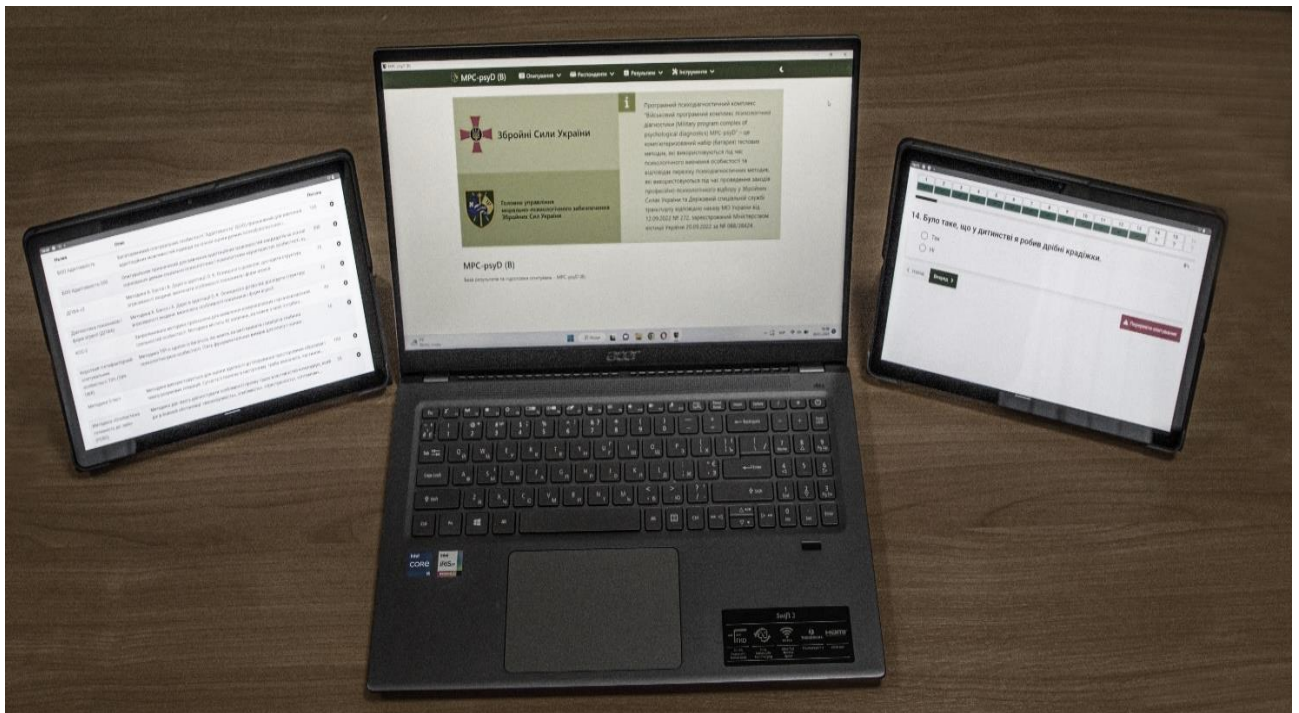
«Методика дослідження особливостей мислення (МДОМ – 2)», яка дозволяє визначити гнучкість мислення для швидкого оволодіння військово-обліковою спеціальністю;

«Картка ризику суїциду (КРС)», яка дозволяє своєчасно виявити потенційного самогубця;

«Схильність до лідерства (СДЛ)» та «Вивчення лідерських якостей», які розкривають потенціал лідерських якостей військовослужбовців. Станом на 27.03.2023 року до бази Програмного комплексу включено 19 методик, з них 15 передбачених Збірником психодіагностичних методик для проведення ППВ у ЗС України та державній спеціальній службі транспорту і 4 методики, передбачені Збірником методик діагностики лідерських якостей сержантського та офіцерського складу.

Командуванням Сухопутних військ ЗС України на підставі рекомендацій Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного направлені до Головного управління позитивні відгуки щодо роботи Програмного комплексу та запропоновано його впровадження у ЗС України.

Програмний психодіагностичний комплекс MPC-psyD призначений для автоматизації заходів психологічного вивчення військовослужбовців та кандидатів на військову службу, швидкого отримання інтерпретації результатів вивчення та їх друку на паперовому бланку.

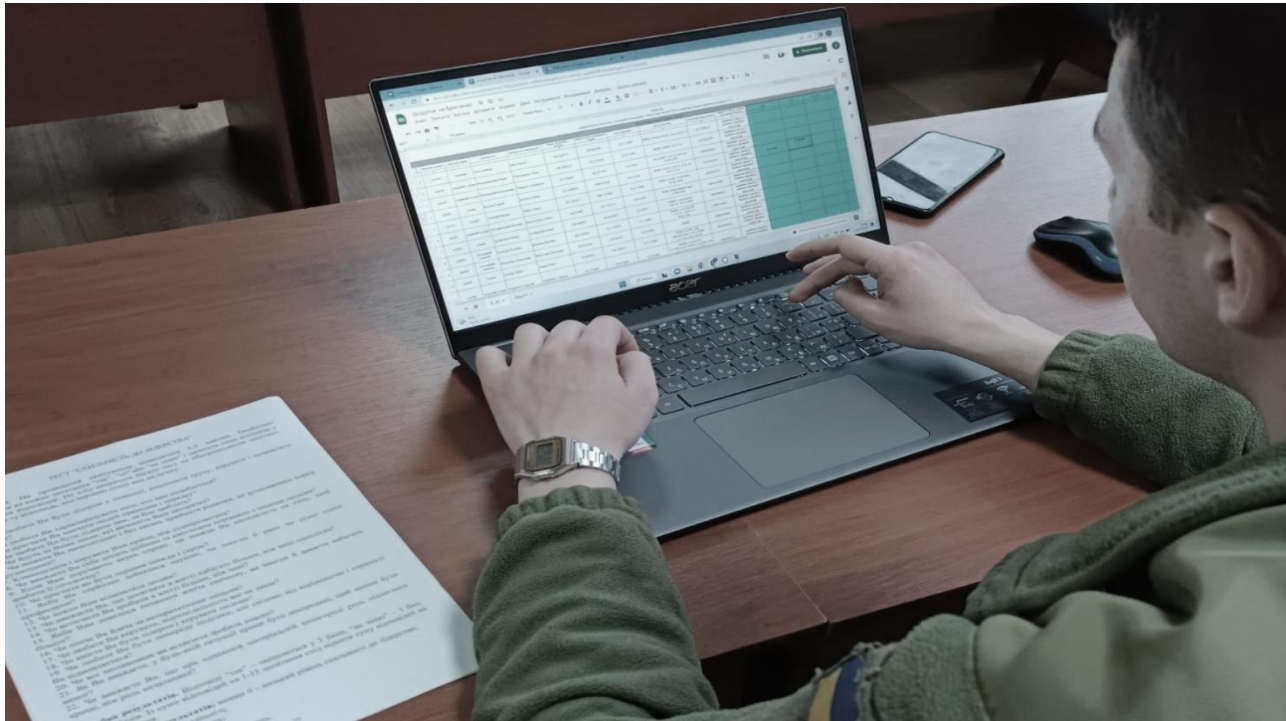
Програми комплексу можуть встановлюватись на стаціонарних комп'ютерах, ноутбуках та планшетах з операційною системою Windows, а також на планшетах з операційною системою Android (для забезпечення мобільності пристроїв при їх відносно невеликій вартості).

До складу програмного комплексу входять три електронні програми:

1. Клієнт опитувальник – MPC-psyD (Q) (для операційних систем Android та Windows) дозволяє провести опитування респондентів за визначеними методиками (групою визначених методик) та невідкладно після проведення опитування переглянути інтерпретацію отриманих результатів.

2. База результатів та підготовки опитувань – MPC-psyD (B) (Windows) містить всю інформацію щодо проведених психологічних опитувань, дозволяє якісно підготуватись до проведення психологічного вивчення особового складу, здійснювати моніторинг змін психічних станів щодо кожного військовослужбовця впродовж всієї його військової служби.

3. Конструктор методик опитувань – MPC-psyD (C) (Windows) дозволяє перетворювати методики психологічного вивчення особового складу в електронний вигляд.

Завдяки впровадженню програмного комплексу з ППВ за січень – травень 2023 року вдалося провести вивчення більше 50 тисяч військовослужбовців.

Спираючись на досвід організації морально-психологічного забезпечення під час широкомасштабного вторгнення в Україну російських військ та досвід іноземних партнерів з країн-членів НАТО щодо здійснення психологічної підтримки особового складу, Головним управлінням морально-психологічного забезпечення ЗС України було розроблено Програму психологічної підтримки військовослужбовців «рівний-рівному» (додаток 24). Очікуваним результатом впровадження зазначеної Програми є зростання психологічної культури військовослужбовців ЗС України, своєчасне виявлення змін в їх поведінці, розпізнання ознак стресових розладів та максимальне охоплення особового складу заходами психологічного відновлення.

Крім того, Головним управлінням було підготовлено Алгоритм реалізації Програми психологічної підтримки військовослужбовців «рівний-рівному», які були підтримані Головнокомандувачем ЗС України (від 16.05.2023 року №34075/С).

АЛГОРИТМ реалізації Програми психологічної підтримки військовослужбовців “РІВНИЙ-РІВНОМУ”

Крок 1

Підготовка нормативної бази:

- ✓ розроблення Інструкції з порядку роботи позаштатних інструкторів психологічної підтримки;
- ✓ розроблення та затвердження програми підготовки інструкторів психологічної підтримки;
- ✓ розроблення та затвердження програми

Крок 2

Підготовка тренерів психологічної підтримки:

- ✓ створення на фондах військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка курсів підвищення кваліфікації тренерів з підготовки позаштатних інструкторів психологічної підтримки;
- ✓ відбір та навчання тренерів з числа психологів Центрів морально-психологічної підтримки видів (окремих родів)

Під час відновлення боєздатності військових

Крок 3

Навчання позаштатних інструкторів психологічної підтримки:

- ✓ відбір кандидатів для навчання за програмою інструкторів психологічної підтримки;
- ✓ проведення інструкторсько-методичних занять з командирами рот/взводів та офіцерів ГКБС, ГПСВ щодо порядку взаємодії з позаштатними інструкторами психологічної підтримки;
- ✓ проведення триденного навчання інструкторів

Крок 4

Зворотній зв'язок.

- ✓ аналіз ефективності діяльності позаштатних інструкторів психологічної підтримки;
- ✓ корегування програм підготовки;
- ✓ проведення інтерв'ійних та супервізійних сесій для позаштатних інструкторів психологічної підтримки

Головним управлінням МПЗ ЗС України у межах дії Меморандуму про співпрацю між Головним управлінням та Ізраїльською коаліцією по роботі з травмою, який погоджено Головнокомандувачем ЗС України 28 квітня 2023 року, проведено, із залученням ізраїльських партнерів, чотири дводенних тренінги з підготовки інструкторів психологічної підтримки за програмою «Рівний-рівному».

Зазначені заняття проведені у травні-червні 2023 року на фондах Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (2 заняття: одне з локацією у м. Львів, друге з локацією у с. Старичі Львівської обл.) та Військової академії (м. Одеса) (2 заняття з локацією у м. Одеса). До

занять, в якості тих, хто навчається, було залучено 82 особи, після закінчення тренінгів всі військовослужбовці отримали відповідні сертифікати.

4.2.2. Інформаційний супровід військ (сил)

Для підвищення мотивації особового складу військ (сил) у період з вересня 2022 року до червня 2023 року Почесні найменування було присвоєно 9 бригадам, 3 полкам і 1 корвету.

Почесними відзнаками «За мужність та відвагу» з травня 2022 до червня 2023 року нагороджені Командування морської піхоти ВМС ЗС України, 14 бригад, 2 полки, 1 центр, 10 окремих батальйонів (дивізіонів).

ДИНАМІКА

присвоєння почесних найменувань військовим навчальним закладам військовим частинам (підрозділам) та військовій техніці (об'єктам) Збройних Сил України в період 2015 – 2023 роки (станом на 08.07.2023)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	РАЗОМ
батальйон	1	-	-	-	2	2	1	-		6
центр	-	-	-	-	1	2	1	-		4
полк	-	-	1	1	-	1	5	3		11
бригада	1	-	5	6	12	11	4	8	1	48
ВВНЗ	-	-	-	1	1	-	-	-		2
літак	2	2	-	-	-	-	-	-		4
корабель	-	1	-	-	-	-	1	1		3
РАЗОМ	4	3	6	8	16	16	12	12	1	78

ДИНАМІКА

нагородження військових частин (підрозділів), військових навчальних закладів та військової техніки (об'єктів) Збройних Сил України
(станом на 08.07.2023)

	2022	2023	РАЗОМ
Командування		1	1
батальйон, дивізіон	9	3	12
центр	6		6
полк	6		6
бригада	32	5	37
корабель	1		1
РАЗОМ	54	9	63

Головним управлінням морально-психологічного забезпечення разом із Офісом Президента України 7 квітня 2023 року на території Кримськотатарського культурного центру Birlik у Київській області було організовано іфтар – вечерю, яка проводиться під час священного для мусульман місяця Рамадан. Для України таку традицію – проведення іфтару саме на офіційному рівні було започатковано вперше.

У заході взяли участь Президент України Володимир Зеленський, представники Меджлісу кримськотатарського народу та мусульманського духовенства. Разом з Главою держави іфтар також розділили українські військовослужбовці-мусульмани, які зараз воюють у лавах ЗС України: кримські татари, азербайджанці, волзькі татари, українці, які прийняли

іслам. Зокрема це капелани, парамедики, добровольці, представники громадськості й дипломатичних установ.

Президент вручив державні нагороди українським військовослужбовцям. Натомість військовослужбовці подарували Главі держави шеврони та книгу.

У межах заходу було організовано фотовиставку про події в Криму, яка розкриває теми порушення прав людини на півострові, політичного переслідування кримських татар та їхніх родин, розповідає про військових-мусульман, які воюють зараз на фронті.

Протягом квітня 2023 року було проаналізовано стан та наявність Бойових прапорів у військових частинах. За результатами проведеного аналізу, потреба у виготовленні бойових прапорів склала 512 одиниць, заміни потребували 20 бойових прапорів.

У 2023 році продовжено роботу щодо децентралізації системи управління військовими закладами культури. На підставі наказу Головнокомандувача ЗС України від 21.06.2023 року №176 було організовано приймання-передачу 14 гарнізонного будинку офіцерів (м. Городок Житомирської області) – Командуванням Сил логістики ЗС України та 8 гарнізонного будинку офіцерів (м. Білгород-Дністровський Одеської області) – Командуванням Сил підтримки ЗС України.

Для організації закупівлі сучасних технічних засобів пропаганди у 2023 році було виділено фінансовий ресурс у розмірі 2 844,0 тис. грн. (6%

від загальної потреби на закупівлю сучасних технічних засобів пропаганди).

Станом на 01.07.2023 року (у 2023 році) проведено закупівлю 226 одиниць (у 2022 році – 720 одиниць) сучасних технічних засобів пропаганди, що забезпечує незначне збільшення відсотку укомплектованості, а саме: друкарськими комплексами до 3,7% (+ 2%), телевізорами до 84% (+ 1%), мультимедійними проекторами до 44% (+ 1%); акустичними системами до 32% (+ 1%).

Загалом протягом першого півріччя 2023 року вдалося збільшити укомплектованість ЗС України основними табельними технічними засобами пропаганди на 1% (до 57% від загальної потреби).

4.2.3. Соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей

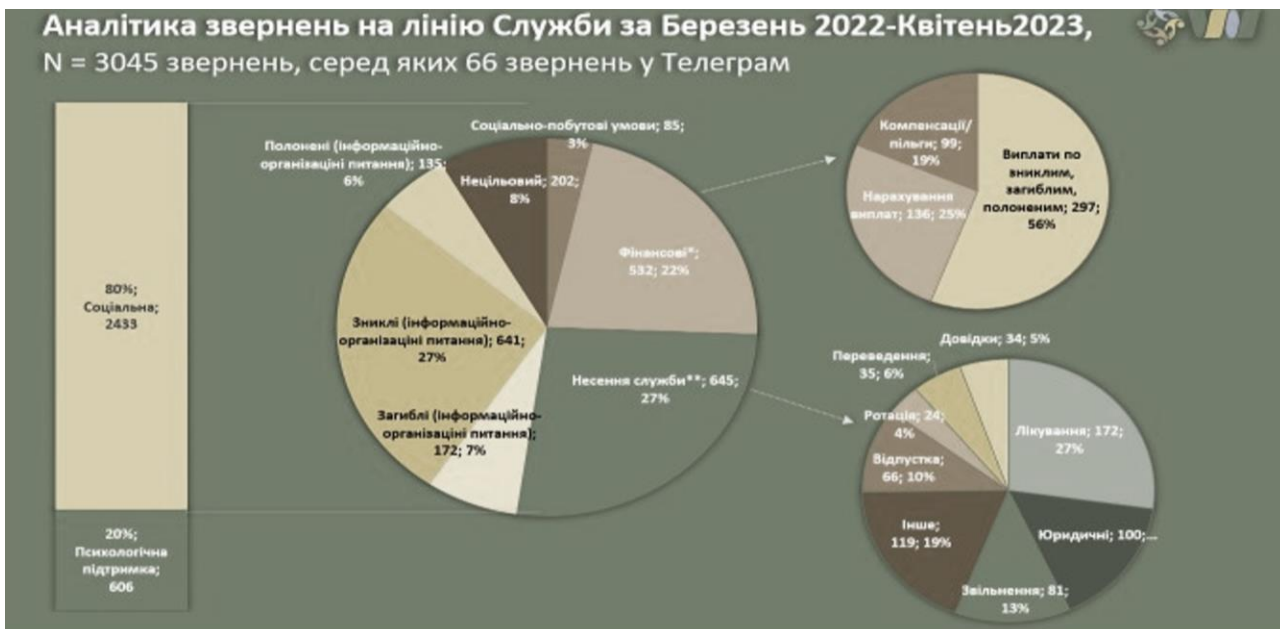
Важливим елементом формування нової системи соціального супроводу була організація підготовки фахівців відповідного напрямку.

Так, вперше у Збройних Силах рішенням Головнокомандувача ЗС України від 11.03.2023 року № 13580/С було започатковано підготовку офіцерів тактичного рівня за військово-обліковою спеціальністю 340005 спеціалізацією «Соціальна робота у військах (силах)» на базі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, опрацьовано замовлення на підготовку фахівців за рівнем освіти «бакалавр» чисельністю 20 осіб, а також курсів перепідготовки фахівців соціального супроводу по 80 осіб щороку.

Для безпосередньої підготовки фахівців соціального супроводу 1 червня 2023 року було створено нову кафедру – Соціальної роботи у військах (силах) Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, на яку вже у 2023 році було сплановано здійснити перший набір курсантів.

Як вже зазначалося вище, Головне управління для задоволення потреб членів сімей військовослужбовців у соціальній та психологічній підтримці продовжувало співпрацю з громадськими організаціями, зокрема з «Громадським рухом «Жіноча Сила України», якою

організовано роботу гарячої лінії психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців.

Протягом першого півріччя 2023 року продовжувалась робота представника управління соціального супроводу в Координаційному штабі з питань поводження з військовополоненими.

У межах цієї роботи за участю представництва Головного управління було проведено:

387 консультацій в Громадській приймальні Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими для вирішення проблем родин полонених, безвісті зниклих, загиблих захисників;

186 зустрічей з рідними та близькими військовослужбовців ЗС України окремих видів (родів) військ (сил) ЗС України, а саме: військових частин А7014, А2802, А1736, А0989, А0998, А0281, А0224, А1126, громадських організацій «Полігон 56», «Всеукраїнський громадський рух матерів та родин учасників АТО «Берегиня», «Об'єднані морем», «501 батальйон» та інші.

Одним з найбільш актуальних напрямків роботи соціального супроводу, який потребував додаткової уваги, був і залишається сегмент

роботи з сім'ями військовослужбовців.

Протягом першого півріччя в межах оновленого завдання основні зусилля Головного управління були націлені на налагодження та підтримання безперервної та ефективної комунікації військових частин,

ТЦК та СП з членами сімей загиблих, полонених та зниклих безвісти військовослужбовців.

Основними проблемними питаннями родин військовослужбовців були складнощі з отримання необхідних документів, інформації з питань реалізації належних їм пільг та гарантій:

одноразових грошових допомог;
 документів з військових частин для набуття пільгових статусів;
 інформації про підтвердження правового статусу військовослужбовців;

отримання грошового забезпечення військовослужбовців, які перебувають в полоні.

Так, за підтримки Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Головним управлінням було організовано проведення зустрічей з сім'ями військовослужбовців військових частин А1965, А0536.

Позитивним досвідом такої роботи стало залучення до роботи з сім'ями служб персоналу, медичної та фінансової служб військових частин, а також представників цивільно-військового співробітництва.

Протягом червня 2023 року управління соціального супроводу проводило роботу щодо вивчення досвіду з удосконалення функціонування роботи ТЦК та СП за напрямком прийому громадян та інформаційною підтримкою, запропонованою обласною цивільно-військовою адміністрацією спільно з Закарпатським ТЦК та СП.

Продовжується робота щодо формування списків для організації подальшої соціальної реабілітації, реінтеграції та відновлення.

У квітні організовано та проведено реабілітаційні заходи в санаторії "Моршин" для відновлення жінок військовослужбовиць ЗС України, які перебували у полоні російських військ.

Отже, ми бачимо, що протягом першого півріччя 2023 року соціальний супровід, як оновлений напрямок діяльності в загальній системі морально-психологічного забезпечення ЗС України засвідчив свою актуальність та потребу в розвитку та нарощуванні спроможностей.

Докорінна трансформація управління соціальної роботи у ЗС України, побудова ефективної вертикалі керівництва процесами моніторингу та реагування на потреби особового складу засвідчила низку прогалин, зокрема стосовно непокладеної на командирів (начальників) відповідальності за соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, та нові напрямки удосконалення роботи з підтримки персоналу.

Зростаюча потреба в реалізації набутих прав та гарантій учасників бойових дій, в роботі з сім'ями військовослужбовців окреслила необхідність в реорганізації сил соціального супроводу на рівні ТЦК та СП, управлінь військових частин, внесенні змін до нормативно-правових актів, що регулюють питання організації соціального супроводу в ЗС України.

В той же час поряд з позитивними напрацюваннями щодо організації та проведення МПЗ підготовки та застосування військ (сил), у цій діяльності ще залишилось багато проблемних питань та окремих недоліків. Наприклад, під час проведення у квітні-травні 2023 року Головним управлінням МПЗ ЗС України вивчення стану морально-психологічного забезпечення Командування Сил територіальної оборони ЗС України та підпорядкованих військових частин визначено, що стан організації МПЗ під час залучення підрозділів ТрО до виконання бойових (спеціальних) завдань (особливо самостійно на основних напрямках дій противника, а також залучення в районах ведення активних бойових дій вперше) з труднощами забезпечує їхнє якісне виконання. Структури МПЗ потребують доукомплектування, а офіцери МПЗ - підвищення кваліфікації та набуття практичних спроможностей для реалізації завдань МПЗ під час виконання бойових (спеціальних) завдань в районах ведення активних бойових дій.

Основними причинами такого стану справ були:

залишення вакантною понад шість місяців посади начальника управління МПЗ КС ТрО, що суттєво вплинуло на якість організації МПЗ як в КС ТрО, так і в підпорядкованих військових частинах;

внаслідок зміни організаційно-штатної структури підрозділів МПЗ КС ТрО та переміщення відповідних посадових осіб структур МПЗ на інші

посади, реалізація вимог розпорядчих документів за напрямком МПЗ, які надходили до КСТрО, не здійснювалася в повному обсязі, якісний контроль виконання визначених заходів не проводився;

укомплектованість відділу психологічного забезпечення управління морально-психологічного забезпечення КСТрО складала 80%;

укомплектованість груп контролю бойового стресу становила 70%, з яких тільки половина мали фахову психологічну освіту;

системи роботи посадових осіб за напрямками діяльності не уточнювались, що призводило до безконтрольності у виконанні

функціональних обов'язків;

облік технічних засобів пропаганди здійснювався поверхово та не відображав реального стану справ;

планувальні документи за напрямком МПЗ підготовки та застосування СТрО не в повному обсязі відповідали вимогам керівних документів;

розпорядчі документи, що надходили до КСТрО, не аналізувались, до підпорядкованих військових частин доводились без урахування специфіки ТрО, конкретні завдання командирам бригад щодо виконання (реалізації) не визначались;

аналіз проведених дій, як один з основних інструментів у системі внутрішньо-комунікаційної роботи, що спрямований на згуртування особового складу та підвищення ефективності виконання бойових (спеціальних) завдань, в СТрО практично не впроваджений;

контроль за діяльністю Центру морально-психологічної підтримки СТрО та груп контролю бойового стресу (далі - ГКБС) бригад ТрО з боку КСТрО не здійснювався, внаслідок чого у бригадах ТрО був відсутній єдиний підхід до застосування сил і засобів ГКБС. Водночас у в/ч А7383 була організована ефективна робота ГКБС щодо психологічного супроводу та оперативного реагування на зміни психологічного стану військовослужбовців як безпосередньо на лінії зіткнення (ОТУ "Соледар", м. Бахмут), так і в районі відведення, з наданням військовослужбовцям часу для відпочинку та забезпеченням соціально-побутових потреб з урахуванням умов обстановки. Станом на 27.04.2023 в м. Бахмут три ЗКР з МПЗ виконували завдання щодо заведення штурмових груп, при цьому 1 ЗКБ з МПЗ та 2 ЗКР з МПЗ були поранені;

порушувався алгоритм застосування трьохетапної системи роботи щодо повернення в стрій. Так, військовослужбовцям однієї з військових частин, які внаслідок невдалого виконання бойового завдання на початку квітня 2023 року були відведені для відновлення боєздатності, першочергова медична та психологічна допомога в необхідному обсязі не надавалась, належні побутові умови не були забезпечені. Натомість до особового складу першочергово були застосовані заходи адміністративного впливу, що в подальшому не забезпечило очікуваного результату від роботи психологів та офіцерів структур МПЗ;

не ефективна взаємодія КСТрО та підпорядкованих бригад з членами сімей військовослужбовців, ТЦК та СП, органами місцевого самоврядування за місцем дислокації (формування) бригад ТрО, що у разі залучення бригад (підрозділів) ТрО до виконання бойових (спеціальних) завдань у районах ведення активних бойових дій та втратах особового складу, призвела до виникнення осередків соціальної напруги серед членів сімей військовослужбовців (в тому числі поранених, загиблих та зниклих безвісти).

Водночас слід зазначити, що під час роботи групи КСТрО оперативно реагувало на виявлені проблеми та вживало заходів щодо їх усунення:

доопрацьовано систему надання психологічної допомоги СТрО;

спільно з Головним управлінням та Командуванням Медичних сил ЗС України налагоджено роботу щодо оперативного надання медичної допомоги військовослужбовцям;

налагоджено систему моніторингу соціальних процесів для узагальнення проблемних питань та оперативного реагування на них.

Так, 26.04.2023 Головним управлінням спільно з КСТрО, командуванням військових частин, представниками органів місцевого самоврядування, військової контррозвідки, поліції та Криворізьким Територіальним центром комплектування та соціальної підтримки були організовані зустрічі з членами сімей військовослужбовців, під час яких організовано дієву взаємодію з членами сімей військовослужбовців, надано відповіді на поставлені питання та створено спільні групи в месенджерах для оперативного реагування на запити членів сімей військовослужбовців.

Водночас аналіз звернень членів сімей через месенджери протягом перших чотирьох діб роботи (з 27.04 до 01.05.2023) засвідчив про те, що 70% звернень пов'язано з наданням медичної допомоги військовослужбовцям, 20% - через бюрократизм у роботі штабів окремих підрозділів щодо надання довідок, прийому рапортів тощо, 10 % - небажання окремих посадових осіб батальйонів комунікувати з військовослужбовцями та реагувати на їх звернення.

За таких обставин яскравим прикладом ефективної внутрішньої комунікації стала робота офіцерів ГУ МПЗ ЗС України в кінці квітня 2023 року на ПКП (передовому командному пункті) в/ч А7383 (м. Бахмут), де була з'ясована гостра нестача артилерійських боєприпасів, вкрай необхідних для оборони міста. У результаті керівним складом ГУ МПЗ було оперативно організована взаємодія з Головним управлінням логістики ГШ ЗС України, Командуванням сил логістики ЗС України протягом двох діб проблему було вирішено, що значно посилило спроможності підрозділів з вогневого ураження ворога на Бахмутському напрямку.

РОЗДІЛ 5.

РЕІНТЕГРАЦІЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ПЕРЕБУВАВ У ПОЛОНІ

5.1.ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РЕІНТЕГРАЦІЇ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ПЕРЕБУВАВ У ПОЛОНІ

Широкомасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року стало найбільшим актом збройної агресії проти суверенної держави в Європі з часів Другої світової війни.

Стрімке просування противника у глибину рубежів оборони ЗС України та окупація її територій стало одним із головних чинників захоплення військовослужбовців ЗС України та інших громадян України у полон рф у перший період війни. Подальша висока інтенсивність ведення бойових дій частинами та підрозділами ЗС України при безпосередньому вогневому контакті з противником обумовила збільшення кількості військовополонених зі складу ЗС України.

Зважаючи на те, що військовий полон є одним із основних професійних ризиків для військовослужбовців, поряд з їх пораненням і загибеллю перед керівництвом ЗС України повстало завдання надати більшій керованості цьому процесу та зменшити негативні наслідки перебування людини в полоні.

Саме із цією метою було створено позаштатну групу реінтеграції Генерального штабу ЗС України (далі – група реінтеграції).

Формування групи реінтеграції відбувалось упродовж однієї доби і вже 26 березня 2022 року вона здійснювала реінтеграційні заходи для військовослужбовців, які були звільнені з полону та розміщені на базі Національного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ» та Київської міської клінічної лікарні №4.

Повних спроможностей група реінтеграції набула після переміщення на базу Медичного центру «Нові Санжари» Національної гвардії України (далі – НГУ) на початку квітня.

Під час розгортання групою реінтеграції було виконано наступні заходи:

- визначення, рекогносцировка та підготовка місць для проведення заходів реінтеграції;

- підбір фахівців та комплектування групи реінтеграції;

- організація взаємодії та встановлення зв'язку із відповідальними особами Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Об'єднаного центру з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганських областях Служби безпеки України (далі – Об'єднаний центр СБУ), Офісу Генерального прокурора України, Міжнародного Комітету Червоного

Хреста (далі – МКЧХ), Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС), іншими органами державного та військового управління, військовими частинами та підрозділами;

визначення внутрішніх процедур та протоколів проведення заходів реінтеграції.

Основними факторами, які сприяли швидкому набуттю групою реінтеграції початкових спроможностей (*протягом однієї доби*) та її повному розгортанню (*протягом 12 діб*) стали:

наявність попереднього досвіду проведення заходів реінтеграції в ЗС України впродовж 2016 – 2020 років;

наявність у ЗС України відповідної нормативно-правової бази, яка регламентувала порядок та процес проведення реінтеграції із військовослужбовцями ЗС України, які перебували у полоні.

наявність результатів наукових досліджень та методичних розробок, виконаних у науково-дослідних установах ЗС України щодо питань реінтеграції особового складу, який перебував у полоні;

наявність у ЗС України фахівців за напрямками організації та проведення дебрифінгів, психологів, що мають спеціалізацію та досвід роботи з особовим складом, який перебував у полоні та/або ізоляції (психолог SERE), спеціалістів з тактики виживання та ухилення від контакту з противником (SERE) (фахівців пошуково-рятувального забезпечення (далі – ПРЗ) тощо, які пройшли відповідну підготовку за стандартами НАТО (під проводом інструкторів з JointPersonnelRecoveryAgency (далі – JPRA), США та Defence SERE TrainingOrganisation (далі – DSTO), Великобританія тощо).

Крім зазначеного, роботі сприяло створення Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими (далі – Координаційний штаб), як тимчасового допоміжного органу Кабінету Міністрів України під керівництвом спочатку віце-прем'єр міністра, керівника Міністерства реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірини ВЕРЕЩУК, а згодом начальника Головного управління розвідки Міністерства оборони України Кирила БУДАНОВА.

Згодом під керівництвом заступника міністра Міністерства оборони України Ганни МАЛЯР у складі Координаційного штабу створено робочу групу з реінтеграції та постізоляційного супроводу, до якої ввійшли представники центральних органів влади за напрямком роботи.

На сьогодні національна нормативно-правова база щодо реінтеграції особового складу, який звільнений з полону, включає в себе закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей» від 26.01.2022 року, а також пов'язані із цим законом постанови КМУ №1210 та №1281. Обов'язковість відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) для військовослужбовців, яких звільнено

з полону, визначено законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Відповідно до зазначеного вище закону України, встановлюється обов'язок держави (органів виконавчої влади) щодо проведення відновлювальних (реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) після звільнення з полону осіб, які належали до складу Сил безпеки і Сил оборони України. Водночас цей закон не регулює порядок проведення процесу реінтеграції.

Постанови КМУ №1210, №1281 доповнюють закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» щодо питань соціального і правового захисту осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Крім зазначеного, в своїй діяльності суб'єкти реінтеграції використовують інші національні та міжнародні нормативні документи, які визначають засади міжнародного гуманітарного права, регулюють порядок ведення збройних конфліктів та прагнуть обмежити їх наслідки. Міжнародні нормативні документи встановлюють порядок тримання військовополонених, їх права та є керівництвом з документування тортур або дій, що принижують гідність, видів поведження та покарань.

5.2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРОЦЕСУ РЕІНТЕГРАЦІЇ

Метою процесу реінтеграції є відновлення фізичного та психологічного стану, отримання розвідувальних відомостей, вивчення та узагальнення досвіду, соціальна підтримка військовослужбовців, які були звільненні з полону та/або перебували в ізоляції.

Відповідно до мети, процес реінтеграції передбачає виконання чотирьох основних завдань:

- медичне обстеження та лікування;
- скринінг психологічного стану та постізоляційна декомпресія;
- отримання розвідувальних відомостей, вивчення досвіду виживання та перебування у полоні (SERE, CAC);
- надання соціальної та правової підтримки.

Об'єктом реінтеграції в ЗС України є військовослужбовці, які перебували у полоні та/або в ізоляції у тому числі і на території, яка контролюється противником.

Основними суб'єктами процесу реінтеграції в ЗС України є:

- Координаційний штаб з питань поведження з військовополоненими;
- група реінтеграції;
- органи військового управління та військові частини (підрозділи).

Процес реінтеграції має внутрішню структуру, яка поділяється на три етапи, а саме (рис. 5.1.):

I етап, який починається з моменту передачі військовослужбовця, який перебував у полоні та/або в умовах ізоляції, фахівцям з реінтеграції. Зазвичай I етап реінтеграції проводиться в районі проведення обміну військовополоненими або місці евакуації особового складу, який перебував в ізоляції;

II етап починається з моменту прибуття військовослужбовця, який перебував у полоні та/або в умовах ізоляції, до визначеного закладу;

III етап починається з моменту прибуття військовослужбовця, який перебував у полоні та/або в умовах ізоляції, до військової частини або медичного закладу для проходження подальшого лікування або реабілітації (додаток 25).

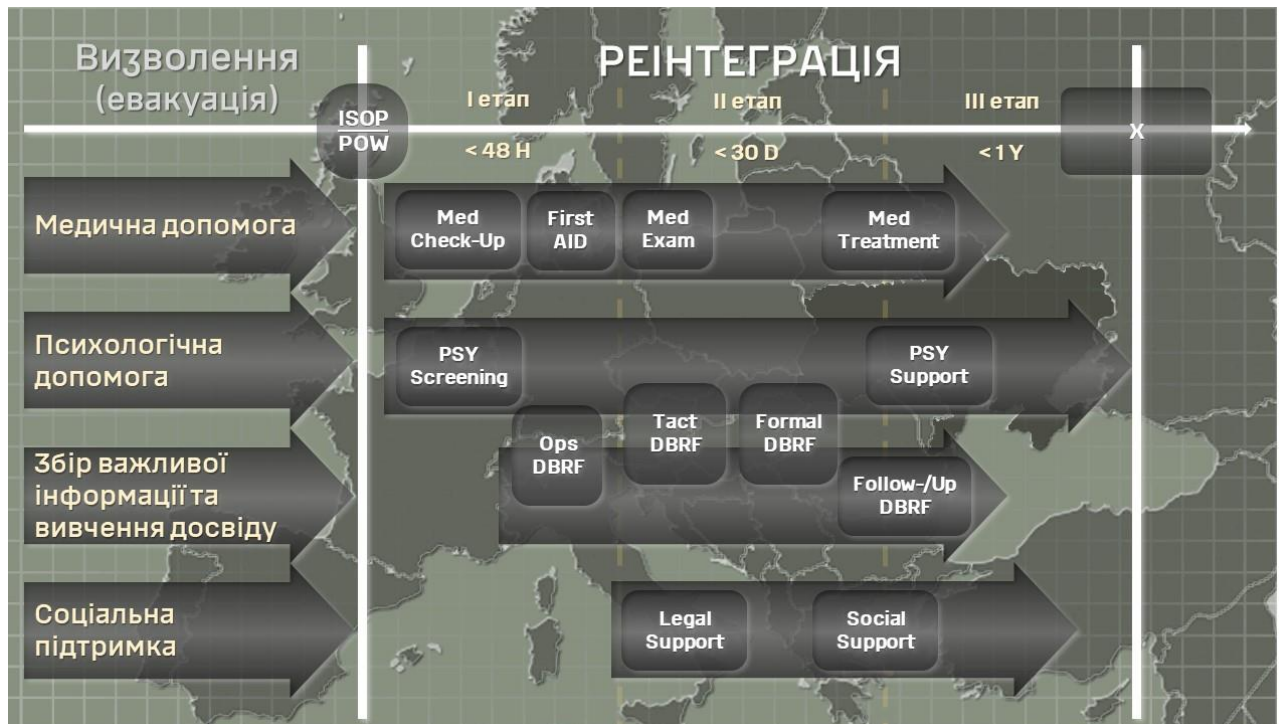

Рис.5.1.Зміст та структура процесу реінтеграції (варіант)

Процес реінтеграції може бути обмеженим лише проведенням заходів I та/або II етапів у разі, якщо подальше проведення заходів реінтеграції недоцільне.

Як видно з рисунку1, структура процесу реінтеграції пов'язана із основними завданнями через виконання конкретних заходів, перелік яких наведено у таблиці 5.1.

Таблиця 5.1.

Зміст та загальна характеристика етапів процесу реінтеграції

№ етапу	Тривалість	Фокус уваги	Заходи
I	до 48 годин	Отримання розвідувальної (контррозвідувальної) інформації	перша медична допомога; медичне сортування; психологічний скринінг; оперативний дебрифінг.

№ етапу	Тривалість	Фокус уваги	Заходи
II	до 30 діб	Фізичне та психологічне відновлення, вивчення досвіду	поглиблений медичний огляд та лікування; тактичний (формальний, уточнюючий) дебрифінг; психологічна підтримка; вивчення та узагальнення досвіду перебування в ізоляції та/або у полоні; відновлення особистих документів, номерів телефонів та банківських карток, правове консультування.
III	до 1 року	Адаптація та соціальна підтримка	лікування; медична, медико-психологічна, психологічна реабілітація; постізоляційний супровід (психологічна, соціальна, правова підтримка); відновлення особистих документів.

5.2 1. Функції та завдання системи реінтеграції

На сьогодні в ЗС України система реінтеграції нормативно не регламентована, проте необхідність проведення заходів реінтеграції з особовим складом, який перебував в ізоляції та/або у полоні, обумовила її створення для реалізації цієї функції.

Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими – міжвідомчий орган, який утворено для виконання функції координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших органів, органів місцевого самоврядування, військових формувань, утворених відповідно до законів, правоохоронних органів та громадських об'єднань з питань поводження з військовополоненими. Головою координаційного штабу є начальник ГУР МО України, до його складу також входять представники Міністерства реінтеграції ТОТ України, МО України, МВС України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства охорони здоров'я України, СБУ, ЗС України тощо. В рамках процесу реінтеграції Координаційний штаб здійснює адміністративну підтримку процесу реінтеграції на міжвідомчому рівні, планує та організовує проведення заходів реінтеграції I етапу.

Група реінтеграції – міжвидовий підрозділ, який створено відповідно до окремого доручення начальника ГШ ЗС України для виконання функцій організації та проведення заходів реінтеграції із військовослужбовцями ЗС України, які перебували в ізоляції та/або у полоні.

Органи військового управління, військові частини та підрозділи, до яких належали військовослужбовці на момент потрапляння у полон, виконують свої функції з реінтеграції на III етапі. До їх компетенції

зазвичай належать питання: відновлення особистих документів (посвідчення офіцера, військовий квиток тощо), поновлення грошових виплат та інших видів забезпечення, психологічної підтримки, направлення для проходження ВЛК, лікування, реабілітації тощо.

Реінтеграція є складним процесом, для проведення якого необхідна організація широкої взаємодії як на міжвідомчому, так і на міжвидовому рівнях. У рамках цієї взаємодії зазвичай до проведення окремих заходів реінтеграції можуть залучатися представники: Міністерства з питань реінтеграції ТОТ України, СБУ, МВС України, Офісу Генерального прокурора України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, МКЧХ, Моніторингової місії Організації Об'єднаних Націй тощо.

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій. Одним з основних завдань Міністерства є підтримка громадян, що постраждали від збройної агресії РФ. Структурним підрозділом міністерства, на яке покладено завдання збору та узагальнення даних про українських військовополонених, загиблих, зниклих безвісті, незаконно затриманих окупантами, у тому числі і з-поміж мирного населення є Національне інформаційне бюро (далі – НІБ). Додатковим завданням НІБ є забезпечення звільнених військовополонених речами першої необхідності на I етапі реінтеграції.

Представники СБУ беруть участь у процесі реінтеграції в основному для отримання розвідувальної (контррозвідувальної) інформації, уточнення даних та ідентифікації осіб, які перебувають у полоні, вважаються зниклими безвісті або загиблими тощо.

Представники МВС України забезпечують процеси виключення військовослужбовців, звільнених з полону, із Єдиного реєстру осіб зниклих безвісти за особливих обставин, відновлення документів громадян України, посвідчень водія тощо.

Представники Офісу Генерального прокурора України беруть участь у процесі реінтеграції для фіксації порушень норм міжнародного гуманітарного права, випадків тортур (катувань, знущань, вбивств), що застосовувалися до звільнених з полону військовослужбовців або інших громадян України.

Представники уповноваженого Верховної Ради України з прав людини виконують наглядову функцію з контролю за дотриманням конституційних прав та свобод звільнених з полону військовослужбовців.

Представники МКЧХ та Моніторингової місії ООН можуть за запитом допускатись до заходів процесу реінтеграції для документування випадків порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, що застосовувалися до звільнених з полону військовослужбовців, уточнення даних та ідентифікації осіб, які на цей час перебувають у полоні.

5.2.2. Функції, завдання та склад групи реінтеграції

Є очевидним той факт, що особовий склад, який перебував в ізоляції на території противника та/або у полоні, є носієм унікального досвіду щодо порядку виживання, ухилення від контакту з противником, протидії тиску противника у полоні та евакуації/звільнення (SERE), а також може володіти важливою розвідувальною інформацією. Тому першочерговим завданням у найближчий час після визволення з полону є його опитування, надання медичної та психологічної допомоги.

Повернення військовослужбовців одразу до військових частин після їх звільнення з полону без проведення заходів реінтеграції зазвичай несе в собі як прямі, так і приховані ризики для їх психічного та фізичного здоров'я, втрати важливої розвідувальної інформації та набутого ними досвіду виживання та дій в ізоляції, та/або у полоні.

Враховуючи зазначене, для виконання завдань реінтеграції в ЗС України на міжвидовому рівні, рішенням начальника Генерального штабу ЗС України й було створено групу реінтеграції.

У своїй діяльності група реінтеграції керується Законами України та іншими національними та міжнародними нормативними документами у тому числі міжнародними військовими документами НАТО.

Адміністративно група реінтеграції підпорядковується начальнику ГШ ЗС України через начальника Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України.

Група призначена для виконання всіх чотирьох завдань реінтеграції та фактично забезпечує їх виконання впродовж II етапу реінтеграції у взаємодії з іншими органами військового управління, міністерствами, відомствами та міжнародними організаціями.

За час свого існування крім виконання визначених керівництвом завдань фахівцями групи велася активна інформаційна робота з питань вдосконалення внутрішньої комунікації, просвіти та запобігання маніпуляцій стосовно чутливих питань звільнення з полону, проводилися наукові соціологічні та психологічні дослідження для Науково-дослідного центру гуманітарних проблем ЗС України та Національного університету оборони України з вивчення досвіду виживання в умовах примусової ізоляції та подальшого використання його в системі психологічної підготовки особового складу, а також постізоляційного супроводу.

Для недопущення розповсюдження у засобах масової інформації спотвореної інформації про звільнених з примусової ізоляції (полону) осіб за підтримки Національної психологічної асоціації України, Львівського медіа форуму та MediaDevelopmentFoundation проведено онлайн заняття з журналістами в рамках мінікурсу «Психологія війни. Як журналістам працювати з чутливими темами». Загалом було охоплено 150 осіб.

Проведено базовий онлайн курс на тему: «Виживання та опір в ворожому середовищі, примусовій ізоляції (полоні)» з двома групами мобілізованих офіцерів морально-психологічного забезпечення, які проходили підготовку на

базі Національної академії сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного. Загальна чисельність 60 осіб.

Продовжено онлайн семінари з проблемних питань, що виникають у звільнених з примусової ізоляції (полону) осіб, а також психологічної підтримки спеціалістів з цієї теми.

Розпочато підготовку проекту роботи з родинами полонених, проведення груп підтримки і самодопомоги, профілактики професійного вигорання операторів «гарячих ліній», створених для комунікації з членами родин полонених.

Групою реінтеграції проведено робочі зустрічі та встановлено взаємодію з наявними *телефонами довіри* та *«гарячими лініями»*, за якими звертаються родичі осіб, зниклих безвісти та тих, які перебувають у полоні (Національне інформаційне бюро, 1648, 044 2878165; Національна поліція України, 089 4201866, 080 0212151; Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців, 0800 332720; Всеукраїнська правозахисна організація «Юридична Сотня», 080 0308100; Національна психологічна асоціація, 080 0100102).

Комплектування групи реінтеграції відбувається на ротаційній основі. До типового складу включаються:

- керівник групи (1 військовослужбовець);
- адміністратор групи (1 військовослужбовець, за наявності);
- офіцер з організації взаємодії (1 військовослужбовець);
- юрист-консульт;
- дебриферів (2-6 військовослужбовців та/або працівників ЗС України);
- помічників дебрифера (за наявності);
- психологів SERE (2-4 військовослужбовця та/або працівників ЗС України);
- фахівців з тактики SERE (2 військовослужбовця, фахівці з ПРЗ);
- ВЛК (за окремим штатом, зазвичай 11 осіб).

Чисельний склад групи в залежності від умов проведення заходів реінтеграції та кількості звільнених військовослужбовців може змінюватись від 5 до 12 осіб без врахування складу ВЛК.

Зазначений склад групи забезпечує цілодобове її функціонування та перебування у постійній готовності до прийому звільнених з полону військовослужбовців. Крім того, за наявності необхідного ресурсу, група може поділятися навпіл для паралельного проведення заходів реінтеграції на двох територіально рознесених об'єктах.

Так, у зазначений період, група реінтеграції ГШ ЗС України виконувала завдання на базі чотирьох об'єктів: Національному військово-Медичному клінічному центрі «ГВКГ», київській міській клінічній лікарні №4, Медичному центрі «Нові Санжари» НГ України, Військово-медичному клінічному центрі (далі – ВМКЦ) Східного регіону.

На сьогодні група реінтеграції ГШ ЗС України здійснює проведення

заходів реінтеграції II етапу на базі медичного центру «Нові Санжари» НГУ та з жовтня 2022 року на базі ВМКЦ Східного регіону, у зв'язку із збільшенням інтенсивності обмінів військовополоненими.

Упродовж дев'яти місяців із моменту свого створення (у період з 26.03.2022 року до 25.12.2022 року), група реінтеграції ГШ ЗС України забезпечувала безперервне виконання завдань щодо:

- проведення повного медичного обстеження та лікування особового складу, який був звільнений з полону;

- проведення скринінгу психологічного стану та заходів постізоляційної декомпресії, проведення психологічного консультування звільнених з полону військовослужбовців ЗС України та членів їх родин (найближчих родичів);

- збору, аналізу, накопиченню та доведенню:

- розвідувальних відомостей про противника;

- інформації про громадян України, які утримуються у полоні, їх стан і місця утримання на території рф, республіки білорусь та на тимчасово окупованих територіях України;

- інформації про випадки порушення противником норм міжнародного гуманітарного права;

- інформації щодо випадків колабораціонізму;

- досвіду дій в умовах ізоляції на території, яка контролюється противником та/або перебування у полоні (SERE, CAC);

- даних про місця загибелі та поховання на тимчасово-окупованих територіях громадян України та особового складу противника.

- координації і надання соціальної та правової підтримки в межах:

- забезпечення особистими речами та засобами першої необхідності;

- забезпечення комфортних умов перебування та харчування (на період проведення II етапу реінтеграції);

- відновлення основних особистих документів (паспорт, довідка про ІНН тощо), доступу до фінансових (відновлення платіжних банківських карток) та комунікаційних сервісів (відновлення номера телефону);

- видача довідок про перебування у полоні;

- відновлення службових та соціальних контактів;

- правове консультування з питань відновлення правового статусу.

5.2.3. Терміни та етапи проведення заходів реінтеграції

Середній термін проведення заходів реінтеграції із зазначеними категоріями військовослужбовців складає для I етапу – до 1 доби, II етапу – 18 діб, III етапу – 120 діб (рисунки 5.2.).

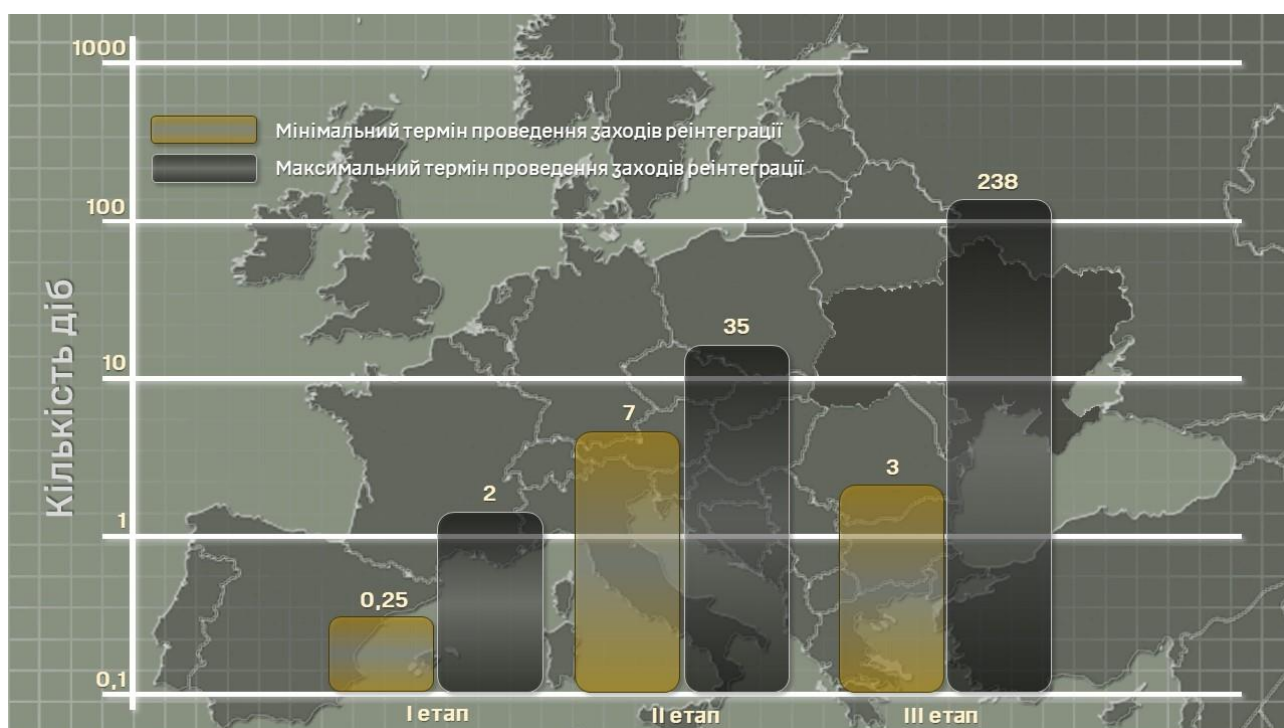

Рис.5.2. Мінімальна та максимальна тривалість етапів реінтеграції

На практиці тривалість етапів реінтеграції залежала від низки чинників, основними серед яких були:

суттєва віддаленість місця проведення обміну військовополонених від місця проведення заходів реінтеграції, тип та кількість транспортних засобів для їх переміщення тощо;

наявність необхідної кількості фахівців (дебріфери, психологи та фахівці з тактики SERE) для проведення заходів реінтеграції;

рівень підготовленості місць проведення реінтеграції (наявність необхідної кількості приміщень для проведення дебрифінгів, оргтехніки тощо);

кількість військовослужбовців ЗС України в обміні, їх стан здоров'я (наявність важких поранень, травм та захворювань) й морально-психологічний стан;

наявність у звільнених з полону військовослужбовців особистих документів (паспорт, довідка про ІПН, посвідчення офіцера/військовий квиток тощо);

можливість залучення представників групи реінтеграції до роботи із звільненими з полону військовослужбовцями безпосередньо з моменту їх обміну;

рівень організації взаємодії із представниками військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець до моменту потрапляння у полон та/або ізоляцію.

Для виконання завдань у складі групи реінтеграції ГШ ЗС України протягом 2022 року залучались представники:

ГШ ЗС України;

ГУМПЗ ЗС України;

СВ ЗС України;
 ПС ЗС України;
 ВМС ЗС України;
 Сил територіальної оборони ЗС України;
 Сил спеціальних операцій ЗС України;
 Військової служби правопорядку ЗС України;
 Військ зв'язку та кібербезпеки ЗС України;
 Національного університету оборони України.

Для вирішення оперативних завдань з питань реінтеграції до складу робочої групи залучались курсанти 4 курсу військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кількісні показники роботи групи реінтеграції наведено відповідно до інформації внутрішньої бази даних групи та можуть відрізнятися від інших оцінок внаслідок розгалуженості процесу реінтеграції та відсутності можливості отримання групою реінтеграції ГШ ЗС України повної інформації про процеси обмінів.

5.2.4. Особливості організації процесу реінтеграції у ЗС України

Умови оперативної обстановки та вплив перелічених вище чинників обумовили ряд особливостей організації процесу реінтеграції в ЗС України.

З урахуванням обмежених ресурсів, у першу чергу людських (висококваліфікованих фахівців), а також прогнозуючи велику кількість особового складу, який буде звільнений з полону в короткостроковій перспективі, процес реінтеграції реалізовувався на міжвидовому рівні.

Внаслідок відсутності нормативного визначення статусу та відповідних обмежень повноважень групи реінтеграції, фактично контроль над процесом реінтеграції здійснюється лише на II етапі. Отже, на відміну від існуючої світової практики в ЗС України реалізована не трьохетапна структура процесу реінтеграції, а одноетапна.

Велике навантаження на дебриферів та психологів SERE (до 4-5 дебрифінгів за добу) при обмінах від 30 осіб і більше викликало необхідність переглянути формат проведення дебрифінгів.

Дефіцит у складі групи реінтеграції дебриферів та психологів SERE унеможлиблював проведення дебрифінгів у загальноприйнятому форматі «звільнена особа – дебрифер – психолог SERE». Враховуючи те, що більшість дебриферів мало психологічну освіту, було прийняте рішення щодо розширення завдань дебрифера, перекваліфікації психологів SERE та уніфікації обов'язків «дебрифер-психолог SERE».

Вперше з 2016 року до складу групи реінтеграції були залучені фахівці з пошуково-рятувального забезпечення (далі – ПРЗ) польотів авіації, зі складу ПС ЗС України. Вони залучались в якості фахівців SERE та виконували завдання збору, вивчення та узагальнення досвіду з виживання, ухилення від контакту з противником, поводження у полоні та

евакуації.

Для вирішення проблем із комплектуванням групи реінтеграції додатково залучалися на ротаційній основі фахівці з психологічною освітою зі складу ЗС України.

За результатами проведеного аналізу, слід констатувати, що на цей момент у ЗС України налагоджено дієвий процес реінтеграції особового складу, який перебував у полоні. Цей процес реалізовано на міжвидовому рівні та побудовано на принципах широкої міжвідомчої взаємодії. Він має виражену практичну спрямованість на досягнення головної мети реінтеграції – відновлення та повернення військовослужбовців, які перебували у полоні, до повноцінного виконання своїх службових обов'язків та соціального життя.

За своїм змістом процес реінтеграції в ЗС України реалізовано з урахуванням засад, які відповідають основним світовим тенденціям та набули широкого розповсюдження в країнах-членах НАТО. Разом з тим за своєю формою цей процес в ЗС України має такі суттєві відмінності, як склад групи реінтеграції, методи проведення заходів реінтеграції, внутрішня структура процесу реінтеграції тощо. Як правило, ці відмінності обумовлені тим, що процес реінтеграції в ЗС України не отримав достатньої нормативної та адміністративної підтримки, починаючи з 2016 року, а також особливими умовами його проведення, наприклад – великою кількістю військовополонених у порівнянні із іншими військовими конфліктами останніх десятиліть.

Практична значимість процесу реінтеграції полягала у тому, що його впровадження у ЗС України дозволило:

- забезпечити час збору розвідувальної (контррозвідувальної) інформації від осіб, звільнених з полону, до 48 годин;

- централізувати процес збору, накопичення та обробки оперативної інформації щодо місць тримання військовополонених на території РФ та на тимчасово окупованих територіях України, стану та місцезнаходження осіб, які перебувають у полоні противника тощо. А також зменшити час на збір, обробку та доведення цієї інформації, в середньому до 72 годин;

- уніфікувати та централізувати процес збору, вивчення та узагальнення бойового досвіду щодо виживання, ухилення від контакту з противником, протидії тиску противника у полоні та евакуації/звільнення (SERE);

- забезпечити надання кваліфікованої медичної допомоги у перші години після звільнення та поглиблене медичне обстеження у термін до 10 діб. Призначити та провести необхідне лікування, спланувати реабілітаційні заходи;

- проводити психологічний скринінг та психоедукацію військовослужбовців у перші 48 годин після звільнення з полону, постізоляційну декомпресію протягом перших 7 діб та подальше індивідуальне психологічне консультування звільнених осіб та їх родин;

комплексно вирішувати питання соціального забезпечення (засоби першої необхідності, одяг, взуття, засоби мобільного зв'язку тощо) у перші 24 години звільнення з полону, відновлення основних особистих документів та банківських платіжних карток у термін до 14 діб.

Враховуючи набутий досвід, у зазначений період та результати проведення реінтеграційних заходів із звільненими з полону військовослужбовцями можливо зробити висновки щодо доцільності подальшого розвитку цього напрямку в ЗС України.

Крім того, для координації дій з повернення та проведення відновлювальних (реінтеграційних, постізоляційних) заходів з особовим складом ЗС України, який перебував в ізоляції на території противника, а також зниження ризиків потрапляння до неї, було прийнято рішення створити Центр відновлення особового складу ЗС України (додаток 26).

РОЗДІЛ 6.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПОРЯДКОВАНИХ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

УСТАНОВ, ГОЛОВНОМУ

БЕЗПОСЕРЕДНЬО УПРАВЛІННЮ

6.1. ЦЕНТР МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

6.1.1. Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій

З початку повномасштабного вторгнення ворога в Україну, у зв'язку з суттєвим збільшення запитів Центром морально-психологічного забезпечення ЗС України було активізовано роботу з формування високомобільних груп внутрішніх комунікацій, організації та супроводження їх роботи у військових частинах Сил оборони.

Основні зусилля діяльності ВГВК були спрямовані на реалізацію запитів військових частин щодо:

- формування ідеологічних установок та переконання у справедливості війни з боку українських воїнів, незламності їх духу та переконаності у неминучій перемозі над ворогом на полях боїв, відновлення недоторканості та територіальної цілісності України;

- навчання командного та сержантського складу військових підрозділів технологіям роботи з військовослужбовцями своїх підрозділів, а саме: комунікативній взаємодії з підлеглими та командирами різних рівнів у бойових умовах;

- надання першої психологічної допомоги та формування навичок розпізнавання негативних поведінкових реакцій військовослужбовців перед, під час та по завершенню бойових дій, способів регуляції та саморегуляції під час подолання складних бойових ситуацій;

- надання інформаційного контенту воїнам щодо обізнаності у ситуації, яка відбувається на фронтах і в країні, а також здійснення заходів інформаційно-психологічної протидії дезінформації ворога;

- сприяння задоволенню культурологічних потреб військовослужбовців.

Основними чинниками, які вплинули на зміст і формат роботи груп стали:

- значне зростання кількісного складу військ (сил), у першу чергу за рахунок резервістів та військовослужбовців, призваних за мобілізацією, що значно збільшило потребу в роботі груп, а відтак, і навантаження на персонал ВГВК;

- невпевненість військовослужбовців, призваних за мобілізацією, у спроможності виконати поставлену задачу внаслідок відсутності бойового

досвіду та належного рівня військової підготовки, дуже слабка попередня психологічна підготовка;

неготовність та невпевненість особового складу під час ведення бойових дій без відповідної артилерійської підтримки;

низький фаховий рівень переважної більшості командирів ланки взвод-рота, несформованість їх лідерських якостей та комунікаційних здібностей, що, у свою чергу, спричиняє недовіру особового складу і невпевненість у доцільності прийнятих ними командирських рішень;

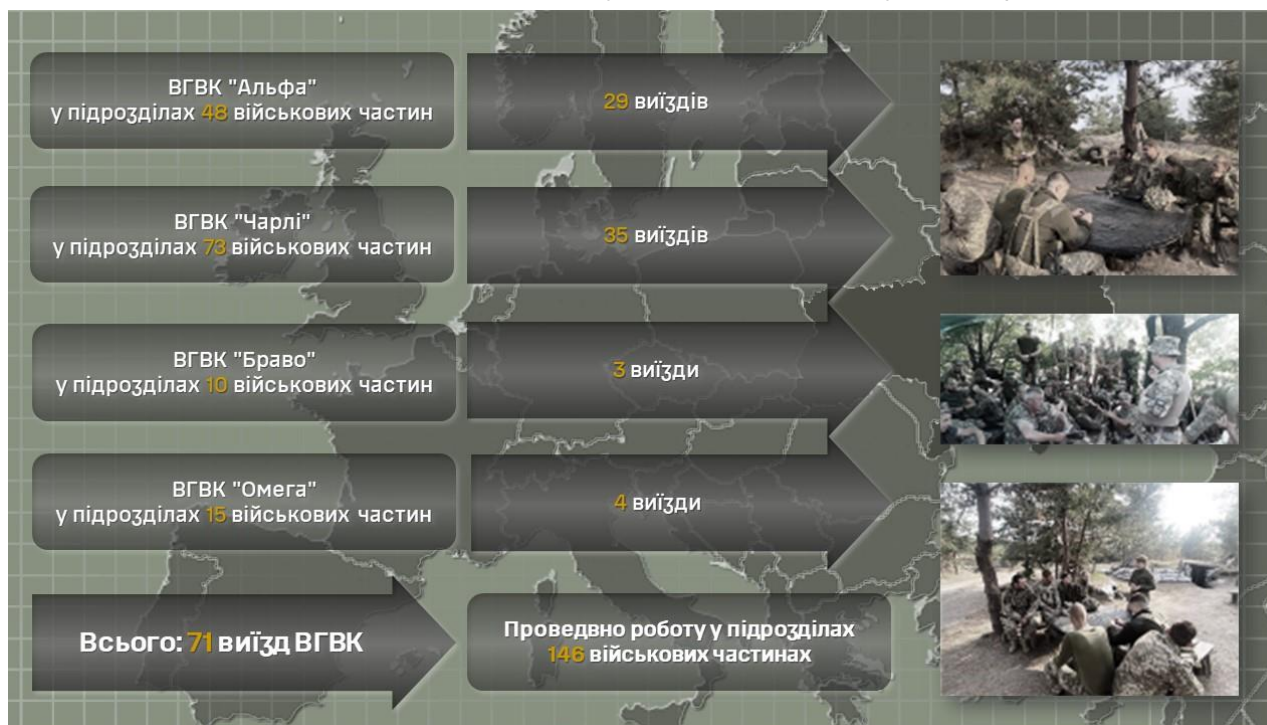
стихийність (безсистемність) внутрішніх комунікацій у підрозділах, поширеність фактів формування та розповсюдження негативних наративів деструктивними (токсичними) лідерами, значний вплив на свідомість військовослужбовців членів сімей, приятелів по цивільному життю тощо;

нестабільний психоемоційний стан військовослужбовців, підрозділи яких зазнали важких втрат у ході бойових дій;

робота ворожих сил ІПСО;

велика кількість призваних за мобілізацією військовослужбовців, які не придатні до служби за станом здоров'я чи за сімейним станом, що призводить до зростання напруженості у військових колективах;

невдоволення необхідністю виконувати бойові завдання поза межами дислокації бригад (характерно для частин територіальної оборони, особливо на початковому етапі їх застосування).

Загалом з початку 2022 року було організовано роботу 71 високомобільної групи внутрішніх комунікацій:

29 високомобільних груп внутрішніх комунікацій ідеологічної і моральної підтримки особового складу військових частин (підрозділів) «Альфа» у 48 військових частинах;

35 високомобільних груп внутрішніх комунікацій оперативної психологічної допомоги (підтримки) особовому складу «Чарлі» у 73 військових частинах;

3 високомобільних групи внутрішніх комунікацій забезпечення культурологічних потреб військовослужбовців «Браво» в 10 військових частинах;

4 високомобільних групи внутрішніх комунікацій адміністративно-координаційної роботи «Омега» у 15 військових частинах.

У підсумку проведена робота у підрозділах 146 військових частин (з урахуванням повторної роботи в окремих військових частинах).

6.1.2. Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій ідеологічної і моральної підтримки особового складу військових частин (підрозділів) «Альфа»

Високомобільними групами внутрішніх комунікацій ідеологічної і моральної підтримки особового складу військових частин (підрозділів) «Альфа» проводиться навчання командного складу підрозділів (у першу чергу військовослужбовців оперативного резерву та призваних за мобілізацією) сучасним технологіям роботи з особовим складом, ефективним методикам внутрішніх і зовнішніх комунікацій відповідно до бойової обстановки. Проведено занять з командирами (начальниками) всіх рівнів:

бригадної ланки – 28 занять;

батальйонної ланки – 145 занять;

ротної ланки – 410 занять;

взводної ланки – 970 занять.

Проведено близько 460 групових та 950 індивідуальних бесід з особовим складом.

Крім того, групами надається допомога командирам у вивченні та аналізі чинників, які впливають на морально-психологічний стан особового складу та надаються рекомендації щодо нейтралізації негативних соціально-психологічних явищ.

Ефективність роботи високомобільних груп внутрішніх комунікацій «Альфа» підтверджується багатьма прикладами, у тому числі й наступним. В одному з підрозділів мотопіхотної бригади, яка виконувала бойові завдання на Херсонському напрямку в жовтні 2022 року, під час індивідуальних бесід з військовослужбовцями та спілкування з командуванням батальйону було з'ясовано неготовність екіпажів бойових машин піхоти до бою через страх ураження машин протитанковими засобами противника та необізнаністю з алгоритмами дій у таких ситуаціях. Одним з ключових негативних чинників, який вплинув на рівень психологічної готовності екіпажів до бою, була загибель екіпажів бойових машин у цьому підрозділі.

Групою проведено вивчення психологічних умов виконання завдань різними членами екіпажів бойових машин, а у подальшому – розроблені рекомендації щодо реагування військовослужбовців на дію стресогенних чинників бою та проведено практичні заняття з особовим складом щодо відповідних дій за різних умов бою.

Командиру батальйону були надані рекомендації щодо впровадження ключових елементів психологічної підготовки в зміст бойової підготовки екіпажів для регуляції поведінки кожного члена екіпажу під час різних бойових ситуацій. У подальшому підрозділ успішно виконував бойові завдання, в тому числі у ході визволення правобережжя Херсонщини.

6.1.3. Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій оперативної психологічної допомоги (підтримки) особовому складу «Чарлі»

Основними завданнями високомобільних груп внутрішніх комунікацій «Чарлі» були формування та підтримка психологічної готовності (стійкості), надання психологічної допомоги особовому складу підрозділів ЗС України, які виконують завдання в районі бойових дій. Фахівці груп проводили інструкторсько-методичні заняття з офіцерами-

психологами підрозділів, груп контролю бойового стресу, що значно підвищувало рівень знань та навичок.

Психологічна робота груп була організована з урахуванням основних психологічних аспектів, існуючих у підрозділах на цьому етапі війни, а саме:

недостатній рівень психологічної готовності, стійкості особового складу;

панічний страх заходити на позиції і утримувати їх в умовах щільного артилерійського вогню противника;

кризовий психоемоційний стан військовослужбовців, велика кількість з симптоматикою гострої стресової реакції, психічних розладів.

Ускладнювало стабілізацію психоемоційного стану військовослужбовців те, що великий відсоток особового складу отримували легкі та середні форми акубаротравми (контузії) та не отримували медичної допомоги. Крім того, в умовах інтенсивних бойових дій та негативних чинників, які впливають на психічний стан військовослужбовців (втрати серед особового складу, відсутність можливості повноцінного психофізіологічного відновлення, довготривале (більше 40 діб) перебування на позиціях, під щільним вогнем противника) зростала кількість психогенних втрат.

Під час проведення психологічної роботи у військових частинах (підрозділах) ЗС України, які виконували завдання в районі бойових дій, основними напрямками діяльності груп було:

проведення заходів психологічної підготовки для формування психологічної готовності, стресостійкості в особового складу;

проведення групової і індивідуальної психологічної роботи у форматі психоедукаційних занять для навчання особового складу методам надання першої психологічної допомоги (самодопомоги) під час переживання бойового стресу, дебрифінгу, груп відреагування, психологічних консультацій (кризової інтервенції) для зменшення психологічної напруги;

виявлення військовослужбовців, які перебувають у кризовому психоемоційному стані (гостра стресова реакція, симптоматика тривожного розладу, ПТСР, депресії, суїцидальний ризик тощо), надання психологічної допомоги задля стабілізації стану та повернення військовослужбовців у підрозділи для подальшого виконання завдань або направлення до медичних фахівців;

навчання військовослужбовців методам саморегуляції під час відновлення особового складу підрозділів.

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну здійснювали психологічну роботу 35 ВГВК оперативної психологічної допомоги (підтримки) «Чарлі» у 73 військових частинах (підрозділах) у районі бойових дій, крім того проводили заходи психологічної підготовки та відновлення на полігонах, в районах відведення підрозділів.

«Чарлі» проведено:

2339 індивідуальних психологічних консультацій;

3645 психоедукаційних занять з надання першої психологічної допомоги, збереження психічного здоров'я;

92 заняття-тренінги з офіцерами структур морально-психологічного забезпечення (офіцерами-психологами) військових частин (підрозділів) щодо особливостей психологічної роботи з військовослужбовцями під час активних бойових дій, визначення ознаки пограничної реакції психіки (поведінки), профілактика суїцидальної поведінки;

989 груп реагування на негативні емоції після виконання бойового завдання;

виявлено 249 військовослужбовців, які мали симптоматику психічних розладів (психогенні втрати) та проводилась евакуація у найближчі шпиталі (лікарні), для подальшого лікування, що посприяло у збереженні психічного здоров'я військовослужбовців та з них 89% повернулись для проходження подальшої служби і виконання завдань за призначенням;

1067 військовослужбовцям надана психологічна допомога;

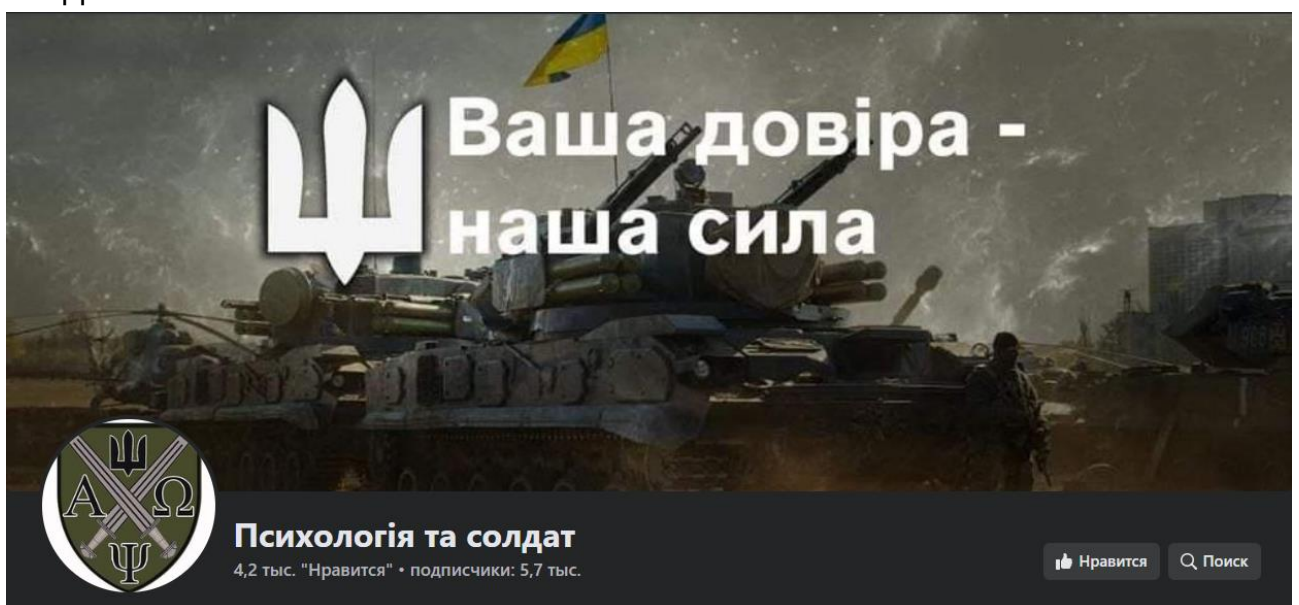
у 11 підрозділах військових частин ЗС України проводилась кризова робота щодо психокорекції емоційно-вольових станів військовослужбовців під час влаштування ними бунтів та відмови у спілкуванні з керівництвом підрозділів.

Крім того, у 2 підрозділах військових частин, де стались випадки суїциду, проведена психологічна допомога (кризова інтервенція).

Позитивним прикладом роботи високомобільної групи внутрішніх комунікацій «Чарлі» під час виконання завдання за призначенням у підрозділах ЗС України було проведення психологічної роботи з особовим складом, результатом якої було виявлення військовослужбовців, які мали симптоматику гострої стресової реакції, психічних розладів (психогенні втрати), проведена евакуація у найближчі шпиталі (лікарні) для подальшого лікування. Що сприяло збереженню психічного здоров'я військовослужбовців та з них 89% повернулись для проходження подальшої служби і виконання завдань за призначенням.

Разом з тим проводились елементи психологічної підготовки з особовим складом підрозділів ЗС України щодо формування психологічної готовності до бойового завдання. Один з прикладів, після проведення психологічної роботи (проведення дебрифінгу, тренінг Teambuilding) в загоні військової частини, які були на бойовому злагоджені, але спостерігалась тенденція серед особового складу щодо відмови від виконання бойового завдання в районі бойових дій, у особового складу помітно підвищилась довіра до командирів, психологічна готовність та мотивація. Крім того, командирам груп, рот, загону надані рекомендації щодо створення здорового клімату в підрозділах та збереження психічного здоров'я особового складу. У подальшому підрозділ успішно виконує бойові завдання в районі стримування противника, в районі Авдіївки.

Також здійснювалась психокорекційна робота з особовим складом підрозділів, які відмовлялись виконувати бойове завдання у 11 підрозділах, після чого 67% з них продовжували виконання бойового завдання.

Задля психологічної просвіти щодо актуальних проблем психологічного аспекту, які виникають під час переживання бойового стресу, створена сторінка у соціальній мережі Facebook «Психологія та солдат».

Ефективність сторінки досягається розповсюдженням навчальної інформації, обмін досвідом у середовищі військових психологів, можливість зворотного зв'язку в онлайн форматі для особового складу військових частин (підрозділів) ЗС України.

6.1.4. Діяльність високомобільних груп внутрішніх комунікацій забезпечення культурологічних потреб військовослужбовців «Браво»

З початку широкомасштабного наступу ворога на Україну формування високомобільних груп внутрішніх комунікацій забезпечення культурологічних потреб військовослужбовців «Браво» здійснюється за територіальним принципом.

До роботи в групах залучаються митці, які проживають (тимчасово знаходяться) в районах виконання військовими частинами завдань за призначенням. Більшість з них має досвід участі у ВГВГ «Браво» в операції Об'єднаних сил (АТО).

За таким принципом створено та функціонують п'ять ВГКГ «Браво» в інтересах ОСУВ «Хортиця», ОСУВ «Північ». Силами Центру було здійснено 128 виїздів Груп мистецького спрямування формату ВГВК

«Браво», проведено 1 066 концертних виступів, залучено в якості глядачів 6 160 військовослужбовців.

м. Харків – 37 виїздів, 72 концертних виступи;
 м. Дніпро – 54 виїзди, 851 концертний виступ;
 м. Запоріжжя – 25 виїздів, 97 концертних виступів;
 м. Рівне – 3 виїзди, 15 концертних виступів;
 м. Чернігів – 9 виїздів 31 концертний виступ.

Було відновлено взаємодію з гуртами, волонтерськими та Громадськими організаціями культурологічного спрямування:

ГО «Хелп Армі» м. Харків;
 ГО «Культурний десант»;
 ГО «Музичний батальйон» м. Київ;
 ГО «АРТ Десант» м. Вінниця;
 ГО «Творча сотня «Рух до перемоги»;
 «Пісні народжені в АТО» м. Дніпро;
 «Пісні війни» м. Львів.

Налагоджено зв'язок з окремими виконавцями, гуртами та творчими колективами в областях:

Святослав Вакарчук;
 Злата Огневич;
 Юрій Горбунов;
 Сергій Василюк;
 Віктор Павлік;
 Наталія Могилевська;
 Світлана Тарабарова;
 Гурт «Скай»;
 Гурт «От Вінта» м. Рівне;
 Гурт «Сколько» м. Рівне;
 Гурт «Нічлава» м. Тернопіль;

Налагоджено взаємодію з адміністрацією радіомовлення радіо «БАЙРАКТАР» щодо стріму пісень авторів-виконавців Всеукраїнського фестивалю «Пісні народжені в АТО».

Проведено 2 акції на підтримку військовослужбовців військової частини А0998 м. Львів та членів сімей військовослужбовців у м. Києві.

У загальному підсумку взято участь в організації та проведено 1 854 культурологічних заходи, залучено понад 63 532 військовослужбовців та членів їх сімей.

Організована взаємодія та налагоджена співпраця з українськими зірками естради. Здійснено 78 творчих зустрічей з військовослужбовцями, працівниками ЗС України.

Налагоджена співпраця з Головним управлінням з інформаційної політики Міністерства культури та інформаційної політики України, Військово-музичним управлінням ЗС України, реалізовано патріотично-мистецьку акцію «Час обрав нас!» (онлайн звернення артистів, зірок естради з подальшим розповсюдженням в загальній інформаційній системі ХАБУ «MAC CENTER» #Єдність_Перемоги, #Я_роблю_це_для_перемоги, #Концерт_у_метро).

У рамках комунікаційної кампанії #Вірю_в_ЗСУ проведений всеукраїнський благодійний мистецький тур Роксолани «Тримайся».

У рамках проведення спільних проєктів було організовано 103 культурологічних заходи, залучено в якості глядачів 2 741 військовослужбовців та членів їх сімей. Проведено 2 флешмоби #Ти_не_один, залучено 117 осіб.

В інформаційному просторі оперативне розповсюдження інформаційного контенту здійснюється шляхом висвітлення контенту мережею інформаційного хабу «Mas Center».

Разом з тим висвітлення практичної діяльності контенту за напрямками паралельним способом здійснюється за допомогою інформаційної системи з використанням можливостей месенджера соціальних мереж Facebook та Instagram, до якого під'єднано 114 військових частин (підрозділів) та установ ЗС України.

Створено 24 відеопривітання зірок українського шоу-бізнесу з військово-професійними святами, змонтовано 47 відеороликів концертних виступів зірок для військовослужбовців Сил оборони та 92 мотиваційні відеопублікації культурологічного спрямування.

Здійснюється фільмування, монтаж та поширення музично-соціальних роликів, музичних звернень відомих діячів мистецтв та культури, виконавців, дітей та інш.

Налагоджена дієва взаємодія з артистами та мистецькими колективами щодо системного створення та публікації звернень на підтримку особового складу ЗС України.

6.1.5. Інформаційна робота у військах (силах)

У ході триваючої війни росії проти України інформаційний простір набув особливої уваги, як окремого об'єкта негативного інформаційно-психологічного впливу противника та проведення кампаній з дезінформації серед особового складу наших військ та населення, в тому

числі і на тимчасово окупованих територіях. Протиник прямо чи опосередковано намагався здійснювати вплив для зниження бойового духу наших воїнів та руйнування внутрішньої єдності серед керівництва держави та військового керівництва, військовослужбовців та українського народу.

Головною метою всіх новин у медіа (цивільних і військових) стало насамперед проведення оперативного інформування в умовах нестійкого зв'язку та покриття Інтернету. Якісний інформаційний контент повинен був доходити до кожного військовослужбовця та відповідати таким стандартам: тільки офіційні джерела інформації; оперативність подачі інформації; точність подачі інформації; достовірність інформації; дозованість; відокремлення фактів від коментарів та оцінок; баланс думок і точок зору; повнота представлених фактів та інформації щодо реальності подій на фронті; основні чинники, які впливають на суспільно-політичну обстановку в Україні та морально-психологічний стан особового складу військ (сил).

З урахуванням зазначених обставин та різкої зміни обстановки, зростаючої потреби до оперативного інформування військ (сил) після 24 лютого 2022 року, Центром морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України було впроваджено та удосконалено систему оперативного інформування особового складу Сил оборони, з використанням можливостей месенджера «WhatsApp» – хабу «MAS Center» та месенджера «Telegram».

Задля оперативності та кількості залученого особового складу відповідна робота проводилася паралельним методом «Telegram» ↔ «WhatsApp».

Інформаційно-пропагандистський супровід у створеній групі «MAS Center» в мобільному застосунку «WhatsApp», здійснювало 629 адміністраторів, що забезпечувало до 88% інформаційних потреб особового складу.

Доведення інформаційного контенту за допомогою месенджера «Telegram» охоплювало 115 закритих груп військових частин та установ у месенджері «WhatsApp» 24 закритих групи.

Одночасно Центром було здійснено пошук можливостей для виготовлення сучасної інформаційної продукції військово-патріотичного змісту. Роботу було розгорнуто за допомогою створеного аудіовізуального контенту та розміщення на відеохостингу «YouTube» у відповідних за напрямком плейлистах з подальшим розповсюдженням за допомогою інформаційного хабу «WhatsApp», «MAS Center».

Кількість переглядів однієї публікації протягом однієї години з моменту опублікування на початку 2022 року складало 2000 – 2800 переглядів з урахуванням подальшого поширення інформації кількість переглядів сягала від 4,5 тис. до 1 млн. 590 тис. 490 осіб (15.08. – 16.08.2022 року) за публікацію. Таке поширення інформаційного контенту вказувало на дотримання стандартів до формування інформаційного контенту.

Вивчення організації проведення заходів оперативного інформування військових частин (підрозділів) в умовах ведення активних бойових дій продемонструвало, що автономні станції супутникового інтернету «Starlink» зарекомендували себе, як дієвий інструмент по здійсненню оперативної передачі даних під час інформування особового складу. Крім того відсутність теле-радіо мережі в районах ведення активних бойових дій унеможливлювало трансляцію військового телебачення та радіо «Армія FM». Транслявання ефірних передач технічно було можливе виключно за допомогою автономної станції супутникового інтернету «Starlink» через мобільні додатки.

З 27 жовтня 2022 року Центром було враховано вимоги керівництва ЗС України щодо заборон та обмежень використання месенджера «Telegram» для проведення оперативної інформаційної роботи.

Для об'єднання каналів інформації та інформаційного контенту 01 листопада 2022 року було створено єдину сторінку Центру в соціальній мережі «Facebook». Здійснено налаштування – crossposting у соціальних додатках «Instagram», «Twitter» та «YouTube» з подальшим включенням інформаційного контенту з сторінок «Бойовий бюлетень», «Народжені вільними», «Психологія та солдат» та «Відділ культурологічної роботи у військах». Перехід на єдиний інформаційний ресурс (сторінка у Facebook «Центр МПЗ ЗСУ»).

Водночас задоволення інформаційних потреб особового складу і сьогодні потребує пошуку нових шляхів удосконалення й покращення проведення внутрішньо-комунікаційної роботи як одного з напрямів

інформаційно-пропагандистського забезпечення, проведення моніторингу інформаційного простору, формування і поширення інформаційного контенту щодо військово-політичної, економіко-інфраструктурної, соціально-демографічної, культурно-релігійної, безпекової та інформаційної обстановки в Україні.

Для покращення якості проведення оперативного інформування серед особового складу в ході організації внутрішньо-комунікаційної роботи у військах (силах) Центром надавалася методична та практична допомога в оволодінні командирами усіх рівнів новітніми методиками внутрішньо-комунікаційної роботи, зокрема аналізу проведених дій (AfterActionReview), командирського інформування (визначені наказом Генерального штабу ЗС України від 04.01.2017 року №4 «Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у ЗС України»), методиці пріоритету схвалення, ситуаційного лідерства.

Формування довіри військовослужбовців до військово-політичного керівництва держави та військового командування, встановлення зворотного зв'язку з підпорядкованим особовим складом, його готовності до виконання завдань, підтримання і відновлення морально-психологічного стану особового складу виділяє напрямок внутрішньо-комунікаційної роботи, як один із найпріоритетніших і основний чинник впливу на морально-психологічний стан особового складу.

Щодо нейтралізації негативного інформаційного впливу на особовий склад ЗС України, проведення оперативного інформування за принципами дозованості і вибіркової подачі інформаційного контенту Центром було організовано комплексну роботу зі створення блогу на платформі Teletype для більш активного просування власних продуктів Центру та поширення їх в ході ранкового блоку доведення інформації (06.00-12.00), денного блоку (12.00-17.00) і вечірнього блоку (17.00-20.00) на власних ресурсах.

Протягом 2022 року за відповідними хештегами поширено понад 10000 публікацій (#Захищаємо_своє; #Народжені_вільними; #Били_бємо_і_будемо_бити; #Гуманний_Воїн; #Герої_серед_нас; #Звірства_окупантів; #Я_роблю_це_для_Перемоги; #10 знакових подій місяця; #Оперативна інформація про події в Україні та світі; #ВЕКТОР_дня; #Напрямки нападу та розташування російських військ (за даними узагальненими Міністерством оборони Великобританії та Інституту вивчення війни (ISW)); #milcultprostir; #Психологія_та_солдат; #Правова_допомога; #Центр МПЗ; #Вірю_в_ЗСУ).

Для подальшого удосконалення системи інформування особового складу з урахуванням вимог безпеки та захисту інформації, яка буде поширюватися особовим складом в службових та особистих цілях, взято участь у запровадженні можливостей мобільного додатку «Джура» після отримання прав на адміністрування та розподіл функцій.

Типовими проблемними питаннями в організації роботи з проведення оперативного інформування військ (сил) залишається

нагальна потреба в забезпеченні мобільними системами супутникового Інтернету «Starlink» та генераторами електричного живлення в умовах відсутності покриття Інтернету та перебоями з енергопостачанням. В районах виконання бойових завдань військовими частинами (підрозділами) потребує більш поширеного розповсюдження періодичної друкованої продукції (газети «Армія України», Бойовий бюлетень «Народжені вільними», інші інформаційні видання, вісники, дайджести) серед особового складу у зв'язку із існуючою заборонаю використання засобів стільникового зв'язку.

6.1.6. Участь у підготовці особового складу центрів морально-психологічної підтримки

У відповідності до Директиви Головнокомандувача ЗС України від 17.09.2022 року №Д-194/ДСК та телеграми Головнокомандувача ЗС України від 15.12.2022 року №56085/С тренінговою групою інструкторів Центру було проведено методичні збори з підготовки до виконання завдань за призначенням особового складу центрів морально-психологічної підтримки Повітряних, Військово-Морських Сил ЗС України, оперативних командувань «Захід», «Північ», «Південь» Сухопутних військ ЗС України.

Завдання, визначені Програмою підготовки особового складу центрів морально-психологічної підтримки, тренінговою групою методистів виконані у повному обсязі. Водночас зазначається, що значна частина персоналу центрів не має відповідного рівня базових знань та досвіду, необхідних для виконання завдань за призначенням. Такий стан

справ буде мати негативний вплив на якість виконання визначених завдань у разі невжиття заходів з подальшої фахової підготовки та методичного супроводу діяльності персоналу центрів.

6.1.7. Робота щодо створення Служби військового капеланства в Збройних Силах України

Участь фахівців Центру в імплементації положень Закону України №1915-IX від 30 листопада 2021 року «Про Службу військового капеланства» стала одним з пріоритетних напрямків роботи відділу культурологічної роботи та взаємодії з військовими священниками (капеланами), як формувача Служби військового капеланства у ЗС України.

На виконання рішення Міністра оборони України від 01.04.2022 року №1143/у/2 відділом проведена робота, а саме:

- здійснено аналіз структури діяльності Королівської Служби капеланів Канади, Служби капеланів США та військово-релігійної служби зс рф;

- розроблено дорожню карту створення Служби військового капеланства у ЗС України;

- опрацьовано результати опитування особового складу ЗС України щодо їх конфесійної приналежності;

- розроблено та затверджено Головнокомандувачем ЗС України структури Служби військового капеланства ЗС України;

- підготовлено проєкт управління Служби військового капеланства ЗС України;

- підготовлено Положення про Службу військового капеланства у ЗС України;

- розроблено та затверджено наказ Головнокомандувача ЗС України «Про Службу військового капеланства в Збройних Силах України»;

- спільно з Головним управлінням персоналу ЗС України здійснено внесення змін до наказів МО України;

- підготовка та підписання Директиви, введення посад;

- підготовка та надання на розгляд до Департаменту соціального забезпечення Міністерства оборони України проєкту Схеми розмірів тарифних розрядів за новими посадами осіб офіцерського складу Служби військового капеланства ЗС України;

- спільно з Департаментом кадрової політики Міністерства оборони України внесені зміни до Положення про проходження громадянами України військової служби у ЗС України;

- спільно з Департаментом соціального та гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України проведена робота щодо здійснення розподілу квот конфесійного представництва військових капеланів з урахуванням конфесійної приналежності особового складу ЗС України;

розроблено, надано на погодження Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України навчальні плани-програми курсу професійної військової освіти військових капеланів;

надано пропозиції до Державної служби України з етнополітики та свободи совісті щодо проєкту Положення про видачу мандата на право здійснення військової капеланської діяльності;

затвердження структури Служби військового капеланства ЗС України та структури Управління Служби військового капеланства ЗС України з включенням до складу Апарату Головнокомандувача ЗС України.

Підсумком роботи відділу стало видання директиви Головнокомандувача ЗС України від 29 липня 2022 року №Д/4Т «Про проведення додаткових організаційних заходів у Збройних Силах України в 2022 році» та створення Служби військового капеланства ЗС України Апарату Головнокомандувача ЗС України.

6.1.8. Проблемні питання в організації роботи високомобільних груп внутрішніх комунікацій

Типовим проблемним питанням в організації роботи високомобільних груп внутрішніх комунікацій залишається обмежена можливість задоволення наявного запиту на роботу високомобільних груп внутрішніх комунікацій через недостатню кількість фахівців відповідного рівня для роботи у складі ВГВК, що, у свою чергу, виснажує залучений особовий склад. Також негативно на результати роботи високомобільних груп внутрішніх комунікацій впливає неналежне реагування керівним складом деяких бригад на пропозиції, що надають ВГВК.

Разом з тим розгортання в липні-серпні 2022 року автомобільного відділення в складі Центру морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України дозволило значно підвищити оперативність реагування на зміни МПС особового складу у військах (силах), що безпосередньо виконують завдання із захисту державного суверенітету та оборони України.

6.2. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

З початку 2022 року діяльність Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України (далі – НДЦ ГП ЗС України) була зосереджена на проведенні наукових досліджень, спрямованих на розвиток і удосконалення системи морально-психологічного забезпечення діяльності ЗС України, підвищення її ефективності щодо формування, підтримання та відновлення морально-психологічного стану особового складу ЗС України (додаток 27).

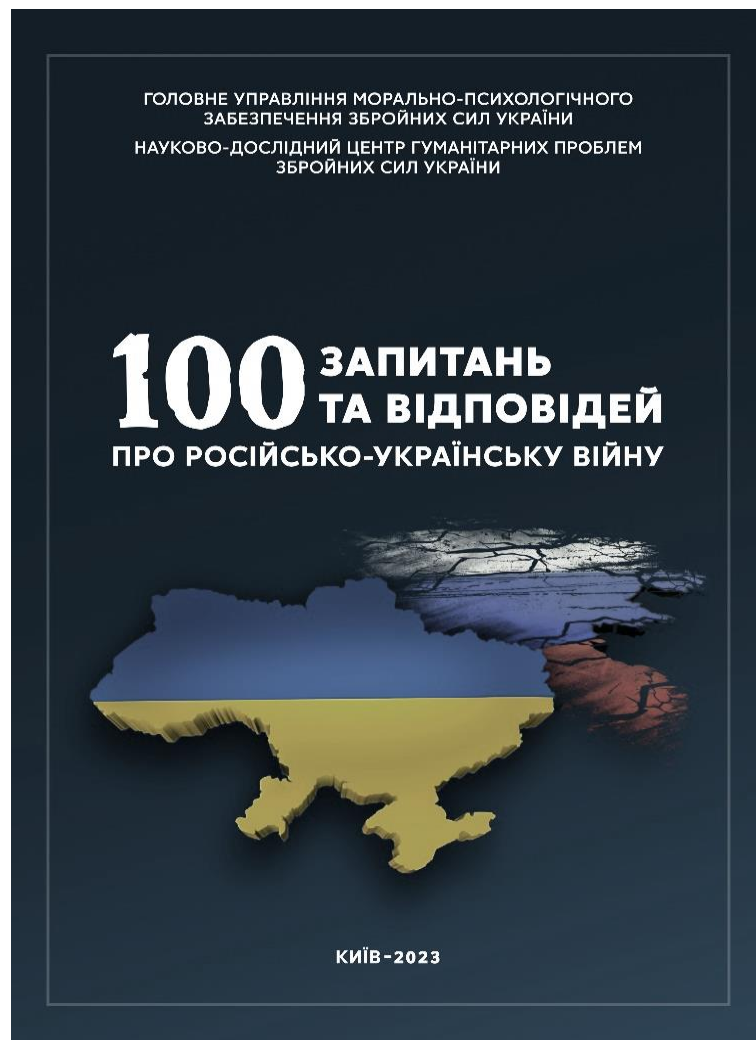
Вже з перших днів повномасштабної агресії, відповідно до потреб органів військового управління, особового складу військових частин і підрозділів ЗС України, були уточнені та скореговані завдання Центру, а наукові пошуки набули практичного спрямування в контексті удосконалення форм і методів роботи.

В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України основними напрямками діяльності НДЦ ГП ЗС України стали:

підготовка практичних рекомендацій для командирів військових частин та підрозділів та фахівців структур МПЗ за напрямками психологічного супроводу і внутрішньо-комунікаційної роботи з особовим складом ЗС України;

підготовка інформаційних матеріалів з військово-історичних питань щодо героїчного минулого України, славетних перемог її війська під час визвольних змагань, розвінчання міфів російської пропаганди для протидії інформаційно-психологічному впливу ворога;

проведення прикладних воєнно-психологічних досліджень дієвих форм, методів та способів впливу на особовий склад підрозділів Сил оборони України з питань формування необхідного морально-психологічного стану, високої психологічної стійкості, здатності подолати паніку і страх у бойових умовах;

опрацювання агітаційних та інформаційно-пропагандистських матеріалів, спрямованих на покращення морально-психологічного стану військовослужбовців (інфографіка для проведення командирського та цільового інформування, матеріали для проведення оперативних форм національно-патріотичної підготовки з мобілізованими військовослужбовцями, інформаційні бюлетені, брошури, буклети тощо).

Для якісного виконання цих та інших наукових завдань під час воєнного стану в Центрі був переформатований принцип підбору особового складу. На посади були призначені офіцери, які

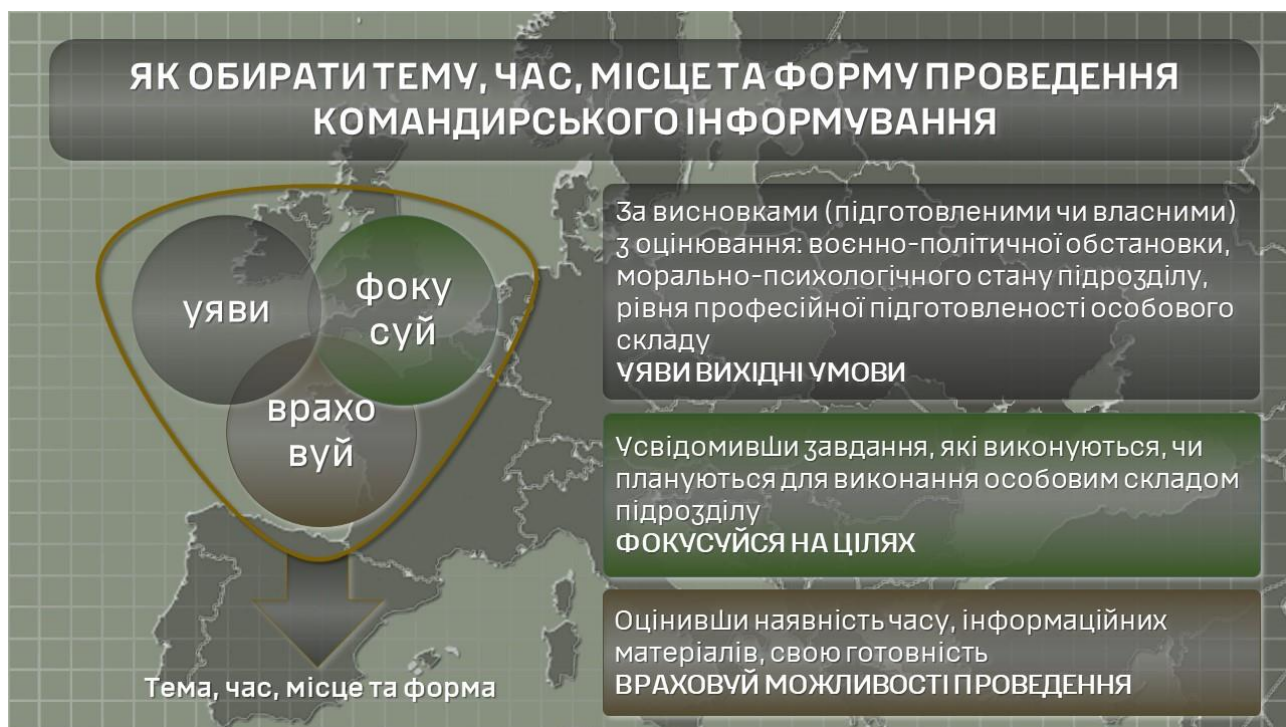
мають великий практичний досвід служби у військах на посадах фахівців з МПЗ.

Діяльність Науково-дослідного центру гуманітарних проблем ЗС України в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення була спрямована на науково-методичне і практичне супроводження заходів внутрішніх комунікацій у ЗС України, а також на протидію негативному

інформаційно-психологічному впливу ворога на особовий склад ЗС України.

З початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України важливим завданням було належним чином налагодити внутрішні комунікації командувачів, командирів (начальників) з особовим складом, органами військового управління, військовими частинами (підрозділами), а також забезпечити їх науково-методичний і практичний супровід. З цією метою представники Центру брали участь у роботі високомобільних груп внутрішніх комунікацій, завдання яких полягало у налагодженні внутрішньо-комунікаційних процесів між особовим складом та командуванням, навчанні командирів методикам «Аналізу проведених дій» та «Командирського інформування». Окрім зазначеного була потреба провести оцінку морально-психологічного стану особового складу та визначити, наскільки впливає діяльність конкретного командира на цей стан.

За результатами роботи командирам підрозділів та їх заступникам з морально-психологічного забезпечення було надано рекомендації з організації внутрішньо-комунікаційної роботи з підлеглим особовим складом та забезпечено інформаційно-пропагандистськими матеріалами щодо протидії негативному інформаційно-психологічному впливу з боку ворога.

З початком повномасштабної агресії основні зусилля науковців Центру були зосереджені на виконанні оперативних завдань та виданні

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

**ПЕРЕМОЖНІ БИТВИ УКРАЇНСЬКОГО
ВІЙСЬКА НАД РОСІЯНАМИ
(МОСКОВИТАМИ)**

Київ - 2022

наукової продукції. Тому у лютому-травні для супроводження заходів внутрішніх комунікацій у ЗС України було підготовлено:

навчально-методичні матеріали щодо організації внутрішніх комунікацій у військовому підрозділі;

пропагандистські нарративи та повідомлення для поширення в месенджерах, спрямовані на підняття бойового духу військовослужбовців ЗС України, а також на зниження бойового духу ворожих військ;

пропагандистські нарративи і повідомлення, спрямовані на формування «образу ворога» з російських військ для військовослужбовців ЗС України під час активної фази бойових дій;

низку інформаційно-аналітичних

матеріалів для органів військового управління щодо ворожих листівок, які поширювалися у тимчасово окупованих містах України під час повномасштабного вторгнення росії в Україну. На основі проведеного аналізу було надано практичні рекомендації органам військового управління щодо протидії ворожій пропаганді;

інформаційно-аналітичні матеріали на основі дослідження змісту ворожих агітаційних листівок та відео-роликів, спрямованих на українських військовослужбовців, щоб вони залишали позиції та виходили цілими підрозділами з району бойових дій. Надано практичні рекомендації органам військового управління щодо формування та підтримання в українських військовослужбовців стійкості та несприйняття подібної ворожої пропаганди та агітації;

навчальні матеріали «Основи медіаграмотності для військовослужбовців ЗС України» призначені для подальшого використання в додатку «Джура».

**14 жовтня –
День захисників
і захисниць України**

Одне з найголовніших державних свят нашої Батьківщини. Запроваджене Указом Президента України від 14 жовтня 2014 року № 806/2014 як День захисника України. 14 липня 2021 року Верховна Рада України ухвалила законопроект № 2325 «Про внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України», яким перейменувала свято на День захисників і захисниць України.

День 14 жовтня поєднав у собі три значущих підстави вважати його святковим: релігійну, державну та ідеологічну. Цього дня українці відзначають старовинне християнське свято Покрову Пресвятої Богородиці, День Українського козацтва, День створення Української постанської армії, День захисників і захисниць України.

Християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці пов'язане із подією, яка трапилася у візантійській історії в IX-X століттях. Різні джерела відносять її до періоду між 880 і 926 роками. Столицю Візантії, місто Константинополь (нині Стамбул) оточило чисельне вороже військо. Мешканці міста всю ніч молилися у храмі. Раптом під його банею з'явилася Божка Матір і відкрила всіх вірян омофором (покровом). А на ранок вороже військо охопила епідемія чуми, і воно було змушене відступити.

Подібна легенда існує і в Україні. Вона пов'язана із чудесним врятуванням Почаївської лаври 2 серпня 1675 року під час облоги 50-тисячним турецько-татарським військом хана Нуреддіна.

Після офіційного запровадження християнства в Русі-Україні князем Володимиром Великим у 988 році, на честь Божої Матері почали зводити численні храми. Варто згадати, що вже найперший кам'яний храм – Десятинний у Києві – присвячувався Успінню Пресвятої Богородиці. Божка Матір почала вважатися покровителькою і заступницею війська Русі-України. Саме Десятинна церква у грудні 1240 року стала останнім bastionом оборони Києва від монгольської навали.

Свято Покрови шанувалося і за часів українського козацтва (XV–XVIII століття), і за новітньої доби. Зокрема, в цей день на Запорізькій Січі скликали загальну козацьку раду. А з 16 по 20 жовтня 1917 року у стародавній козацькій столиці Чигирині відбувся всеукраїнський з'їзд вільного козацтва, на якому почесним отаманом був обраний генерал Павло Скоропадський – нащадок гетьманського роду, командувач 1-м українським піхотним корпусом, майбутній Гетьман Української Держави. 16 жовтня 1918 року вже сам Павло Скоропадський підписав закон про відновлення козацького стану в Україні. 14 жовтня 1919 року у Кам'янці-Подільському Директорія УНР на чолі з Симоном Петлюрою, міністри, військові і чиновники прийняли присягу на вірність українському народові. 14 жовтня 1942 року вважається днем створення Української постанської армії, яка боролася проти німецьких і радянських окупантів.

Свято 14 жовтня найкраще відповідає українським національним військовим традиціям. Ця дата символізує нерозривний зв'язок усіх поколінь захисників України: воїнів середньовічної Русі-України, козаків, учасників збройних формувань УНР, воїнів Української постанської армії та нинішніх захисників і захисниць України, які героїчно боронять нашу землю від російських окупантів.

Навчальні матеріали спрямовані на формування критичного мислення, усвідомленого споживання медіапродукції та стійкості до негативного інформаційно-пропагандистського впливу ворога.

Науковцями Центру протягом 2022 року було створено низку нових візуальних інформаційно-пропагандистських проєктів, спрямованих на формування у військовослужбовців ЗС України патріотичного світогляду, підвищення бойового духу, інформування та для протидії негативному інформаційно-пропагандистському впливу противника. У березні-грудні

систематично готувалися матеріали для цільового інформування, присвяченого важливим подіям з історії України та її Збройних Сил, видатним військовим і державним діячам, перемогам Українського війська, військовим і професійним святам України.

Окрім зазначеного, науковцями Центру в червні-грудні 2022 року в системі національно-патріотичної підготовки для військовослужбовців призваних за мобілізацією було підготовлено 20 відеолекцій. Їх тематика присвячена переможним битвам українського війська, спростуванню міфів та фейків російської пропаганди, викриттю воєнних злочинів російських окупантів. Відеолекції були озвучені кандидатом історичних наук Владленом Мараєвим, який також є ведучим YouTube каналу «Історія Без

СПРОСТУВАННЯ РОСІЙСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ МІФІВ
Міф: Україна – територія Московського патріархату, а українці – розкольники православної церкви

Близько 350 років росія намагається зберегти церковний вплив над Україною. Для цього вона називає Україну "канонічною територією Московського патріархату" – одного з найголючіших проявів ідей так званого "русского міра". Будь-які дії з відродження в Україні власної автокефальної церкви Москва завжди класифікувала як "розкольникство" і намагалася переконати, що така церква "не має Божої благодаті".

Насправді ж, після християнізації українських земель Володимиром Великим першою єпархією тут стала Київська митрополія, утворена Константинопольським патріархом. У ті часи (X століття) ще не існувало ніякого російського народу. А юрисдикція митрополії поширювалася на всі землі під владою київських князів.

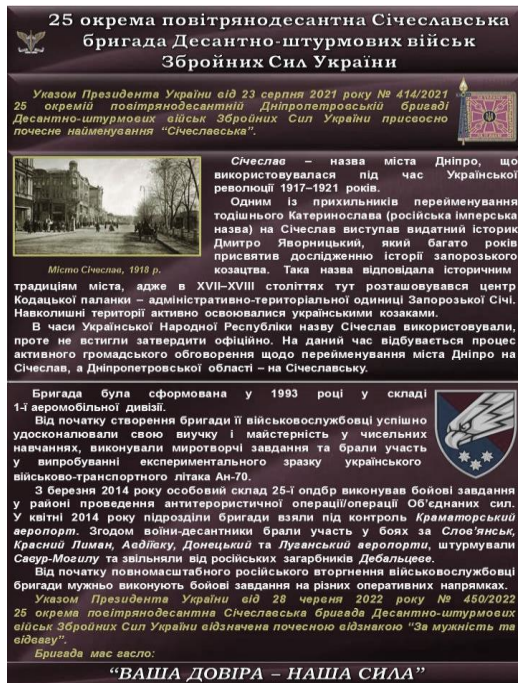
А ось Москва і була справжнім церковним розкольніком. Її церква виросла з Ростовського єпископства Київської митрополії. В 1448 році Москва розколола Київську митрополію, виділивши з її складу окрему Московську митрополію. Аж до 1589 року вона залишалася ніким не визнаною, тобто – неканонічною.

Лише в 1589 році Константинопольський патріарх Єремія II був змушений надати московському митрополиту титул патріарха.

Від 1650-х років Московська патріархія почала відверто зазіхати на землі всієї Київської митрополії, з якої вона вийшла. Зрештою, в 1686 році Москві вдалося нав'язати перепідпорядкування Київської митрополії – від Константинопольського патріарха до Московського. Воно було незаконним, адже в Константинополі це рішення не визнали, а в 1924 році взагалі скасували.

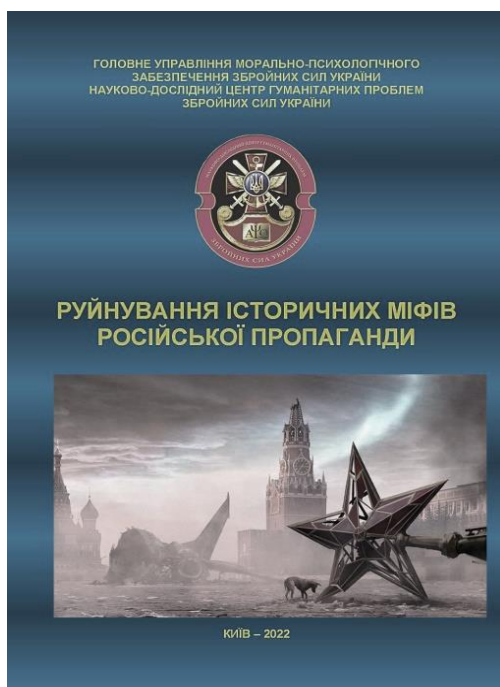
Тож коли в 2019 році Константинопольський патріарх Варфоломій I підписав Томос про автокефалію Православної церкви України – мова йшла тільки про відновлення історичної справедливості.

Відтоді наша церква, як єдина законна правонаступниця Київської митрополії, більше не має жодного підпорядкування Москві, а є однією з 15 рівноправних православних церков.

що був започаткований у липні 2023 року, став проект: «Спростування російських історичних міфів». У ньому в короткій формі спростовувалися ворожі міфи, які стосуються історії і на сьогодні використовуються російською пропагандою.

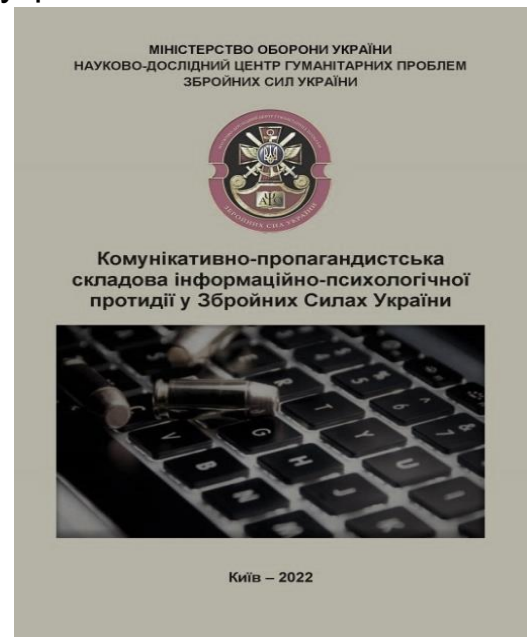
3 червня 2022 року у Центрі розроблялися матеріали стосовно військових частин, що мають почесні найменування – «Почесні найменування військових частин Збройних Сил України».

Міфів», де поширює військово-історичні знання та спростовує російські історичні міфи.

Ще в березні 2022 року було започатковано новий проект: «Восьмирічна війна, що триває століттями», який продовжується і у 2023 році. У ньому помісячно знайшли відображення найзначніші перемоги над московитами (росіянами), найвдаліші походи українського війська, спільні з союзниками дії зі знищення московських (російських) окупантів. Також йде згадка про відомих українських воєначальників.

Іншим проектом,

Для супроводження заходів внутрішніх комунікацій у ЗС України Центром підготовлено наступну наукову продукцію:

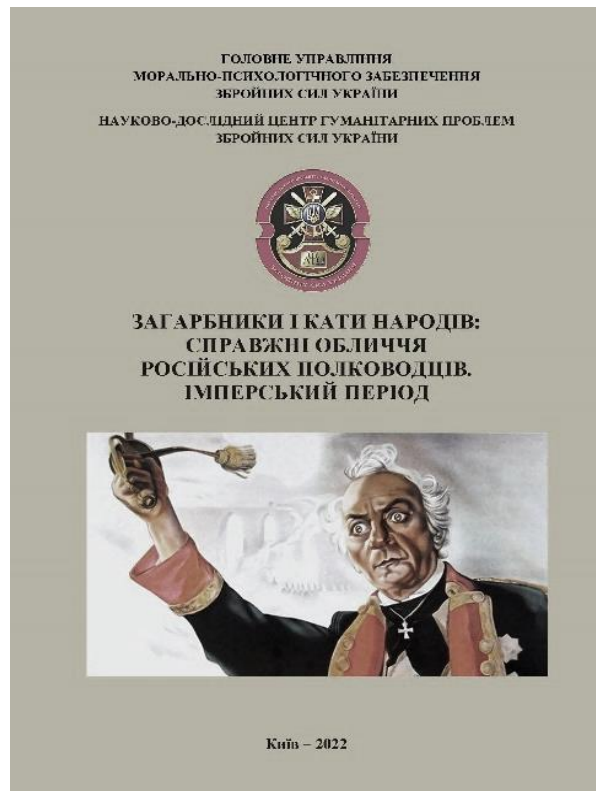
навчально-методичний посібник «Комунікативно-пропагандистська складова інформаційно-психологічної протидії у ЗС України», який розкриває сучасні тенденції інформаційно-психологічного протистояння. У виданні проаналізовано досвід інформаційно-психологічної протидії у війнах та військових конфліктах, а також комунікативно-пропагандистську складову системи інформаційно-психологічної протидії у ЗС України;

збірник контрпропагандистських матеріалів «Руйнування історичних міфів російської пропаганди», у якому спростовано 30 найпоширеніших історичних міфів російської пропаганди. Вони стосуються походження України та росії, території нашої держави та меж розселення Українського народу, радянського (совецького) періоду історії, важливих тем Другої світової війни 1939-1945 років і російсько-української війни, що триває з 2014 року;

збірник історичних нарисів «Загарбники і кати народів: справжні обличчя російських полководців», у якому наведено історичні нариси про найвідоміших російських полководців імперського періоду. Крізь призму їхньої життєдіяльності продемонстровано загарбницьку політику росії щодо інших держав і народів протягом XVII–XIX ст;

збірник інформаційно-аналітичних матеріалів «Справжнє обличчя російської армії: минуле та сьогодення», в якому через історичні паралелі показано справжнє обличчя російської армії, що вторглася в незалежну Україну та загрожує існуючому світовому порядку в XXI столітті. Для розкриття внутрішнього світу армії країни-агресора висвітлено різні аспекти, що закладені у ментальність російського народу.

Вищезгадані видання впроваджені в систему інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил) та використовуються під час проведення командирського (бойового) інформування та національно-патріотичної підготовки для формування у військовослужбовців: необхідних національно-ідейних переконань, підтримання і відновлення їх морально-психологічного стану; відповідного світогляду та морально-бойових якостей, необхідних для

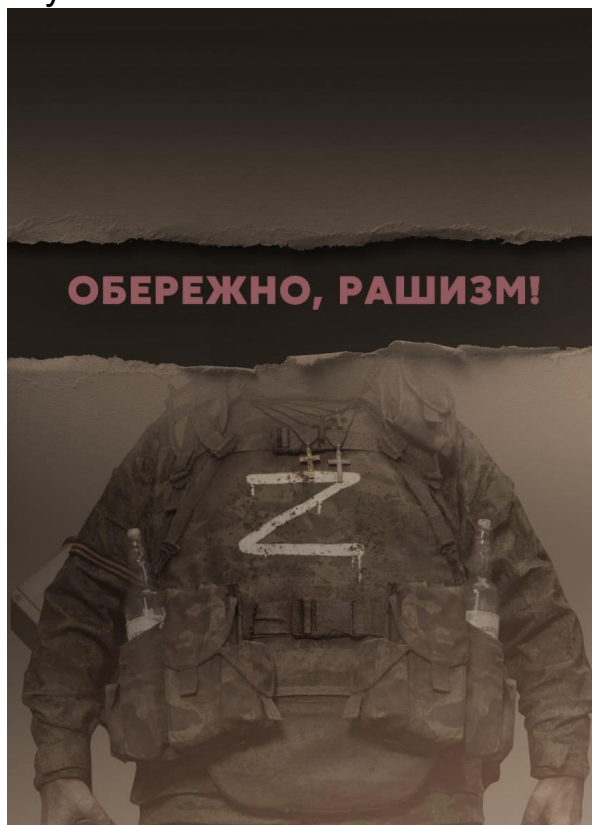

ефективного виконання поставлених завдань в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України.

24 лютого 2022 року стало страшним днем для мільйонів українців. Окупант нахабно вдерся на нашу землю, проте вже котрий день поспіль отримує гідну відсіч. Причому на всіх фронтах. Адже український народ навіть у такі важкі часи сміливо і відкрито сміється з ворога.

Важливим жанром, як і завжди на війні, є сатира, яка висміює окупанта і підтримує наших військових та українських лідерів думок. Гумор та сатира може розрадити нас під час бойових дій. З повномасштабним вторгненням росії в Україну і відродився щоденний бюлетень «Сатиричний блок-пост», роботу над яким було розпочато ще в далекому 2014 році.

Збірка з 260 випусків увібрала в себе різноманітні жарти та анекдоти, пісні та гуморески, вірші та вислови на підтримку українців та висміювання окупантів.

Наприкінці 2022 року науковці Центру взяли участь у підготовці тактичної публікації «Правила поведінки та виживання під час війни», які містять інформаційно-пропагандистські матеріали і психологічні поради українським захисникам під час ведення бойових дій, та здійснили її наукову експертизу.

Отже, загалом науково-методичне і практичне супроводження заходів внутрішніх комунікацій у ЗС України, що здійснювалося Центром від початку повномасштабної російської збройної агресії проти України, було спрямоване на: трансформацію світогляду військовослужбовців від мирних життєвих настроїв до вимог воєнного часу; формування у

військовослужбовців переконань про правоту і справедливість участі ЗС України у відсічі російської збройної агресії; формування та підтримання у військовослужбовців почуттів патріотизму, відповідальності за долю Батьківщини, підвищення бойового духу та готовності знищувати ворога і вести боротьбу до перемоги України; а також на інформування, запобігання і нейтралізацію негативного інформаційно-психологічного впливу противника на особовий склад ЗС України.

Вже з перших днів повномасштабної агресії відповідно до потреб особового складу військових частин і підрозділів ЗС України були уточнені та скореговані завдання Центру, а наукові пошуки набули практичного спрямування в контексті удосконалення форм і методів психологічної роботи з

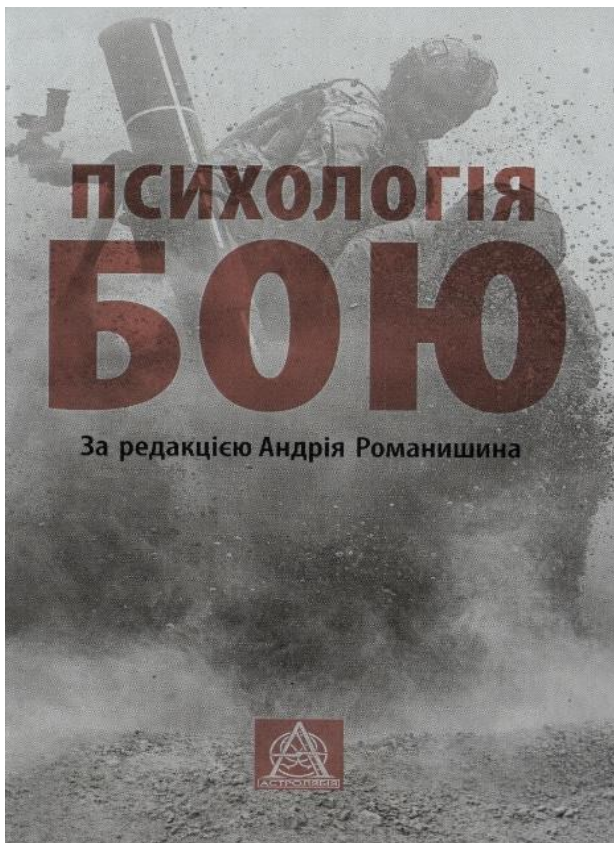
військовослужбовцями, зокрема призваними за мобілізацією, та резервістів, їх підготовка, супровід та відновлення після виконання бойових завдань, психологічна допомога та підтримка членів їхніх сімей.

Першочергово проведено:

аналіз чинників впливу на психогенні втрати особового складу та особливостей мотивації військовослужбовців до виконання бойових завдань та способів їх стимулювання;

огляд вітчизняних наукових джерел щодо діагностування стресостійкості військовослужбовців в умовах бойових дій;

узагальнення інформації щодо психології бою, психологічної стійкості військовослужбовців.

На основі вивчення та узагальнення запитів психологів військових частин надано пропозиції та рекомендації щодо:

удосконалення практичної роботи психологів в умовах бойових дій;

оцінювання та прогнозування динаміки морально-психологічного стану ЗС України в умовах бойових дій;

способів підвищення психологічної стійкості військовослужбовців під час бойових дій через подолання страху смерті;

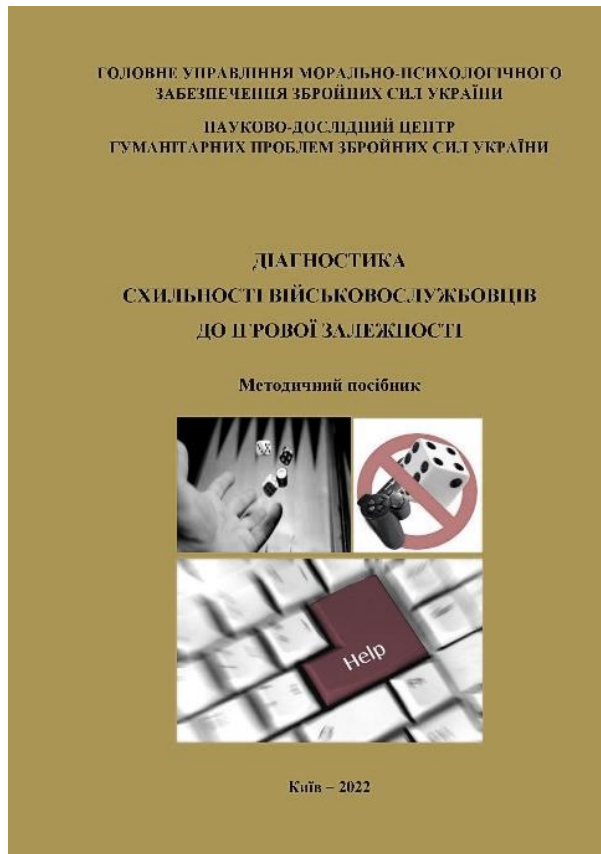
забезпечення психологічної підтримки та протоколу (алгоритму дій) психологічної допомоги військовослужбовцям, сім'ї яких залишилися на тимчасово окупованих територіях та територіях, близьких до зони ведення бойових дій.

Протягом 2022 року діяльність Центру щодо наукового супроводження заходів психологічного забезпечення була спрямована на реалізацію актуальних оперативних завдань щодо вирішення нагальних проблемних питань морально-психологічного забезпечення бойового застосування ЗС України з відбиття повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України.

Основні зусилля науковців-психологів були зосереджені на проведенні теоретичних наукових досліджень, за результатами яких були опрацьовані три методичні посібники:

«Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій», в якому викладено сучасні теоретичні основи формування психологічної стійкості військовослужбовців з урахуванням стресорів їх професійної діяльності,

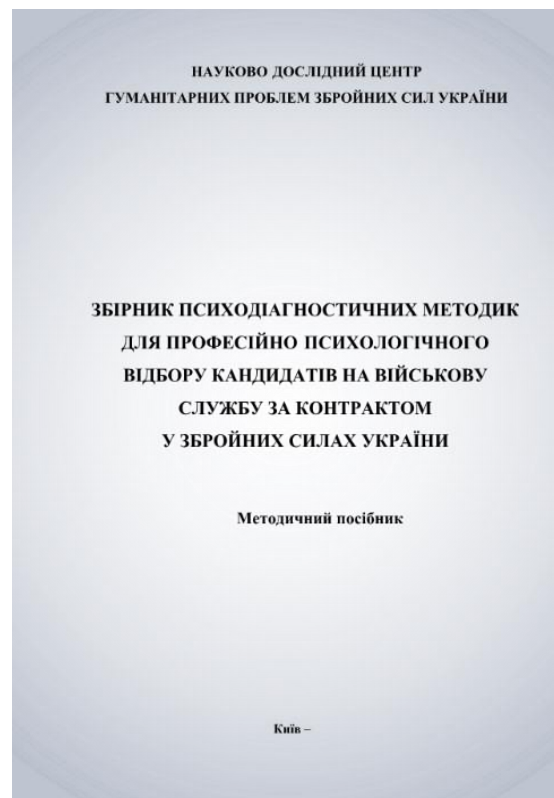
чинників та гендерних особливостей психологічної стійкості, а також представлено практичний досвід щодо формування психологічної стійкості особового складу в арміях провідних країн світу;

«Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій», в якому наведені сучасні теоретичні уявлення про психологію страху, а також практичні рекомендації щодо управління страхом і панікою, щодо оцінки емоційних станів військовослужбовців, пов'язаних з переживанням страху, та надання психологічної допомоги в контролі таких станів.

“Діагностика схильності військовослужбовців до ігрової залежності” з матеріалами щодо таких форм прояву ігрової залежності,

як проблемний і патологічний гемблінг, а також ігрова комп'ютерна залежність та сучасний діагностичний інструментарій для різних форм ігрової залежності.

Для здійснення науково-методичного супроводження психологічного забезпечення бойової (службової) діяльності ЗС України для посадових осіб органів військового управління, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, військових частин, закладів фахової передвищої освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, які залучаються до організації та проведення заходів професійно-психологічного відбору у ЗС України та Державній спеціальній службі транспорту, опрацьований методичний посібник «Збірник психодіагностичних методик для проведення професійно-психологічного відбору в ЗС України та Державній спеціальній службі транспорту», до якого увійшли

психодіагностичні методики, визначені наказом Міністерства оборони України від 12.09.2022 року №272 «Про затвердження Інструкції з організації професійно-психологічного відбору в ЗС України та Державній спеціальній службі транспорту».

У найкоротші терміни було опрацьовано 10-годинну програму, тематичний план та методичні матеріали психологічної підготовки командирів відділень, головних сержантів взводів, яка увійшла до військової навчально-методичної публікації «Програма суміщеної підготовки командирів відділень та головних сержантів взводів для механізованих, мотопіхотних, десантно-штурмових, аеромобільних, повітряно-десантних, гірсько-штурмових підрозділів та підрозділів морської піхоти» (ТП 7-01(40).01), затвердженої начальником Генерального штабу ЗС України 12.07.2022 року.

Здійснено підбір практичних вправ, психологічних технік з першої психологічної допомоги та самопомоги військовослужбовцям в бойових умовах, підготовку відповідних листівок, пам'яток та повідомлень.

Протягом 500 днів війни, відповідно до запитів психологів, потреб військовослужбовців та доручень Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України було опрацьовано понад 40 інформаційних матеріалів, зокрема щодо:

досвіду морально-психологічного забезпечення діяльності ЗС України («Морально-психологічний стан особового складу в умовах бойових дій (нові наукові підходи щодо змісту, оцінювання та забезпечення)», «Адміністративно-правові засади дисциплінарної відповідальності військовослужбовців ЗС України», «Досвід провідних країн світу щодо переходу військовослужбовця від військової кар'єри до цивільного життя»;

охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги військовослужбовцям та особам, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України («Корекція психофізіологічного стану військовослужбовців»);

психологічної стійкості та стресостійкості військовослужбовців

(«Психологічні основи зміцнення віри військовослужбовців у Перемогу України»;

організації військово-політичної роботи у збройних силах російської федерації – за матеріалами з відкритих джерел інформації («Система військово-політичної роботи зс рф», «Структура і керівний склад військово-політичних органів зс рф», «Психологічна робота у зс рф», «Ідеологічна складова військово-політичної підготовки особового складу зс рф», «Організація захисту особового складу зс рф від негативного інформаційно-психологічного впливу»);

порівняння структур морально-психологічного забезпечення (виховної та соціально-психологічної роботи) ЗС України та органів виховної роботи (по роботі з особовим складом), військово-політичних органів збройних сил російської федерації тощо.

Психологічна просвіта (психоедукація) та психологічна підготовка різних категорій особового складу здійснювалася, як в режимі онлайн, так і в режимі офлайн. Зокрема, проведені заняття з представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, структур цивільно-військового співробітництва щодо алгоритмів дій під час оповіщення про смерть (загибель) військовослужбовців. Також, був опрацьований план-проспект підручника «Психологічне забезпечення ЗС України» та матеріали розділів «Професійно-психологічний відбір» та «Наукове супроводження заходів психологічного забезпечення», здійснено її загальне впорядкування та коректуру.

Науковці Центру брали участь в роботі робочих груп за складовими психологічного забезпечення, підготували для подальшого впровадження у військах (силах) низку проєктів: Програми щодо формування в особового складу психологічної стійкості до виконання завдань в екстремальних умовах обстановки, Системи підготовки інструкторів психічного здоров'я з урахуванням досвіду країн-членів НАТО; Дорожньої карти впровадження системи переходу військовослужбовця від військової кар'єри до цивільного життя тощо.

У 2022 році завершено роботу над методичними посібниками «Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами», «Практикум з індивідуального психологічного консультування військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей», «Окремі аспекти реінтеграційних заходів із особами, звільненими з умов примусової ізоляції (полону)» (частина 1).

Надзвичайно важливою складовою діяльності Центру була безперервна та систематична участь його представників у реінтеграційних та постізоляційних заходах зі звільненими з російського полону військовослужбовцями ЗС України, які проводилися на базі медичних і реабілітаційних закладах смт Нові Санжари Полтавської області, м. Дніпро та м. Київ.

Перспективним напрямом науковців Центру стала робота щодо

вивчення проблем психологічного відновлення військовослужбовців у постдосвідний (посттравматичний, постстресовий період) та їхнє повернення до умов мирного життя. З цією метою було опрацьовано психологічний інструментарій (батарею тестів та анкет) щодо опитування різних категорій військовослужбовців із зазначеного питання.

Безперервність здобуття освіти і підвищення кваліфікації особового складу забезпечувалися шляхом взяття участі у понад 30-ти науково-практичних заходах (конференціях, семінарах, форумах, вебінарах тощо).

Не залишались в стороні і питання воєнно-патріотичного виховання особового складу ЗС України на героїчних прикладах з воєнної історії нашої країни. Для формування комплексного уявлення про роль військової еліти у відстоюванні суверенітету Української держави, популяризації видатних військових діячів, воєначальників, які створювали та очолювали українську армію у період боротьби українського народу за свободу і незалежність у 1917–1921 роках розроблено збірник інформаційно-аналітичних матеріалів «Видатні військові діячі Української революції 1917-1921 років». Видання призначене для використання командирами (начальниками), офіцерами з морально-психологічного забезпечення під час проведення занять з національно-патріотичної підготовки, інформування особового складу інших інформаційно-пропагандистських заходів.

Головне управління морально-психологічного забезпечення
Збройних Сил України
Науково-дослідний центр гуманітарних проблем
Збройних Сил України

Видатні військові діячі Української революції 1917–1921 рр.

Київ – 2022

Логічним продовженням вищезазначеного збірника став розроблений презентаційний альбом «Видатні постаті воєнної історії України». Цей Альбом – сконцентрована воєнна історія України. В ньому, відтворюючи етапи

боротьби за українське державотворення, доступно розповідається про людей, які визначали хід воєнної історії України, починаючи від давньоруської держави до середини ХХ століття. Альбом сприятиме кращому засвоєнню курсантами військових закладів вищої освіти навчальної дисципліни «Історія України та українського війська».

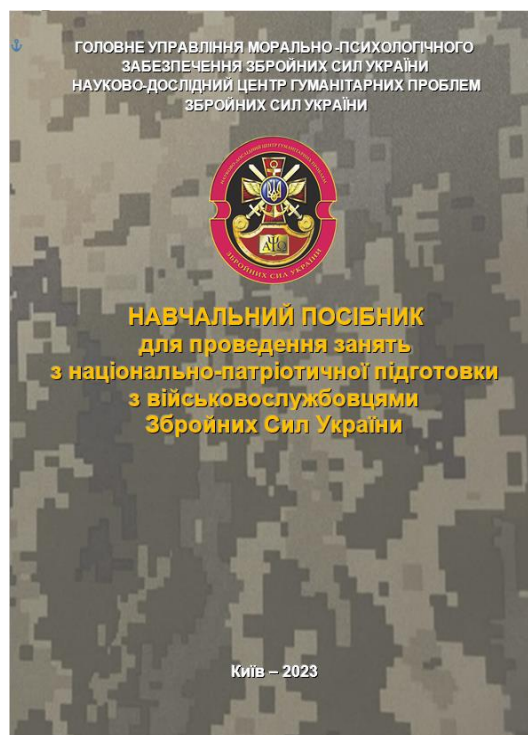
За дорученням Головнокомандувача ЗС України від 26.03.2022 року №6820/с у ЗС України створено воєнно-історичну комісію з написання воєнно-історичного опису російсько-української війни (від початку повномасштабного вторгнення 24.02.2023 року).

Основними завданнями роботи цієї комісії є збір історичних матеріалів, їх узагальнення, аналіз найбільш значимих історичних фактів і подій, створення на їх основі воєнно-історичного опису російсько-української війни після повномасштабного вторгнення російських окупаційних військ на територію України.

Фахівці-історики Центру були запрошені в якості співвиконавців під час підготовки Воєнно-історичних описів російсько-української війни. Зокрема, опрацьовувались матеріали до I-го розділу «Воєнно-політична обстановка» та «Міжнародна підтримка України».

Відповідно до тематики національно-патріотичної підготовки з усіма категоріями військовослужбовців у 2023 навчальному році розроблено навчальний посібник з національно-патріотичної підготовки особового складу ЗС України. Видання призначене для надання допомоги керівникам груп у проведенні занять з національно-патріотичної підготовки.

Для розкриття ролі і місця кожної сторони воєнно-політичного протистояння в ході російсько-української

повномасштабної війни розроблений збірник інформаційно-аналітичних матеріалів «Военно-політична обстановка в ході російсько-української війни (лютий-червень 2022 року)». Збірник присвячений історії військово-політичного протистояння між Україною та російською федерацією з першого дня повномасштабної війни 24 лютого і до 30 червня 2022 року.

Упродовж 500 днів повномасштабної війни Центром було виконано понад 60 оперативних завдань, результати яких спрямовані на удосконалення роботи органів військового управління у сфері оборони держави, розв'язання проблем морально-психологічного забезпечення ЗС України. Основними серед яких були:

української війни;

підготовка візуальних матеріалів до проєкту «Зброя Перемоги» «Трофейна зброя Перемоги» та виготовлення презентаційних альбомів;

розробка буклетів на допомогу командирам, фахівцям структур морально-психологічного забезпечення та особовому складу: «Страх

збір та аналіз інформаційних матеріалів щодо ведення бойових дій частинами та підрозділами видів (родів, сил) ЗС України, інших складових Сил оборони України від початку вторгнення російських окупаційних військ;

підготовка узагальнених матеріалів стосовно військовослужбовців Героїв України – учасників російсько-

бою: підкоритися, боротися чи управляти», «Страх бою: як навчити підлеглих ним управляти», «Командиру взводу про індивідуальну роботу з підлеглими», «Командиру взводу про профілактику суїцидів у підлеглих», «Алгоритм роботи командира взводу щодо профілактики суїцидів у підлеглих», «Помста чи

справедливість: помста ворогу, як засіб досягнення справедливості», «Заступнику командира роти з МПЗ щодо профілактики суїцидів підлеглих на ґрунті сімейних конфліктів (проблем)»;

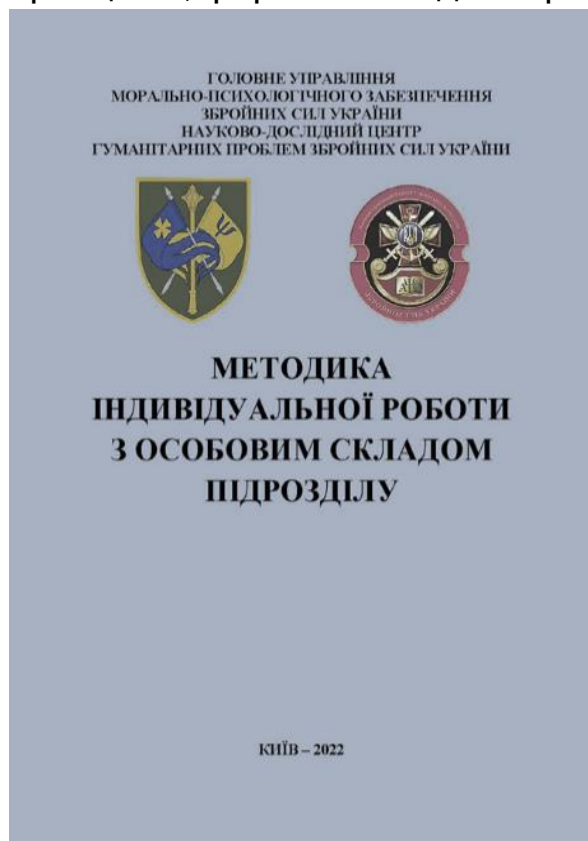
вивчення досвіду загону спеціального призначення Національної гвардії України «Азов» щодо формування у бійців мотивації до активної участі у бойових діях та відпрацювання пропозицій.

Враховуючи актуальність цієї проблематики у військах та задля надання допомоги командирам (начальникам) та фахівцям з МПЗ, в першу чергу тим, хто був призваний за мобілізацією, отримати ґрунтовні знання з організації і проведення індивідуальної роботи з різними категоріями особового складу, а саме: основних напрямів, принципів, форм та методів її проведення

3

військовослужбовцями розроблено методичний посібник «Методика індивідуальної роботи з особовим складом підрозділу». Видання може використовуватися курсантами, офіцерами і науково-педагогічними працівниками військових закладів вищої освіти.

Результатом вивчення та узагальнення досвіду зарубіжних країн (Фінляндії, Грузії, Хорватії, Боснії та Герцеговини) щодо увічнення подвигів і героїчного спротиву проти агресора у боротьбі за незалежність і суверенітет своєї держави стало розроблення збірника інформаційно-аналітичних матеріалів «Увічнення подвигів воїнів (зарубіжний досвід)». Видання призначене для прийняття

управлінських рішень керівним складом Збройних Сил України щодо увічнення подвигів військовослужбовців у боротьбі за незалежність і суверенітет своєї держави під час повномасштабного вторгнення російської федерації.

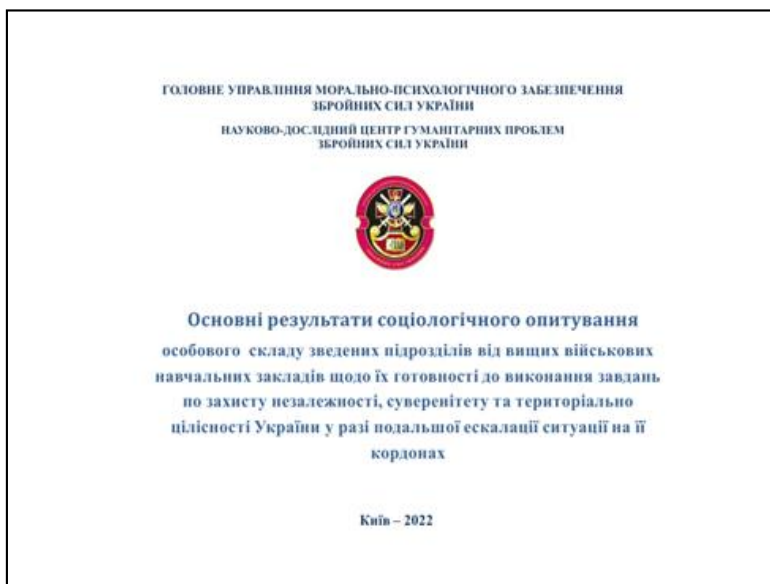
Враховуючи великий професійний досвід, особовий склад Центру активно залучався до практичної роботи у військах. В ході якої офіцери ділилися найновішими напрацюваннями стосовно методів та способів роботи з особовим складом щодо підтримання належного рівня морально-психологічного стану, а також знаходили та отримували інформацію для актуальних соціологічних досліджень стосовно подальшого його узагальнення та трансформування в науково-методичні матеріали з доведенням їх у подальшому до військ. У ході роботи було апробовано методики дослідження лідерських якостей для відбору кандидатів на командирські посади.

У зв'язку із загостренням обстановки на кордонах нашої держави, ще до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, керівництвом Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України було прийнято рішення щодо проведення НДЦ ГП ЗС України низки соціологічних досліджень. Серед них:

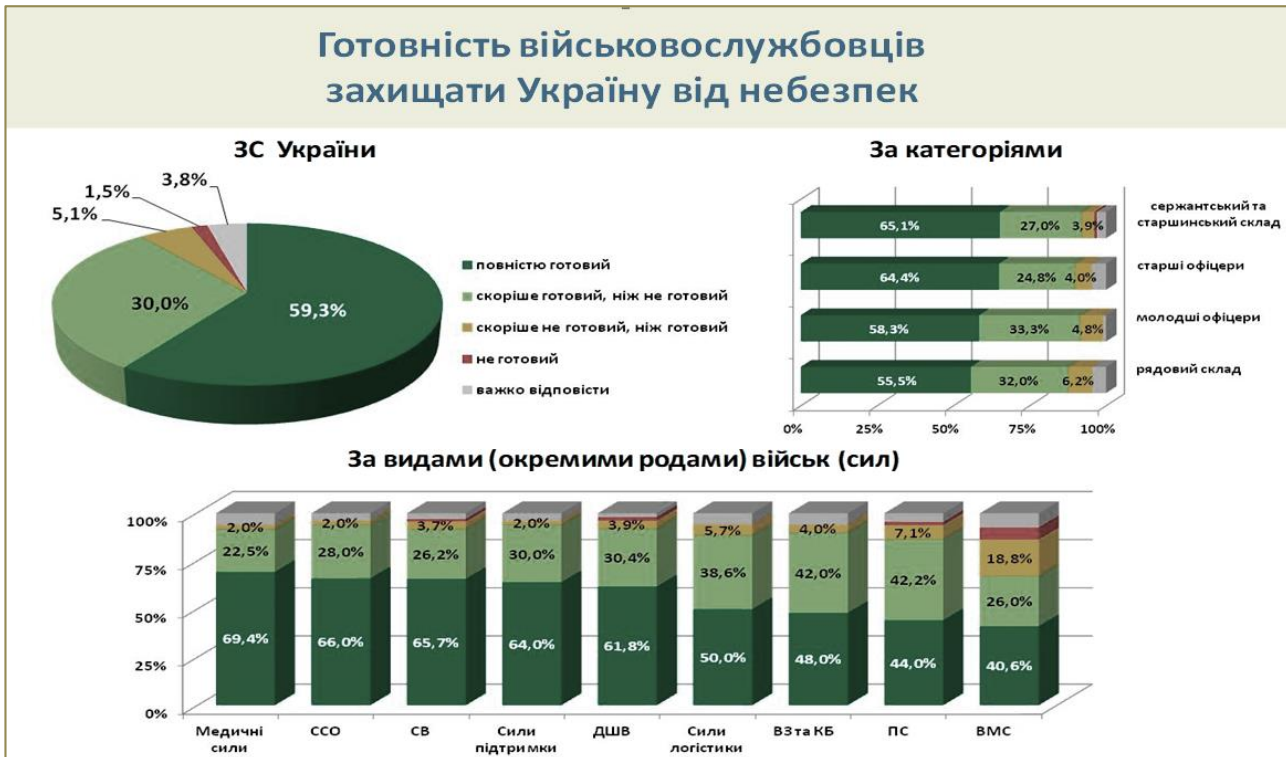
опитування особового складу зведених підрозділів від вищих

військових навчальних закладів для вивчення їх готовності до виконання завдань із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України у разі подальшої ескалації ситуації;

соціологічне дослідження: «Стійкість військовослужбовців ЗС України як складова національної стійкості».

Дослідження мало на меті оцінити здатність військовослужбовців протистояти загрозам будь-якого характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, зберігати спроможності виконувати завдання за призначенням у різних умовах обстановки та швидко відновлюватись після кризових ситуацій. За результатами аналізу відповідей респондентів, що брали участь в опитуваннях, були підготовлені відповідні звіти та надані пропозиції керівному складу ЗС України для прийняття ними управлінських рішень.

Із введенням в дію Закону України «Про службу військового капеланства» з метою визначення квот конфесійного представництва військових капеланів. Центру було доручено провести *опитування особового складу Збройних Сил України щодо його конфесійної приналежності*.

Аналіз отриманих результатів показав, що найбільш поширеними конфесіями, до яких відносить себе особовий склад ЗС України, є:

- Православна Церква України – 78,80%;
- Українська Греко-Католицька Церква – 14,50%;
- Українська Автокефальна Православна Церква (оновлена) – 2,34%;
- Римо-Католицька Церква в Україні – 1,77%;

Приналежність особового складу до інших конфесій склала менше одного відсотка.

У ході проведення мобілізації виникла потреба у підготовці (перепідготовці) офіцерів запасу. При вищих військових навчальних закладах були організовані відповідні курси для офіцерів за напрямками їх подальшого бойового застосування. Відповідно до доручень НГШ ЗС України Центром проведено *опитування випускників курсів підготовки*

офіцерів, які призвані до Збройних Сил України за загальною мобілізацією для визначення рівня їх лідерських якостей. В ході виконання цього завдання були опитані випускники курсів підготовки офіцерів при:

Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного;

Військовому інституті телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут;

Житомирському військовому інституті імені С.П. Корольова;

Харківському національному університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба;

Військовій академії (м.Одеса).

Звіт за результатами опитування направлений керівному складу ЗС України для прийняття ними управлінських рішень.

В інтересах Міністерства оборони України, за ініціативи Департаменту соціального та гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України було проведено декілька соціологічних опитувань. Наприклад, державних службовців апарату Міністерства оборони України: *«Задоволеність умовами державної служби в частині врахування у кадровій політиці принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»* та соціологічне опитування військовослужбовців, які перебували у воєнному полоні: *«З'ясування окремих соціально-психологічних аспектів перебування військовослужбовців ЗС України у полоні»*. За результатами аналізу відповідей респондентів, що брали участь в опитуваннях, були складені відповідні звіти та надані пропозиції керівному складу Міністерства оборони України та ЗС України для прийняття ними управлінських рішень.

Для з'ясування загальних рис та особливостей функціонування системи переходу від військової служби до цивільного життя в провідних країнах світу та надання пропозицій щодо її впровадження в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду підготовлено аналітичні матеріали: «Досвід провідних країн світу щодо функціонування системи переходу від військової служби до цивільного життя».

За визначений період фахівці НДЦ ГП провели низку важливих досліджень безпосередньо у військах з проблематики морально-психологічної стійкості військовослужбовців, прояву лідерських якостей, формування необхідного морально-психологічного стану особового складу для виконання бойових завдань.

Фахівці НДЦ ГП надають практичну допомогу особовому складу безпосередньо в бойових підрозділах під час роботи у складі високомобільних груп. Розроблені та впроваджені у бойову діяльність військ (сил) практичні рекомендації щодо подолання страху боя, проведення індивідуальної роботи з особовим складом та попередження самогубства військовослужбовців вже довели свою ефективність.

Виходячи з цього, напрямки діяльності науково-дослідних відділів НДЦ ГП повністю відповідають основним напрямкам та завданням діяльності структурних підрозділів Головного управління МПЗ ЗС України.

Наукові підрозділи НДЦ ГП постійно залучаються до виконання найбільш важливих завдань від Міністерства оборони України, Генерального штабу ЗС України та Головного управління ЗС України.

РОЗДІЛ 7.

УКРАЇНСЬКИЙ КОНТРНАСТУП ПОЧИНАЄТЬСЯ (червень 2023 року –)

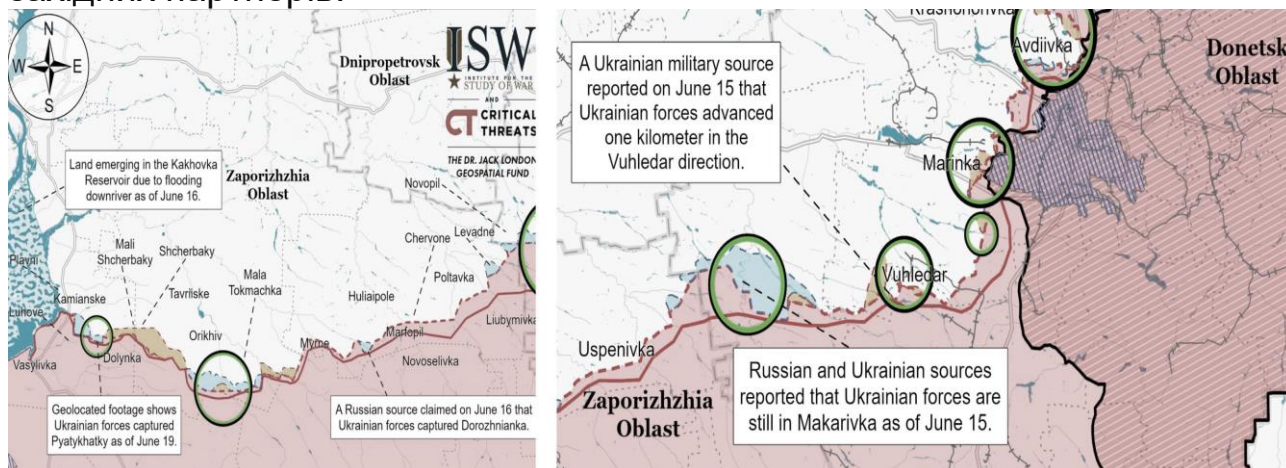
Поки росіяни довбалися лобом об Бахмут і сточували там свої «зуби», Україна в тилу (на власній території та за кордоном) готувала сили наступу - вишкіл пройшли два десятки нових з'єднань, вони отримали нову західну техніку та зброю. Також були оновлені частини та з'єднання, виведені з фронту. Всі разом вони готувалися до великого українського контрнаступу. Він почався у червні 2023 року з розвідки боєм.

Україна спочатку задіяла декілька нових бригад для прощупування слабких місць російської оборони одразу на широкій ділянці фронту – на Луганщині, Донеччині та на Півдні (в напрямку на Бердянськ і Мелітополь), сили ССО активізували свої операції в дніпровських плавнях у районі Херсона

Підступи росіян не зупинили українців. Безпрецедентний штурм смуги забезпечення триває, Росія змушена кидати в бій все нові й нові резерви, замінити які не може. Також росіяни панічно вивалюють на сили оборони всі наявні снаряди, кидають у бій все, що можуть, включно з танками часів Радянського Союзу.

6 липня президент України Володимир Зеленський повідомив, що Силам оборони України від початку російського вторгнення вдалося звільнити близько 1 900 населених пунктів.

Очільник держави наголосив, що це все завдяки потужній допомозі західних партнерів.

Попри те, що Збройним Силам належить пройти ще дуже складний шлях до повної деокупації України, перемога однозначно буде за нами.

Завдяки якісній підготовці, в наступальних боях і штурмі добре укріплених російських опорників, Україна втрачає менше техніки та людей, ніж росія, яка фактично стоїть в обороні. Так, Україна за те, що має стратегічну ініціативу в цій війні, платить велику ціну і втрачає найкращих, але робить все, щоб уникнути втрат. Натомість ворог прагне завалити український контрнаступ «мясом». Це демонструє різницю у воєнному

мистецтві двох сторін і є передвісником нових «непростих рішень» для окупантів.

Наразі вони кидають у бій останні ресурси, які перекидають навіть не з різних ліній оборони, а взагалі з інших ділянок фронту. Водночас Україна досі не застосувала 80% своїх сил, але досягає успіху навіть в умовах відсутності домінації у повітрі (перевагу досі має росія та активно її використовує).

ЗС України мають чітку стратегію, яка неодмінно конвертується в успіх. І зроблено це буде саме згідно з українським планом.

Перемога буде за нами! Скільки для цього буде потрібно ще днів – невідомо... Війна – це не про круглі та символічні дати... Головне, що нація залишається єдиною, а бойовий дух і мотивація її героїчних захисників – найвищою! І велика заслуга в цьому належить офіцерам структур морально-психологічного забезпечення.

Слава Україні. Переможемо!

ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ІНШИХ СКЛАДОВИХ СИЛ ОБОРОНИ В ХОДІ ВІДБИТТЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 2022 – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 2023 РОКІВ

За досвідом виконання завдань МПЗ у цей період оптимізовано спроможності системи МПЗ зі зосередженням зусиль на напрямках, які проявили найбільшу ефективність та результативність для військ, а саме:

щодо вироблення оптимальної структури МПЗ

приведено систему управління силами і засобами МПЗ у відповідність до тризмінного цілодобового циклу виконання всього обсягу завдань МПЗ у ході планування та застосування військ (сил) шляхом введення штатів управлінь МПЗ оперативних командувань Сухопутних військ, командування морської піхоти Військово-Морських Сил, командувань Сил спеціальних операцій, Сил логістики ЗС України, відділів МПЗ у повітряних командуваннях Повітряних Сил, командуваннях Сил підтримки, Військ зв'язку та кібербезпеки, Головному управлінні військової служби правопорядку ЗС України;

посилено практичну складову сил і засобів МПЗ за рахунок створення центрів морально-психологічної підтримки видів, Десантно-штурмових військ, Сил територіальної оборони, оперативних командувань, корпусу резерву Сухопутних військ ЗС України, груп контролю бойового стресу бойових бригад Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил, Десантно-штурмових військ, Сил територіальної оборони ЗС України;

триває робота з формування вертикалі соціального супроводу персоналу шляхом введення штатів управління соціального супроводу в Головному управлінні та відповідних груп, посад у структурних підрозділах МПЗ органів військового управління, військових частин, територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки;

щодо удосконалення психологічного забезпечення

відновлено систему дієвого професійно-психологічного відбору на військову службу, в тому числі в ході мобілізації завдяки розробленню та впровадженню в дію відповідного наказу Міністерства оборони України, що дало змогу запобігти призову 8286 військовозобов'язаних, які за рівнем нервово-психічної стійкості та морально-діловими якостями не придатні до військової служби;

виведено на новий рівень практику психологічної підготовки особового складу впровадженням у підготовку двох програм психологічної підготовки, введенням циклових комісій психологічної підготовки у навчальних центрах та загальновійськових полігонах, використанням класів психологічної підготовки, спеціальних смуг перешкод, засобів імітації психологічних навантажень;

переведено психологічний супровід у практичну площину шляхом розгортання пунктів психологічної допомоги, на яких надано психологічну допомогу близько 20 тисячам військовослужбовців, проведено заходів психологічної декомпресії з 45000 військовослужбовців у місцях відновлення боєздатності, організовано систематичне проведення реінтеграційних заходів військовослужбовців після перебування в полоні;

розпочато пілотний проєкт щодо надання послуг з психологічної реабілітації військовослужбовцям, в тому числі льотчикам тактичної авіації, у державному закладі Міністерства охорони здоров'я України;

організовано роботу в бойових порядках військ 65 високомобільних груп внутрішніх комунікацій Центру МПЗ ЗС України як штатних, так і від волонтерських організацій, що дозволило оперативно реагувати на різкі негативні зміни у морально-психологічному стані особового складу 127 військових частин та підрозділів, вчасно надати першу психологічну допомогу близько 16000 військовослужбовців;

щодо організації моральної підтримки

створено лінійну комунікаційну мережу оперативного доведення до військовослужбовців єдиного інформаційного контенту щодо роз'яснення дій військово-політичного керівництва, суспільно-політичної обстановки в Україні та районах ведення бойових дій з використанням можливостей месенджерів «Telegram» та «WhatsApp», до яких під'єднано 120 військових частин та розроблено мобільний додаток «Джура»;

запроваджено, спільно з Офісом Президента України, системне відзначення державними та відомчими нагородами військовослужбовців, які проявили мужність та героїзм під час захисту України, продовжено роботу щодо присвоєння почесних найменувань та відзначення почесною відзнакою «За мужність та відвагу» військових частин;

організовано більше 500 концертних заходів зірок української естради, професійних і аматорських творчих колективів для військовослужбовців, у тому числі безпосередньо в місцях розташування військ;

налагоджено процес вилучення застарілих зразків та забезпечення військ (сил) сучасними технічними засобами пропаганди;

щодо соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей

організовано 27 евакуаційних рейсів для понад 960 членів сімей військовослужбовців на тимчасове перебування за кордоном – до Туреччини, Латвійської Республіки, Іспанії, направлено на оздоровлення 152 члени сімей військовослужбовців до Чорногорії і Албанії та 52 особи (з них 48 дітей) до дитячого табору на Кіпрі;

надано психологічну допомогу та соціальне консультування 3200 членам сімей військовослужбовців у ході роботи гарячої лінії соціально-психологічної підтримки, організованої спільно з громадською організацією «Жіноча сила України», також започатковано пілотний

проект щодо роботи 67 груп підтримки родин зниклих безвісти захисників і захисниць.

Отже, можна визнати, що система МПЗ протягом визначеного періоду функціонує без збоїв, показала свою ефективність, проявила гнучкість та оперативне реагування на виникаючі раптові проблеми та загрози і забезпечує необхідну моральну готовність та психологічну стійкість особового складу Збройних Сил України, інших складових сил оборони до виконання завдань за призначенням.

ПІСЛЯМОВА

За 500 днів Великої війни можна без перебільшень сказати, що українська армія зразка 24.02.2022 року і 08.07.2023 року – це дві різні армії. Це та армія, яка зробила неймовірне й зупинила агресора, але ціною величезної крові й втрат. І сьогодні ми бачимо армію, яка справді демонструє найвищу можливу якість оцієї дуже складної роботи військових, яка показує, що вона працює за лекалами сучасних західних армій, що вона вміє швидко навчатися, що вона може і буде перемагати.

Ці 500 днів народили нову українську армію, яка крім духу нескореності має тепер ще й фантастичні вміння боротися меншими силами з переважаючим противником. Сьогодні це одна з найсильніших армій, причому не лише в Європі.

За 500 днів війни від початку широкомасштабного вторгнення Сили оборони України зірвали всі плани російських агресорів, змусивши їх відмовитись від захоплення Києва, висадки морського десанту в Одеській області та виходу до Придністров'я.

Від осені 2022 року зусилля збройних сил російської федерації зосереджені на спробі загарбати територію Донецької та Луганської областей і втримати тимчасово окуповані частини Херсонської та Запорізької областей. Мужній та результативний опір упродовж 500 днів великої війни зламав хребет російської агресії.

Великий внесок у справу захисту нашої Батьківщини від підлого загарбника внесли й фахівці структур морально-психологічного забезпечення. Не шкодуючи сил та здоров'я, а часто і власного життя, фахівці з МПЗ робили все можливе й неможливе для формування, за допомогою налагодженої системи морально-психологічного забезпечення, належного морально-психологічного стану особового складу ЗС України, який забезпечував виконання бойових завдань.

Ми дякуємо усьому особовому складу структур МПЗ! Вічна пам'ять і слава усім нашим товаришам, які героїчно віддали життя, захищаючи нашу рідну Україну!

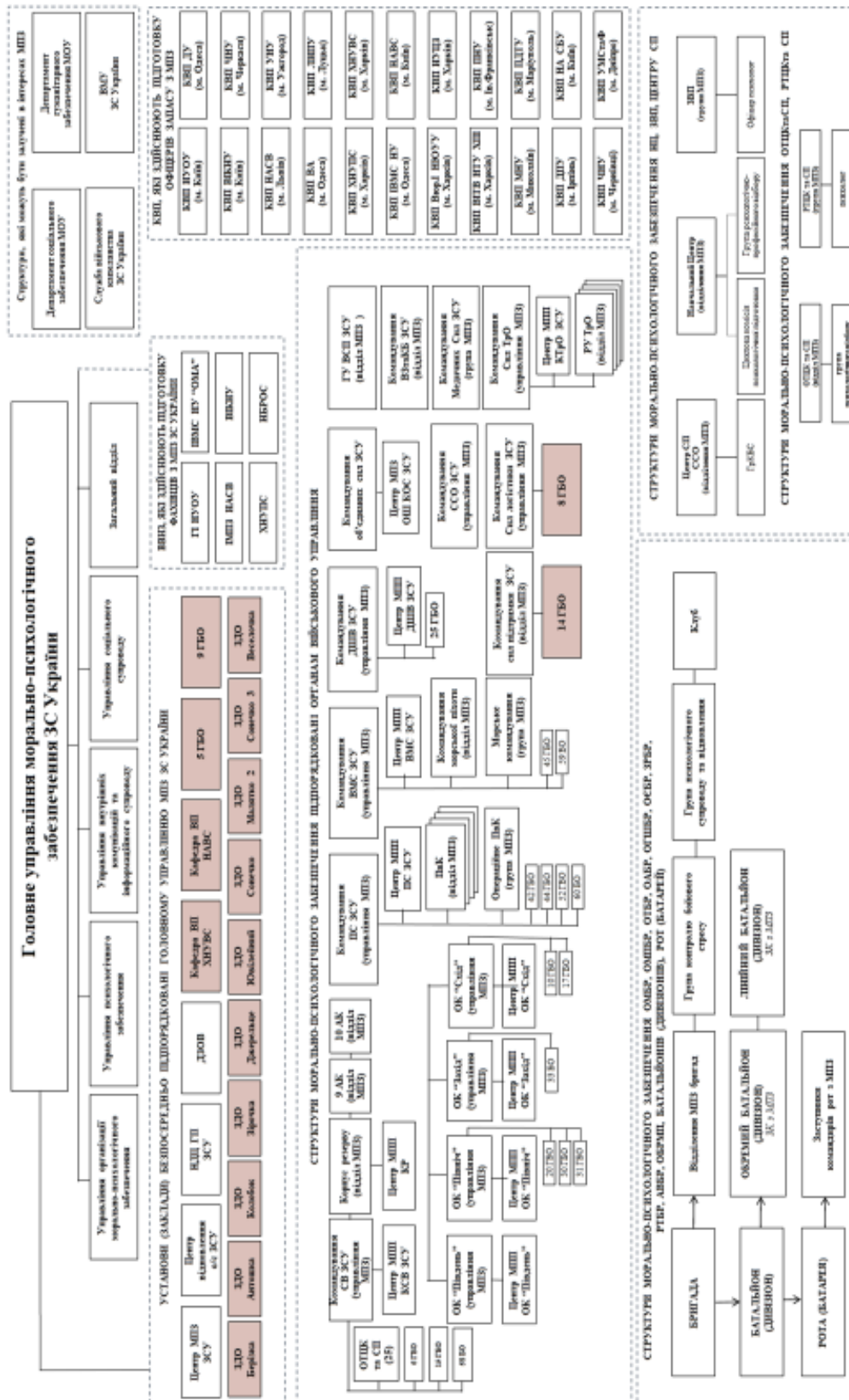
Ми вважаємо, що усвідомлення надзвичайної важливості, розуміння та всебічні знання форм і методів здійснення МПЗ підготовки та ведення бою (бойових дій) під час відбиття повномасштабної російської агресії, є однією з найважливіших ділянок роботи командирів і заступників командирів з МПЗ, особливо в ході війни за існування Українського народу. Тому і постало питання описати досвід практичної діяльності відповідних структур, які робили й роблять усе можливе для формування в особового складу якостей, необхідних для захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України.

У подальшому ми продовжимо описувати досвід організації морально-психологічного забезпечення відбиття повномасштабної агресії росії.

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

СТРУКТУРА МПЗ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗС УКРАЇНИ

ГУ МПЗ ЗС УКРАЇНИ
є органом військового управління

Призначення • забезпечення роботи
**Головнокомандувача
ЗС України**

- з керівництва морально-психологічним забезпеченням;
- з організації заходів, спрямованих на реалізацію соціальних і правових гарантій військовослужбовців, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України.

Завдання

організація та здійснення керівництва МПЗ підготовки та застосування ЗС України та ЮСОО;

здійснення керівництва безпосередньо підпорядкованими установами, закладами.

участь у здійсненні заходів, спрямованих на реалізацію соціальних і правових гарантій військовослужбовців та членів їх сімей, працівників ЗС України, керівництво соціальним супроводом у ЗС України

Центр морально-психологічного забезпечення ЗС України

Центр відновлення особового складу ЗС України

Науково-дослідний центр гуманітарних проблем ЗС України

Бойовий бюлетень

НАРОДЖЕНІ

ВІЛЬНИМИ

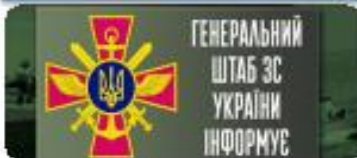
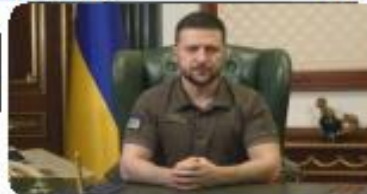
Травень 2022

310

ДУШУ - БОГОВІ

ЖИТТЯ - УКРАЇНІ

ЧЕСТЬ - НІКОМУ

Оперативна інформація станом на
06.00 11.05.2022Повну
інформацію
дивись тут:Головне із
звернення
Президента УкраїниПовне
звернення
дивись тут:

Збройні Сили нашої держави забезпечили нам усім хороші новини з Харківської області. Поступово відтискають окупантів від Харкова.

Я вдячний усім нашим захисникам і захисницям, які тримають оборону та проявляють справді надлюдську силу, щоб вигнати армію загарбників. Колись другу за потужністю армію світу.

Але хочу також закликати всіх наших людей, і особливо тих, хто в тилу, не поширювати надмірних емоцій. Не варто створювати таку атмосферу специфічного морального тиску, коли щотижнево й навіть щоденно очікуються певні перемоги.

Збройні Сили України роблять усе для звільнення нашої землі та наших людей. Для звільнення всіх наших міст – Херсона, Мелітополя, Бердянська, Маріуполя та всіх інших.

Розпочалась сімдесят сьома доба героїчного протистояння Українського народу російському воєнному вторгненню.

Ворог продовжує ведення повномасштабної збройної агресії проти України.

Найбільша активність окупантів спостерігається на Слобожанському та Донецькому напрямках.

На Бессарабському напрямку обстановка в Придністровському регіоні Республіки Молдова залишається напруженою.

За попередню добу підрозділами протиповітряної оборони Повітряних Сил та Сухопутних військ було уражено чотири БпЛА типу "Орлан-10". Крім того, однією з бригад десантно-штурмових військ Збройних Сил України було знищено один вертоліт Ми-24.

Авіація повітряних сил на визначених напрямках продовжувала завдавати противнику вогневі удари з повітря та підтримувати бойові дії підрозділів наших військ.

На території Донецької та Луганської областей захисниками та захисницями України за минулу добу відбито дванадцять атак ворога, знищено дванадцять танків, чотири артилерійські системи, дев'ятнадцять одиниць бойової броньованої техніки, сім автомобілів та дві одиниці спеціальної інженерної техніки противника.

Німеччина
наполягає на
повному членстві
України в ЄС, -
Анналена Бербок

"Ми наполягаємо на повному членстві України в ЄС. Ми хочемо провести поглиблену реформу в ЄС, і це буде також наукою після цієї агресивної війни. Я хочу чітко сказати, що зараз не момент для того, щоб розглядати параграфи. Зараз настав момент для того, щоб зайняти дуже чітку позицію, позицію між війною та миром", – сказала міністр закордонних справ ФРН.

"Повне звільнення
всіх територій":
Україна змінила свої
цілі у війні з Росією

Відповідну заяву зробив Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба.

"У перші місяці війни перемога для нас виглядала як відведення російських військ на позиції, які вони займали до 24 лютого, і оплата завданих збитків. Тепер, якщо ми будемо досить сильні на військовому фронті і виграємо битву за Донбас, що матиме вирішальне значення для наступної динаміки війни, звичайно, перемогою для нас у цій війні буде визволення інших наших територій", – сказав міністр.

Історичне рішення:
Литва першою в
світі визнала
геноцидом воєнні
злочини РФ в
Україні

Рішення про визнання Сеймасом геноциду Українського народу – прояв справедливості для всіх українців, повідомили в Верховній Раді України.

Також Сеймас Литовської Республіки постановив, що Литва братиме участь у притягненні воєнних злочинців із росії до неминучої відповідальності перед міжнародним трибуналом.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ | ПРО ЩО ТРЕБА
ВІСНИК | ЗНАТИ

01.09.2022

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ

США готують нову безпекову допомогу для України. Про це заявив у середу офіційний представник Білого дому з національної безпеки Джон Кірбі.

Україні розраховує на більш чітку позицію Сербії як кандидата на членство в ЄС щодо засудження російської агресії та приєднання до санкцій Євросоюзу. Про це заявив речник МЗС України Олег Ніколенко. Ніколенко зустрівся із сербськими журналістами та розповів їм про війну росії проти України, допомогу партнерів та боротьбу з російською пропагандою.

ЄС ускладнить видачу віз росіянам і подумає, що робити з мільйонами чинних віз. Міністри закордонних справ ЄС на засіданні у Празі у вівторок вирішили повністю зупинити угоду про спрощення візового режиму з рф і доручили Єврокомісії подумати, що робити з мільйонами чинних віз росіян.

Міністерка закордонних справ Німеччини Анналена Бербок впевнена, що Україна стане членом Європейського Союзу – про це вона заявила на полях саміту Форум 2000 у Празі. “Два роки тому, можливо, половина зали сказала б: навіщо долучатися до ЄС, це ж проєкт заради миру, але мир і так доступний. На жаль, ми бачимо, що мир не падає з неба, ми маємо захищати його і битися за нього... Я думаю, це момент, коли ми маємо визнати, чого досягли під час війни. Ми досягнули того, чого Путін найбільше боявся: єдності у Євросоюзі. Ми досягнули того, що Україна стане членом ЄС. Пару років тому лунали голоси, що Україна не увійде в ЄС”, – сказала Анналена Бербок.

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

31 серпня у Києві презентували політичний центр збройної боротьби російської опозиції. До його складу увійшли представники легіону “Свобода росії”, куди належать громадяни росії, що воюють в Україні проти регулярних російських військ, російського добровольчого корпусу та національної республіканської армії. Очолив об’єднання російський політик, депутат Держдуми з 2007 до 2016 року Ілля Пономарьов.

СИТУАЦІЯ В ОКУПАЦІЙНОМУ КОНТИНГЕНТІ РОСІЇ

Проведення прихованої мобілізації в центральних та південно-східних регіонах рф зазнає невдач. росіяни все частіше відмовляються йти вмирати за ідеї кремлівського диктатора. Зважаючи на це, в міністерстві оборони країни-агресора вирішили збільшити кількість найманців ПВК, які беруть участь у бойових діях на території України.

190-Й ДЕНЬ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИЙ | НЕСКОРЕНІ, НЕЗЛАМНІ, ВІСНИК | НЕПЕРЕМОЖНІ 01.09.2022

“Війна буде повторюватися до тих пір, поки питання про неї буде вирішуватися не тими, хто помирає на полі бою”

Анрі Барбюс, французький письменник-марксист, журналіст

ВОЇН-ЗАХИСНИК! СЛАВА ГЕРОЮ!

Старший лейтенант **Анатолій ТАНЦЮРА**, командир артилерійської бойової частини середнього десантного корабля. З початком повномасштабного вторгнення російських окупаційних військ хоробрий старший лейтенант **Анатолій ТАНЦЮРА** у складі екіпажу десантного корабля входить до залоги українських військ в районі Очакова, які заважають російським загарбникам відкрити водне сполучення з окупованим ними Херсоном, адже гавань Очакова є точкою, на якій “замикаються” виходи одразу з чотирьох портів на півдні України – “Миколаїв”, “Ніка-Тера”, “Ольвія” та окупований “Херсон”. 26 березня 2022 року старший лейтенант **Анатолій ТАНЦЮРА** був нагороджений **орденом “За мужність” III ступеня**. Завдяки ініціативності старшого лейтенанта **Анатолія ТАНЦЮРИ** постійно здійснюється вогневе ураження берегових та повітряних цілей. Загалом було знищено близько **800** осіб та понад **30** одиниць бойової техніки. Крім того, збито п’ять крилатих ракет ворога. Хоробрий син України старший лейтенант **Анатолій ТАНЦЮРА** особисто керував знешкодженням двох виявлених плавучих мін.

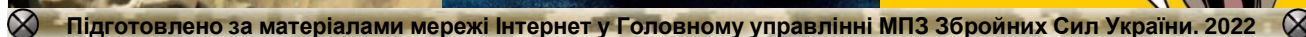
27 липня 2022 року **Указом** Президента України **№533/2022** старший лейтенант **Анатолій ТАНЦЮРА** нагороджений **відзнакою Президента України “Хрест бойових заслуг”**.

НЕ ВІДСТУПАТИ І НЕ ЗДАВАТИСЯ!

3 березня по квітень 2022 року підполковник **В'ячеслав БУГАЙЧУК**, начальник штабу - перший заступник командира окремого мотопіхотного батальйону проявив себе як зважений та рішучий командир, а саме, під час виконання бойового завдання у складі батальйонно-тактичної групи організував ефективну оборону взводно-опорних пунктів з використанням наявних сил та засобів так, внаслідок чого, ворог не мав змоги здійснити наступ. 02 квітня 2022 року противник мав намір здійснити прорив лінії оборони танками, артилерією та живою силою, але в цей час підполковник **В'ячеслав БУГАЙЧУК**, відволікаючи огонь противника на себе, вміло керував боєм, що дало змогу артилерії знищити **4** танки, **1** БМП противника та десятки живої сили противника. На одній з позицій при спробі евакуювати пораненого, підполковник **В'ячеслав БУГАЙЧУК** загинув від артилерійського обстрілу від отриманих поранень несумісних з життям. Ворог був зупинений, завдяки рішучим діям підполковник **В'ячеслава БУГАЙЧУКА**.

Підготовлено у Головному управлінні морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України

МОТИВАЦІЙНИЙ | Б'ЄМО ВОРОГА ЗАРАЗ, ДАЙДЖЕСТ | ВПЕВНЕНО ДИВИМОСЬ У МАЙБУТНЄ № 123

**...віримо,
перемагаємо...**

тримаємось,

долучайтесь до [#я_роблю_це_для_перемоги](#)

Командою Офісу президента та Уряду, Голова Комітету з питань збройних сил Палати представників Конгресу США Адам Сміт назвав кількість HIMARS та MLRS, які передадуть Україні США та союзники. Мова йде про 25-30 одиниць та велику кількість боєприпасів до них. Голова Комітету наголосив, що буде поєднання HIMARS і кількох систем MLRS із Великої Британії та інших.

Україна жнивує: Дніпропетровська Миколаївська та Одеські області кожна зібрали вже більше мільйона тонн зерна нового врожаю. Станом на 24 липня збирання ранніх зернових та зернобобових культур проведено на площі 2,1 млн га (18%) намолочено 6,5 млн тонн зерна нового врожаю. Зокрема: пшениці обмолочено 1,2 млн га, намолочено 3,8 млн тонн; ячменю обмолочено 811,4 тис. га намолочено 2,5 млн тонн; гороху обмолочено 75 тис. га, намолочено 126,8 тис. тонн. Крім того озимий ріпак обмолочено на площі 400 тис. га, (33%) намолочено 896,4 тис. тонн за врожайності 2,24 т/га.

Київські патрульні взяли участь у Всесвітніх іграх поліцейських та пожежників, які проходять у Нідерландах. У змаганнях з джиу-джитсу представники України здобули золоті та срібні медалі. Загалом в Іграх взяли участь близько 10 тисяч співробітників поліції, пожежної служби з усього світу. Вони виборювали звання найкращих у понад 60 видах спорту.

Учасники Другого міжнародного саміту перших леді та джентельменів у Києві зібрав 3 мільйони 200 тисяч доларів на реанімобілі. Згодом 32 "швидких" попрямують на виклик, і життя не буде втрачене там, де його можна врятувати.

Адміністрація морських портів починає формувати каравани на вихід та захід суден до портів "Одеса", "Чорноморськ" та "Південний" про експорт українського зерна. Не враховуючи того що росія продовжує обстрілювати українську територію, і не є винятком обстріл порту, але Україна продовжує відновлює та розширює деякі зі своїх давно виведених з експлуатації річкових портів на Дунаї, щоб полегшити експорт зерна в умовах російської блокади Чорного моря.

НАШЕ МАЙБУТНЄ – НА ВІСТРІ НАШИХ БАГНЕТІВ

Підготовлено за матеріалами мережі Інтернет в Головному управлінні морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України

**БОЙОВИЙ БЮЛЕТЕНЬ
КОМАНДУВАННЯ СИЛ ЛОГІСТИКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

“МІЦНИЙ БАСТІОН”

*За нами
Україна!*

*За нами
Перемога!*

№ 68

станом на 30 травня 2022 року

"Ми є. Були. І будемо ми! Й Вітчизна наша з нами"

І. Багрянний

ОПЕРАТИВНЕ ЗВЕДЕННЯ

Розпочалась дев'яносто шоста доба героїчного протистояння Української нації російському воєнному вторгненню.

Противник не припиняє ведення наступальних дій у Східній операційній зоні. На Волинському та Поліському напрямках без суттєвих змін.

На Сіверському напрямку ворог завдав авіаційних ударів по об'єктах на території Сумської області у районах населених пунктів Записілля, Миропілля та здійснив артилерійський обстріл поблизу Кіндратівки. На Харківському напрямку противник обстрілює райони на північ та північний схід від міста Харків, а також населені пункти Руські Тишки, Черкаські Тишки, Руська Лозова, Питомник, Борщова та Перемога.

На Слов'янському напрямку угруповання ворога проводить перегрупування військ для поновлення наступу у напрямках Ізюм – Барвінкове, Ізюм – Слов'янськ.

Для авіаційної підтримки підрозділів у районі на північ від міста Ізюм противник утримує в готовності до застосування до вертолітні ескадрильї Ка-52.

У рамках логістичного забезпечення та доукомплектування підрозділів, які зазнали втрат, ворог перемістив до тимчасово зайнятих населених пунктів понад 250 одиниць озброєння і військової техніки. З метою підвищення оперативності перекидання військ та техніки противник відновив залізничний міст у районі міста Куп'янськ.

На Донецькому напрямку підрозділи агресора основні зусилля зосереджують на веденні наступальних дій з метою оточення наших військ у районах Лисичанськ, Северодонецьк та блокуванні основних логістичних шляхів.

На Лиманському напрямку ворог закріплюється у населеному пункті Лиман, проводить перегрупування для подальшого наступу на Слов'янськ.

На Северодонецькому напрямку противник закріплюється на північно-східних та південно-східних околицях міста Северодонецька. Для посилення угруповання військ перекинув з території російської федерації до визначених районів боєприпаси та техніку.

На Бахмутському напрямку окупанти перегрупувуються для подальшого наступу на напрямку Олександропілля – Комишуваха.

На Курахівському та Новопавлівському напрямках противник активних бойових дій не вів. Здійснює вогневе ураження наших військ, зокрема задіює оперативно-тактичну та армійську авіацію.

На Запорізькому напрямку окупанти посилюють угруповання за рахунок переміщення з району міста Мелітополь у напрямку населеного пункту Василівка до 120 одиниць озброєння і

КАК ПРАВИЛЬНО СДАВАТЬСЯ В ПЛЕН

ИНСТРУКЦИЯ ДЛЯ ВСЕХ ОККУПАНТОВ ИЗ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И БЕЛАРУСИ

КОМУ МОЖНО СДАТЬСЯ

- Вооружённым Силам Украины
- Силам территориальной обороны Украины
- Национальной полиции Украины
- Службе безопасности Украины

КАК ПРАВИЛЬНО СДАВАТЬСЯ В ПЛЕН

- 1 Отбросить в сторону оружие
- 2 Встать прямо
- 3 Поднять вверх руки или белый флаг
- 4 Громко кричать «СДАЮСЬ!» и кодовое слово «МИЛЛИОН!»

ГАРАНТИИ ДЛЯ ВОЕННОПЛЕННЫХ

- 1 Амнистия тем, кто добровольно сложил оружие и сдал военную технику
- 2 Денежная компенсация в размере 5 миллионов российских рублей
- 3 Телефонный звонок родным и близким для уведомления их о своём состоянии

УКРАИНА НЕ АГРЕССОР И ВЫПОЛНЯЕТ УСЛОВИЯ ЖЕНЕВСКОЙ КОНВЕНЦИИ ОБ ОБРАЩЕНИИ С ВОЕННОПЛЕННЫМИ 1949 ГОДА

ГРУППА ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ИЛИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЕ

- 1 Сложить всё оружие перед собой на достаточном расстоянии
- 2 Стоять перед военной техникой. Вся техника должна быть заглушена и быть не в боевом положении
- 3 Для уведомления украинской стороны о сложении оружия может быть отправлен переговорщик из офицерского состава без оружия и с поднятыми руками или белым флагом

! СДАВШИЕСЯ В ПЛЕН, НЕОБХОДИМО ВЫПОЛНЯТЬ ВСЕ УКАЗАНИЯ УКРАИНСКИХ ВОЕННЫХ!

НАЧАЛО ПЛЕНА

Каждый военнопленный при допросе обязан сообщить ФИО, звание, дату рождения и личный номер или, за неимением такового, другую равноценную информацию

КОНЕЦ ПЛЕНА

- 1 Военнопленные освобождаются и возвращаются в свою страну после прекращения военных действий
- 2 Ни один возвращенный военнопленный не может быть использован на действительной военной службе
- 3 Ценные предметы и денежные суммы, временно конфискованные у военнопленных, будут им возвращены

ВЕРОЛОМСТВО, СИМУЛИРОВАНИЕ НАМЕРЕНИЯ ВЕСТИ ПЕРЕГОВОРЫ ПОД ФЛАГОМ ПЕРЕМИРИЯ, СИМУЛИРОВАНИЕ КАПИТУЛЯЦИИ ИЛИ ВЫХОДА ИЗ СТРОЯ ВСЛЕДСТВИЕ РАНЕНИЙ ИЛИ БОЛЕЗНИ ЗАПРЕЩЕНО СТАТЬЕЙ 37 ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОТОКОЛА №1 ЖЕНЕВСКОЙ КОНВЕНЦИИ 1949 ГОДА. ТАКИЕ ДЕЙСТВИЯ НАКАЗУЕМЫ!

**АРМІЯ
INFORM**

**ГИТЛЕР
ЗАСТРЕЛИЛИСЯ**

**ГЕРИНГ
ОТРАВИЛСЯ**

**ГЕББЕЛЬС
ОТРАВИЛСЯ**

**МУССОЛИНИ
ПОВЕШЕН**

**ПУТИН
ЗАКАЗ ПОЛУЧЕН
И ОБРАБАТЫВАЕТСЯ**

СДАЙСЯ СВОИМ ПОД ЗАЩИТУ

Донецкий/луганский солдат, насильно мобилизованный Россией!
Украинские военные не навредят тебе, для нас ты — свой.
Найди способ сдаться.

СДАТЬСЯ БЕЗОПАСНО:

Отстегни магазин и повесь автомат/оружие на левое плечо стволом вниз.

Подними и показывай пустые руки.

Найди белую тряпку. Показывай высоко.

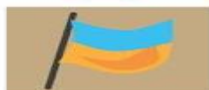
Подходи по команде.

Приближаясь, громко сообщи, что ты из Донецка/Луганска

Выполняй все команды украинских военных.

Возвращайся к своим.

РОССИЙСКИЙ СОЛДАТ!

ПРОПУСК

Твое командование скрывает многотысячные потери павших на украинском фронте, не сообщает о гибели родным, лжет в новостях об отсутствии жертв.

У тебя есть возможность вернуться на Родину живым!

Эта листовка является твоим пропуском в нормальную жизнь. Покажи ее украинскому военному, и он поможет тебе вернуться домой!

Опусти оружие!

- Украина не убивает пленных
- Они в безопасном месте
- Их кормят
- Им оказывают медицинскую помощь!

Приходите на украинские позиции по одиночке или маленькими группами, держа оружие впереди себя дулом вниз.

РОССИЙСКИЙ·СОЛДАТ!

ВНИМАНИЕ!

«МИЛЛИОН»

это·кодовое·слово,

которое.

спасет·твою·жизнь,

еще·действует

**Для·тех,·кто·не·сложит·
оружие,·пощады·
не·будет!!!**

Российский·солдат·и·офицер!

Ты·пришел·на·украинскую·земля,·чтобы·убивать.

Мы·даем·тебе·последний·шанс·спасти·свою·жизнь!

Не·выполняй·преступных·приказов·тех,·кто·годами·лгал·об·Украине·и·украинцах.

Украина·и·мировое·сообщество·гарантируют·тебе·полную·амнистию·и·денежную·компенсацию,·в·размере·**5°000000·**рублей,·если·ты·добровольно·сложишь·оружие.

Украина·—·цивилизованная·страна.·Все·пленные·находятся·в·безопасности,·им·оказывается·помощь.·Они·уже·общаются·с·близкими.

У·тебя·есть·шанс·начать·новую·жизнь.

Сделай·выбор.·Выходи·без·оружия·с·белым·флагом.

Скажи·кодовое·слово·

«МИЛЛИОН»

Запомни!

Выполнение·преступных·приказов·твоего·руководства·делает·тебя·преступником.·Мы·этого·не·забудем·и·не·простим!·Ответственность·за·военные·преступления·против·человечества·—·неизбежна.

Не·будь·пособником·и·убийцей.

Это·—·не·твоя·война.

СОХРАНИ·СВОЮ·ЖИЗНЬ!

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА РОБОТА

Культурологічна робота –

це напрямок інформаційно-пропагандистського забезпечення, який полягає у цілеспрямованій діяльності посадових осіб органів військового управління, командирів (начальників) щодо організації заходів дозвілля і відпочинку військовослужбовців. Вона ґрунтується на засадах української культури та мистецтва, багатовікових національних звичаях і традиціях.

Основні форми:

фестиваль; концерт; вистава; перегляд кіно- і відеофільмів та телевізійних передач; обговорення творів літератури та мистецтва; заходи відпочинку; огляд-конкурс; виставка; зустріч з видатними особистостями; екскурсія; вшанування кращих військовослужбовців.

Проводиться

під час виконання завдань поза ППД (район бойових дій) | під час виконання завдань в ППД, НЦ,

під час виконання завдань в польових умовах

Сили та засоби

ВГВК «Браво»;
ГБО, БО;
концертні бригади;
вопонтеські гурти;
мистецькі групи ГО;
окремі виконавці.

Реалізується шляхом: проведення та участі в організації культурно-мистецьких заходів, які спрямовані на формування та підтримання стійкого морально-психологічного стану, зняття негативних емоційних наслідків, відновлення моральних, психічних та фізичних сил, мобілізації особового складу військ (сил) на успішне виконання завдань за призначенням.

1427
41 481

участь в організації та проведенні заходів залучено в/сп. та членів їх сімей у якості глядачів

www.facebook.com/mkuiproshe

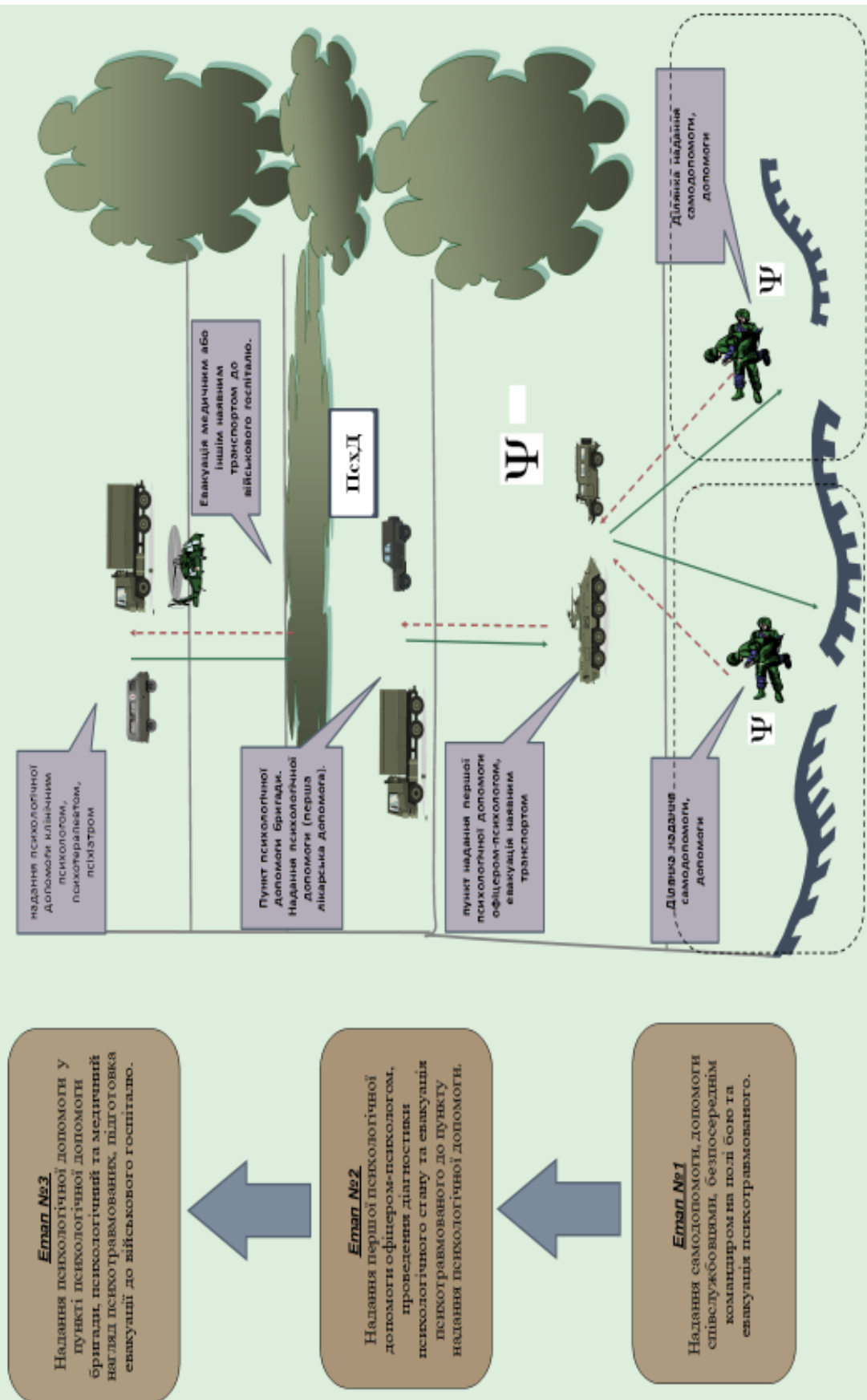

@mkuiproshe

t.me/mkuiproshe

ЕТАПИ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

70 інформаційних матеріалів для проведення цільового інформування;
198 випусків Бойового бюлетеня "Народжені вільними";

ЗАПОЧАТКОВАНО НОВІ ПРОЄКТИ:

- з мілітарної історії "БИЛИ Б'ЄМО І БУДЕМО БИТИ!";
- мотиваційний проєкт "ДЯКУЮ ТОБІ МАМО!";
- красномовний проєкт "МАНДРУЙ УКРАЇНОЮ".

щоденний випуск та доведення інформаційного дайджесту, що доводиться до особового складу понад **150** військових частин (більше **10000** користувачів) через мережу Інтернет;

300 примірників Альманаху "Історичні традиції національного війська"

ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ БОЙОВИХ ТРАДИЦІЙ

РОБОТА ЩОДО ПРИСВОЄННЯ ПОЧЕСНИХ НАЙМЕНУВАНЬ ВІЙСЬКОВИМ ЧАСТИНАМ

ПРИСВОЄННЯ ПОЧЕСНИХ НАЙМЕНУВАНЬ:

в Сухопутних військах ЗС України – **41**;
в Повітряних Силах ЗС України – **18 + 2** літаків;
в Військово-Морських Силах ЗС України – **7 + 2** пл. зак;
в Десантно-штурмових військах ЗС України – **3**;
в Силах спеціальних операцій ЗС України – **3**;
Інші (КСП, КВЗКБ, ГКЦ, ВСП) – **4**.

РОБОТА ЩОДО ВІДЗНАЧЕННЯ БОЙОВИХ ЗАСЛУГ ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИМИ НАГОРОДАМИ УДОСТОЄНО

24 960 військовослужбовців, з них
звання Героя України отримали
178 військовослужбовців.

ПОЧЕСНОЮ ВІДЗНАКОЮ
“ЗА МУЖНІСТЬ ТА ВІДВАГУ” ВІДЗНАЧЕНО
50 військових частин.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА

ПРОВODИТЬСЯ

у навчальних центрах, військових частинах та на загальновійськових полігонах з використанням класів психологічної підготовки, спеціальних смуг перешкод, засобів імітації психологічних навантажень.

З ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ ВІЙСЬК РФ В УКРАЇНУ РОЗРОБЛЕНО:

2 програми психологічної підготовки для військовослужбовців призованих на військову службу по мобілізації;

типові **формуляри** навчально-тренувального комплексу та класу психологічної підготовки.

В УСІХ НАВЧАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ ВВЕДЕНО ЦИКЛОВІ КОМІСІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

у 7 НЦ та 6 ЗВП

СТВОРЕНО ТА ВІДНОВЛЕНО:

16 навчально-тренувальних комплексів психологічної підготовки;

9 класів психологічної підготовки.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ЗС УКРАЇНИ

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

 ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ морально-психологічного забезпечення ЗС України		• організація та здійснення керівництва морально-психологічним забезпеченням підготовки та застосування ЗС України; • організація соціально супроводу проходження військової служби у ЗС України; • здійснення керівництва безпосередньо підпорядкованими установами, закладами.
 ЦЕНТР морально-психологічного забезпечення ЗС України		• оперативне реагування на зміни морально-психологічного стану особового складу Збройних Сил України, що виникають під час виконання завдань за призначенням; • координація діяльності центрів морально-психологічної підтримки військ (сил).
 ЦЕНТР відновлення особового складу ЗС України		• забезпечення ефективної міжвидової координації і взаємодії з питанням і питань осіб, які перебувають в ізоляції та або у полоні, звільнених з полону та тих, хто вважався зниклими безвісти, з також членів їх сімей; • планування, організація, координація та проведення відновельних заходів з о/с ЗС України; • вивчення досвіду потрапляння та перебування в ізоляції, методичне забезпечення ОВУ з питань повернення та відновлення о/с ЗС України після перебування в ізоляції до виконання службових обов'язків; • зниження ризиків потрапляння до ізоляції та або полону, адаптація та впровадження відповідних стандартів НАТО.
 НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР гуманітарних проблем ЗС України		• проведення наукових досліджень, спрямованих на розвиток та підвищення ефективності воєнної науки в гуманітарній сфері, використання наукових досягнень у забезпеченні обороноздатності держави; • удосконалення наукових досліджень з гуманітарних питань й підтримання їх впливу на рівень морально-психологічного стану особового складу Збройних Сил України
 ЦЕНТРИ МПП у видах (родах) та оперативних командуваннях		• інформаційно-аналітична та практична діяльність щодо морально-психологічної, соціальної підтримки військовослужбовців та виконання факторів, які впливають на морально-психологічний стан особового складу та підготовка пропозицій для оперативного прийняття відповідних рішень; • оперативне реагування на зміни морально-психологічного стану особового складу військових частин виду, роду (оперативного командування); • сприяння задоволенню інформаційних та культурологічних потреб особового складу.
 ГРУПИ контролю бойового стресу у бригадах/полках		• оперативне реагування на зміни морально-психологічного стану особового складу в/ч, що виникають під час виконання завдань за призначенням; • забезпечення проведення заходів психологічної підготовки (загальної, спеціальної, шпільової) о/с в/ч (підполку) до виконання бойових завдань у конкретних умовах бойових обстановок; • нагляд за особовим складом психологічними методами нарахунок само- та взаємодопомоги; • відновлення та збереження психічного здоров'я особового складу
 ГРУПИ психологічного супроводу та відновлення		• психодіагностика, психологічний супровід військово-професійної спрямованості військовослужбовців; • проведення заходів психологічної адаптації (просвіти), консультування особового складу; • формування у військовослужбовців психологічної стійкості до виконання завдань за призначенням; • надання психологічної допомоги особовому складу; • виконання потреби у проведенні психологічного відновлення військовослужбовців та організація їх направлення до спеціалізованих закладів.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ВЕРБАЛЬНО

СИСТЕМА ІНФОРМУВАНЬ

- КОМАНДИРСЬКЕ ІНФОРМУВАННЯ;
- БОЙОВЕ ІНФОРМУВАННЯ;
- ЦІЛЬОВЕ ІНФОРМУВАННЯ;
- АНАЛІЗ ПРОВЕДЕНИХ ДІЙ
(AFTER ACTION REVIEW)

ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ

КОНТЕНТ

- ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ;
- МОТИВАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ;
- ГЕРОІКО-ПАТРІОТИЧНІ МАТЕРІАЛИ;
- ГУМОРИСТИЧНО-САТИРИЧНІ МАТЕРІАЛИ

МОБІЛЬНИЙ ДОДАТОК «ДЖУРА»

Додаток «Джура» створено для військовослужбовців з доступом до важливих довідників, багатий функціонал, який завжди стане в нагоді українським військовим.

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ПРОПАГАНДИ

ЧАСТКА
СУЧАСНИХ ТЗП

На проведення заходів забезпечення **у 2022 році** було виділено фінансовий ресурс в розмірі **7,4 млн. грн. (10% від загальної потреби на закупівлю сучасних ТЗП).**

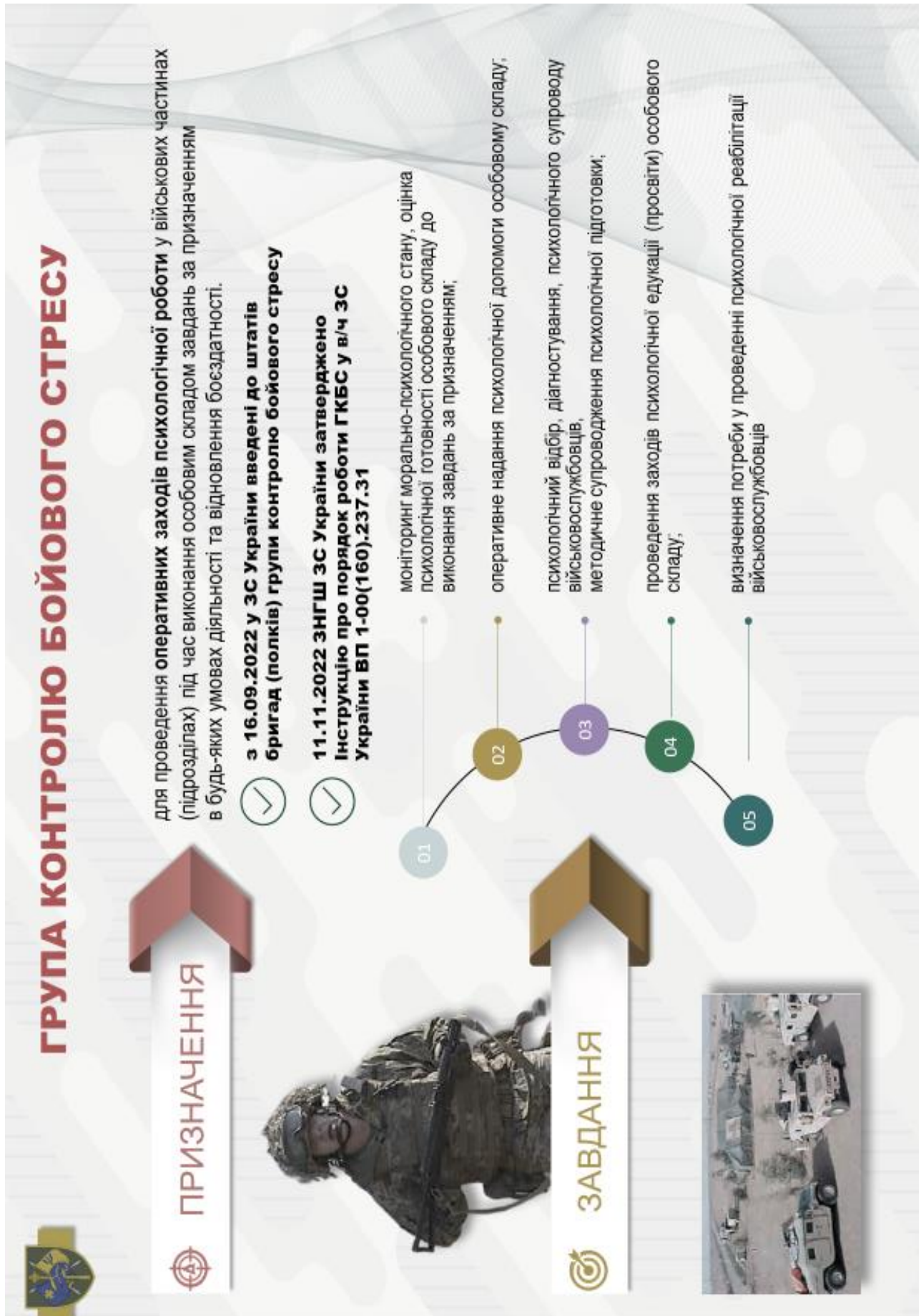
Укомплектованість Збройних Сил України ТЗП **зросла на 2% і складає 70%.** Закуплено близько **420 од.** сучасних ТЗП та триває закупівля **250 од.**

Утримано позитивні тенденції щодо забезпечення військ (сил) сучасними технічними засобами пропаганди (доведено частку сучасних ТЗП до 57 %)

Найменування майна	Закуплено у 2022 році	Сплановано на 2023 рік
Штатно-табельне майно ТЗП		
Похідний автоклуб ПАК-Д (ПАК 65/70)	-	-
Відеокамери	-	-
Мультимедійні проектори	49	23
Друкарські комплекси	15	10
Мікшерські пульти	15	-
Музичні центри	40	-
Супутникові антени	28	-
Телевізори	500	145
Акустичні системи	70	25
Нетабельне (додаткове) майно ТЗП		
Приставки T-2	-	-
Екрани для проекторів	35	-
Антени телевізійні зовнішні	90	-
Антени телевізійні кімнатні	33	-
Кріплення для телевізорів	51	-
Антенний кабель	3000 м	-
Наочна агітація (сувенірна продукція)	1300	550 од

ПІДГОТОВКА (ПЕРЕПІДГОТОВКА) психологів у Збройних Силах України

1

Підготовка фахівців психологічного забезпечення здійснюється
Військовим інститутом Київського Національного університету імені
Тараса Шевченка (ВІКНУ) за напрямком підготовки "психологія"

Випуск у 2021 році	Прискорений випуск у 2022 році	Державне замовлення на 1 курс у 2023 році
бакалаври - 46 осіб; магістри - 20 осіб. Всього - 66	бакалаври - 52 особи; магістри - 29 осіб. Всього - 81	бакалаври - 100 осіб

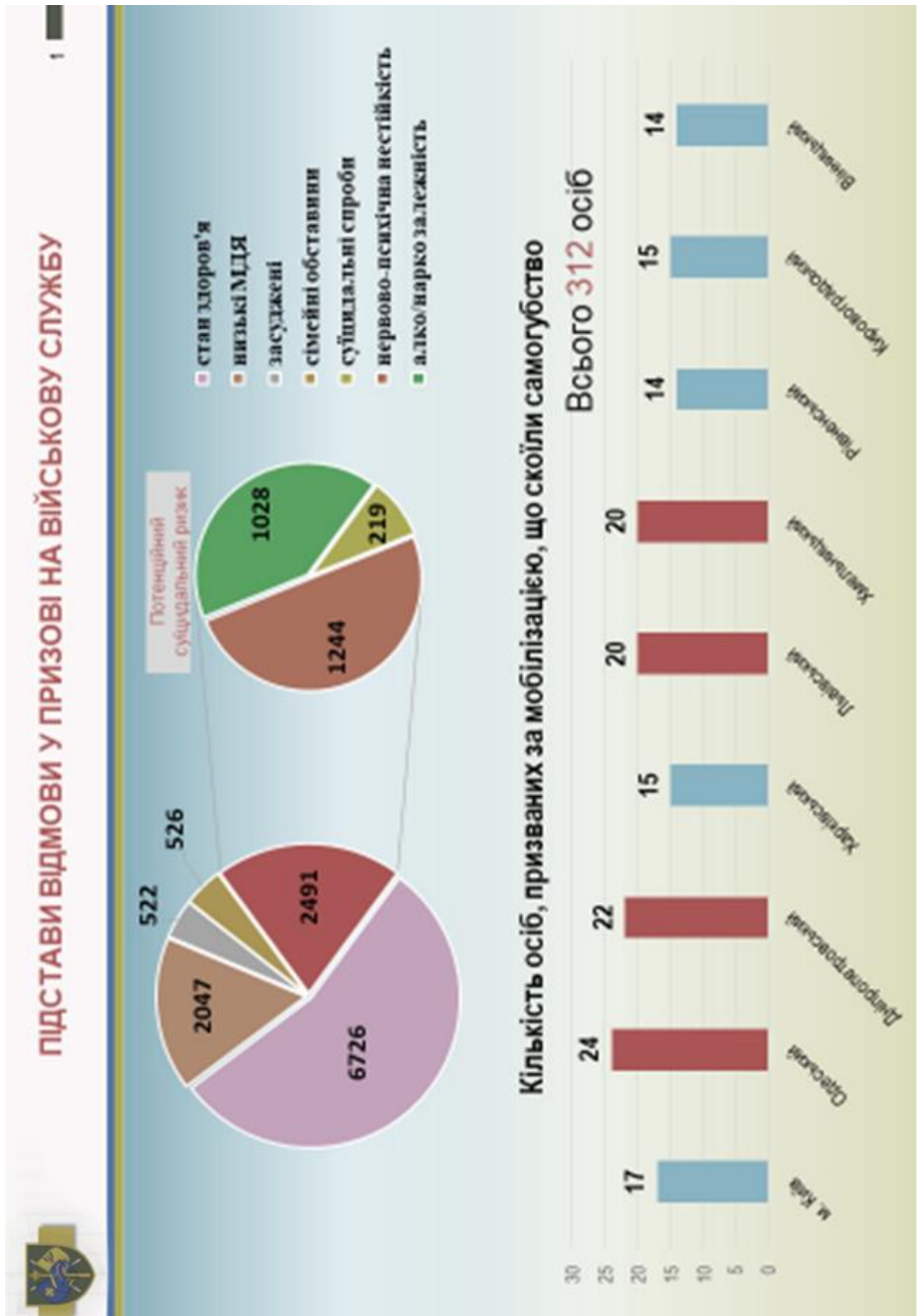
Курси підвищення кваліфікації у ВІКНУ за 2017-2022 рік пройшли 430 осіб.

№ з/п	Назва курсу	Тривалість
1.	Курс підвищення кваліфікації психологів військових частин і підрозділів Збройних Сил України	До 3 тижнів
2.	Курс підвищення кваліфікації з питань психологічного забезпечення	До 3 тижнів
3.	Курс підвищення кваліфікації з питань організації освітнього процесу у військових ліпках (ліпках з посиленою військово-фізичною підготовкою)	До 2 тижнів
4.	Курс підвищення кваліфікації офіцерів, прийнятих на військову службу за контрактом з запасу	3 місяці
5.	Курс підвищення кваліфікації офіцерів оперативного резерву № 1 та № 2 та військових частин, що відновлюють боєздатність	До 15 діб
6.	Курс методичної підготовки	7 діб
7.	Курс підвищення кваліфікації з питань освітньої діяльності	До 4 тижнів
8.	Курс підвищення кваліфікації з питань методичної майстерності	До 8 тижнів
9.	Курс підвищення кваліфікації з питань морально-психологічного забезпечення військ	До 1 місяця
10.	Курс професійної військової освіти (Л1-С) за спеціальністю психологія (ВОС-340002)	До 3-х місяців

Наявна кількість курсантів-психологів,
які проходять підготовку у ВІКНУ
станом на 31.12.2022 року

1 курс	33 особи	Бакалавр
2 курс	46 осіб	(всього 205)
3 курс	58 осіб	
4 курс	68 осіб	
5 курс	37 осіб	магістр

З 16.01.2023 Курс підвищення кваліфікації з
питань психологічного забезпечення (для
офіцерів без відповідного рівня освіти)
6 наборів до 50 осіб за набір.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ППВ

1

Відсутність документів щодо проведених заходів ППВ у ТЦК та СП

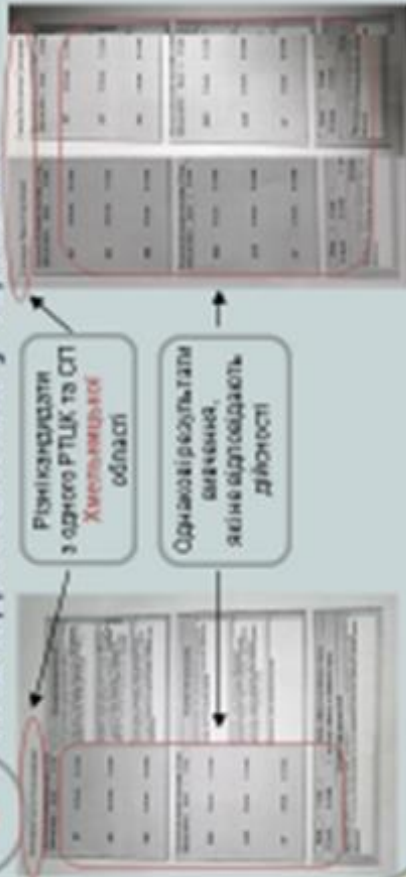

Суттєво збільшує час на проведення вивчення індивідуально-психологічних якостей кандидата у НЦ (в/ч)

Змушує повертати кандидата до ТЦК та СП щоб не затримувати процес прийому особового складу

3

Недостовірна інформація у документах ППВ підготовлених у ТЦК та СП

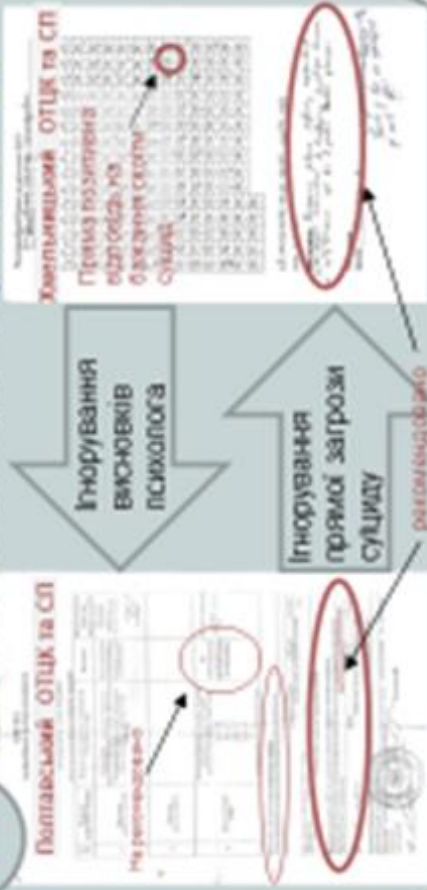

Різні кандидати з одного РТЦК та СП
Хочуть записатися
обласі

Одразу і результати
бачення,
які не відображають
дійсності

2

Неякісне вивчення військовозобов'язаних у ТЦК та СП

4

Повторне направлення до військових частин осіб, визнаних непридатними до військової служби "Карусель"

Найбільш характерні випадки

Полтавський ОТЦК та СП	Фат'єв Р. Д. Ростовський О. О.	Більше 6 разів направлялись до різних НЦ	Загроза суїциду
Вінницький ОТЦК та СП	Віроєв П. Г.	Більше 4 разів направлявся до різних НЦ	Загроза суїциду
Ів.-Франківський ОТЦК та СП	Беспалько С. І.	Більше 4 разів направлявся до 199 НЦ	Низький рівень НПС

ПСИХОЛОГІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ

ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВІДБІР

Розроблено та впроваджено в дію **Наказ МОУ від 12.09.2022 № 272** Про затвердження інструкції з організації ППВ у ЗСУ та ДССТ, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20.09.2022 за №088/38424.

З початку повномасштабного вторгнення рф заходами ППВ виявлено **25951** військовозобов'язаних, які за рівнем нерво-психічної стійкості та морально-діловими якостями не придатні до військової служби.

Групи психологічного вивчення ОТЦК та СП виведені із сектору комплектування та підпорядковані заступнику начальника ОТЦК та СП з морально-психологічного забезпечення.

ПСИХОЛОГІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ

У військових частинах в ході проведення заходів декомпресії після виконання особовим складом завдань за призначенням.

ПСИХОЛОГІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

З 19 вересня 2022 року за підтримки Головнокомандувача ЗС України розпочато **пілотний проєкт** щодо надання послуг з психологічної реабілітації військовослужбовцям ЗС України у державному закладі "Центр психічного і реабілітації ветеранів "ЛІСОВА ПОЛЯНА" Міністерства охорони здоров'я України та КМП КОДА "Центр ментального здоров'я".

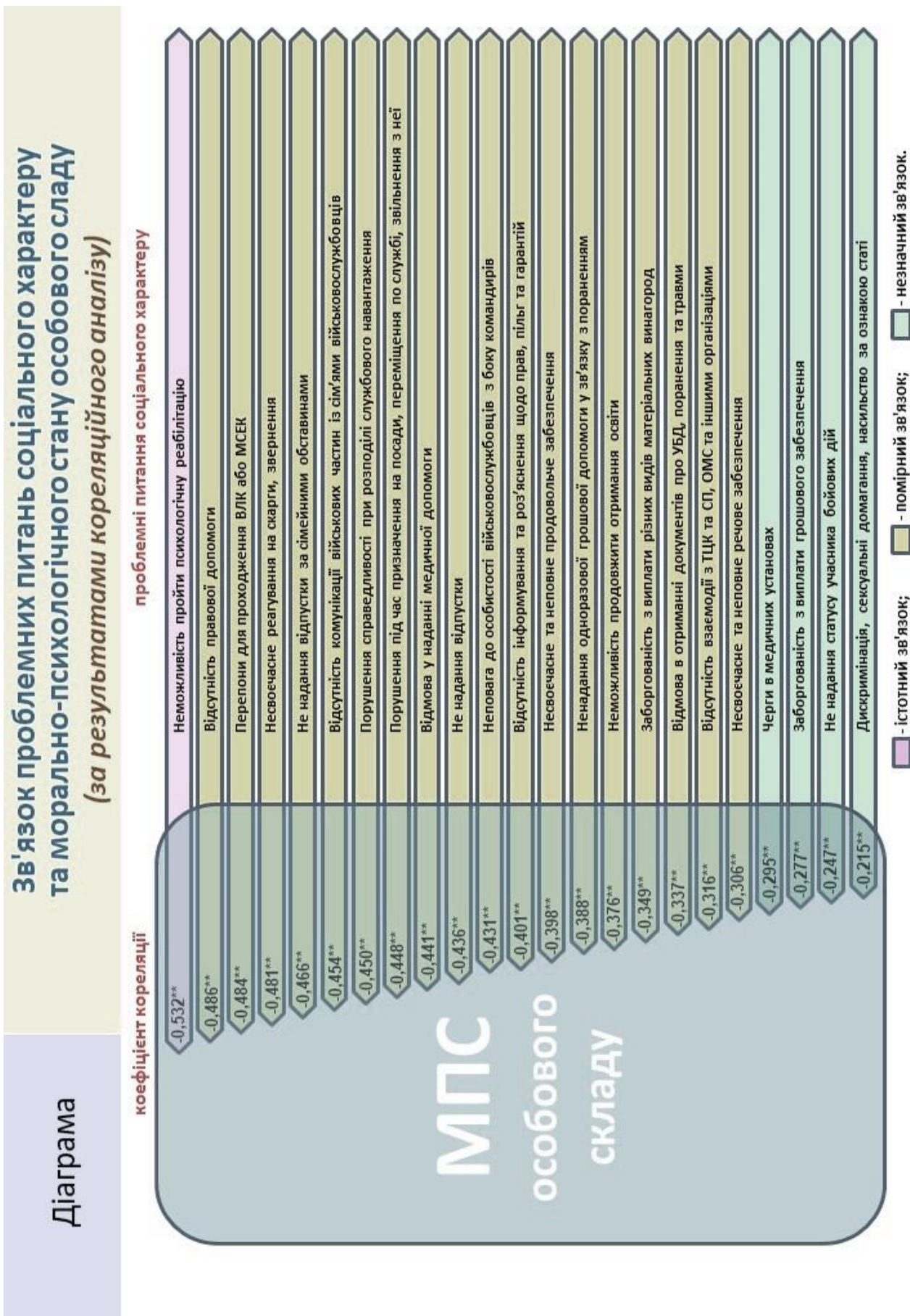
Станом на **15 травня 2023** року послуги з психологічної реабілітації отримали **656** військовослужбовців.

ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

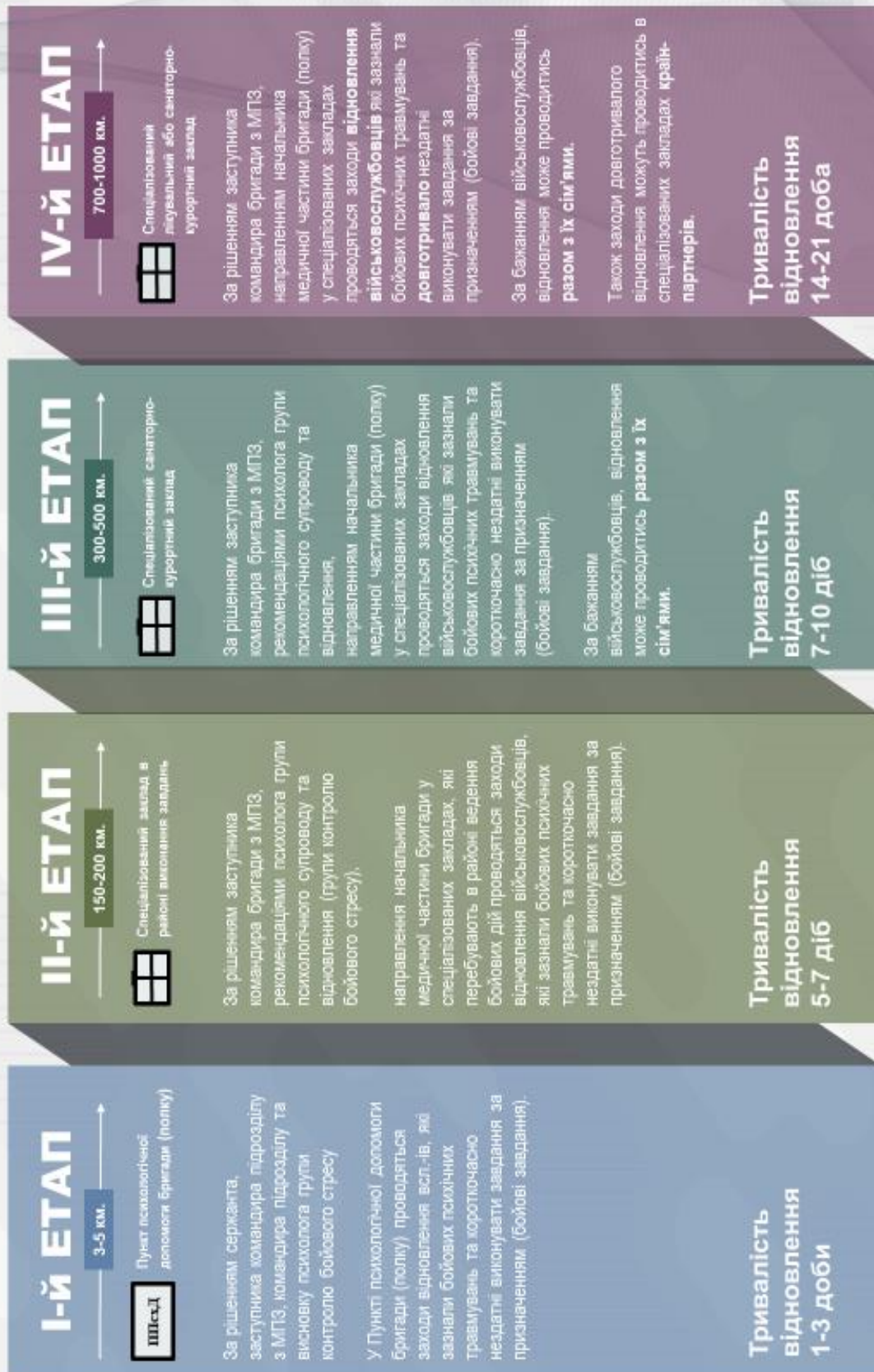

СИСТЕМА ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В СМУГАХ ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

МЕТА

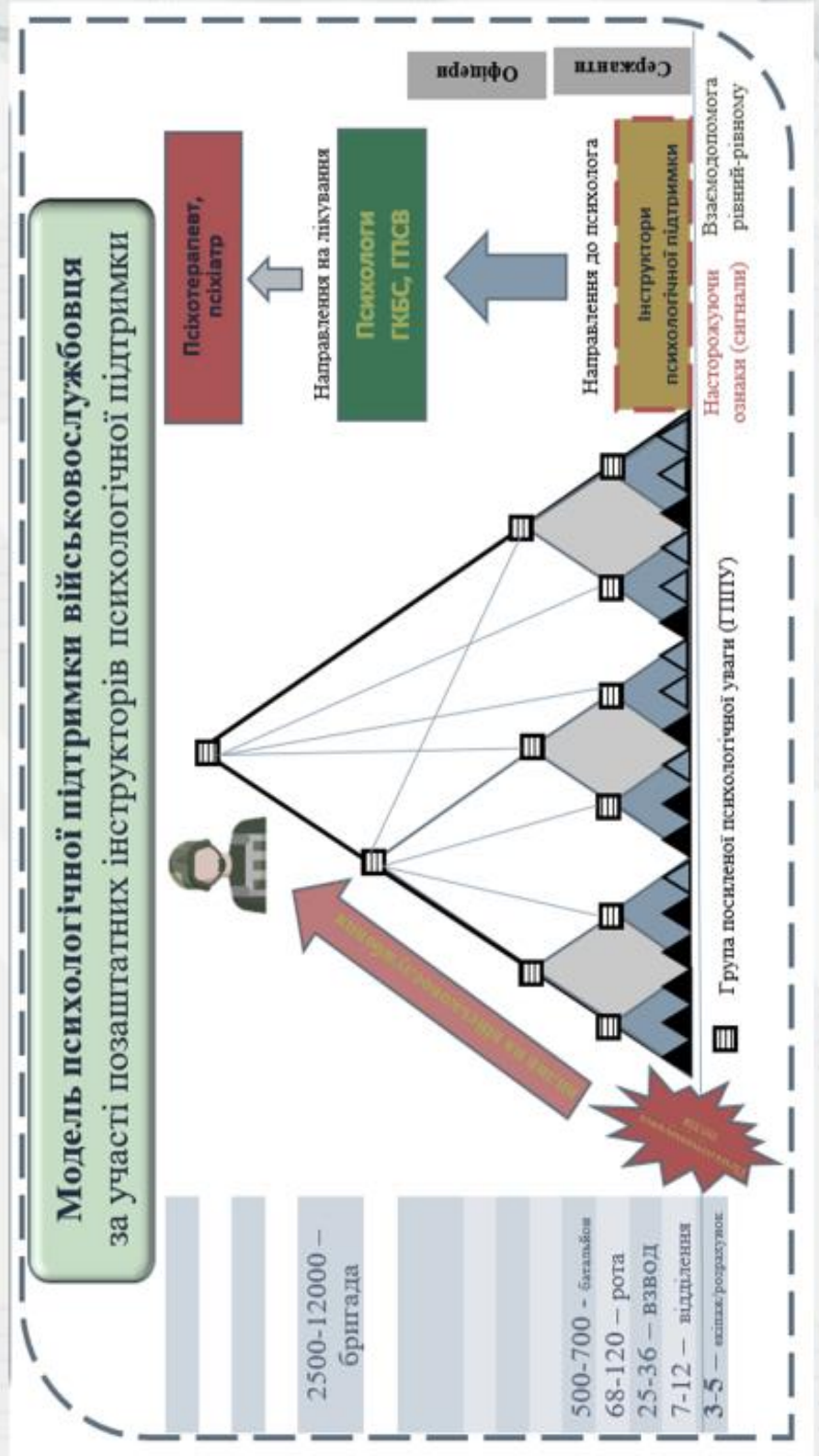
посилення компетенцій особового складу ЗС України щодо надання психологічної допомоги на першому рівні імплементація вимог стандартизованих угод країни-членів НАТО;

STANAG 2564 A MedP-8.6 "Збереження психічного здоров'я на передовій";

STANAG 2565 "Психологічний посібник для лідерів"

“РІВНИЙ-РІВНОМУ”

Передбачає надання соціально-психологічної підтримки військовослужбовцям їх колегами на рівні "взводу", які мають відповідні знання, мотивацію, позитивний досвід у підтримці колег та сприяння у подоланні кризових життєвих ситуацій.

РЕІНТЕГРАЦІЯ

1

ФАЗА

- медичне сортування та невідкладна допомога
- розвідувальний, оперативний дебрифінг
- повернення до виконання обов'язків або транспортування до об'єктів Фази 2

до 48 годин

2

ФАЗА

- медичне обстеження та допомога
- постізоляційна декомпресія
- тактичний, формальний, уточнюючий дебрифінг
- психосоціальна допомога
- повернення до виконання обов'язків
Або транспортування до об'єктів Фази 3

від 2 днів до 1 місяця

3

ФАЗА

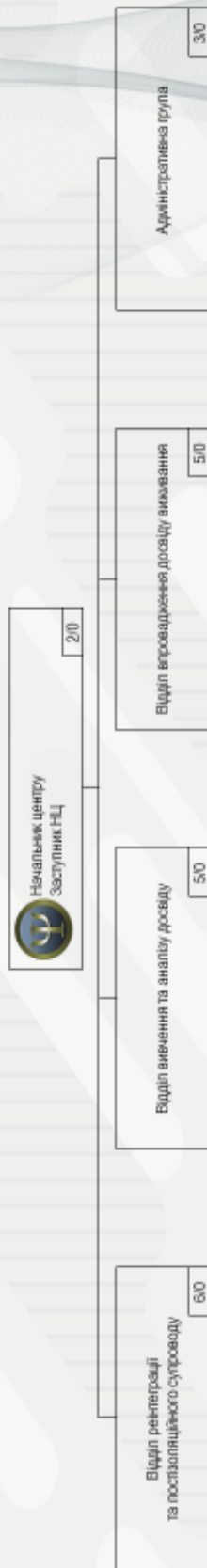
- спеціалізована медична допомога
- медико-психологічна, психологічна реабілітація
- встановлення придатості до продовження виконання обов'язків, ВЛК
- уточнюючий дебрифінг
- постізоляційний супровід
- повернення до виконання обов'язків або звільнення

від 1 до 12 місяців

РІВЕНЬ СКЛАДНОСТІ & РІВЕНЬ ДОПОМОГИ

СТРУКТУРА ЦЕНТРУ ВІДНОВЛЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПРИЗНАЧЕННЯ

Координація дій з повернення та проведення відновлювальних (реінтеграційних, постізоляційних) заходів з особовим складом Збройних Сил України, який перебував в ізоляції на території противника, а також зниження ризиків потрапляння до неї.

ЗАВДАННЯ

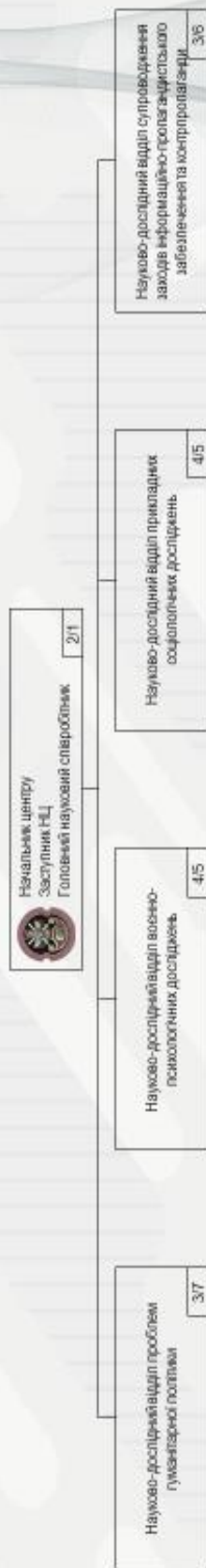
- Забезпечення ефективної міжведомчої, міжкандової координації і взаємодії з питань осіб, які перебувають в ізоляції та / або полоні, звільнених з полону та тих, хто вважається зниклими безвісти, а також членів їх сімей;
- планування, організація, координація та проведення відновлювальних (реінтеграційних, постізоляційних) заходів з особовим складом ЗС України та контроль за їх виконаннями;
- вивчення досвіду потрапляння та перебування в ізоляції, методичне забезпечення органів військового управління (військових частин, підрозділів) з питань повернення та відновлення особового складу ЗС України після перебування в ізоляції до виконання службових обов'язків;
- зниження ризиків потрапляння до ізоляції та / або полону, адаптація та впровадження відповідних стандартів НАТО.

ФУНКЦІЇ

- Участь у пошуку, поверненні, відновленні й посиленні можливостей особового складу після перебування на території противника в ізоляції;
- організація та координація проведення заходів реінтеграції з особовим складом ЗС України після його повернення з ізоляції та / або полону;
- проведення збору, обліку, узагальнення, аналізу та зберігання матеріалів за результатами дебрифінгів особового складу ЗС України під час реінтеграції;
- уточнення списків особового складу ЗС України, який перебуває в ізоляції та / або полоні, рахується зниклими безвісти;
- участь в організації системи постізоляційного супроводу, спрямованого на ефективну адаптацію особового складу ЗС України, зокрема відновлення їх фізичного та психічного здоров'я, реабілітації, удосконалення системи їх правового та соціального захисту;
- попередження ризиків та загроз експлуатації осіб, звільнених з полону, та членів їх сімей, зокрема інформаційно-психологічної експлуатації;
- участь в організації підготовки оперативного складу органів військового управління, військ (сил) та особового складу, який має ризики ізоляції та / або потрапляння у полон, до проведення пошуково-рятувальних заходів, виживання в умовах ізоляції, ухилення від контакту з противником, спротиву в полоні та варіантів звільнення;
- участь у проведенні військово-соціологічних та психологічних досліджень з питань, що впливають із покладених на Центр завдань;
- взаємодія зі збройними силами та установами інших держав, а також міжнародними організаціями з питань повернення та відновлення особового складу, який перебував в ізоляції та / або полоні;
- проводить діяльність, пов'язану із охороною державної таємниці та інформації з обмеженим доступом, відповідно до покладених на нього завдань згідно із законодавством про державну таємницю;
- експертний аналіз матеріальних носіїв інформації, розроблених Центром.

СТРУКТУРА НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПРИЗНАЧЕННЯ

проведення наукових досліджень, спрямованих на розвиток та підвищення ефективності воєнної науки в гуманітарній сфері, використання наукових досягнень у забезпеченні обороноздатності держави, удосконалення наукових досліджень з гуманітарних питань й **підвищення їх впливу на рівень морально-психологічного стану особового складу Збройних Сил України.**

ЗАВДАННЯ

здійснення наукового та науково-методичного забезпечення гуманітарного та соціального розвитку, реалізації державної гуманітарної політики та морально-психологічного забезпечення підготовки і застосування ЗС України;

здійснення науково-дослідного та науково-методичного супроводження психологічного забезпечення бойової (службової) діяльності ЗС України, проведення комплексних наукових досліджень з проблем формування та підтримання високого рівня психологічної готовності і стійкості особового складу військ (сил);

здійснення наукового та науково-методичного забезпечення гуманітарного та соціального розвитку, реалізації державної гуманітарної політики та морально-психологічного забезпечення підготовки і застосування ЗС України;

НАПРЯМКИ ДОСЛІДЖЕНЬ

проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень гуманітарних проблем ЗС України;

проведення теоретичних та прикладних соціально-психологічних досліджень;

проведення прикладних соціологічних досліджень, спрямованих на отримання об'єктивної інформації з питань розвитку та функціонування соціальної та гуманітарної сфери у ЗС України;

проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень впливу заходів внутрішньої комунікації у ЗС України.

здійснення науково-дослідного та науково-методичного супроводження психологічного забезпечення бойової (службової) діяльності ЗС України, проведення комплексних наукових досліджень з проблем формування та підтримання високого рівня психологічної готовності і стійкості особового складу військ (сил);

проведення військово-соціологічних досліджень щодо вивчення громадської думки про соціально-політичні й духовні процеси у військовому середовищі;

здійснення науково-дослідного та науково-методичного супроводження заходів внутрішньої комунікації діяльності ЗС України, розробка інформаційно-аналітичних та навчальних матеріалів в інтересах забезпечення національно-патріотичної підготовки особового складу ЗС України.

КОРОТКІ ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Владислав КЛОЧКОВ – генерал-майор, начальник Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України

Володимир ЯЦЕНТЮК – полковник, заступник начальника Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України

Валерій ЧЕКАЛОВ – полковник, начальник відділу планування морально-психологічного забезпечення – заступник начальника управління організації морально-психологічного забезпечення Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України

Рустам МАМЕДОВ – полковник, начальник управління психологічного забезпечення Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України

Сергій РУДІК – полковник, начальник управління внутрішніх комунікацій та інформаційного супроводу військ (сил) Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України

Ярослав КАЛІНІЧЕНКО – полковник, начальник управління соціального супроводу Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України

Володимир МОРОЗ – полковник, начальник Науково-дослідного центру гуманітарних проблем ЗС України

Андрій РОМАНИШИН – полковник, заступник начальника науково-дослідного відділу проблем гуманітарної політики Науково-дослідного центру гуманітарних проблем ЗС України, кандидат педагогічних наук, доцент

ОПИС
ОРГАНІЗАЦІЇ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ В ХОДІ
ВІДБИТТЯ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В ПЕРІОД
З 24.02.2022 РОКУ ДО 08.07.2023 РОКУ
(500 ДНІВ ВІЙНИ)

За загальною редакцією Начальника Головного управління морально-
психологічного забезпечення Збройних Сил України
генерал-майора В.КЛОЧКОВА

Частина друга

Редактори:	полковник Яцентюк В.М., полковник Чекалов В.В., полковник Мамедов Р.Ч., полковник Рудік С.М. полковник Калініченко Я.В., полковник Мороз В.М., полковник Романишин А.М.
Коректор:	працівник ЗСУ Зарицька А.І.
Комп'ютерна верстка:	підполковник Ціпов'яз С.І.

Підписано до друку
Формат 60х90 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура Arial. Офсетний друк
Ум. друк. арк. 20,13
Обл.-вид. арк. 16,95
Тираж прим.
Замовлення №

Видавець та виготовлювач –